

16-17

Jaarverslag

Waar is mijn thuis?

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat op voor rechten van kinderen? Hoe detecteert, signaleert en adviseert het? Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

16-17

Jaarverslag

Waar is mijn thuis?

Waar is mijn thuis?

De rechten van kinderen duiken vandaag overal op in maatschappelijke discussies. Soms heel zichtbaar, soms op de achtergrond. Alleen vandaag al. Dit zijn lukraak een paar koppen uit de krant van de dag waarop ik dit voorwoord schrijf: 'Onderhoudsbijdrage voor kinderen is nattevingerwerk', 'Vlaanderen wil meer toezicht op godsdienstles', 'Jeugd kan niet meer klussen' en 'Extra middelen helpen kansarme leerlingen amper vooruit'. Vier koppen die meteen de enorme diversiteit en rijkdom laten zien van het kinder-rechtenverhaal.

Kinderrechten raken aan onderwijs, ouderschap, levensbeschouwing, maar ook aan jeugdhulp, sport, cultuur en justitie. Die diversiteit weerspiegelt zich in de verschillende hoofdstukken van ons jaarverslag. We brengen een overzicht van de belangrijkste meldingen, signalen en klachten die ons in het werkjaar 2016-2017 bereikten. Via onze Klachtenlijn, maar ook door heel aanwezig in de samenleving te staan. Door plekken te bezoeken die voor kinderen en jongeren belangrijk zijn, door mee te werken in stuurgroepen, door lezingen te geven, door studiedagen te organiseren en door te bemiddelen als een conflict het belang van het kind doet ondersneeuwen.

De rode draad door dit jaarverslag is een eenvoudige, maar voor kinderen zo belangrijke vraag: 'Waar is mijn thuis?' Een vraag die vandaag voor heel wat kinderen en jongeren opdoemt. We zijn er ons op het Kinderrechtencommissariaat heel goed van bewust dat wij doorgaans werken met en voor kinderen en jongeren in vaak erg moeilijke situaties. Dat kleurt onvermijdelijk ons wereldbeeld. Tegelijk toont nogal wat wetenschappelijk onderzoek dat 'onze kinderen en jongeren' met veel meer zijn dan alleen de groep die ons bereikt. Dat 'teveel' aan maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren stuwt ons vooruit om de onrechtvaardigheid en soms zelfs mensonwaardigheid waarmee deze kinderen en jongeren geconfronteerd worden, telkens opnieuw aan te kaarten.

Vechtscheiding

We vragen aandacht voor de vele kinderen in Vlaanderen die midden in een vechtscheiding leven en zich afvragen van welke ouder ze nog kunnen en mogen houden. We botsen elk jaar op vragen en klachten van kinderen en jongeren over geweld in hun gezin. Ouders dragen een ont-

zettend grote verantwoordelijkheid in de zorg en opvoeding voor hun kinderen. Waar het misloopt, moet de overheid op tijd gezinnen ondersteunen. Soms tijdelijk, soms veel langer. Bovendien moeten we durven zoeken naar manieren om kinderen en jongeren zelf meer hun rechten in handen te laten nemen. Juridisch handelingsonbekwaam geacht worden tot je 18 bent, is echt niet meer van deze tijd.

Exclusief of inclusief?

Ook op school willen kinderen en jongeren zich thuis voelen. De meesten gaan graag naar school en zien ook heel duidelijk het belang van school in. Alleen loopt het vandaag voor te veel kinderen en jongeren fout op school. Omdat ze met een zo grote rugzak naar school komen dat ze de nodige rust en het vertrouwen missen om van de school echt iets te maken. Omdat sommige scholen in hun reactiebeleid te weinig het maatregelencontinuüm toepassen waardoor ze leerlingen te snel definitief uitsluiten. Omdat sommige scholen zo exclusief willen zijn dat elke vorm van inclusief onderwijs a priori uitgesloten lijkt te zijn. Of omdat beleidsverantwoordelijken er tot vandaag niet in slagen om de nodige ondersteuning mogelijk te maken aan leerlingen met een beperking en hun leraren in het gewoon onderwijs.

Analyse, nuance en dialoog nodig

Kinderen en jongeren willen zich ten slotte thuis voelen in onze samenleving. In ons vorige jaarverslag vroegen we aandacht voor geschillen over verschillen. Echt veel verbetering kunnen we niet vaststellen. We slagen er vandaag zo moeilijk in om nuance en rust te creëren in het zo belangrijke debat over diversiteit in onze samenleving. Over de plaats van levensbeschouwelijke symbolen en rituelen bijvoorbeeld. Of over de toekomst van de vele vluchtelingenkinderen. Toch zijn ook daarover lichtpuntjes te vinden. Ik denk aan het schitterende project 'De Ambassadeurs van de Dialoog' van het Sint-Imelda-Instituut in Brussel dat leerlingen uitnodigt om over hun verschillen met elkaar in dialoog te gaan. En absoluut ook aan de 'Altochtonen van de toekomst', een enthousiaste groep jongeren met een vluchtelingenverleden die regelmatig hun krachtige stem laten horen.

We hadden het voorbije jaar ook veel aandacht voor kinderarmoede. De cijfers blijven schrijnend: de kinderarmoede is voorlopig nog niet

gehalveerd. Integendeel: ze is de laatste tien jaar verdubbeld. We zien het als onze opdracht om ook hier voluit voor een kinderrechtenperspectief te gaan. Ook de stem van kinderen en jongeren in armoede telt. We moeten zorgen dat ook zij volop kunnen profiteren van wat onze samenleving te bieden heeft. In dit jaarverslag bekijken we voor het eerst de meldingen op onze klachtenlijn door een armoedebril.

Er bestaan geen simpele antwoorden op vragen als: Hoe maken we komaf met armoede? Hoe kunnen we mensen laten samenleven? Of hoe voer je een menswaardig asiel- en migratiebeleid? Wel is het ontzettend belangrijk dat we die complexiteit blijven erkennen. Die verdraagt alleen maar heldere analyses, nuance, dialoog en de overtuiging dat we beter kunnen dan we vandaag doen. Wij zijn er heel sterk van overtuigd dat een kinder- en mensenrechtenperspectief het referentiekader bij uitstek is. Het is vanuit deze overtuiging dat het hele team van het Kinderrechtencommissariaat dit jaarverslag maakte. Wij nodigen u uit om met onze signalen en aanbevelingen aan de slag te gaan. Ga er gerust verder met ons over in gesprek. En laat ons dat doen vanuit de gedeelde zorg om die kinderen en jongeren die zich vandaag nergens kind aan huis voelen.

Bruno Vanobbergen
Vlaams kinderrechtencommissaris

November 2017

Kinderrechtencommissariaat slaat nagels met koppen

Deze week nog in mijn mailbox: 'Het Kinderrechtencommissariaat blijft op dezelfde nagel kloppen'.

Het deed me glimlachen. Niet om de problemen en de adviezen waarover het ging, maar om het beeld op zich: het beeld van een sterk team dat zich met grote overtuiging en kennis van zaken elke dag opnieuw inzet om ons te wijzen op de vele uitdagingen waar we met de kinderrechten samen voor staan. Elke dag opnieuw op diezelfde nagels kloppen.

Als mama van twee tienerdochters krijg ik ook weleens dat gevoel: telkens opnieuw hameren op 'eet eens wat fruit', 'ruim je kamer op', 'stop met ruziemaken met je zus'. Kleine zorgen, kleine conflicten. Niets in vergelijking met de grote uitdagingen en problemen waar veel kinderen mee worstelen.

'Waar is mijn thuis?' titelt het jaarverslag en onmiddellijk denk ik aan kinderen op de vlucht, dakloze kinderen, kinderen met een beperking, kinderen en jongeren in de jeugdhulp en de pleegzorg. Een grote groep die vandaag nog vaak in de kou staat.

We leven in een land waarin beleid, professionals, scholen en hulpverleners meer en meer in dialoog gaan. Hoe is het dan toch mogelijk dat we er niet in slagen om alle kinderen een warme thuis te geven? Toch beloofde de overheid door het kinderrechtenverdrag te ratificeren dat ze ouders zou ondersteunen. In het jaarverslag lees ik verhalen van ouders die om hulp smeken voor hun kind met een beperking. Ze kunnen het niet langer bolwerken. Kinderen die zich gestraft voelen omdat ze bij hun grootouders weggehaald worden en in een instelling belanden. Kinderen die zich niet thuis voelen op school omdat ze gepest worden. Die verhalen blijven plakken.

Een thuis voor alle kinderen gaat niet alleen over een dak boven je hoofd of over materiële dingen. Ik probeer kinderen een stem te geven met mijn programma rond kinderrechten, 'Generatie K'. Ik probeer ze uit te dagen om na te denken over moeilijkere thema's en om hun gedachten te delen met anderen. Opkomen voor jezelf en anderen. En ze verbazen me elke keer opnieuw. Meer nog: door met die kinderen te praten, bekijk ik dingen anders. Ik roep iedereen graag op om kinderen hun verhaal te laten vertellen. Iedereen telt mee en op mee-denken staat geen leeftijd.

Je thuis voelen is leven in een maatschappij waarin je je veilig voelt, waarin je je comfortabel en tevreden voelt, waar er naar je geluisterd wordt. Waar volwassenen je voor vol aanzien en samen naar oplossingen zoeken.

Laat kinderen zich thuis voelen in onze samenleving.

Dankjewel Kinderrechtencommissariaat voor dit jaarverslag dat zonder twijfel werkveld, ouders en politici inspireert.

Jullie slaan nagels met koppen.

Kristel Verbeke
voorzitter overleg- en adviesorgaan
Kinderrechtencommissariaat

Afscheid van een pionier voor kinderrechten

Eugeen Verhellen

Op 6 oktober 2017 stierf emeritus professor Eugeen Verhellen. Omdat hij zo'n cruciale rol speelde voor de kinderrechten in Vlaanderen en ver daarbuiten, is het gepast hem in dit jaarverslag een speciale plek te geven.

Eugeen Verhellen was jarenlang professor aan de Universiteit Gent. Daar leerde hij hele generaties studenten denken over rechten van kinderen, nog voor het VN-kinderrechtenverdrag er was. Zijn vertrekpunt was elke keer dat 'pedagogiek een kwestie van mensenrechten is'. Hij inspireerde heel wat studenten en professionals met zijn verfrissende kijk op het kind als subject en als burger.

Eugeen Verhellen zette kinderrechten in Vlaanderen op de kaart en op de politieke agenda. Veel andere pioniers deden dat samen met hem, maar zonder zijn voortdurende inzet en inspiratie was veel wat vandaag verworven is, niet mogelijk geweest.

Wat hij betekende voor de kinderrechten in Vlaanderen? Te veel om op te noemen. Een greep uit dingen die sterk bijblijven.

Hij ontwikkelde het concept 'structurele kindermishandeling' als aanklacht voor de zwakke positie van kinderen en jongeren in de samenleving. Hij gaf boeiende uiteenzettingen over het veranderend kindbeeld en hoe wij naar kinderen en jongeren kijken. Hij zette evidenties op zijn kop. Hij hamerde op de competenties van kinderen en jongeren. 'Kinderen zijn bekwaam tenzij', in plaats van telkens weer dat 'kinderen zijn onbekwaam, tenzij'.

Hij organiseerde internationale en interdisciplinaire opleidingen kinderrechten, schreef standaardwerken, onderzoeksrapporten en beleidsaanbevelingen, zowel nationaal als internationaal. Niet alleen academisch, ook in de praktijk was hij vaak de stuwende kracht, zoals bij de oprichting van de Kinderrechtswinkel.

Zijn eerste internationaal congres in Gent in 1988 ging over Kinderombudswerk. De belangenbehartiging voor en door minderjarigen stond er centraal. Hij was dan ook heel gelukkig toen dit in 1997 in Vlaanderen eindelijk ook structureel vertaald werd met de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat. Hij bleef altijd hameren op dezelfde logische redenering: als alle kinderen mensen zijn en als alle mensen rechten hebben, dan hebben alle kinderen ook rechten. Dat dat niet zo eenvoudig is in de praktijk, bewijzen elk jaar de jaarverslagen van het Kinderrechtencommissariaat.

Bij de voorstelling van dit jaarverslag is er nu een grote afwezige. Een van onze belangrijkste supporters, zij het altijd bescheiden op de achtergrond, is niet meer. Deze warme en intelligente denker zal ons altijd bijblijven. Het is met grote droefheid, en vooral met diep respect en dankbaarheid dat we afscheid nemen van deze pionier van de kinderrechten.

Bruno Vanobbergen
Vlaams kinderrechtencommissaris
Ankie Vandekerckhove
kinderrechtencommissaris van 1998 tot 2009

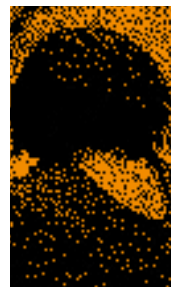
Inhoud

Deel 1: Kinderrechtencommissariaat komt op voor rechten van kinderen en jongeren	10
1. Wat doet het Kinderrechtencommissariaat?	12
2. Wie is wie bij het Kinderrechtencommissariaat?	13
3. Ingebed in Vlaams Parlement	14
3.1. Overleg- en adviesorgaan	14
3.2. Partner van parlementaire en paraparlementaire diensten	15
De Kracht van je Stem, Vlaams Parlement	15
Gidsen in het Vlaams Parlement	15
Samenwerken met Vlaamse Ombudsdienst	15
Samenwerkingsprotocol met Algemeen Secretariaat Vlaams Parlement	15
Deel 2: Van signaal tot advies	16
1. De Klachtenlijn onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en adviseert bij problemen	18
1.1. Klachtenlijn in cijfers	19
Hoeveel meldingen komen er binnen?	19
Wie doet een beroep op de Klachtenlijn?	19
Hoe nemen melders contact op?	20
Hoe worden vragen en klachten behandeld?	20
Waarover gaan de meldingen?	21
1.2. Klachtenlijn bekendmaken	22
Klachtenlijn ontwikkelt nieuw materiaal	22
Website Klachtenlijn kinderrechten.be	23
Advertenties	24
Kinderrechtendag: kinderrechteneducatie met nog een vleugje KINDERrechtenKUNST	25
Ketnetprogramma kinderrechten	26
2. Van signaal naar beleidsadvies	27
2.1. Adviserend werk	27
2.2. Kinderrechtenperspectief uitdragen	28
Website kinderrechtencommissariaat.be	29
Artikels in tijdschriften en boeken	30
Opiniestukken en persberichten	31
3. Commissie van Toezicht	34
Maandcommissarissen	34
Kinderrechtencommissaris voorzitter	34
Samenstelling Commissie van Toezicht 2017	34
Rapportering	34
Bijzondere rechtsbescherming	34
4. Samenwerken met externen	35
4.1. Samenwerken met kinderrechtenactoren	35
4.2. Actief in stuurgroepen en projecten	36
4.3. Samenwerken met administraties	38
4.4. Samenwerken met universiteiten en hogescholen	39
4.5. Debatten, lezingen en studiedagen	40
4.6. Redactie Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten	42

Inhoud

Deel 3: Waar kneelt het?	44
1. Recht op basiszorg en hulp	46
1.1. Huizen van het Kind	46
1.2. Kinderopvang en buitenschoolse opvang	46
MeMoQ legt pedagogische kwaliteit van kinderopvang bloot	46
Recht op toegang tot kwaliteitsopvang voor baby's en peuters	47
Decretaal initiatief voor buitenschoolse kinderopvang	48
1.3. Kinderen en jongeren in de jeugdhulp	49
Waar aankloppen als het thuis niet helemaal goed zit?	49
Kinderen maximaal laten opgroeien in het gezin	50
Interventies van gemandateerde voorzieningen in verontrustende opvoedingssituaties	53
Opgroeien buiten het gezin: kan een huis een thuis worden?	55
Plaatsing in de gemeenschapsinstelling	57
Kinderen met een beperking vragen extra zorg en aandacht	59
Extra middelen om gekende hardnekkige drempels in jeugdhulp aan te pakken	60
1.4. Gezondheidszorg	60
Toegang tot geestelijke gezondheidszorg: instemming van beide ouders hindert recht op zorg	60
Rechten in en op gezondheidszorg	62
2. Recht op een passende levensstandaard	63
2.1. Kinderbijslag: armoede- en kinderrechtentoets	63
2.2. Armoede	64
Meldingen bekeken door een armoedebril	64
Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede	73
Maak lokaal werk van structurele armoedebestrijding	74
Lessen uit projectoproep 1 euromaaltijden	74
2.3. Recht op menswaardig wonen	75
Klachten over gebrek aan menswaardig wonen	75
Nieuw dossier: <i>(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief</i>	76
Studiedag: <i>(n)ergens kind aan huis</i>	78
Vlaams Parlement geeft gehoor aan noden van dak- en thuisloze kinderen	78
Huisvestingsbeleid vanuit kindperspectief	78
Kinderen met internationale bescherming zoeken woning	79
3. Rechten van kinderen op de vlucht	81
3.1. Nasleep vluchtelingencrisis 2015	81
Hoorzitting over opvang kinderen op de vlucht	81
Achterstand in procedures en lange onzekerheid	81
Moeilijke doorstroom van niet-begeleide minderjarigen naar individuele opvang	82
3.2. Kritiek op nieuw opvangmodel voor niet-begeleide minderjarigen	83
Slechte timing	83
Langdurige collectieve opvang niet geschikt voor niet-begeleide minderjarigen	84
Vragen over nieuwe verblijfsvoorwaarde	84
3.3. Verhuizen als straf	85
3.4. Opvang ingetrokken	85
Gesprek met Fedasil	86
Omzetting Europese Opvangrichtlijn in Belgische Opvangwet	86
3.5. Belang van kind in verblijfsprocedures	87
Steviger verankerd in vreemdelingenwet	87
Studiedag 'Belang van het kind in verblijfsprocedures'	88
Belang van de juiste keuze	89
3.6. Voor wie toch moet terugkeren	89
Geen kinderen in detentie	89
Kindvriendelijke aanpak gevraagd	90
3.7. Een thuis voor kinderen zonder papieren?	91

4. Rechten van jongeren in contact met het gerecht	93
4.1. Rechten van jongeren in aanraking met de wet	93
Jongeren en politie	93
Cel als wachtkamer	94
Soepeler informatie uitwisselen tussen hulpverlening en justitie	94
Gemeentelijk veiligheidsbeleid	94
Nieuw decreet jeugddelinquentierecht in de pijplijn	95
4.2. Recht op toegang tot justitie	96
Kindvriendelijk communiceren	96
Justitie geeft niet thuis	97
5. Rechten op en in onderwijs	99
5.1. Een school vinden: inschrijvingsrecht	99
Structureel capaciteitstekort wegwerken	99
Zorgvuldig omgaan met inschrijvingsrecht	100
5.2. Kleuterparticipatie	101
5.3. Leerlingen met specifieke behoeften	102
Inclusiedebat in het onderwijs	102
Voor alle leerlingen een leerplek waar ze zich thuis voelen	102
Het nieuwe ondersteuningsmodel	103
Ondertussen in de scholen	105
5.4. Leerlingenvervoer: een lerensweg tot aan de schoolpoort	106
Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: van conceptnota naar proefprojecten leerlingenvervoer	106
Niet alles op wieltjes	107
5.5. Leerlingenbegeleiding	110
Onderwijs en welzijn samen	110
Van krijtlijnen naar voorontwerp decreet leerlingenbegeleiding	110
Samen communiceren en vertrouwen opbouwen	111
CLB als bemiddelaar of tussen twee vuren?	112
Naadloze flexibele trajecten (NAFT)	113
5.6. Geweldvrije school	114
Pesten	114
Bejegening door leerkrachten	118
5.7. Religie en religiebeleving op school	119
Levensbeschouwelijke symbolen op school	119
5.8. Schoolkosten	119
Verplichte giften?	120
Betalen voor leermiddelen	120
Recht op sociale dienstverlening?	121
Rapport nog altijd stok achter de deur	121
Kinderrechtencommissaris blijft pleiten voor maximumfactuur in secundair onderwijs	122
5.9. Straffen op school	122
School als thuis voor kinderen in moeilijkheden?	122
Te snel van zorg- naar sanctiebeleid	123
Verscherpte aandacht voor tucht	124
Herstelgericht werken is kiezen voor insluiting	126
Leerlingen zitten lang thuis	128
5.10. Onderwijskwaliteit	128
Van ROK over OK naar inspectie 2.0	128
Participatie en partnerschap	129

Inhoud

6. Recht op en in vrije tijd	130
6.1. Nieuwe zuurstof voor recht op spel	130
6.2. Pleidooi voor speels en toegankelijk lokaal vrijetijdsbeleid	130
6.3. Sport in beweging	130
Ethisch en gezond sporten	130
Sportbeoefening van jonge voetballers zonder Belgische identiteitskaart in het gedrang	131
Kind buitenspel door conflict tussen volwassenen	131
Sport met grenzen	132
6.4. Media	133
Minderjarigen in de media	133
Nieuwe media: aandacht voor kansen	134
Een nieuw kanaal voor jonge kijkers?	135
7. Rechten op en in het gezin	136
7.1. Versterkt kinderrechtenperspectief nodig bij interlandelijke adoptie	136
7.2. Ouderschap en kinderrechten	136
Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens	136
Geweld in het gezin	138
7.3. Een 'thuis' na scheiding: gedeeld of verdeeld?	140
Scheiding in top 3	140
Geen thuisgevoel: scheiding op de Klachtenlijn	140
Vragen voor professionals	143
Over de grenzen van het 'thuisland'	145
8. Integraal aandacht voor kinderen in het beleid	146
8.1. Vlaams kinderrechtenbeleid	146
8.2. Periodieke rapportage aan het VN-Kinderrechtencomité	147
8.3. Stemrecht op 16 jaar?	147
8.4. Kinderen als medeburgers: lokaal inzetten op kinderrechten	148
9. Kinderrechten internationaal	149
9.1. Europese kinderoombudsdiensten	149
Jaarvergadering over gelijke onderwijskansen	149
Onmiddellijke sluiting vluchtelingenkamp in Calais	149
Taskforce kinderen op de vlucht	149
Poolse kinderrechtencommissaris op werkbezoek	150
Expertise uitwisselen met Nederlandse Kinderoombudsvrouw	150
9.2. Kinderrechten in Zuid-Afrika en Mozambique	150
9.3. Kinderrechtenontwikkelingen	150
Nieuwe General Comments VN-Kinderrechtencomité	150
Kinderrechten en milieu	151
Bijlagen	154
Naar wie wordt doorverwezen?	156
Gevolgde studiedagen (september 2016 tot en met augustus 2017)	158
Kinderrechten in de media	160
Verdrag inzake de Rechten van het Kind	174

Deel

1 KKKK

A child in a grey hoodie is seen from behind, holding hands with another person whose arm is visible on the right. The background is a bright, slightly blurred outdoor setting. Large, bold, black text is overlaid on the image.

Kinderrechten- commissariaat komt op voor rechten van kinderen en jongeren

nope

1. Wat doet het Kinderrechtencommissariaat?

Het Kinderrechtencommissariaat vangt signalen op van kinderen, jongeren en professionals. Het bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid. Altijd met het oog op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

De Commissie van Toezicht, onder de vleugels van het Kinderrechtencommissariaat, is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven. Het gaat om tien instellingen of afdelingen in Vlaanderen. De kinderrechtencommissaris is de voorzitter van de Commissie en het secretariaat wordt verzorgd door het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat brengt maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht en waakt erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en kwaliteit blijven leveren.

Om zijn opdracht uit te voeren, richt het Kinderrechtencommissariaat zich tot verschillende doelgroepen. Het formuleert adviezen voor het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering, administraties en agentschappen, internationale of buitenlandse overheden. De belangrijkste signaalfunctie naar het beleid is zo verzekerd. Als dat nodig is, formuleert het Kinderrechtencommissariaat voorstellen en aanbevelingen over nieuwe wetgevende initiatieven die van belang zijn voor minderjarigen of over bestaande regelgeving of praktijken die indruisen tegen kinderrechten.

Kinderen, jongeren en professionals informeren we over de dienstverlening van onze Klachtenlijn. Jongeren die in een gesloten of besloten jeugdinstitution verblijven, informeren we over hun maandcommissaris. Met professionals bouwt het Kinderrechtencommissariaat netwerken uit. Het debat over kinderrechten voeren we ook in lezingen, debatten en via andere kanalen en media. Om zo het maatschappelijk draagvlak voor kinderrechten te versterken en de maatschappelijke positie van kinderen te verbeteren.

2. Wie is wie bij het Kinderrechtencommissariaat?

Aan het hoofd van het Kinderrechtencommissariaat staat kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. Op 2 juni 2009 benoemde het Vlaams Parlement hem. Zijn tweede mandaat loopt tot 2021. Een mandaat loopt zes jaar, en is één keer verlengbaar.

Een multidisciplinair team van veertien mensen – samen goed voor 11,3 FTE – ondersteunt de kinderrechtencommissaris.

1 Bruno Vanobbergen
Kinderrechten-
commissaris

6 Freddy Koopman
Administratief mede-
werker Klachtenlij

11 Katrien Temmerman
Adviseur Klachtenlij
 Pleegzorg, jeugdhulp (kin-
 deren met een beperking
 en kinderen in asiel- en
 migratiecontext), jeugd-
 delinquentie (gesloten en
 besloten opvang), politie

2 Leen Ackaert
Beleidsadviseur
 Jeugdhulp, wonen, kind-
 opvang, gezinsondersteu-
 ning, jeugd- en kinderrech-
 tenbeleid

7 Isabel Moerman
Directiesecretaresse

12 Dominique van den
Akker
Coördinerend adviseur
Klachtenlij

3 Michaël Bouchez
Adviseur Klachtenlij
 Asiel en migratie, diver-
 siteit, interculturaliteit,
 religie, gelijke kansen,
 afstamming, adoptie

8 Marjan Rom
Beleidsadviseur
 Jeugdrecht, justitie,
 politie, geestelijke gezond-
 heidszorg, familierecht
 (echtscheiding), consumen-
 tenzaken en werk, overlast
 (gemeentelijke administra-
 tieve sancties)

13 Els Van Hemelrijck
Communicatieadviseur
Klachtenlij
 Jeugdinformatie

4 Naima Charkaoui
Beleidsadviseur
 Kinderarmoede, sociaal
 beleid, media, mobiliteit,
 ruimte, gezondheid

9 Julie Ryngaert
Beleidsadviseur
 Onderwijs, afstamming,
 adoptie, sport en vrije tijd,
 kinderrechten internati-
 onaal

14 Jean Pierre
Verhaeghe
Beleidsadviseur
 Asiel en migratie, diver-
 siteit, interculturaliteit,
 religie, gelijke kansen

5 Hilde Cnudde
Communicatieadviseur
en coördinerend
adviseur

10 Inge Schoevaerts
Adviseur Klachtenlij
 Adviseur Klachtenlij en
 secretaris Commissie van
 Toezicht op jeugdinstel-
 lingen. Welzijn, justitie,
 wonen, ruimte, mobiliteit,
 sociaal beleid, gezond-
 heid, jeugdhulp

15 Chris Vleugels
Adviseur Klachtenlij
 Onderwijs, media, cul-
 tuur, sport en vrije tijd,
 armoede, consumenten-
 zaken en werk

3. Ingebed in Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten, opgericht door het Vlaams Parlement. De informatie over de leef-situatie van kinderen en jongeren vanuit onze Klachtenlijn en onze contacten met het midden-veld en kinderrechtenactoren vertalen we naar het Vlaams Parlement. Zo proberen we de stem van kinderen en jongeren maximaal te vertolken en te vertegenwoordigen.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt, verheldert en vertaalt kinderrechtenproblemen naar beleids- en regelgevend niveau.

3.1. Overleg- en adviesorgaan

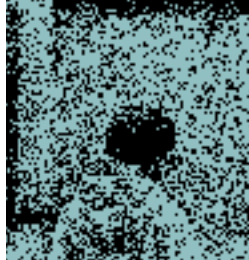
Het overleg- en adviesorgaan is een klankbord voor de kinderrechtencommissaris en zijn medewerkers om de opdrachten van het Kinderrechtencommissariaat mee vorm te geven. In het overleg- en adviesorgaan zijn alle politieke fracties vertegenwoordigd, samen met personen uit de samenleving en de wetenschappelijke wereld. De leden van het advies- en overlegorgaan zetelen een hele legislatuur.

Het overleg- en adviesorgaan vergaderde op 12 oktober 2016 en 31 mei 2017. Kristel Verbeke nam als voorzitter de fakkel over van Iris Van der Veken. Kristel is gekend om haar groot engagement voor kinderen en kinderrechten.

Samenstelling overleg- en adviesorgaan

Uit de politieke partijen	Uit de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)	Uit de Verenigde Verenigingen
Jo De Ro (Open Vld)	Stefaan Pleysier (KU Leuven, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid)	Landry Mawungu (Minderhedenforum)
Elisabeth Meuleman (Groen)	Joke Bauwens (VUB, Vakgroep Communicatiewetenschappen)	Dries De Smet (Vlaamse Jeugdraad)
Katrien Schryvers (CD&V)	Bea Cantillon (UA, Departement Sociologie)	Frederic Vanhauwaert (Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen)
Freya Van den Bossche (sp.a)	Didier Reynaert (UGent, Vakgroep Sociale Agogiek)	Elke Valgaeren (Gezinsbond)
Anke Van dermeersch (Vlaams Belang)		
Miranda Van Eetvelde (N-VA)	Voorzitter: Kristel Verbeke	

3.2.

Partner van parlementaire en paraparlementaire diensten

De Kracht van je Stem, Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat is lid van de stuurgroep van De Kracht van je Stem, de educatieve dienst van het Vlaams Parlement. De stuurgroep waakt erover dat De Kracht van je Stem tegemoetkomt aan wat leerkrachten en scholen nodig hebben om te werken aan democratisch burgerschap.

In 2016-2017 besprak de stuurgroep de uitgewerkte plannen voor het bezoekerscentrum in De Loketten van het Vlaams Parlement. Ze gaf advies bij de educatieve invulling van de installaties en formuleerde aandachtspunten om de inhoud aan te passen en aantrekkelijk te maken voor groepen kinderen en jongeren.

Gidsen in het Vlaams Parlement

Het Vlaams Parlement ontvangt veel bezoekers. In een rondleiding geeft een gids informatie over de werking en de rol van het Vlaams Parlement en van de paraparlementaire instellingen. Ook de architectuur en de geïntegreerde Vlaamse hedendaagse kunst komen aan bod.

Er komen vaak schoolgroepen op bezoek. Die kunnen intekenen op de populaire dagprogramma's met een rondleiding en een spel over democratie. Medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat gidsen schoolgroepen op vraag van het Vlaams Parlement.

Samenwerken met Vlaamse Ombudsdienst

Het Kinderrechtencommissariaat en de Vlaamse Ombudsdienst overleggen geregeld over klachten die ze binnenkrijgen.

Als een klacht bij onze Klachtenlijn eerder wijst op een probleem van een volwassene in zijn relatie met een overheidsdienst dan op een schending van de rechten van kinderen, dan spelen we die klacht door naar de Vlaamse Ombudsdienst. En als de Vlaamse Ombudsdienst geconfronteerd wordt met een schending van rechten van kinderen of een probleem dat rechtstreeks kinderen treft, maakt hij de klacht over aan onze Klachtenlijn. Het voorbije werkjaar gebeurde dat een twintigtal keer. Het ging vooral over onderwijs- en jeugdhulpdossiers.

Soms is een klacht zo complex dat ze zowel ouders als kinderen treft. Het spreekt voor zich dat we die klachten dan aanpakken in overleg.

Samenwerkingsprotocol met Algemeen Secretariaat Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat werkt als paraparlementaire instelling in het Huis van de Vlaamse volksvertegenwoordigers. Het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement ondersteunt ons in personeelszaken, financiën, aankoop, informatica en algemene logistiek. De samenwerking met de ondersteunende diensten loopt volgens een samenwerkingsprotocol.

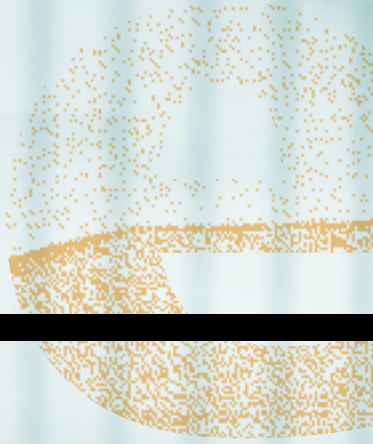
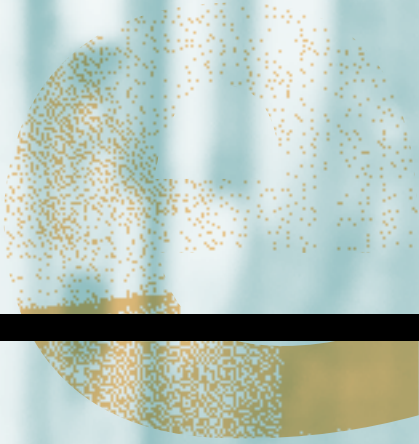
The background of the entire page is a photograph of a young child in a grey hoodie, seen from behind, holding the hand of an adult. The image is overlaid with a large, semi-transparent orange graphic that includes a question mark and the letters '2mo'.

Deel

Van signaal tot advies

Het Kinderrechtencommissariaat is de pleitbezorger van minderjarigen en hun rechten. Die rol maken we waar door signalen van kinderen, jongeren en professionals actief te detecteren en om te zetten in beleidsadvies. Tegelijk probeert het Kinderrechtencommissariaat de vastgelopen minderjarige vooruit te helpen.

1. De Klachtenlijn onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en adviseert bij problemen

Elke dag bereiken ons signalen via onze Klachtenlijn. Kinderen, jongeren en hun belangbehartigers stellen ons de meest uiteenlopende concrete vragen en signaleren problemen. Iedereen die vindt dat de rechten van een kind geschonden zijn door een dienst of overheid, kan terecht bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat.

Die onderzoekt grondig en onafhankelijk de klachten over kinderrechten. Die klachten gaan over minderjarigen die vastlopen in regelgeving en procedures of in hun relaties met organisaties of instanties. Vaak gaat het over problemen die niet opgelost raken langs de gewone administratieve of juridische weg.

Onderzoek of bemiddeling start als andere middelen uitgeput zijn of geen oplossing brengen. Toetsen doen we in de eerste plaats aan het kinderrechtenverdrag en het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk toetsingskader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

- ▶ De ombudsnormen werden vastgelegd in de samenwerkingsverbanden POOL (Permanent Overleg van de Ombudslui) en ENOC (European Network of Ombudspersons for Children).

Onze Klachtenlijn bemiddelt, geeft advies en streeft ernaar de klachten om te buigen naar een oplossing in het belang van de minderjarige.

Voor optimale kwaliteit van de klachtenbehandeling bouwen we voor melders garanties in en passen we interne werkingsprincipes toe.

Interne werkingsprincipes

- We zijn onafhankelijk.
- We richten ons op samenwerking en bemiddeling.
- We ondernemen niets zonder de toestemming van de melder.
- We geven regelmatig feedback over het verloop van de klacht.
- We streven ernaar om ook de betrokken minderjarige te spreken over wie het in de klacht gaat. Als dat kan, willen we het mandaat van de minderjarige.

- We behandelen elke klacht in drie fasen:
  - De klacht moet in de eerste plaats behandeld worden op de plaats waar het probleem zich voordoet.
  - Als er geen intern klachtenmechanisme is of als een oplossing uitblijft, treedt de Klachtenlijn op.
  - Als de Klachtenlijn geen individuele oplossing vindt omdat er een structureel knelpunt is, signaleren we dat aan de beleidsmedewerkers van het Kinderrechtencommissariaat.
  - We rapporteren cases naar externe partners altijd anoniem.
- We rapporteren cases naar externe partners altijd anoniem.

Het onderzoek naar klachten heeft een dubbel doel:

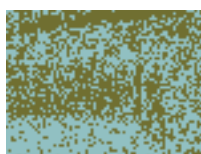
- Analyseren waar de geboden dienst, hulp of zorg vastliep.
- Proberen om het conflict te herstellen met dienst- of hulpverlening.

Kwaliteitsbewaking

- We behandelen of onderzoeken een vraag of klacht binnen een aanvaardbare termijn.
- We behandelen alle informatie discreet. We houden rekening met de beroepspositie van de melder en met het delicate karakter van elke melding.
- We zorgen voor duidelijke communicatie met alle partijen.
- We streven naar zo groot mogelijke openheid en transparantie.
- We bespreken en onderzoeken complexe klachten over kinderrechten met een multidisciplinair team.

Klachten toetsen we aan verschillende maatstaven

- Het kinderrechtenverdrag is het referentiekader in het onderzoek naar klachten. Het Verdrag is de kapstok waaraan we praktijken toetsen over kinderen en jongeren, zowel individueel als structureel.
- Daarnaast toetsen we de klachten aan decreten, wetten, regelgeving en omzendbrieven.
- Voor de beoordeling van klachten gaan we na of voldaan werd aan de behoorlijkheids- en zorgvuldigheidsnormen.

1.1.

Klachtenlijn in cijfers

Hoeveel meldingen komen er binnen?

Vragen, klachten en signalen

Vragen, klachten, signalen	1.239
----------------------------	-------

Vragen, klachten en signalen per werkjaar

Werkjaar	2004 2005	2005 2006	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017
Vragen en klachten	796	992	1.188	1.198	1.070	966	1.077	1.035	969	975	1.028	1.141	1.239

Dit werkjaar kregen we 1.247 meldingen over individuele probleemsituaties en 43 algemenere meldingen over schendingen van kinderrechten.

Wie doet een beroep op de Klachtenlijn?

Meldingen volgens de hoedanigheid van de melder

		Totaal
Privépersonen		909
	Minderjarige	157
	Opvoedingsverantwoordelijke	544
	Grootouder	62
	Ander familielid	49
	Buur, kennis, vriend	34
	Ongedefinieerde privépersoon	63
Professionelen		313
	Onderwijs	99
	Welzijn	30
	Jongerenwelzijn	50
	Gezondheidszorg	22
	Asiel en migratie	56
	Justitie	13
	Kinderrechten- en mensenrechtenorganisatie	10
	Vrije tijd	7
	Media	12
	Zorg voor personen met een beperking	8
	Buitenschoolse kinderopvang	2
	Onderneming	4
Overheden		17
	Niet-sectorale overheid	17
	Totaal	1.239

Minderjarige melders volgens leeftijd

Leeftijd	Aantal
7 jaar	1
8 jaar	0
9 jaar	3
10 jaar	11
11 jaar	6
12 jaar	12
13 jaar	10
14 jaar	18
15 jaar	15
16 jaar	24
17 jaar	19
18 jaar	7
Onbekend	31
Totaal	157

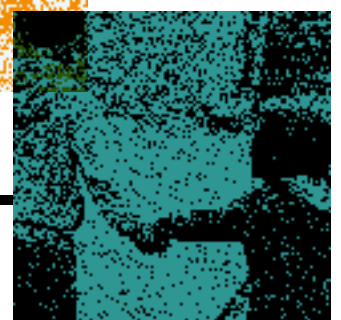
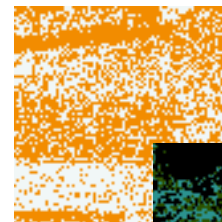
Hoe nemen melders contact op?

Telefoon	589
Website	298
E-mail	259
Brief	48
Bezoek	4
Andere	41
Totaal	1.239

Hoe worden vragen en klachten behandeld?

Informatie, advies en doorverwijzing	796
Onderzoek en bemiddeling	122
Beleidsaanbeveling	5
Nog in behandeling	211
Geen afhandeling mogelijk	105
Totaal	1.239

Veel meldingen leiden tot een directe dienstverlening. Dat houdt in dat we de klager informeren, adviseren of doorverwijzen. Het gaat ook vaak om klachten waar we de melder blijven bijstaan met advies in de verschillende stappen die hij zelf zet. Daardoor krijgt de Klachtenlijn ook meer inzicht in de praktijk. Ook zonder actieve tussenkomst (onderzoek of bemiddeling) kunnen onze klachtenbehandelaars zo pijnpunten vaststellen en situaties deblokken.

Waarover gaan de meldingen?

			Totaal
Gezin			299
	Scheiding	197	
	Ouderschap	109	
	Afstamming en adoptie	21	
Onderwijs			398
	Betwisting schoolresultaten	15	
	Leerlingenbegeleiding	44	
	Geweld	93	
	Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	43	
	Huiswerk	1	
	Kostprijs	13	
	School vinden en er geraken	36	
	Nieuwe media en technologie	1	
	Recht op informatie	1	
	Sancties	96	
	Schoolreglement en informele regels	20	
	Voor- en naschoolse opvang	1	
	Andere onderwijs	34	
Hulp aan minderjarigen			217
	Jeugdhulp	163	
	Gezondheidszorg	21	
	Welzijn	17	
	Zorg voor personen met een beperking	16	
Consumenten- en geldzaken			7
Huisvesting			15
Leefmilieu en technologie			3
Verkeer en mobiliteit			6
Vluchtelingen (asiel)			106
Werk			2
Vrije tijd			35
	Sport	19	
	Spel en cultuur	16	
Justitie en politie			78
	Justitie	56	
	Politie	22	
Media			21
Relaties en seksualiteit			5
Kinderrechten			2
Andere			17
	Totaal		1.239

1.2.

Klachtenlijn bekendmaken

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat richt zich tot kinderen en jongeren, hun ouders en omgeving, en tot professionals die elke dag in contact komen met kinderen en jongeren en soms geconfronteerd worden met onrecht. Vaak zijn het de meest kwetsbare kinderen en jongeren die verstoken blijven van hulp, die ongelijk behandeld worden of die verstrikt raken in procedures en regels. De grootste uitdaging van de Klachtenlijn is die kwetsbare kinderen en jongeren bereiken.

De Klachtenlijn onderkent het onmiskenbare belang van tussenpersonen in haar contacten met kinderen, jongeren en ouders. De bekendmaking van de Klachtenlijn gebeurt daarom in belangrijke mate via praktijkwerkers met wie we communiceren en die we informatiemateriaal bezorgen om mee te geven aan kinderen, jongeren en ouders.

De Klachtenlijn heeft een gratis 0800-nummer, elke werkdag bereikbaar tijdens de kantooruren. De website kinderrechten.be met een deelsite voor jongeren en een deelsite voor professionals werd uitgebreid met een deelsite voor ouders.

Klachtenlijn ontwikkelt nieuw materiaal

In 2016 voerden we gesprekken met professionals, ouders en jongeren om meer inzicht te krijgen in hoe we onze communicatie over de Klachtenlijn meer kunnen diversifiëren en afstemmen op kwetsbare groepen.

We maakten nieuwe informatiefolders en posters waarin we vorm, beeld- en taalgebruik aanpassen. Het materiaal werd gebundeld in een informatiemapje met een aangepaste begeleidende brief en bestelkaart.

Het informatiemapje werd gericht verspreid onder diensten in verschillende sectoren zoals jeugdzorg, onderwijs en integratie en inburgering.

Bekendmakingsmateriaal Klachtenlijn voor jongeren, ouders en professionals.

Website Klachtenlijn kinderrechten.be

Landingspagina en deelsite voor ouders

De website kinderrechten.be kreeg een nieuwe deelsite voor ouders.

Een enquête bij onze verschillende doelgroepen maakte in 2016 duidelijk dat ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken een heel belangrijke doelgroep zijn als melder van kinderrechtschendingen. Daarom besloten we een deelsite voor ouders toe te voegen aan www.kinderrechten.be. Om onze verschillende doelgroepen vlot naar de juiste deelsite te leiden, creëerden we een landingspagina. Vanop elke deelsite kan een gebruiker terugkeren naar de landingspagina of naar een andere deelsite.

Alle deelsites vullen we geleidelijk verder aan met getuigenissen, achtergrondinformatie en vragen en antwoorden.

De website werd omgezet naar een meer beveiligde https-versie. De formulieren om een bericht te versturen naar de Klachtenlijn werden verplaatst naar een veilige website zonder cookies. Zo beschermen we maximaal de gegevens van onze bezoekers.

De nieuwe landingspagina leidt onze doelgroepen vlotter naar de deelsites voor jongeren, professionals en ouders.

kinderrechten.be

Van 1 september 2016 tot en met 31 augustus 2017 werd de site kinderrechten.be 38.052 keer bezocht. Dat leverde 137.083 paginaweergaven op. Gemiddeld blijven mensen 3 minuten en 2 seconden op de website.

Maand	Aantal bezoeken
September 2016	3.418
Oktober 2016	3.781
November 2016	5.914
December 2016	4.046
Januari 2017	3.964
Februari 2017	3.734
Maart 2017	3.353
April 2017	2.146
Mei 2017	2.939
Juni 2017	2.405
Juli 2017	992
Augustus 2017	1360

Advertenties

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat wordt ook bekendgemaakt met gerichte advertenties. We adverteerden vooral online op Klasse.be en in de e-nieuwsbrieven van Klasse voor aparte doelgroepen: startende leraren, gelijke kansen, Klasse leraren en Klasse voor ouders.

Ouders bereikten we ook via Fokus Kind, een dossier van Smart Media, als bijlage verspreid bij Het Nieuwsblad.

Via de Vlaamse Scholierenkoepel bereiken we leerlingenraden van secundaire scholen met een jaarkalender en een poster over de Klachtenlijn. We plaatsten contactgegevens en een bericht over Kinderrechtendag in schoolagenda's.

De Klachtenlijn maken we bekend met deze advertenties en 'advertorials'.

Kinderrechtendag: kinderrechteneducatie met nog een vleugje KINDERrechtenKUNST

De Bende van :P - 3 helden vechten voor jouw rechten

De Bende van :P - 3 helden vechten voor jouw rechten is een brochure over kinderrechten voor de derde graad van het lager onderwijs met getuigenissen van kinderen, weetjes, spelletjes, tips en een digitale lesbrieff voor de leerkracht. *De Bende van :P* kwam tot leven in 2013, kreeg een herdruk in 2014 en opnieuw in 2016. Het is een gezamenlijke uitgave van 't Zitemzo, eerder de Kinderrechtswinkel, en het Kinderrechtencommissariaat.

In 2015 inspireerde *De Bende* heel wat kinderen om een KINDERrechtenKUNSTtentoonstelling te maken die in 2016-2017 een vervolg kreeg in *De wereld van Kina*. Een groep winnaars van de KINDERrechtenKUNSTtentoonstelling die niet bij de feestelijke opening in het Vlaams Parlement in november 2015 konden zijn wegens de terreurdreiging, stonden nu in de schijnwerpers. Van uitstel komt dus niet altijd afstel.

In de periode rond Kinderrechtendag werken scholen vaak rond kinderrechten. Wij ondersteunen dat graag door educatief materiaal op te sturen en bekend te maken zoals *De Bende van :P*. Ook voor de Klachtenlijn is de feestdag van 20 november een ideaal moment om kinderrechten en de Klachtenlijn onder de aandacht te brengen.

't Zitemzo: jouw rechten, jouw leven

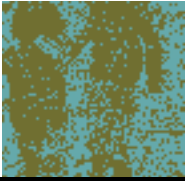

't Zitemzo: *jouw rechten, jouw leven*, magazine over jongerenrechten, kreeg een update in 2016.

't Zitemzo: *jouw rechten, jouw leven* is een fris magazine voor jongeren vanaf 14 jaar over jongerenrechten, met getuigenissen, interviews en nuttige informatie. Het magazine kreeg een update in 2016. Leerkrachten kunnen aan de slag met de digitale lesbrieven.

Ook 't Zitemzo: *jouw rechten, jouw leven* is het resultaat van samenwerking tussen de Kinderrechtswinkel, 't Zitemzo en het Kinderrechtencommissariaat.

Ketnetprogramma kinderrechten

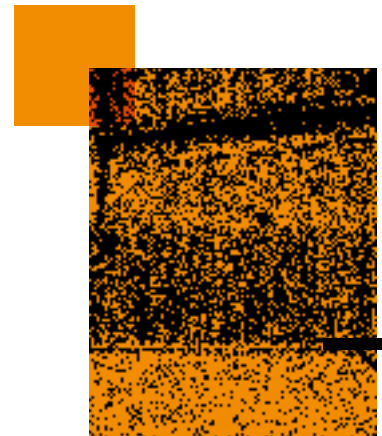
Generatie K: Straffe televisie met Kristel, Debora, Deme en nog veel andere straffe kinderen.

© VRT – Joost Joossen

Ketnet en Karrewiet blijven belangrijke partners om te informeren en sensibiliseren over kinderrechten. In het najaar van 2016 lanceerde Ketnet Generatie K, een straf programma over kinderrechten met Kristel Verbeke en een heleboel straffe kinderen die opkomen voor hun rechten.

Zes weken testte Kristel met een verborgen camera of kinderen durven in te grijpen in lastige situaties. Bijvoorbeeld als iemand gepest wordt of slachtoffer is van racisme. Op zaterdag zette Generatie K XL kinderrechten extra in de verf met mooie reportages over kinderen in armoede, kinderen op de vlucht, kinderen met autisme, over minderjarige mantelzorgers en adoptiekinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat gaf inhoudelijk advies over de thema's en de aanpak en kijkt alvast uit naar een vervolg.

2. Van signaal naar beleidsadvies

2.1.

Adviserend werk

Veel individuele klachten en meldingen van knelpunten over kinderrechten hebben een signaal-functie. Ook professionals en vrijwilligers trekken bij onze Klachtenlijn aan de alarmbel.

Duidelijke aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat probeert kinderen en jongeren die vastlopen of in een kwetsbare situatie zitten, sterker naar de voorgrond te brengen. Onze klachtenbehandelaars ondersteunen die kinderen en hun gezinnen. En we kaarten hun situatie aan bij het Vlaams Parlement. Niet vrijblijvend, maar met duidelijke aanbevelingen.

Signaleren aan overheid

Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het kinderrechtenverdrag? Dan signaleren we dat bij de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het helpt mee te voorkomen dat de problemen voortduren.

Structurele problemen vertalen naar adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat vertaalt de structurele problemen in dossiers, adviezen, standpunten en knelpuntnota's voor het Vlaams Parlement. Het onderzoekt diepgaand kinderrechten-thema's en de onderliggende problemen om het Vlaams Parlement te informeren en te adviseren. Het wijst ook op de mogelijke vertaling ervan in Vlaamse regelgeving. Het toetst beleidsinitiatieven zoals ontwerpen en voorstellen van decreet aan het kinderrechtenverdrag.

Studiedag en boekvoorstelling

Op 11 oktober 2016 organiseerden we in het Vlaams Parlement een studiedag waarop we het dossier *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief* voorstelden. Zo'n honderdvijftig mensen kwamen naar de studiedag.

Op 9 februari 2017 stelde de kinderrechtencommissaris zijn nieuwe boek *Spelen in zwarte sneeuw* voor in het Vlaams Parlement. Dit kwetsbare manifest vraagt aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede. We verwelkomden zo'n tweehonderddertig deelnemers.

Kinderrechtenlunches

Het Kinderrechtencommissariaat organiseerde drie Kinderrechtenlunches of KRunches over het nieuwe jeugddelinquentierecht, met Vlaamse volksvertegenwoordigers en externe experts. Ook medewerkers van studiediensten waren welkom. We zoomden in op thema's die onderbelicht bleven in de voorbereidende werkgroepen van het Agentschap Jongerenwelzijn.

- Welke plaats krijgen videoconferenties in het jeugddelinquentierecht? (15 december 2016)
- Strafrecht: achtervolgen feiten je na je 18? (2 februari 2017)
- Wat is de taak van kinder- en jeugdpsychiatrie in het jeugddelinquentierecht? (9 maart 2017)

Ronde langs de studiediensten

Het Kinderrechtencommissariaat overlegde met de verschillende studiediensten van de politieke partijen. Om het Kinderrechtencommissariaat en zijn Klachtenlijn voor te stellen, om de knelpunten aan te kaarten waarmee kinderen vandaag in Vlaanderen worstelen, en om beleidsaanbevelingen te geven.

Gehoord in het Vlaams Parlement

Op eigen initiatief of op vraag van het Vlaams Parlement schrijven we adviezen. Het laatste jaar hoorden commissies van het Vlaams Parlement de kinderrechtencommissaris over verschillende kinderrechten-thema's:

- Toelichting bij de knelpunten en beleidsaanbevelingen uit het jaarverslag 2015-2016 van het Kinderrechtencommissariaat (Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen, 20 april 2017; Commissie voor Onderwijs, 12 januari 2017; Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 6 december 2016)
- Hoorzitting over het voorstel van resolutie betreffende de gevolgen van het gelijkmatig verdeelde verblijf van kinderen bij beide ouders na een scheiding (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 18 januari 2017)

- Hoorzitting over het eventueel invoeren van stemrecht vanaf 16 jaar (Commissie Binnenlands Bestuur, 30 mei 2017)
- Toelichting stand van zaken van de Commissie van Toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 20 juni 2017)

Schriftelijke adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat bracht schriftelijk advies uit over verschillende onderwerpen die raken aan kinderrechten:

- **Dak- en thuisloze kinderen**
Dossier *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*
- **Knelpunten kinderrechten**
Jaarverslag 2015-2016: Te veel geschillen over verschillen (2016-2017/1)
- **Wonen**
Advies Kinderen en huisvesting (2016-2017/2)
- **Inclusief onderwijs**
Advies Ondersteuningsmodel inclusief onderwijs: krachten en middelen maximaal bundelen in het belang van het kind (2016-2017/3)
- **Stemrecht**
Advies Stemrecht op 16 jaar? (2016-2017/4)
- **Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP)**
Advies Geef gehoor aan aanbevelingen van VN-Kinderrechtencomité (2016-2017/5)
- **Memorandum verkiezingen 2018**
Memorandum: Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten (2016-2017/6)
- **Kinderen op de vlucht**
Advies Belang van het kind op de vlucht (2016-2017/7)
- **Kinderarmoede**
Advies Kinderarmoede bestrijden door 1 euro-maaltijden? (2016-2017/8)

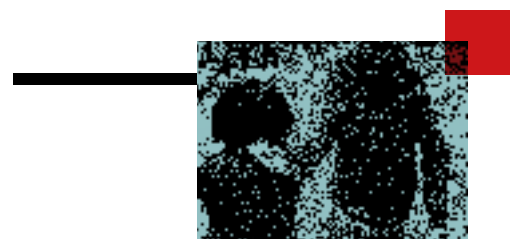
Eind juni 2017 verspreidde het Kinderrechtencommissariaat zijn memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018. In ons memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten* laten we vooral de vele signalen spreken die onze klachtenlijn opvangt. We schuiven tien domeinen naar voren met concrete beleidsaanbevelingen. Stad en gemeente kunnen op veel terreinen het verschil maken voor kinderen en jongeren.

- ▶ Onze adviezen, knelpuntennota's en dossiers vindt u op: https://www.kinderrechtencommissariaat.be/adviezen_en_standpunten

2.2.

Kinderrechtenperspectief uitdragen

Het Kinderrechtencommissariaat wil het beleid en het middenveld zo goed mogelijk informeren. Daarom signaleren en ontsluiten we onze adviezen en knelpunten rond kinderrechten in Vlaanderen via onze website, nieuwsbrief, Facebook, Twitter en LinkedIn. We geven lezingen en schrijven opiniestukken, persberichten en artikels in tijdschriften en bijdragen aan boeken.

Website kinderrechtencommissariaat.be

De site kinderrechtencommissariaat.be richt zich vooral naar Vlaamse volksvertegenwoordigers, andere beleidsmakers en middenveldorganisaties. We ontsluiten er onze adviezen, dossiers, activiteiten, persberichten en teksten van lezingen. We brengen er ook nieuws over studiedagen en activiteiten waaraan we zelf meewerken.

De website werd omgezet naar een meer beveiligde https-versie. De formulieren om een bericht te versturen of om in te schrijven voor onze studiedagen werden verplaatst naar een veilige website zonder cookies. Zo beschermen we maximaal de gegevens van onze bezoekers. We werken aan de vereisten van 'De Algemene Verordening gegevensbescherming' die vanaf 25 mei 2018 van toepassing is.

Voor onlinebestellingen van onze publicaties werken we nauw samen met Vlaanderen.be. We gebruiken hun tools en zo verschijnen onze publicaties tegelijk op hun website met breed bereik.

De website kinderrechtencommissariaat.be is er vooral voor beleidsmakers en middenveld.

Van 1 september 2016 tot en met 31 augustus 2017 werd de site kinderrechtencommissariaat.be 59.266 keer bezocht. Dat is een stijging met 6,37% tegenover vorig jaar (55.716).

We telden 162.066 paginaweergaven, 4% meer dan vorig jaar (155.814). Net zoals vorig jaar blijven mensen gemiddeld 2 minuten en 37 seconden op de website.

De meeste bezoekers kwamen langs in februari 2016. Dat komt doordat we toen een vacature aankondigden en het nieuwe boek over kinderarmoede voorstelden.

Kinderrechtenmaand november blijft een populaire bezoekmaand.

In maart zetten we de oproep voor vrijwilligersmaandcommissarissen online. Ook die kon op heel wat belangstelling rekenen.

Maand	Aantal bezoeken
September 2016	4.408
Oktober 2016	5.898
November 2016	7.149
December 2016	4.272
Januari 2017	5.720
Februari 2017	8.389
Maart 2017	7.037
April 2017	3.937
Mei 2017	4.858
Juni 2017	3.494
Juli 2017	1.984
Augustus 2017	2.120

De meeste bezoekers gebruiken nog altijd een pc of laptop (76,65%). Het aantal gebruikers dat via gsm de site bezoekt, blijft stijgen (nu 17,95% tegenover 14,19%). Een kleine minderheid bezoekt de site via tablet (5,42%).

Twitter

Sinds 20 november 2012 twittert de kinderrechtencommissaris. Op 31 augustus 2017 telden we 2.191 tweets en 4.062 volgers.

LinkedIn

Netwerken uitbouwen en informatie uitwisselen doen we ook via het profiel van de kinderrechtencommissaris op LinkedIn.

Nieuwsbrief

Het Kinderrechtencommissariaat stuurde het voorbije werkjaar negen nieuwsbrieven 'Knipperlicht kinderrechten' uit met informatie over de eigen activiteiten, ontwikkelingen rond kinderrechten en initiatieven van partnerorganisaties. Eind augustus hadden we 1.015 abonnees.

- ▶ Onze nieuwsbrief lezen of een abonnement nemen: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/nieuwsbrieven-overzicht>

Facebook

Op de Facebookpagina van het Kinderrechtencommissariaat delen we informatie en filmpjes. Eind augustus 2017 volgden ons 3.242 personen en organisaties, en 3.263 vonden ons 'leuk'.

- ▶ www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat

Eind augustus 2017 telden we op onze Facebookpagina 3.242 volgers.

Artikels in tijdschriften en boeken

Het Kinderrechtencommissariaat werkt regelmatig mee aan tijdschriften en boeken.

- **Trajecten van hoopverlening: een weg naar het zich herinneren van de toekomst**
  - ▶ In Trajecten van Hoopverlening, Leuven, Buurtwerk 't Lampeke vzw, 2016, p. 18-19, www.hoopverlening.be/#magazine
- **Wie ben ik? Over het belang van het recht op afstammingsinformatie voor kinderen**
  - ▶ Julie Ryngaert en Bruno Vanobbergen in Ethische Perspectieven 26 (2016) 4, december 2016, p. 346-354

■ **Volgens het boekje, kinderrechten-commissaris over schietincident in jeugdhulp**

► Column van Bruno Vanobbergen voor Sociaal.net, 16 november 2016
<http://sociaal.net/column/volgens-het-boekje>

■ **Spelen in zwarte sneeuw. Fragiel manifest tegen kinderarmoede**

► Slotwoord uit het boek als column van Bruno Vanobbergen voor Sociaal.net, 8 februari 2017
<http://sociaal.net/column/manifest-tegen-kinderarmoede/>

■ **Enkele reflecties bij drie gedachten in het werk van Karel De Vos**

► Bruno Vanobbergen in Cahier Integrale Jeugdhulp, Cahier 8, april 2017, p. 27-32, Politeia

■ **Gezinsbeleid en de rechten van het kind**

► Hans Van Crombrugge en Bruno Vanobbergen in: *Het gezin in Vlaanderen 2.0*, Dirk Luyten, Hans Van Crombrugge en Kathleen Emmerly (red.), Garant, 2017

■ **Spelen in zwarte sneeuw: een kinderrechtenblik op armoede**

► Naima Charkaoui en Bruno Vanobbergen in Welwijs, jaargang 28 nr. 2, p. 9-12, juni 2017

■ **Streep onder het verleden of streep door de toekomst? Het strafregister bij minderjarigen**

► Marjan Rom in E-zine TJK nr. 4, juni 2017

Opiniestukken en persberichten

Het Kinderrechtencommissariaat schreef het voorbije jaar negen opiniestukken en stuurde drie persberichten uit.

■ **Is 23 het nieuwe 18? De Morgen, 5 september 2016**

De trieste dood van de 19-jarige Jordy die 15 jaar in een jeugdhulpinstelling verbleef, doet vragen rijzen over de bruuske overgang voor die jongeren als ze 18 worden. Een Nederlandse studie over hulpverlening bij kwetsbare jongeren tussen 18 en 23 jaar stelt de vraag: moet het niet allemaal wat dwingender? Maak van 23 het nieuwe 18, zo lijkt het wel. Maar jongeren uit de

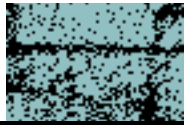
jeugdzorg voelen zich geproblematiseerd door die voorstellen. Ze vragen om zorgmoeheid bij hen te vermijden zodat ze na hun 18e verjaardag meer openstaan voor vervolghulp. Veeleer dan de jeugdzorg gedwongen te verlengen, vragen jongeren vooral nabijheid. Iemand die er voor hen is als ze dreigen verloren te lopen. Gedeeld engagement tussen jeugdhulp en volwassenhulp is cruciaal.

■ **Bijna een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig, persbericht, 11 oktober 2016**

Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen stelde op 11 oktober zijn dossier voor: *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*. Het is voor het eerst dat we het beleidsdomein wonen zo grondig analyseren vanuit kindperspectief. Bijna een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig. De meeste kinderen leven langer dan een half jaar in een onzekere woonsituatie. Dak- en thuisloosheid heeft zware gevolgen voor kinderen: verschillende keren veranderen ze van buurt, school, vrienden en burens. Ze worden vluchteling in eigen land. Dat legt een zware hypotheek op hun fysiek en psychisch welzijn, op hun gezondheid en ontwikkeling. Het Kinderrechtcommissariaat schuift zeven beleidsaanbevelingen naar voren.

■ **Kinderrechtencommissaris stelt nieuw jaarverslag voor: Er zijn te veel geschillen over verschillen, persbericht, 16 november 2016**

In aanloop naar 20 november, Internationale Kinderrechtendag, vraagt het Kinderrechtencommissariaat aandacht voor de belangrijkste knelpunten voor de kinderrechten in Vlaanderen. Meer dan duizend mensen klopten het laatste jaar aan bij het Kinderrechtencommissariaat: 43% ouders, 27% bezorgde professionelen en 15% kinderen en jongeren zelf. Meldingen over problemen op school spannen de kroon (33%), vooral problemen met geweld en sancties op school. Dan volgen meldingen over problemen thuis (26%), vaak in scheidingssituaties. Op de derde plaats staan problemen in de hulp aan minderjarigen (18%). Daarna volgen kinderen op de vlucht (7%) en contacten met justitie en politie (6%). In al die meldingen ziet het Kinderrechtencommissariaat één rode draad: er zijn te veel geschillen over verschillen. We zien het verschil vaak als een tekort, soms zelfs als een

gevaar. Angst voor het onbekende leidt vaak tot misverstanden, vooroordelen of onbegrip met conflicten en uitsluiting als gevolg. Een grote groep kinderen en jongeren blijft daardoor in de kou staan.

■ **Een overheid moet haar plicht tegenover haar jongste burgers opnemen, Knack.be, 20 november 2016**

Aan de vooravond van de 27e verjaardag van het kinderrechtenverdrag zijn kinderrechten duidelijk zichtbaar in onze samenleving. Ze vinden ingang in het beleid en hebben in ons gewone, dagelijkse leven een plek. Toch is er vandaag in Vlaanderen nog altijd een grote groep kinderen en jongeren die in de kou blijft staan. Niet zomaar even, vaak lang. Te lang.

Ons beleid schiet op sommige momenten hopeeloos tekort. Het is niet dat we het niet zien. Het is dat we er niet radicaal voor kiezen om een eind te maken aan vaak heel precaire situaties van kinderen en jongeren. De bal ligt niet bij de burger, maar bij de overheid. We hebben geen overheid nodig die de bevolking meedeelt dat er minder overheid nodig is. Integendeel, in dat soort situaties is het enige gepaste antwoord een overheid die krachtadig haar plicht opneemt tegenover haar jongste burgers.

■ **Maak de trauma's niet nog groter, De Standaard, 17 januari 2017**

Kinderen die hier vijf jaar verblijven, zouden niet gedwongen teruggestuurd mogen worden. Gebeurt het toch, dan moet de overheid op elk moment het belang van het kind vooropstellen. België wijst gezinnen met kinderen uit met *special flights*, sterk bewaakte militaire vluchten, normaal alleen bedoeld voor mensen met een strafblad. De analyse van de verslagen van de Algemene Inspectie van de federale en lokale politie en de meldingen bij onze Klachtenlijn tonen duidelijk dat in de meest kritieke fase – de gedwongen uitzetting – veel te weinig rekening gehouden wordt met het belang van het kind.

■ **Commissie van Toezicht krijgt vaste stek bij Kinderrechtencommissariaat, persbericht, 25 januari 2017**

Bij het Kinderrechtencommissariaat wordt een Commissie van Toezicht opgericht. Die houdt toezicht op alle Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven van wie de vrijheid tijdelijk ontnomen is. Dat werd goedgekeurd op de ple-

naire vergadering in het Vlaams Parlement op woensdag 25 januari 2017. Dat is een mijlpaal en betekent een sterkere rechtsbescherming voor jongeren in gesloten en besloten opvang. Een extra venster gaat open.

■ **Minderjarigen in de cel: de ultieme ontkenning van recht op jeugdhulp, De Morgen, 7 juli 2017**

Nog altijd belanden minderjarigen op zoek naar hulp soms in een politiecel. Dat is de ultieme ontkenning van het recht op jeugdhulp. Een onaanvaardbare praktijk. Die niet uit te leggen is aan de jongere zelf. Oneigenlijke celplaatsingen vragen een grondige analyse met aandacht voor het perspectief van alle betrokkenen. Ook dat van de jongeren zelf. Een analyse die breder gaat dan het plaatstekort in de jeugdhulp. Onze analyse toont dat er vandaag drie soorten oneigenlijke celplaatsingen zijn. De eerste groep zijn jongeren die na een incident of nadat ze weg liepen niet langer welkom zijn in hun voorziening. Een tweede groep jongeren belandt in de cel omdat een beslissing van de jeugdrechter niet uitvoerbaar is door plaatsgebrek. De derde groep zijn jongeren in een crisissituatie die niet naar huis kunnen en voor wie de crisisnetwerken geen ondersteuning en bed vonden. Het is belangrijk om voor elke jongere een gepast hulpaanbod te ontwikkelen en de samenwerking tussen hulpverlening en justitie te verbeteren.

■ **De mening van de kinderrechtencommissaris, dS Avond 10-14 juli 2017**

Een week lang kreeg de kinderrechtencommissaris een forum in de avondeditie van De Standaard. Hij schreef:

- **Eelt op de ziel**, dS Avond, 10 juli 2017. Over medemenselijkheid en het asiel- en migratiebeleid.
- **Prinsenopvoeding**, dS Avond, 11 juli 2017. Over opvoeden als één langgerekte oefening in geduld zijn.
- **Getouwtrek om baby Charlie**, dS Avond, 12 juli 2017. Over Charlie, de zieke Britse baby met een hersenbeschadiging die nooit zelfstandig zou kunnen ademen. Verschillende partijen probeerden een inschatting te maken over het hoogste belang van het kind: de behandelingen staken of verderzetten? Dat is heel vaak een moeilijke kwestie die ver voorbij de tweedeling goed of kwaad ligt.

-
- **Ik zou wat minder willen weten**, dS Avond, 13 juli 2017. Gezond zijn kan vandaag niet meer zonder te tellen. Hoe meer we streven naar een gezond leven, hoe meer het lijkt alsof we eigenlijk ziek zijn.
  - **Kinderverdriet dwingt me tot een taal die me doet stotteren**, dS Avond, 14 juli 2017. Over de ervaring van de kinderrechtencommissaris op het rouwkamp voor kinderen en jongeren die een vader, moeder, broer of zus verloren.
- ▶ Persberichten en opiniestukken:
[https:// www.kinderrechtencommissariaat.be/persberichten-en-opiniestukken](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/persberichten-en-opiniestukken)

Achteraan in het jaarverslag staat een overzicht van onze aanwezigheid in de media.

3. Commissie van Toezicht

Bij het Kinderrechtencommissariaat werd een Commissie van Toezicht opgericht. Dat keurde het Vlaams Parlement goed op de plenaire vergadering van 25 januari 2017. De Commissie is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instellingen waar jongeren verblijven. Het gaat om tien instellingen of afdelingen, verspreid over Vlaanderen.

Maandcommissarissen

De Commissie bestaat uit maandcommissarissen die elke maand 'hun' instelling bezoeken. De maandcommissarissen zijn vrijwillige burgers die het reilen en zeilen in de instelling opvolgen. Zo waken ze mee over de rechten van de jongeren. De maandcommissaris doet mee met activiteiten en heeft gesprekken met jongeren, opvoeders en directies. De maandcommissaris luistert naar de zorgen van de jongeren en kan een verbindingspersoon zijn bij conflicten.

Kinderrechtencommissaris voorzitter

De kinderrechtencommissaris stuurt als voorzitter van de Commissie van Toezicht het secretariaat van de Commissie aan. Zo kan de Commissie zijn opdrachten in volle onafhankelijkheid uitvoeren. Inge Schoevaerts is verantwoordelijk voor het secretariaat van de Commissie.

Samenstelling Commissie van Toezicht 2017

Het Kinderrechtencommissariaat lanceerde in maart 2017 een publieke oproep om maandcommissarissen aan te werven. Meer dan honderd mensen stelden zich kandidaat. Er werden veertien maandcommissarissen geselecteerd.

De Commissie van Toezicht kwam een eerste keer samen op 15 juni 2017.

Na vorming en begeleiding van deze vrijwilligers hopen we in het najaar van 2017 te starten met de eerste bezoeken.

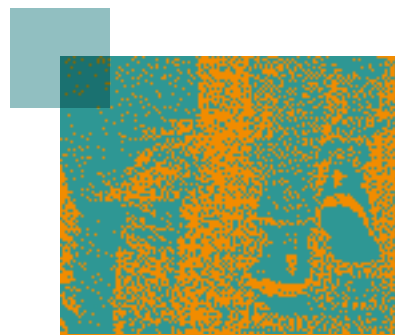
Rapportering

De maandcommissarissen brengen elke maand verslag uit aan de Commissie van Toezicht. Na een validatieproces worden de rapporten bezorgd aan de voorziening, het Kinderrechtencommissariaat en de Zorginspectie. De Commissie van Toezicht rapporteert via een jaarverslag aan het Vlaams Parlement.

Bijzondere rechtsbescherming

Iemand tijdelijk zijn vrijheid ontnemen is een ingrijpende maatregel. Toezien op hoe jongeren in een instelling behandeld worden, is uiterst belangrijk. Ze leven er vaak in een strak institutionele structuur met een uitgesproken gezags- en machtskader. Die manier van samenleven vraagt bijzondere rechtsbescherming.

Met een Commissie van Toezicht is het mogelijk de plaatsen waar dat gebeurt, goed op te volgen. Niet vanuit wantrouwen tegenover de instellingen, maar als een extra venster dat opengaat.

4. Samenwerken met externen

4.1.

Samenwerken met kinderrechtenactoren

Het Kinderrechtencommissariaat werkt samen met verschillende actoren om expertise uit te wisselen, ons inhoudelijk te verdiepen in een thema en netwerken uit te bouwen. Dit is een greep uit die vele samenwerkingsverbanden.

Er zijn regelmatig contacten met de Kinderrechtencoalitie en haar leden, en met andere kinder- en jeugdactoren. Het Kinderrechtencommissariaat nodigde de nieuwe coördinator van de Kinderrechtencoalitie en van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind uit om informatie uit te wisselen en kennis te maken.

De Vlaamse Jeugdraad koos psychisch welzijn van jongeren als een van zijn beleidsprioriteiten. Een werkgroep werkte meer dan een jaar rond het thema en ondervroeg er meer dan duizend jongeren over. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan een expertenpanel, waaraan de Jeugdraad zijn voorlopige aanbevelingen voorlegde. We werkten ook mee aan het evenement 'Kopklanken: in 't belang van jonge hoofden', waar de Jeugdraad de resultaten en aanbevelingen voorstelde.

In 2018 organiseert De Ambrassade een congres van en voor het Vlaamse jeugdwerk. Ter voorbereiding richtten ze een 'Kroonraad' op van experts, die door studiewerk, analyse en debat het proces naar het congres zal voeden. Het Kinderrechtencommissariaat is actief lid van de Kroonraad.

De Ambrassade roept een zestal keer per jaar de Commissie Jeugdinformatie bijeen. In die Commissie zitten jeugdinformatiespelers uit verschillende sectoren, waaronder het Kinderrechtencommissariaat. De Commissie wisselt informatie en expertise uit in de open momenten, en wil een referentiepunt zijn voor beleid over jeugdinformatie.

Samen met Goe Gespeeld! en andere organisaties brainstormen we over nieuwe acties rond het recht van kinderen op uitdagende en toegankelijke speelkansen in het groen.

20 oktober 2016 was het Zuiddag. Vlaamse en Brusselse scholieren tussen 15 en 20 jaar draaiden mee in een bedrijf of organisatie. Hun loon ging naar een duurzaam jongerenproject in Brazilië. In het kader van de Zuiddag namen jongeren van het Instituut voor Buitengewoon Secundair Onderwijs Binnenhof in Gent de kinderrechtencommissaris mee op pad naar plaatsen die voor hen belangrijk zijn, zoals het stadion van AA Gent.

De kinderrechtencommissaris ging op Schrijf-zet-VRIJdag van Amnesty International langs in het Kardinaal Van Roey-Instituut. Dit jaar in het teken van kinderrechten: met kinderrechten speel je niet! Meer dan vijfhonderd scholen zetten zich dan in voor mensenrechten.

De Kinderrechtswinkel bestaat dertig jaar. Het Kinderrechtencommissariaat was bij de viering en gaf een lezing over kinderrechteninstrumenten doorheen de tijd. Ook dit jaar steunden we op de Kinderrechtswinkel om te informeren en te sensibiliseren over kinderrechten via kinderrechtenpublicaties en evenementen zoals de kinderrechtententoonstelling en -workshops in samenwerking met De wereld van Kina.

De kinderrechtencommissaris was bij de uitreiking van het label 'kinderrechtenschool' door Plan België. Verder was er een gesprek met Plan België, dat in zijn nieuwe strategie zijn visie en zijn missie meer wil waarmaken in het Noorden. Om de finaliteit van zijn werking 'werken in België 2.0 local programming' scherp te stellen, voerde Plan België verkennende gesprekken.

Unicef richt zich in 2016 en 2017 met het participatieproject 'What Do You Think?' op kinderen en jongeren op de vlucht. Ze ondervroegen 32 kinderen en jongeren over de situatie in hun land van herkomst en de vlucht naar België. Een nationaal debat op 17 november 2016 resulteerde in een video en brochure *Kinderen op de vlucht aan het woord*. Unicef werkt voor dit project samen verschillende organisaties waaronder het Kinderrechtencommissariaat.

Met de Franstalige collega's van de Délégué Général aux droits de l'enfant werkten we samen aan een alternatief rapport voor het VN-Kinderrechtencomité. In dat kader overlegden we met la Code, Unicef België en de

Kinderrechtencoalitie. Verder werkten we samen met de Délégué Général rond de uitnodigingsbrief voor het gesprek met de rechter.

Samen met de Nationale Vereniging tot Steun aan Gehandicapte personen (NVSG) en Nancy Vansielegem en Maité Baillieul van LUCA School of Arts maakten we *Breedhoek*, een documentaire waarin het perspectief van leerlingen, ouders en leerkrachten op inclusief onderwijs centraal staat.

Het Kinderrechtencommissariaat zetelt als waarnemer in de werkgroepen 'Kinderen in gezinnen met precair of onwettig verblijf' en 'Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen' van het Platform Kinderen op de Vlucht.

Samen met andere mensenrechtenactoren komen we regelmatig samen in het platform 'rechten van de mens' om thema's te bespreken. We lichtten er de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties toe.

Op 18 mei organiseerden we samen met het College van de federale ombudsmannen een besloten studievoormiddag over het belang van het kind in asiel- en verblijfsprocedures. In vijf rondetafelgesprekken belichtten we telkens één facet van deze procedures.

Met andere ombudsdiensten werkten we ad hoc samen rond concrete dossiers, en structureel in het Permanent Overleg Ombudslui (POOL) van België. POOL bundelt informatie voor de burger op ombudsman.be.

4.2. Actief in stuurgroepen en projecten

Het Kinderrechtencommissariaat heeft systematisch contacten met verschillende actoren, in werk- en stuurgroepen en op verschillende fora.

De kinderrechtencommissaris zit in de jury van kindvriendelijke steden. Temse, Kortrijk, Middelkerke, Dendermonde, Poperinge, Herenthout, Geraardsbergen en Leuven mogen zich de volgende zes jaar kindvriendelijke stad of gemeente

noemen. Zij kregen allemaal het label 'kindvriendelijke gemeente' als bekroning voor hun kindvriendelijk beleid.

De kinderrechtencommissaris is voorzitter van de jury van het Fonds Filson Steers Mariman van de Koning Boudewijnstichting dat tweejaarlijks de Prijs voor de Opvoeding uitreikt.

De kinderrechtencommissaris is voorzitter van het bestuurscomité van het Rode Neuzen Fonds van de Koning Boudewijnstichting in samenwerking met Mediaaan en Belfius. De campagne stond opnieuw in het teken van geestelijke gezondheid bij kinderen en jongeren. Met de opbrengst van de Rode Neuzen Dag 2016, beslisten de initiatiefnemers om Overkop Huizen op te richten in Genk, Gent, Mechelen, Oostende en Tienen. In die huizen is er ontmoeting en ontspanning voor jongeren en moeten ze tegelijk op een laagdrempelige manier de weg naar psychische hulp vinden.

Met een projectoproep Armoede wilde de Koning Boudewijnstichting het voorbije jaar kleine organisaties steunen bij lokale projecten om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Het Kinderrechtencommissariaat zetelde in de jury. Een veertigtal projecten wordt ondersteund, waarvan ongeveer de helft Nederlandstalig. Het gaat om concrete, lokale projecten in domeinen zoals wonen, onderwijs, voeding en vrije tijd.

De kinderrechtencommissaris zat in de adviesgroep die de tentoonstelling 'Adoptie. Tussen avontuur en kwetsuur' mee voorbereidde. De tentoonstelling liep in het Museum Dr. Guislain in Gent van 24 november 2016 tot 16 april 2017.

Het Kinderrechtencommissariaat werkt actief mee aan	Georganiseerd door
Adviesgroep project Capacity building 'Kleine Kinderen, Grote Kansen'	Koning Boudewijnstichting
Consultaties 'burgerschap' ter voorbereiding van het Algemeen Verslag over Armoede	Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting van Unia
Commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
Commissie Jeuginformatie	De Ambrassade
EU Children's Rights Forum	European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)	European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
Kenniskring De Vrije Ruimte	Steunpunt Mens en Samenleving
Klankbordgroep Infopunt Onderwijs	Intercultureel Netwerk Gent
Klankbordgroep MeMoQ: Meten en Monitoren van de Kwaliteit in de kinderopvang voor baby's en peuters	Vakgroep Sociale Agogiek UGent en Expertisecentrum Ervarengericht Onderwijs KU Leuven
Kroonraad jeugdwerk	De Ambrassade
Netwerk Samen tegen Schooluitval Brussel	Departement Onderwijs en Vorming
Netwerkgroep Jeugd- en Kinderrechten	Kinderrechtencoalitie
Netwerk Onderwijs en Discriminatie	Meldpunt discriminatie Antwerpen
Permanent Overleg Ombudslui van België	POOL
Reflectiegroep EXPOO	Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning
Stakeholdergroep AdLit	Center for Persuasive Communication, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Center for Journalism Studies en Vakgroep Onderwijskunde (UGent), Centre for IT and IP Law (KU Leuven), Departement Marketing en MIO (Universiteit Antwerpen), CEMESO (Vrije Universiteit Brussel)
Stuurgroep lokale kinderarmoedebestrijding	VVSG
Stuurgroep De Kracht van je Stem	De Kracht van je Stem (Vlaams Parlement)
Werkgroep Goegespeeld	Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS)
Werkgroep Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, Werkgroep Gezinnen	Platform Kinderen op de Vlucht
Werkgroep Jeugdsanctierecht	Vzw Jongerenbegeleiding-Informant
Werkgroep Huisvesting	Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting van Unia
Werkgroep Onderwijs en vluchtelingen	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
Werkgroep Woonwagenbewoners	Minderhedenforum

4.3.

Samenwerken met administraties

Kinderrechtenbeleid

Het Kinderrechtencommissariaat heeft nauwe banden met de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind en zetelt in het adviesorgaan van de Commissie.

Het Kinderrechtencommissariaat denkt mee in de reflectiegroep jeugd- en kinderrechtenbeleid van het departement Cultuur, Jeugd en Media, afdeling Jeugd. Dat is een overlegplatform voor jeugd- en kinderrechtenorganisaties die vanuit een gouvernementeel, niet-gouvernementeel of academisch kader werken. De reflectiegroep is een klankbord voor de afdeling Jeugd. Het Kinderrechtencommissariaat lichtte er het dossier over dak- en thuisloosheid bij kinderen toe en gaf aanbevelingen om kinderarmoede te bestrijden.

► www.sociaalcultureel.be/jeugd/vjkb_reflectiegroep.aspx

Werkgroep Afstamming

Er zijn frappante gelijkenissen tussen de vragen van slachtoffers van gedwongen adoptie en die van donorkinderen over hun recht op identiteit. In het verlengde van het expertenpanel gedwongen adopties gaf de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een werkgroep de opdracht om te onderzoeken hoe een afstammingscentrum en een DNA-databank operationeel vorm kunnen krijgen. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan de werkgroep. De werkgroep stuurde de finale tekst door naar de minister. Er wordt nu werk gemaakt van een ontwerp van decreet.

Project 'Kleine kinderen grote kansen'

Het Vlaams ministerie van Onderwijs en de Koning Boudewijnstichting zijn samen initiatiefnemer van het project 'Kleine Kinderen, Grote Kansen' (KKGK²). Dat project wil de competen-

ties van toekomstige leerkrachten kleuteronderwijs in het omgaan met armoede versterken. Alle lerarenopleidingen kleuteronderwijs werken mee. Het project loopt van 2016 tot juni 2018. Het voorbije jaar focuste het project op kwaliteitsvolle interacties en op beeldvorming. Het Kinderrechtencommissariaat zit in de adviesgroep van het project en werkte mee aan het lerend netwerk. We kregen er de kans om onze kinderrechtenkijk op armoede voor te stellen.

Mobiliteitsoverleg

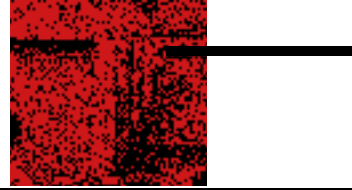
Het Kinderrechtencommissariaat heeft samen met de Vlaamse Jeugdraad een zesmaandelijks overleg met De Lijn. Het Kinderrechtencommissariaat vroeg er onder andere aandacht voor een aangepast sanctiebeleid voor minderjarigen. De mogelijkheden worden verder bekeken. Ook duidelijke informatie voor kinderen en jongeren was een aandachtspunt. Aanvullend ging het Kinderrechtencommissariaat in gesprek met de NMBS om zich te informeren over hun beleid tegenover minderjarigen. Met het oog op toekomstige aanpassingen van de regelgeving, lieten we het juridisch kader rond administratieve sancties voor minderjarigen bij het openbaar vervoer in kaart brengen.

Armoede- en kinderrechtentoets

Op 31 mei 2016 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota 'Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat' goed. Daarna werd onder leiding van Kind en Gezin het proces opgestart voor een armoede- en kinderrechtentoets. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee in dat proces en bracht er zijn bezorgdheid rond kinderrechten en kinderarmoede naar voren.

Werkgroep over de familierechtbank

Op initiatief van het kabinet Justitie komen experts uit de magistratuur en de advocatuur geregeld samen om na te denken over allerlei facetten van de familierechtbank en het familierecht. Ook onze Franstalige collega's van de Délégué Général aux droits de l'enfant en wij

denken mee. Zo dacht de informele werkgroep al na over de uitnodigingsbrief en het gezamenlijk gedeeld verblijf.

Overleg vluchtelingen en onderwijs

Het Overleg vluchtelingen en onderwijs brengt verschillende actoren bijeen die betrokken zijn bij de opvang van vluchtelingen of het onderwijs aan kinderen van vluchtelingen. Het gaat om het kabinet van de minister van Onderwijs, het departement Onderwijs, het Agentschap voor de onderwijsdiensten, de onderwijsnetten en -koepels en het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, Fedasil en het Rode Kruis. Sedert oktober 2016 wordt ook het Kinderrechtencommissariaat uitgenodigd voor dit overleg. In het schooljaar 2016-2017 was er elk trimester een overleg. Op de agenda staat vooral uitwisseling van informatie over de actuele en te verwachten instroom van kinderen van asielzoekers, ontwikkelingen in het opvangmodel, vragen en signalen van asielcentra over de toeleiding van kinderen naar scholen, het ondersteuningsaanbod van onderwijs, de impact van het opvangmodel op de schoolloopbaan van kinderen en jongeren, aantallen anderstalige nieuwkomers in het onderwijs. Naar aanleiding van de sluiting van dertig asielcentra vanaf 31 augustus 2016 en de vragen en signalen die daarover uit scholen kwamen, ging bijzondere aandacht naar de analyse van de impact van die sluitingen op de schoolloopbaan van kinderen en jongeren op de vlucht en naar de afstemming van onderwijs- en opvanglogica. Op 12 mei 2017 was er daarover voor een ruimer publiek van actoren actief in de opvang van vluchtelingen en onthaalonderwijs een studiedag waarin ook praktijkgetuigenissen aan bod kwamen.

Klankbordgroep Leerlingenvervoer

Het Kinderrechtencommissariaat zetelt in de klankbordgroep Leerlingenvervoer van het departement Onderwijs en Vorming. Die groep komt regelmatig samen om de evoluties van pilootprojecten leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs op te volgen.

Andere stuurgroepen en projecten

Verder werkt het Kinderrechtencommissariaat actief mee aan:

- Begeleidende stuurgroep van het Project Geweld/Geteld van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Belgisch Platform tegen Armoede en Sociale Uitsluiting EU2020, van de POD Maatschappelijke Integratie
- Lerend netwerk Ethisch sporten van Sport Vlaanderen, Kennis- en informatiecentrum sport op initiatief van de Vlaamse minister van Sport
- Netwerkgroep Onderzoek kinderen en jongeren in Vlaanderen van het departement Cultuur, Jeugd en Media, afdeling Jeugd
- Stuurgroep Cliëntenrechten van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Werkgroep preventie van dakloosheid POD maatschappelijke integratie

4.4. Samenwerken met universiteiten en hogescholen

Het voorbije jaar hielp Delphine Geypen als studente via het traject van een 'legal clinic' (KU Leuven) het Kinderrechtencommissariaat een huishoudelijk reglement uit te werken voor de Commissie van Toezicht. Studente Hanne Schoovaerts maakte in eenzelfde traject een juridische analyse van de afzonderingsmaatregelen voor minderjarigen in de verschillende sectoren.

Voor het onderzoek naar de 1 euromaaltijden werkte het Kinderrechtencommissariaat samen met de UGent. Er was overleg met prof. Griet Roets, en studente Tine Kiekens schreef voor haar opleiding sociaal werk een masterproef '1 euromaaltijden als middel ter bestrijding van (kinder)armoede'. Het Kinderrechtencommissariaat mocht haar interviews met initiatiefnemers gebruiken als bron voor zijn eigen onderzoek naar de 1 euromaaltijden.

4.5.

Debatten, lezingen en studiedagen

Het Kinderrechtencommissariaat wordt regelmatig uitgenodigd om op studiedagen, congressen en in werkgroepen de eigen werking, het kinder-rechtenverdrag of andere jongerenthema's toe te lichten of te bespreken.

Daardoor bereiken we een brede waaier van sectoren: jeugddiensten, jeugdwerk, scholen, lerarenopleiding, sociaal-cultureel werk voor volwassenen, en ouders en beleidsmakers. Allemaal dragen ze verantwoordelijkheid in het leven van kinderen.

Een overzicht van de studiedagen en congressen waaraan het Kinderrechtencommissariaat actief meewerkte.

- ENOC Annual Conference 'Equal opportunities for all children in education', Vilnius, Litouwen, 20-22 september 2016
- Voordracht 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Actueel Denken en Leven Aalst, Aalst, 26 september 2016
- Speakers Corner 'Jeugdzorg', Gent, 2 oktober 2016
- Panel 'Wat denkt de student? Over jongerenparticipatie', Café Futur Open Vld, Brussel, 5 oktober 2016
- Lezing 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Infoavond Leiopoort, campus Sint-Hendrik, Deinze, 11 oktober 2016
- Lezing 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Liberale Vrouwen Oost-Vlaanderen, Gent, 15 oktober 2016
- Lezing 'Armoede vanuit een kinder-rechtenperspectief', Werelddag van verzet tegen armoede, Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, Wetteren, 17 oktober 2016
- Lezing 'Wie zal er voor de moeilijke jongeren zorgen?' directiecongres Katholiek Onderwijs Vlaanderen, secundair onderwijs regio Oost-Vlaanderen, Oostende, 18 oktober 2016
- Slotreflectie, Research on Stage 'Wifi is wijs jong! #indebanaanverbinding', Kenniscentrum Kinderrechten, Brussel, 20 oktober 2016
- Schrijf-ze-VRIJdag, Amnesty International, Kardinaal van Roey-instituut, Vorselaar, 21 oktober 2016
- Lezing 'Kindvriendelijke justitie: een gezamenlijke ambitie', Conferentie Justitie en Welzijn, Stad Mechelen 'Op.Recht.Mechelen', Mechelen, 21 oktober 2016
- Lezing 'Scheiden: een vak apart of net niet', Studiedag Huizen van het Kind, Leuven, 21 oktober 2016
- Lezing '(n)ergens kind aan huis', SOM-werkgroep thuisloosheid en wonen, Antwerpen, 21 oktober 2016
- Rondetafelgesprek (groene) ruimte en gezondheid, Steunpunt Milieu en Gezondheid, Brussel, 25 oktober 2016
- Lezing 'Kinderrechten', Lyceum Gent, 28 oktober 2016
- Lezing 'Er was eens... 10 jaar Boekbaby's', Boekstart, Iedereen Leest, Brussel, 28 oktober 2016
- Lezing 'Lang leve de blauwe plekken. Kinderen en hun recht op vrije tijd', Congres Universiteit Utrecht, Utrecht, 8 november 2016
- Workshop framing, Hoe effectief communiceren in de strijd tegen kinderarmoede? Nieuwe inzichten vanuit de campagne en vertaalslag naar de praktijk, Koning Boudewijnstichting, Brussel, 9 november 2016
- Lezing 'Asiel en Migratie', Jonge Balie Oudenaarde, Oudenaarde, 10 november 2016
- Voorstelling 'Documentaire inclusief onderwijs', Nationale Vereniging tot Steun aan Gehandicapte personen (NVSG), Tesselrolo, 19 november 2016
- Gespreksavond over jeugdhulp, Curieus, Brussel, 22 november 2016
- Lezing 'Op de barricade. Jeugdhulp tegen gezinsarmoede', Caritas Vlaanderen, Brussel, 23 november 2016
- Welcome Mechelen, Mechelen Kinderstad, Mechelen, 30 november 2016
- Voorstelling Kinderrechtencommissariaat, Unicef, Zuid-Afrika en Mozambique, 28 november tot 2 december 2016
- Lezing '(n)ergens kind aan huis', Platform rechten van de mens, Brussel, 6 december 2016
- Voorstelling Kinderrechtencommissariaat, Jongerenpastoraal in Vlaanderen, Gent, 10 december 2016
- Reflectie 'Jeugdhulp interventie en opbouw', UGent, 20 januari 2017
- Lezing 'conferentie rond jonge kinderen', sectorale ledenvergadering Vlaams Welzijnsverbond, Berchem, 23 januari 2017

- Lezing 'Heeft het OCMW een opdracht in het bewaken van de kinderrechten?' Limburgs Steunpunt OCMW's, Hasselt, 26 januari 2017
- Lezing '(n)ergens kind aan huis', Limburgs Steunpunt OCMW's, Hasselt, 26 januari 2017
- Werkwinkel 'Wie zal er voor de moeilijke jongeren zorgen?' Directiecongres secundair onderwijs Katholiek Onderwijs Vlaanderen regio Limburg, Stein-Urmond (Nederland), 17 februari 2017
- Expertpanel psychisch welzijn, Vlaamse Jeugdraad, Brussel, 10 februari 2017
- Debat 'Jeugdrecht', Gemeenschapsinstelling De Zande, Blankenberge, 17 februari 2017
- Debat op studiedag 'Kinderarmoedebestrijding: ook jouw zaak!' Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, Gent, 23 februari 2017
- Praatavond over pesten, 'Jijmaaktmorgen', Oudenaarde, 23 februari 2017
- Openingslezing, UCL Internationaal Seminarie over kinderrechten, Heverlee, 8 maart 2017
- Debat 'Kinderarbeid goed of slecht?' MIAT, Gent, 9 maart 2017
- Lezing 'Spelen in zwarte sneeuw', Teamdag Awel, Antwerpen, 11 maart 2017
- Lezing 'Spelen in zwarte sneeuw', opleiding Ervaringsdeskundige in Armoede en Sociale uitsluiting (EDAS), De Link, Antwerpen, 13 maart 2017
- Lezing 'Wie zal er voor de moeilijke kinderen zorgen?' Vormingsdag CLB-COC, Brussel, 16 maart 2017
- Panel Klankbordgroep 'Oh nee, vakantie', Demos, Brussel, 16 maart 2017
- Vorming 'Impact M-decreet en integrale Jeugdhulp op leerlingenbegeleiding', COC, Brussel, 16 maart 2017
- Panelsessie 'National Identities in Flanders/Belgium' en 'The Distinctive Character of Post-Immigration Ethno-Religious Relations in Flanders/Belgium and Political Structures', op studiedag 'Multiculturalism: how can society deal with it?' Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Brussel, 17 maart 2017
- Lezing 'Kinderrechtenbenadering van kindarmoede', Lerend netwerk 'Kleine kinderen, grote kansen', Vlaamse overheid en Koning Boudewijnstichting, Brussel, 23 maart 2017
- Expertpanel over de impact van voorwaardelijkheid op mensen in kansarmoede, Caritas Vlaanderen, Brussel, 24 maart 2017
- Lezing 'Kinderrechten in migratiecontext', UGent, Gent, 20 april 2017
- Toelichting documentaire 'Breedhoek' op Praktijkdeeldag M-decreet, ministerie van Onderwijs, Gent, 21 april 2017
- Voorstelling Kinderrechtencommissariaat en praktijkoverleg met de Cel Leerlingenbegeleiding, Stedelijk Lyceum Offerande, Antwerpen, 25 april 2017
- Keynote 'Het M-decreet in beeld. Hoe gaan we er mee om?' M-inspiratiedag 'Het leren inclusiever organiseren', lerarenopleiding VIVES, campus Brugge, Tielt en Torhout, de pedagogische begeleidingsdienst (competentieontwikkeling) van het Katholiek Onderwijs regio West-Vlaanderen en Eekhout Academy, 26 april 2017
- Debat over mensenrechten, programma Wanderlust (Canvas) en Op.Recht.Mechelen, Lamot, Mechelen, 26 april 2017
- Lezing 'Participatie en welbevinden', GO! Brussel, 27 en 28 april 2017
- Workshop 'Klachtrecht en de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties', Symposium Agentschap Jongerenwelzijn, Brussel, 2 mei 2017
- Gastcollege 'Enforcement and Monitoring of Children's Rights', Universiteit Leiden, 11 mei 2017
- Focusgroep over onderwijsdeelname aan kinderen van woonwagenbewoners, Unia, Brussel, 11 mei 2017
- Paneldebat 'Internationale dag van het Gezin', Odisee, Brussel, 15 mei 2017
- Debatavond 'De toekomst lacht je toe', Beweging.net, Antwerpen, 15 mei 2017
- Lezing 'Dag van de Zorg, ieder kind centraal', Vlaams Lasalliaans Perspectief, Groot-Bijgaarden, 16 mei 2017
- Lezing 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Opvoedingswinkel regio Hasselt, Hasselt, 16 mei 2017
- Boekvoorstelling *Spelen in zwarte sneeuw*, Vredeswake, Langemark, 21 mei 2017
- Lezing 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Onze-Lieve-Vrouwcollege, campus Grotenberge, 23 mei 2017
- Lezing 'Betrokkenheid en welbevinden', Leuvense Onderwijsraad, Leuven, 24 mei 2017
- Lezing 'Kinderrechtenbenadering van kindarmoede', CAW-medewerkersdag: Kinderen in-zicht, CAW's, Antwerpen, 30 mei 2017

- Lezing '(n)ergens kind aan huis', CAW-medewerkersdag: Kinderen in-zicht, CAW's, Antwerpen, 30 mei 2017
- Lezing 'Kinderarmoede', VIVES, campus Tielt, 2 juni 2017
- Lezing 'Rechten van het kind', 51e statutaire vergadering Fifty-One Club AmAtae Tongeren, Riemst, 6 juni 2017
- Lezing '30 jaar Kinderrechtswinkels vzw', viering 30-jarig bestaan Kinderrechtswinkel, Kinderrechtswinkel, Gent, 9 juni 2017
- Lezing slotevent 'Internationale Dag tegen Kinderarbeid', MIAT, Gent, 12 juni 2017
- Lezing 'Kinderrechtenbenadering van kinderarmoede', Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid, Brussel, 16 juni 2017
- Lezing '(n)ergens kind aan huis', Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid, Brussel, 16 juni 2017
- Infoforum Lerarenopleiding 'Het kind van onze dromen', Thomas More Kempen, Vorselaar, 20 juni 2017
- Panelgesprek studiedag 'Weglopen: banden verbreken ... om banden te zoeken', Child Focus, Brussel, 21 juni 2017
- Gastlezing 'Spelen in zwarte sneeuw', Odisee, Brussel, 24 juni 2017
- Promotor proclamatie GO! Atheneum Mariakerke, Mariakerke, 29 juni 2017
- Lezing 'Kinderrechten op school', opening nieuwbouw BS De Sterrebloem, Meigem, 26 augustus 2017

4.6. Redactie Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten

Steunpunt Jeugdhulp, Kenniscentrum Kinderrechten, de werkgroep rechtspraak en uitgeverij Larcier publiceren elk jaar samen vier papieren nummers van het wetenschappelijke Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten en acht praktijkgerichte e-zines.

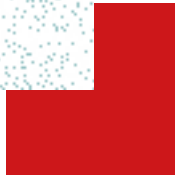
Het Kinderrechtencommissariaat maakt deel uit van de redactie van het e-zine omdat we geloven dat we recht doen aan kinderen en jongeren door het werkveld goed en begrijpelijk te informeren over hun rechtspositie. En ook omdat we er zo voor zorgen dat bepaalde signalen van onze

Klachtenlijn nader juridisch onderzocht worden en dat een antwoord uiteindelijk – in de vorm van een artikel – zijn weg vindt naar het werkveld.

Het e-zine is gekoppeld aan een database op www.jeugdenkinderrechten.be. Praktijkwerkers kunnen daar nuttige en toegankelijke informatie opzoeken over de rechtspositie van kinderen en jongeren (0-25 jaar).

- ▶ www.jeugdenkinderrechten.be
- ▶ Artikels uit het e-zine zijn na een jaar vrij toegankelijk op de databank www.jeugdrecht.be. Daar kan iedereen terecht voor gratis toegankelijke informatie over de rechtspositie van kinderen en jongeren.

Deel

3

Waar kneelt het?

1. Recht op basiszorg en hulp

1.1.

Huizen van het Kind

In april 2014 werd het decreet over de organisatie van preventieve gezinsondersteuning van kracht. Sindsdien werken lokaal verschillende organisaties samen als 'Huis van het Kind'. Eind 2016 waren er in Vlaanderen al 128 van die erkende Huizen van het Kind. Het streefdoel voor 2019 is: Huizen van het Kind in heel Vlaanderen en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en de al opgestarte Huizen van het Kind groeien uit tot brede laagdrempelige basisvoorzieningen.

Het Kinderrechtencommissariaat gaf destijds advies bij het decreet. We pleitten voor Huizen van het Kind die alert zijn voor de rechten van kinderen. We vroegen om Huizen van het Kind die openstaan voor kinderen en jongeren zelf. We waarschuwden voor een te preventieve aanpak van gezinsondersteuning. Ideaal vertrekt gezinsondersteuning van het recht op ondersteuning. Huizen van het Kind moeten open, veilige en ondersteunende plekken zijn waar ouders, kinderen en jongeren terecht kunnen voor informatie, advies, ontmoeting en ondersteuning.

Het Kinderrechtencommissariaat blijft de evolutie in de uitbouw van de Huizen van het Kind opvolgen. We volgen studiedagen en gaan in op vragen naar lezingen van Huizen van het Kind. Ook volgen we in de EXPOO-reflectiegroep samen met opvoedingsactoren en -experten de ontwikkelingen in de preventieve gezinsondersteuning mee op. We denken mee na over de visie op proportioneel universalisme en reflecteren over het onderzoeksrapport 'Beeld van de Huizen van het Kind 2016'.

Het onderzoeksrapport toont een grote variatie aan Huizen van het Kind en zoomt in op goede praktijkvoorbeelden. De praktijkvoorbeelden tonen dat veel organisaties onze beleidssuggesties delen. Er zijn Huizen van het Kind die zich richten tot ouders én minderjarigen. Tieners kunnen er terecht voor huistaakbegeleiding of psychologische ondersteuning. Ze werken samen met speelpleinwerking, Tejo, bibliotheek en jeugdwerk. Ze organiseren fietsruil, deelwinkels of luierbanken. Vanuit de ondersteuningsnood bouwen ze ouderparticipatie uit. Zittingsdagen en infodagen zoomen in op rechten van kinderen en ouders: Hebben kinderen en ouders recht op een studie-

beurs? Kunnen ze een beroep doen op OCMW-participatiecheques voor de vrijetijdsactiviteiten van de kinderen?

- ▶ Kristien Nys en Kathleen Emmerly, *De Huizen van het Kind in cijfers en ervaringen. Verwerking van de bevraging van Kind en Gezin*, Kenniscentrum Hoger Instituut voor gezinswetenschappen (Odisee), 2017, in opdracht van Kind en Gezin.
- ▶ Kind en Gezin, *Bevraging in 2016 'Een beeld van de Huizen van het Kind. Wat leren we eruit?'* Brussel, juni 2017.

1.2.

Kinderopvang en buitenschoolse opvang

MeMoQ legt pedagogische kwaliteit van kinderopvang bloot

In 2013 startte het MeMoQ-project. In de eerste fase ontwikkelden de vakgroepen Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek van de UGent en het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs van de KU Leuven een pedagogisch kwaliteitsinstrument voor kinderopvang: MeMoQ.

Bedoeling is een kwaliteitsinstrument samen te stellen waarmee de Zorginspectie aan de slag kan. Ze deden dat in opdracht van Kind en Gezin en samen met alle relevante kinderopvangactoren.

De tweede fase was de nulmeting van de pedagogische kwaliteit in de kinderopvang. 200 groepsof- en 200 gezinsondersteuningsinitiatieven deden mee aan de nulmeting. Ook ouders werden ondervraagd. Het nieuwe MeMoQ bracht het welbevinden, de betrokkenheid en de educatieve ondersteuning van de kinderen in kaart. Het stond stil bij de pedagogische waarde van de opvangruimte: Is die uitdagend genoeg? Is er genoeg variatie in het spelmateriaal? Bevorderen de activiteiten de betrokkenheid en de participatie van kinderen? Wat is de dagindeling? Wanneer en hoe worden de begeleiders ingezet? Ook peilt het MeMoQ naar hoe opvanglocaties omgaan met ouders en maatschappelijke diversiteit.

Op 19 april 2017 werden de resultaten van de nulmeting gepresenteerd. Baby's en peuters voelen zich doorgaans goed in de kinderopvang. Het welbevinden van kinderen in de opvang is goed tot zeer goed. Ze worden goed tot zeer goed emotioneel ondersteund. De meeste ouders zijn tevreden. Toch is er nog ruimte voor verbetering. Vooral op het vlak van educatieve ondersteuning liggen nog veel kansen open. Waarom niet meer praten met de kinderen tijdens het eten over wat er op hun bordje ligt en welke kleur het heeft?

- ▶ Michel Vandenbroeck, Ferre Laevers, Hester Hulpia, Mieke Daems, Bart Declercq, Jeroen Janssen en Charlotte Van Cleynenbreugel, *MeMoQ. Meten en Monitoren van de Kwaliteit in de Kinderopvang van baby's en peuters. Deelrapport 14. Samenvatting van de nulmeting*, Brussel, 2016 in opdracht van Kind en Gezin.

Het Kinderrechtencommissariaat was lid van de klankbordgroep. Vanuit klachten over kinderopvang en de rechten van kinderen gaven we inhoudelijke feedback in de verschillende fases. We scharen ons achter het MeMoQ-instrument. Dat vertrekt van het perspectief van kinderen, laat ook ouders aan het woord en benadert kwaliteit multidimensioneel. Het instrument heeft de ambitie om de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang verschillende keren in kaart te brengen en om samen met de Zorginspectie en de kinderopvangsector de pedagogische kwaliteit van kinderopvang te blijven ondersteunen en optimaliseren.

Recht op toegang tot kwaliteitsopvang voor baby's en peuters

Artikel 3 van het decreet van 20 april 2012 over de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters somt de nobele kinderopvangdoelstellingen van de Vlaamse Gemeenschap op.

Het stelt dat Vlaanderen streeft naar kinderopvang die kwaliteitsvol, beschikbaar, betaalbaar en rechtstreeks toegankelijk is voor elk kind zonder onderscheid. Elk gezin met een behoefte aan kinderopvang heeft recht op kinderopvang in het beschikbare aanbod.

Het voorbije werkjaar kreeg de Klachtenlijn enkele klachten over de opvang van baby's en peuters. De klachten leggen een tekort aan kinderopvang bloot. Ouders stellen vragen bij de kwaliteit van de opvang en over het aantal kinderen per begeleider.

Bezettingsgraad

Een moeder meldt dat de kinderopvang van haar zoontje de regels voor de bezettingsgraad niet respecteert. Vooral in de vroege ochtend en latere avond staat één begeleider in voor twaalf kinderen. Ouders hebben dat al besproken met de verantwoordelijke maar zij luistert niet. Officieel een klacht indienen durven de ouders niet. Ze zijn bang dat het de samenwerking op de helling zet. Er is al te weinig kinderopvang in de buurt, dus veranderen van opvang is uitgesloten. Ze vraagt of het Kinderrechtencommissariaat een inspectie kan doen.

Het Kinderrechtencommissariaat verwees de moeder door naar de klachtendienst van Kind en Gezin. Zij volgen de kwaliteit van de kinderopvang op en de naleving van regels en richtlijnen.

Medicatiegebruik en aansprakelijkheid

Een verantwoordelijke van de kinderopvang zoekt informatie over aansprakelijkheid en medicatiegebruik. Ze legt deze situatie voor: stel dat een kind een antibioticakuur volgt en de ouders geven na drie dagen de medicatie niet meer mee. Volgens het protocol moet de kinderopvang toezien op juist medicatiegebruik. Als het kind dan ziek wordt in de kinderopvang doordat de kuur te vroeg stopte, is de kinderopvang dan verantwoordelijk of aansprakelijk? Hoe kunnen ze handelen in het belang van het jonge kind? Bij Kind en Gezin kregen ze weinig ondersteuning. Ook het protocol staat niet online. Kan het Kinderrechtencommissariaat hier iets aan doen?

Het Kinderrechtencommissariaat gaf het advies om over medicatie duidelijke afspraken te maken in het huishoudelijk reglement. Ouders dragen de verantwoordelijkheid om juiste informatie te geven over medicatiegebruik. Dat is ook hande-

len uit vertrouwen en niet uit wantrouwen. Als medicatie gestopt is en begeleiders hebben twijfels, dan kunnen ze het best gewoon bevestiging vragen via het heen-en-weerschriftje.

Over de vraag of de sector wel of niet genoeg algemene ondersteuning krijgt van Kind en Gezin, gaf het Kinderrechtencommissariaat het advies om dit verder te bekijken met de werkgeverskoepel.

Daarnaast vingen we ook signalen op over de verhoogde minimumprijs voor de kinderopvang tot 5 euro en het tekort aan respijtdagen. Vlaanderen koos voor een opvangplan per kind en voor het principe ‘opvang bestellen = opvang betalen’. De organisatoren kiezen zelf hoe ze dat principe invullen. Wel moeten ze het minimumaantal respijtdagen respecteren.

In ons advies ‘Geef gehoor aan aanbevelingen van VN-Kinderrechtencomité’ bij het tussentijds rapport Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan 2015-2019 stellen we vragen bij de verhoogde minimumprijs voor de kinderopvang tot 5 euro en pleiten we voor beleidsacties die tegemoetkomen aan de bezorgdheden van ouders en opvangvoorzieningen. In ons memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018 ‘Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten’ vragen we de lokale besturen om mee werk te maken van een toereikende kwaliteitsopvang voor kinderen.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Geef gehoor aan aanbevelingen van VN-Kinderrechtencomité*, 2016-2017/5, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/geef-gehoor-aan-aanbevelingen-van-vn-kinderrechtencomité>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Memorandum Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Decretaal initiatief voor buitenschoolse kinderopvang

De organisatie van de buitenschoolse opvang is al langer onderwerp van reflectie. In 2014 was er een Staten-Generaal en onderzoek waarin kleuters en lagereschoolkinderen vertellen over wat ze verwachten van buitenschoolse opvang. In 2016 hield het Vlaams Parlement hoorzittingen over de nota van de Vlaamse Regering over ‘de krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang en vrije tijd van kinderen’. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan de hoorzittingen.

We benadrukten het belang van participatie als recht op toegang tot de maatschappij en haar voorzieningen. We vroegen bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities. We onderstreepten het belang van het hier en nu van kinderen. En vroegen aandacht voor rechten van kinderen in de vrije tijd.

De Vlaamse Regering werkt momenteel aan een decreet. Ze streeft naar een regelluw decreet dat samenwerking faciliteert tussen sectoren onder regie van het lokale bestuur. Ze stelt drie doelstellingen voorop: toegankelijkheid voor alle kinderen, participatie van kinderen en jongeren, en veiligheid.

We hopen dat de Vlaamse Regering rekening houdt met de vier pijlers, bruggen legt naar andere decreten zoals het M-decreet, en de nodige financiële en budgettaire engagementen aangaat om de buitenschoolse kinderopvang zo goed mogelijk te organiseren. Voor kleuters en lagereschoolkinderen betekent dat in de eerste plaats begeleiders die voor hen zorgen en met hen spelen. Het maakt voor kinderen weinig uit wie de opvang organiseert (school, vzw, gemeente of jeugdwerk) zolang ze maar begeleiders hebben die rechtvaardig bemiddelen bij ruzie, die troosten bij pijn en verdriet, en die hun leef- en speelwereld verruimen. Dat maakt de opvang prettiger.

- ▶ Brecht Peleman, Caroline Boudry, Lieve Bradt en Tineke Van de Walle, *Schoolkinderen over hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit? Onderzoeksrapport*, Gent, 2014, in opdracht van Kind en Gezin.

1.3.

Kinderen en jongeren in de jeugdhulp

Het gezin is voor minderjarigen de meest vertrouwde leefomgeving. Hun gezinsleven kan om verschillende redenen onder druk staan. Ouders en minderjarigen kunnen op moeilijke momenten jeugdhulp vragen.

De jeugdhulp probeert eerst de minst ingrijpende vormen van hulp aan te bieden zoals contextbegeleiding, een dagcentrum of geestelijke gezondheidszorg. Als de verontrusting ernstiger is of het ambulante hulpaanbod ontoereikend is, kan een overstap nodig zijn naar residentiële jeugdhulp. De jeugdhulp in Vlaanderen rekent zoveel mogelijk op vrijwilligheid. Als die vrijwillige hulp niet langer kan, terwijl de verontrusting toch blijft, kan de jeugdhulp een beroep doen op gemandateerde voorzieningen. Die zijn een soort laatste sluis vóór de gerechtelijke jeugdhulp. Die gerechtelijke jeugdhulp kan ook meteen in beeld komen bij heel ernstige of acute gevaarsituaties van minderjarigen.

De Klachtenlijn krijgt meldingen over alle stappen in het jeugdhulpproces. Het gaat om ouders en minderjarigen die hulp zoeken en niet weten waar ze kunnen aankloppen, tot meldingen over de contacten met de diensten brede instap of over het aanbod van de rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Ook over gerechtelijke jeugdhulp krijgt de Klachtenlijn meldingen. Dat is niet verwonderlijk want in die situaties beperkt de jeugdrechter vaak sterk de autonomie van ouders en minderjarigen.

Minderjarigen en ouders stellen vragen aan de Klachtenlijn over hun rechten in de jeugdhulp of ze vragen een onderzoek als hun rechten te weinig gewaarborgd zijn. Ook professionals vragen ons ondersteuning en advies als ze vastlopen in een situatie of een ander perspectief in het jeugdhulptraject willen brengen. Een perspectief dat gebaseerd is op rechten en belangen van minderjarigen. De Klachtenlijn kan ook bemiddelen om vastgelopen situaties te deblokken.

We toetsen de meldingen aan het kinderrechtenverdrag, het decreet Integrale Jeugdhulp en het

decreet over de Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp. Naast die juridische kaders krijgen kinderrechten in de jeugdhulp ook vorm in een hulpverleningsrelatie. Minderjarigen en ouders staan in relatie tot de individuele hulpverlener en tot hulpverleningsdiensten. Het is logisch dat er in die relaties soms spanningen en conflicten ontstaan: het gaat om complexe, gevoelige situaties waarin visies soms botsen en ongenoegen opduikt.

De Klachtenlijn probeert dan de impact van de hulp op de kinderen en jongeren weer centraal te plaatsen, zonder de delicate en soms moeilijke opdracht van de jeugdhulp uit het oog te verliezen.

Naast meldingen over individuele situaties krijgt de Klachtenlijn signalen van ouders en professionals over minderjarigen en hun gezin die door structurele oorzaken niet op tijd aangepaste hulp krijgen. Bijvoorbeeld door:

- Wachlijsten
- Tekorten in het aanbod
- Voorwaarden in het opnamebeleid van voorzieningen om minderjarigen te begeleiden

Die structurele knelpunten raken aan de vraag of vraaggestuurde jeugdhulp in de praktijk wel echt haalbaar is. Dat is toch een van de essentiële uitgangspunten van de integrale jeugdhulp. Net daarom blijft het Kinderrechtencommissariaat rapporteren over die knelpunten en tekorten, en vragen we daar aandacht en oplossingen voor.

Waar aankloppen als het thuis niet helemaal goed zit?

Verdwalen in een doolhof van informatie

Als jongeren en ouders voelen dat het thuis niet meer goed loopt, gaan ze op zoek naar hulp. Ze vragen de Klachtenlijn waar ze terecht kunnen en hoe het zit met het aanbod en de procedures.

Ondanks de informatiekkanalen van de overheid lijken gezinnen niet altijd goed te weten aan welke deur ze moeten aankloppen. Als jongeren hulp zoeken, lopen ze verloren in het aanbod. Ze vinden te weinig toegankelijke informatie over wat jeugdhulp is en kan betekenen.

De eerste stap zetten naar een dienst, vraagt heel wat energie en jongeren zijn ook bang om hulp in te roepen. Het idee leeft soms nog te veel dat jeugdhulp kinderen plaatst.

De Klachtenlijn polst naar de verwachtingen van minderjarigen die hulp zoeken. We informeren minderjarigen en ouders over de jeugdhulp en geven ze contactgegevens van de diensten brede instap. Het vaakst verwijzen we door naar CAW, JAC en CLB.

Genoeg is genoeg

Dylan (16) meldt dat hij thuis weg wil. Hij wordt door zijn ouders psychisch mishandeld en heeft er genoeg van. Hij weet niet goed waar hij terecht kan en vraagt hulp.

In het gesprek met de Klachtenlijn zegt Dylan dat hij eerst wil praten met iemand en pas verdere stappen wil zetten als hij daar klaar voor is. We brengen Dylan in contact met het JAC.

Geweld niet langer te verantwoorden

Een tante maakt zich zorgen over de thuissituatie van haar neefje en nichtje. De kinderen krijgen vaak een klap in hun gezicht en erg kwetsende opmerkingen van hun ouders. Die wijten dat aan hun stress. De tante vindt dat niet meer te verantwoorden. Ze wil hulp inschakelen zodat het voor de kinderen opnieuw een aangename thuis wordt. Ze weet niet waar ze moet zijn en is bang, want ze wil de kinderen niet thuis laten weghalen.

De Klachtenlijn lichtte de werking van het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling en de hulplijn 1712 toe.

Erg strenge ouders

Lize (16) zoekt hulp voor haar vriendin. De ouders van haar vriendin zijn heel streng. Het meisje mag geen contacten hebben met vrienden bui-

ten de school. De ouders controleren haar gsm en zeggen dat ze niet verder mag studeren. Het meisje moet ook veel helpen in het huishouden. Lize vertelt dat haar vriendin ongelukkiger wordt en thuis wil weglopen. Ze maakt zich zorgen en wil haar vriendin op weg helpen met hulp. Ze vraagt ook of ouders zo streng mogen zijn.

We informeerden Lize over de rechten van kinderen tegenover hun ouders en het ouderlijk gezag, en over de stappen die ze samen met haar vriendin kan zetten. Zo gaven we informatie over het CLB als meest toegankelijke dienst. Het JAC bleek moeilijker te zijn omdat de vriendin thuis niet kan chatten en er tijdens de schooluren niet kan langslopen. Tot slot bekeek de Klachtenlijn welke afspraken ze kunnen maken als de vriendin toch zou weglopen. We adviseerden dat Lize het best de contactpersoon blijft. Weglopen is niet de oplossing voor zulke problemen maar het plan toont wel de uitzichtloosheid van jongeren.

Kinderen maximaal laten opgroeien in het gezin

De jeugdhulp is georganiseerd volgens het subsidiariteitsprincipe: kiezen voor de minst ingrijpende maatregel. Volgens dat principe willen we kinderen zo lang mogelijk thuis laten opgroeien. Pas als de situatie het welzijn van de minderjarigen bedreigt of opvang en zorg thuis niet langer haalbaar is, wordt residentiële zorg ingeschakeld. Dat kan zowel in de vrijwillige als in de gedwongen jeugdhulp.

Wachlijsten bij rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp

Professionals en gezinnen wijzen op obstakels om snel en effectief te kunnen inspelen op hulpvragen. Dit werkjaar vielen de meldingen op van gezinnen die wachten op rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Voor contextbegeleiding voerden bepaalde diensten zelfs een tijdelijke opnamestop in.

Ook de wachtlijsten bij de kinderteams van de centra voor geestelijke gezondheidszorg werden weer aangekaart. Daardoor krijgen minderjarigen

niet de zorg waar ze recht op hebben en die ze nodig hebben. Hulpverleners uit de brede instap zitten strop bij de uitwerking van een hulpplan dat aansluit bij de zorgbehoeften van minderjarigen of hun gezin.

Dit is niet hoe jeugdhulp moet reageren als een kind een zware zorgnood heeft

Een zorgleerkracht vraagt hulp voor Leandro (8). Ze volgt de jongen al een tijdje op. Hij woont bij zijn moeder maar er is weinig stabiliteit thuis. Moeder kampt met psychische problemen. Door de moeilijke thuissituatie vertoont de jongen erg moeilijk gedrag op school. Dit jaar is het heel erg. De juf zegt dat ze het niet aankon. Leandro gaat al een tijdje twee dagen per week naar het revalidatiecentrum. Ze hebben ook al een beroep moeten doen op een crisisbed in de kinderpsychiatrie. Daar staat hij op de wachtlijst voor een reguliere opname. Samen met het CLB en de moeder beslisten ze contextbegeleiding in te schakelen ter ondersteuning van de opvoeding. Dat is nodig voor de jongen én voor de moeder. Voor haar werd aparte psychische ondersteuning geregeld. Het probleem is dat ze vier maanden moeten wachten vóór de contextbegeleiding kan starten. Vorige week escaleerde de situatie en werd de moeder opgenomen. De jongen werd daardoor helemaal onhandelbaar. Bij het crisismeldpunt kon de zorgleerkracht niet met de jongen terecht omdat er nog een familielid is. Bovendien is het opzet van het crisismeldpunt dat ze twee weken intensief met de context werken, maar omdat moeder opgenomen was, was er geen context meer. Een nieuwe crisisopname in de kinderpsychiatrie was ook niet mogelijk want dat bed was bezet. De zorgleerkracht wil weten wat ze nu nog kan doen. Ze is het beu dat er overal wachtlijsten zijn en dat de situatie daardoor verder escaleert: ‘Dit is niet hoe de jeugdhulp moet reageren als een kind een zware zorgnood heeft.’

We vinden de inzet van de zorgleerkracht bewonderenswaardig. Het laat zien hoe één persoon het verschil kan maken door een kind niet los te laten. Haar ondersteunende partner is het CLB. We bekeken of de Klachtenlijn het CLB moest vragen om een meer sturende rol op te nemen. De melder wou dat zelf doen. We adviseerden een cliëntoverleg aan te vragen omdat er al wat partners bij betrokken waren zoals de kinderpsy-

chiatrie, het revalidatiecentrum en zelfs iemand van de volwassenenpsychiatrie. We adviseerden ook om toch iemand van de dienst contextbegeleiding mee aan tafel te vragen. We bezorgden de formulieren om een cliëntoverleg aan te vragen. Na het eerste cliëntoverleg nam de zorgleerkracht met ons contact op. Er was een hulpplan voor Leandro waarin elke dienst een stukje van de begeleiding en zorg opnam tot de contextbegeleiding kon opstarten of een opname in de kinderpsychiatrie mogelijk was.

Professionals vinden niet altijd hun weg om gezinnen aan te melden bij de hulpmodules van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Ook voor de Klachtenlijn is het niet evident om altijd mee te zijn met de nieuwe modulering. We horen bijvoorbeeld bij de module contextbegeleiding over verschillende deelformules: laagintensieve, hoogintensieve, intensief kortdurende en breedsporige contextbegeleiding. Afhankelijk van de zorgnood wordt een module aangeboden. En de verschillende deelmodules zijn ook nog eens afgebakend in tijdsduur en frequentie van de begeleidingsgesprekken.

Thuisbegeleiding gestopt?

De ouders van Fien (15) leven gescheiden. Fien gaat om de veertien dagen naar haar vader. De scheiding loopt heel problematisch en de jeugdrechtbank is erbij betrokken. De vader van Fien maakt zich ernstig zorgen over de opvoeding bij de moeder. Die laat alles toe en stelt geen grenzen. Fien gaat uit zonder dat haar moeder haar een tijdstip geeft om weer thuis te komen, ze hangt op straat rond en haar schoolresultaten kelderen. De vader zegt dat er bij zijn ex iemand aan huis kwam voor thuisbegeleiding. Nu is dat gestopt. Hij weet niet goed of de jeugdrechter nu nog bij het dossier betrokken is. Hij weet niet waar hij nog hulp kan zoeken voor zijn dochter. Hij is bang dat zijn dochter afglijdt en het slechte pad opgaat.

De Klachtenlijn neemt contact op met de consultant van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. De jeugdrechter had inderdaad – korte – thuisbegeleiding opgestart. Na afloop meldde de thuisbegeleidingsdienst dat er een langer tra-

ject nodig was. Er werd beslist om Fien en haar moeder aan te melden voor breedsporige contextbegeleiding. Maar daar is een wachtlijst. De consulent zegt dat ze ondertussen 'onder toezicht' staan. Als ze van andere diensten zoals CLB verontrustende signalen krijgt, zal ze die bespreken met de moeder en met Fien. Op de vraag of de kortdurende niet gewoon omgezet kan worden naar langdurige thuisbegeleiding door één begeleider, krijgen we te horen dat het zo niet werkt. Dat is een aparte module en daar is dus een nieuwe hulpvraag voor nodig.

Wachtlijsten bij de rechtsreeks toegankelijke jeugdhulp kunnen ertoe leiden dat situaties escaleren en dat meer ingrijpende hulpmodules zich opdringen. Gezinnen of jongeren die uiteindelijk hulp van buitenaf vragen, zitten vaak al met een zware zorgnood en hebben al veel zelf geprobeerd om hun problemen aan te pakken. Als ze uiteindelijk de stap zetten en ze botsen dan op wachtlijsten, overvalt hen moedeloosheid en het gevoel dat ze in de steek gelaten worden.

Het Kinderrechtencommissariaat dringt erop aan om de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp effectief toegankelijk te maken. Wachtlijsten verhinderen dat de jeugdhulp snel en efficiënt kan inspelen op hulpvragen voor kinderen thuis.

Samenwerking nodig tussen Integrale Jeugdhulp en andere zorgverleners

De Klachtenlijn verneemt van professionals buiten de Integrale Jeugdhulp dat het niet altijd gemakkelijk is om samen te werken met jeugdhulp. Zo staat een huisarts vaak dicht bij een gezin. Of er komen al diensten aan huis zoals kraamzorg, thuiszorg en gezinsondersteunende diensten. Die zorgverleners brengen elke week nogal wat tijd door in gezinnen. Daardoor bouwen ze een vertrouwensband op met ouders en kinderen. Heel wat van die diensten zijn bovendien actief in gezinnen met heel jonge kinderen. De ondersteuningsdiensten zijn soms vragende partij om mee een hulpverleningsplan uit te tekenen voor een gezin omdat hun ondersteuning mee de druk op de opvoeding kan verlichten.

Sommige thuiszorg- en gezinszorgdiensten klagen dat ze door de jeugdhulp vaak in een dubbele positie komen. Enerzijds nemen ze bij ernstige verontrusting contact op met de gemandateerde voorzieningen om een gezinssituatie aan te melden. Ze krijgen de bal dan soms teruggedaast met de boodschap dat elke dienst moet kunnen omgaan met verontrusting. Anderzijds kunnen ze een rol opnemen in het handelingsplan om in het belang van het kind bijvoorbeeld een uithuisplaatsing te voorkomen. Maar dat wordt niet altijd toegestaan omdat ze niet onder Integrale Jeugdhulp vallen.

Samenwerken is ook moeilijk omdat ze niet hetzelfde methodische kader gebruiken of niet dezelfde richtlijnen hebben rond het beroepsgeheim, en dus geen informatie kunnen delen.

Als thuiszorgdiensten meerwaarde kunnen bieden

Een kraamverzorgster zegt dat zij aan huis komt bij een gezin met drie kleine kinderen. De ouders moeten naar het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) gaan omdat ze daar bezorgd zijn over de leefsituatie van de kinderen. Zo zou de moeder het pasgeboren kindje niet goed en niet hygiënisch genoeg verzorgen en de twee peuters niet goed opvoeden. De piste van een Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) ligt op tafel. De kraamverzorgster neemt contact op met het OCJ. Ze wil bij het volgende overleg zijn omdat ze ook ziet wat wél goed loopt in het gezin en ze wil bekijken welke rol zij kan opnemen. Zo zou ze vier uur per week aan huis kunnen komen om de baby samen met de moeder een badje te geven, om interactie aan te moedigen, om flesjes te leren steriliseren. Daarnaast zou poetshulp kunnen zorgen voor minder chaos en de moeder meer ruimte geven om met de kinderen bezig te zijn. Ze kreeg van het OCJ te horen dat het niet gebruikelijk is om diensten van buiten de jeugdhulp in te schakelen. Ze werd dus niet uitgenodigd op het overleg.

De Klachtenlijn startte geen onderzoek op omdat de kraamverzorgster de situatie meldde als signaal van de structuren waarop ze botst. Ze was bang dat een contact met het Kinderrechtencommissariaat de deur voor een eventuele samenwerking in de toekomst helemaal zou dichtslaan.

“

Huisarts mag jonge patiënt niet verder opvolgen

Een huisarts is ongerust over de impact van de plaatsing op een 10-jarige jongen. Hij verbleef bij zijn grootmoeder. Na vier jaar zoekt zijn moeder weer contact en wil ze de pleegplaatsing bij oma stoppen. De contacten tussen de jongen en zijn moeder lopen stroef. De situatie escaleert en het OCJ beslist om de zaak over te dragen aan het parket want vrijwilligheid was niet langer mogelijk. De jeugdrechtbank beslist de jongen te plaatsen in een begeleidingstehuis om vanuit die neutrale plek opnieuw contacten op te bouwen met de moeder. Toen de moeder weer in beeld kwam, volgde de huisarts de jongen op. De spanningen gaven het kind psychosomatische klachten. De weerstand bij de jongen bij het idee dat hij bij zijn oma weg zou moeten, was ontzettend groot. De huisarts wou daar overleg over met de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank maar dat werd geweigerd. Na de plaatsing nam de huisarts contact op met de voorziening om op bezoek te komen bij de jongen. Ook dat werd geweigerd omdat ze daar zelf met een arts samenwerken en de huisarts misschien te veel aan de kant van de grootmoeder stond. De huisarts klaagt aan dat de jeugdhulp soms te veel op een eiland werkt.

De Klachtenlijn vindt het jammer dat de bezoeken niet toegestaan werden in het belang van het kind. We zijn er niet in geslaagd een bezoek te organiseren.

”

Integrale zorg en ondersteuning aanbieden aan gezinnen vraagt soms meer dan alleen maar het hulpaanbod van de integrale jeugdhulp. Samenwerking tussen alle zorgaanbieders kan in het belang van het kind de hulp versterken.

Interventies van gemandateerde voorzieningen in verontrustende opvoedingssituaties

De Klachtenlijn krijgt meldingen van jongeren, ouders en professionals over gemandateerde

voorzieningen. Die bewegen zich in de vrijwillige jeugdhulp. Alleen is de aangeboden hulp niet zo vrijblijvend meer. In een onderzoek gaan de diensten na of en in welke mate hulpverlening nodig en nog mogelijk is. Ook zijn ze gemandateerd om een situatie aanhangig te maken bij het parket om gerechtelijke jeugdhulp op te starten. De diensten spelen een belangrijke rol voor gezinnen omdat ze op de wip zitten tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdhulp.

We merken dat er soms onduidelijkheden zijn rond het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling als gemandateerde voorziening. Zeker als die dienst al eerder betrokken was bij een dossier vanuit hun brede werking als aanspreekpunt voor situaties van geweld op kinderen.

Inspraak van minderjarigen

Jongeren stellen vragen over de waarde die gemandateerde voorzieningen aan hun mening hechten. Ze vragen zich af of ze inspraak hebben in het beslissingsproces of dat ze gewoon moeten aanvaarden wat er komt.

“

Telt mijn mening ook?

Joyce (17) verblijft in de kinderpsychiatrie na tussenkomst van een gemandateerde voorziening. Ze woont bij haar grootouders omdat haar moeder niet meer voor haar kon zorgen en al een tijdje uit beeld is. Haar vader is niet gekend. Joyce heeft een moeilijk jaar achter de rug. Ze sneed zich. De consulent vond een opname nodig en maakt zich ook zorgen over hoe Joyce opgroeit bij haar grootouders. De consulent vindt dat Joyce te weinig sociale contacten heeft en volledig terugplooit op de grootouders die alles voor haar doen. Volgende week is er met alle betrokkenen een afsluitend gesprek op de kinderpsychiatrie. De consulent legde de piste begeleidingstehuis op tafel maar dat ziet het meisje helemaal niet zitten. Zij denkt aan een ambulante verderzetting van de therapie en eventueel thuisbegeleiding bij de grootouders. Daar wilde de consulent niet op reageren. Zij wacht op het overleg. Joyce vraagt zich af of ze haar mening op het overleg mag geven, hoe ze dat moet aanpakken en of de consulent haar voorstel mag weigeren.

De Klachtenlijn adviseert Joyce om haar voorstellen op papier te zetten zodat ze zich zelfzeker-

der voelt op het evaluatiegesprek. Minderjarigen raken op zo'n overleg met hulpverleners soms snel onder de indruk. We bevestigen dat zij inspraak heeft en dat de consulent moet motiveren waarom ze wel of niet met het voorgestelde hulptraject akkoord gaat. Ook is het aan de hulpverlening om vaagheden zoals 'meer sociale contacten' te concretiseren. We hebben dat voor Joyce op mail gezet ter bevestiging. Joyce liet na het overleg weten dat de kinderpsychiatrie aanbod dat ze daar de therapie ambulante verderzet. Ze mag weer bij haar grootouders wonen.

”

De opdracht en het beslissingsproces van de gemandateerde voorzieningen

Ouders klagen aan dat ze niet goed weten hoe die diensten een meerwaarde bieden. Hun situatie wordt weer eens eerst 'onderzocht' en er volgen weer allerlei gesprekken. Ze ervaren de voorgestelde hulp als opgelegde hulp want als ze niet akkoord gaan, gaat het dossier naar het parket.

“

Drie maanden na melding nog altijd geen interventie

Een moeder meldt dat ze niet langer akkoord kan gaan met het onderzoek door een gemandateerde voorziening. Het CLB heeft hun situatie aangemeld met een M-document omdat ze enorm verontrust zijn over de opvoedingssituatie bij de vader. Het CLB had eerst zelf regelmatig gesprekken met de kinderen. De vader reageerde niet op de uitnodigingen tot gesprek. Het M-document werd half februari ingediend. Moeder had op 15 maart een gesprek. Het is nu 20 mei en er is nog altijd niets ondernomen. Ook de kinderen werden nog niet gehoord. Moeder begrijpt de gang van zaken niet. Ondertussen blijft het CLB zich zorgen maken. Naar het parket kunnen ze niet stappen, want dat geeft eerst de kans aan de gemandateerde voorzieningen om na te gaan of vrijwilligheid mogelijk is.

De Klachtenlijn gaat bij de gemandateerde voorziening horen wat er gaande is. Zij bevestigen de situatie. De reden is dat de vader wel al uitgenodigd is, maar ofwel niet kwam opdagen, ofwel de afspraak zelf verplaatste en dan toch weer niet

kwam opdagen. De fase van het tegensprekelijk debat werd ingezet want dat zijn ze verplicht. Ook die afspraak heeft de vader verplaatst. Hij krijgt volgende week een allerlaatste kans. Voor het onderzoek spreekt de hulpverlener eerst de twee ouders en dan pas de kinderen. De Klachtenlijn begrijpt dat er bepaalde procedures zijn en dat de ouders kansen krijgen. Maar we hebben wel vragen bij de tijd die ondertussen al verloren ging. We begrijpen niet dat er in een verontrustende situatie drie maanden verstrijken voordat er iets gebeurt. We hebben onze bezorgdheid besproken met de gemandateerde voorziening. We vroegen te expliciteren wat er gebeurt als de vader weer niet komt opdagen en drongen erop aan om de volgende stappen sneller te laten volgen. Die informatie gaven we door aan de moeder met de afspraak dat ze opnieuw contact zou opnemen met de Klachtenlijn bij nieuwe moeilijkheden. Dat gebeurde niet meer.

”

Professionals signaleren frustraties als de gemandateerde voorziening beslist dat het niet nodig is om verder in te grijpen. Dan moet de dienst die aangemeld heeft opnieuw verder met het gezin.

“

M-document niet aanvaard

Een CLB signaleert dat het niet altijd even vlot loopt als ze een M-document indienen. Ze motiveren heel goed waarom ze een tussenkomst van een gemandateerde voorziening nodig vinden. Dat kan bovendien alleen maar na een teambeslissing. Ze krijgen soms te horen dat de gemandateerde voorziening toch nog vrijwillige pistes ziet. Op dat moment is de hulpverleningsrelatie met gezinnen al belast omdat ze beslist hebben een M-document in te dienen. Verder samenwerken wordt moeilijker. Even later moeten ze opnieuw een M-document indienen dat dan plots wel aanvaard wordt. Zo blijven kinderen te lang zonder ondersteuning in de verontrustende leef-situatie.

”

De verwachtingen van gezinnen en professionals over een tussenkomst van de gemandateerde voorzieningen botst soms met de werking in de praktijk.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor dit spanningsveld. Als professionals zich ernstig zorgen maken over de opvoedingsituatie van kinderen, is het belangrijk dat ze snel duidelijkheid krijgen om gepaste maatregelen in het belang van het kind te kunnen nemen.

Ook is toegankelijke informatie nodig: Wat mogen gezinnen verwachten over maximumtermijnen van een onderzoek? Hoe gaat dat onderzoek? Welke informatie verzamelt de dienst en welke verslagen gebruiken ze? Toegankelijke informatie kan al een antwoord bieden op verwachtingspatronen die niet altijd overeenstemmen met de werkelijke opdracht van de gemandateerde voorzieningen.

Opgroeien buiten het gezin: kan een huis een thuis worden?

Als het thuis te onveilig wordt voor minderjarigen of de zorgnood wordt te zwaar, dan kunnen kinderen tijdelijk geplaatst worden in een voorziening of een pleeggezin.

Dat aanbod kan ondersteunend zijn en minderjarigen opnieuw veiligheid en ontwikkelingskansen bieden. Toch ervaren kinderen en jongeren of hun ouders niet elke plaatsing als ondersteunend. Over die situaties kloppen ze aan bij de Klachtenlijn.

Van thuis naar een voorziening en terug?

In de meldingen over externe plaatsingen valt het op dat de slingerbeweging tussen thuis en in een voorziening verblijven soms heel dubieus is.

We merken dat jongeren soms lang thuis blijven met veiligheidsplannen die hun veiligheid moeten garanderen. Doordat er wachtlijsten zijn, kunnen kinderen en jongeren ook niet altijd terecht in een voorziening en is er geen andere oplossing dan ze toch thuis te laten.

Maar in ernstig verontrustende situaties kan dringend ingrijpen nodig zijn. En dan begint het gepuzzel om een antwoord te bieden aan de zorgvraag: crishulp, daarna een OOC omdat daar bijvoorbeeld wel plek is en in de hoop dat er daarna wel een plaats vrijkomt in een andere voorziening. Of een OOC en dan weer even thuis tot er een reguliere plaats vrij is.

Tegelijk merken we dat eens jongeren geplaatst zijn, de terugkeer naar huis erg moeilijk loopt. In de tussentijd wordt soms weinig intensief met de ouders gewerkt. Zowel ouders als jongeren weten niet altijd goed wanneer de jeugdhulp het weer 'goed genoeg vindt' om de kinderen opnieuw thuis te laten wonen. Dat raakt aan het debat van 'goed genoeg ouderschap'.

We stellen vast dat er verschillen zijn tussen consulenten en jeugdrechters over wanneer zij de leefsituatie en het ouderschap weer 'goed genoeg' vinden.

Is leven in een voorziening altijd beter dan thuis?

Een ander spanningsveld gaat over het waarom van een uithuisplaatsing en de realiteit van het leven in een voorziening.

Het advies van hulpverleners om kinderen uit huis te plaatsen, is altijd geargumenteed, omdat het een ingrijpende beslissing is. De argumenten zijn: onstabiele thuissituatie, geweld, weinig opvolging door ouders, pedagogische gebreken, gebrek aan structuur of onvoorspelbaarheid van ouders. Allemaal factoren die het welzijn en de ontwikkelingskansen van minderjarigen bedreigen. Een plaatsing wil daar een oplossing voor aanreiken en minderjarigen beschermen.

Toch ervaren minderjarigen dat niet altijd zo. Ze voelen zich niet altijd thuis in een voorziening en beschouwen de plaatsing als een straf. De inzet van hulpverleners en begeleiders om kinderen zich thuis te laten voelen is groot en goedbedoeld.

Wel moeten minderjarigen zich aanpassen aan wisselende opvoeders met elk hun eigen aanpak, of aan andere jongeren in de groep met wie ze moeten samenleven. Jongeren elk met een eigen verleden, een eigen rugzak, eigen problemen. Kinderen en jongeren die weleens gewelddadig worden en de controle verliezen. De impact daarvan mogen we niet onderschatten. Kinderen en ouders vragen zich soms af of die plek dan zoveel beter is dan thuis.

In de conceptnota van Jongerenwelzijn en Kind en Gezin staan gelijkaardige vaststellingen over het jeugdhulptraject van kinderen bij een uithuisplaatsing. Het beleid moet die knelpunten

grondig aanpakken om breuklijnen te vermijden en continuïteit van de hulpverlening te garanderen.

- ▶ Concepttekst *'Uitgangspunten en krachtlijnen bij uithuisplaatsing van jonge kinderen i.f.v. Vlaamse beleidskeuzes'*, Jongerenwelzijn (Benedikte Van den Bruel) en Kind en Gezin (Tim Stroobants), p. 103, september 2016. <https://www.kindengezin.be/img/uitgangspunten.pdf>

Opgroeien in een pleeggezin

Pleegouders en ouders kloppen bij de Klachtenlijn aan als ze vastlopen bij de dienst voor pleegzorg of ontevreden zijn over de begeleiding. We sturen dan aan op een bemiddelingsgesprek met de teamverantwoordelijke om er samen uit te komen. Dat lost vaak al heel wat ongenoegen op.

We krijgen ook meldingen over de netwerkpleegplaatsingen, vooral bij grootouders in het perspectiefbiedende pleegzorgaanbod. Die plaatsingen zijn niet altijd even evident. Grootouders zijn bijvoorbeeld niet alleen pleegouder: ook hun relatie en hun geschiedenis met hun eigen kind zorgt voor bepaalde dynamieken. Dat vraagt soms een intensievere opvolging door de diensten voor pleegzorg.

Mensen nemen contact met ons op over situaties waarin de dienst voor pleegzorg de pleegplaatsing wil stoppen. We zagen dat gebeuren als ouders weer meer in beeld komen, meer bezoeken aanvragen of zich verzetten tegen de pleegplaatsing. De kinderen worden dan soms elders geplaatst om op een neutrale plek te onderzoeken en op te volgen of de ouders de zorg en opvoeding opnieuw kunnen opnemen.

Een van de redenen is dat in de perspectiefbiedende pleegzorg het aantal uren contextbegeleiding beperkt blijft omdat het om een langere pleegzorgplaatsing gaat. Als de ouders willen toewerken naar een terugkeer naar huis, kan pleegzorg daar niet genoeg op inspelen. Dat is een gemiste kans. Zeker als het betekent dat kinderen in een voorziening terechtkomen als tussenstap. Zonder te weten of de ouders effectief opnieuw de nodige zorg kunnen opnemen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om intensieve contextbegeleiding combineerbaar te maken met perspectiefbiedende pleegzorg. Het is onaanvaardbaar dat kinderen herplaatst worden om de mogelijke terugkeer naar huis te onderzoeken. De impact van zo'n ingreep op het kind is enorm. De minderjarige ervaart opnieuw een breuk met zijn vertrouwde omgeving. Kinderen moeten soms gedwongen afscheid nemen van personen aan wie ze gehecht zijn.

Van pleegzorg naar begeleidingstehuis: waar zit het kindperspectief?

De pleegouders van Vic (5) en Emma (6) nemen contact op met de Klachtenlijn omdat ze vastlopen in hun samenwerking met de dienst voor pleegzorg en het OCJ. Ze zorgen al tien maanden voor de kinderen in de module perspectiefbiedende pleegzorg. De kinderen woonden eerder op twee verschillende plekken: een jaar in een ander pleeggezin voor perspectiefzoekende pleegzorg, en daarvoor werden ze opgevangen door familieleden. De ouders hebben elk hun eigen problemen en zijn weinig stabiel. Na tien maanden verneemt het pleeggezin plots dat de dienst voor pleegzorg adviseert om de kinderen te plaatsen in een begeleidingstehuis. De kinderen hebben contact met hun ouders onder toezicht van pleegzorg op hun dienst. Dat maakt dat ze al aan hun maximum aantal uren zitten dat ze mogen begeleiden. De ouders vragen nu uitbreiding van de bezoeken en zeggen dat het al drie maanden vrij goed gaat. De dienst voor pleegzorg en het OCJ willen de ouders een kans geven maar vinden dat de bezoeken rustig opgebouwd moeten worden en dat er nog even toezicht nodig is bij de bezoeken. Omdat de dienst voor pleegzorg niet meer uren kan vrijmaken voor dit dossier, wijzen ze de kinderen door naar een begeleidingstehuis. Daar kunnen ze bekijken of de draagkracht en de stabiliteit van de ouders inderdaad versterkt is. De pleegouders merken dat de band tussen de ouders en de kinderen broos is en het pleeggezin is bang dat de opflakering en de goede bedoelingen van de ouders zoals bij vorige gelegenheden maar van korte duur zal zijn. Ze willen de kinderen behoeden voor opnieuw een andere plaatsing. De hechting van de kinderen is al een negatieve factor waarvoor Vic en Emma psychologische begeleiding krijgen.

De Klachtenlijn zat met de pleegouders, de dienst voor pleegzorg en het OCJ rond de tafel. Vanwege de jonge leeftijd van de kinderen stelden wij over hun positie de vragen die ze niet zelf konden stellen. Wat was het al afgelegde jeugdhulptraject van de kinderen? Welke langetermijnvisie had de hulpverlening? Hoe werd de vraag van de ouders afgewogen tegenover de impact die de verandering van de hulpmaatregel zou hebben op de kinderen? Hoe werd het perspectief van de kinderen omschreven in het beslissingsproces?

We concludeerden dat in het beslissingsproces om het hulptraject aan te passen, het perspectief van de kinderen nauwelijks een plek kreeg. De impact van een mogelijke plaatsing in een voorziening was nauwelijks overwogen.

De pleegouders maakten de zaak aanhangig bij de jeugdrechtbank. Zij namen over in het kader van de beschermingsprocedure. Zeven maanden later informeerden we bij het pleeggezin omdat we sinds de jeugdrechtbank niets meer gehoord hadden. Vic en Emma woonden nog altijd bij hen door een pleegplaatsing. De situatie van de ouders was opnieuw achteruitgegaan en heel labiel. Bezoeken van de kinderen aan de ouders zijn tijdelijk onmogelijk.

”

“

Grootouders niet langer pleegouder

De grootouders van Kevin (10) en Dylan (5) zorgen voor de kleinkinderen met begeleiding van pleegzorg. Kevin heeft een mentale beperking. De kinderen waren allebei amper 1 jaar toen de grootouders de zorg opnamen. De ouders zijn gescheiden en maken voortdurend ruzie over de kinderen. Onlangs besliste de moeder dat ze de kinderen terug wilde. Toen de vader dat hoorde, wilde hij ze ook terug. En zo barstte de strijd weer los. De ouders zien de kinderen elk één dag om de veertien dagen. De jeugdrechtbank besliste om de kinderen tijdelijk te plaatsen in een onthaal-, observatie- en oriëntatiecentrum (OOOC) om na te gaan waar de zorgnoden lagen. Doordat de ouders niet langer akkoord gingen met pleegzorg, werd dit beslist: Kevin moet na het OOOC naar een multifunctioneel centrum (MFC) en Dylan gaat naar een begeleidingste-

huis. De grootouders zijn geen juridische partij meer. Ze begrijpen niet dat de pleegplaatsing stopt en de kinderen elk naar een andere voorziening gaan. Er waren geen problemen met de pleegzorg door de grootouders, maar de angst leefde dat de kinderen zouden terechtkomen in een loyaliteitsconflict.

De Klachtenlijn kan niet optreden omdat het om een rechterlijke beslissing gaat. Wel vroegen we de consulent om bezoeken met de grootouders te behouden omdat zij belangrijke zorg- en hechtingsfiguren zijn voor de kinderen. Er kwam een bezoekregeling.

”

Plaatsing in de gemeenschapsinstelling

Elk jaar lopen er meldingen binnen van jongeren uit de gemeenschapsinstellingen. Daarnaast krijgen we klachten die aantonen dat de in- en uitstroom van minderjarigen daar niet altijd even vlot loopt. In beide richtingen is dat problematisch. Als er voor de zorgnood een beveiligde omgeving nodig is, kan die niet op tijd aangeboden worden. Anderzijds verlengen jeugdrechters soms noodgedwongen het verblijf in de gemeenschapsinstelling omdat ze wachten op een plek in het reguliere aanbod dat de hulp kan verderzetten.

“

De gemeenschapsinstelling: geen plek voor weglopers in sterk verouderde gebouwen

Febe (16) schrijft naar de Klachtenlijn: ‘Ik zit drie maanden in een gemeenschapsinstelling. Vorig jaar zat ik hier al een heel jaar. Evenveel als iemand die in de gevangenis zit voor feiten, terwijl ik gewoon soms wegloop omdat ik vrijheid wil. Is toch normaal voor mijn leeftijd? Ik wil dat jullie hier eens komen kijken omdat ik het niet normaal vind dat meisjes die weglopen hier even hard gestraft worden als jongeren die feiten plegen. Of als slachtoffers van loverboys of meisjes die zich prostitueren. Ze zijn al hard genoeg gekwetst. Ze moeten in een opvanghuis en niet in de gemeenschapsinstelling. Er moet een andere oplossing voor hen gezocht worden. Wij zijn anders dan jongeren die feiten plegen. Jullie

moeten komen kijken want in mijn leefgroep moeten we onze toiletboodschap in een emmer doen en de douches zijn kapot. Er is er maar één waar een beetje water uitkomt. En komen kijken naar de schimmels. Ik vind dat niet normaal. In de kamer waar we slapen, komt de muur van het plafond. Alvast bedankt voor uw begrip.'

De Klachtenlijn stuurt Febe een antwoord. We herkennen de signalen.

”

De gemeenschapsinstelling is niet altijd de ideale oplossing voor sommige jongeren. Het is een plek waar jongeren verblijven uit een verontrustende opvoedingssituatie én jongeren die een als misdrijf omschreven feit pleegden. Dat vraagt om een andere aanpak en ander begeleidingswerk. De beleidsmakers erkennen dat en een nieuw decreet Jeugddelinquentierecht zal de doelgroep voor de gemeenschapsinstellingen duidelijker afbakenen.

De infrastructuur in sommige gemeenschapsinstellingen is sterk verouderd. We signaleerden dat eerder al, maar helaas volgt daar geen budgettair antwoord op.

“

'Dubbele prior' voor een plek in een gemeenschapsinstelling? Toch nog vier maanden wachten

De ouders van Ozlem (15) zijn ontevreden over de jeugdhulp. Hun dochter loopt regelmatig thuis weg en brengt zichzelf in erg onveilige situaties. Het gaat steeds slechter met haar en ze heeft dringend hulp nodig. De ouders zijn bang dat ze op een dag gewoon weg zal zijn en in een slecht netwerk terechtkomt. De jeugdrechter heeft haar in een gemeenschapsinstelling geplaatst. De ouders staan daar volledig achter. Maar ondertussen is dat al vier maanden geleden beslist en is er nog altijd geen vrije plaats. Ozlem heeft nu al de status van een dubbele prior. Maar nog altijd is er geen oplossing. Ozlem stelt meer en meer onveilig en ander probleemgedrag.

De Klachtenlijn informeert bij de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Die zegt dat zij en de jeugdrechter er alles aan doen wat ze

kunnen. Maar ze moeten wachten op plaats omdat de quota voor opname regionaal bepaald zijn.

”

Het Kinderrechtencommissariaat is geen voorstander om nog meer minderjarigen te plaatsen in een gemeenschapsinstelling. Zeker niet minderjarigen in verontrustende opvoedingssituaties. Toch kan een meer beveiligde voorziening nodig zijn om sommige jongeren te beschermen.

De status van 'dubbele prior' kwam het afgelopen werkjaar verschillende keren ter sprake. Hij telt blijkbaar mee om de dringendheid van een plek in een voorziening te bepalen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het opmerkelijk dat er in de jeugdhulp wachtlijsten zijn met gewone 'wachtenden', met priors en blijkbaar dubbele priors. Valt dat nog langer te verantwoorden?

“

Al een jaar in de gemeenschapsinstelling

Torben (12) is voor feiten geplaatst in een gemeenschapsinstelling. Ondanks zijn jonge leeftijd besliste de jeugdrechter dat een tijdelijke plaatsing in een gesloten instelling nodig was. Het vervolgtraject dat de jeugdrechter voor ogen had, was een plaatsing in een reguliere voorziening. Na drie maanden werd de plaatsing in de gemeenschapsinstelling verlengd omdat er geen oplossing in het reguliere aanbod was. Na zes maanden volgde nog maar eens een verlenging om dezelfde reden. De jeugdrechter, de consulent en ook de gemeenschapsinstelling bevestigden dat een gesloten opname niet langer zinvol is. Maar terugkeer naar huis was te riskant. De consulent zoekt zelfs buiten de regio naar een oplossing en gebruikt alle mogelijke middelen: fase 2- en fase 3-overleg. Helaas is er geen enkele voorziening die de jongen wil opnemen.

De Klachtenlijn is met de jongen zelf gaan praten in de gemeenschapsinstelling zonder zich uit te spreken of een plaatsing daar wel of niet nodig was. We volgden de situatie op via de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. Zo hoorden we dat de jeugdrechter na een jaar besliste dat het genoeg geweest was. Ze kon niet anders dan de jongen naar huis laten gaan en zegt dat Jongerenwelzijn in gebreke gebleven is.

”

Voorzieningen bepalen in hun opnamebeleid autonoom wie ze wel of niet opnemen. Ze houden rekening met bijvoorbeeld de samenstelling van de leefgroep, de ernst van de situatie en de draagkracht van het team. In de jeugdhulp zijn er opties om voorzieningen aan te spreken als jongeren nergens een plek vinden in het residentiële aanbod. Dat gebeurt in het fase 2- en fase 3-overleg. Als dat niets oplevert, staan consultants en jeugdrechters met hun rug tegen de muur.

Kinderen met een beperking vragen extra zorg en aandacht

Ook kinderen met een beperking wil de overheid zo lang mogelijk thuis laten opgroeien. Om hun gezinnen te ondersteunen in de zorg, bestaat het persoonlijke-assistentiebudget (PAB).

Door de financiële ondersteuning kunnen ouders en jongeren zorg inkopen. De zorg die het best beantwoordt aan hun hulpvraag.

De Klachtenlijn krijgt meldingen over de PAB's. Ook horen we klachten over de residentiële zorg voor kinderen met een beperking, namelijk over tekorten in het aanbod of over voorzieningen die niet aan zorgvragen kunnen voldoen.

Geen gepast hulpaanbod

Heel zware zorgnood en toch geen plek

Lars (6) heeft door zijn beperkingen opvang nodig in een multifunctioneel centrum (MFC). De jongen heeft veel zorg nodig, ook medisch. De ouders kunnen dat niet langer dragen. Er waren al verschillende overlegmomenten in de integrale jeugdhulp met de voorzieningen die in aanmerking komen. Ook kreeg de jongen 60.000 euro extra budget toegekend om voorzieningen te ondersteunen als ze de jongen opnemen. Dat budget blijft niet beschikbaar en is ontoereikend. De melder klaagt de situatie aan omdat het vaker voorkomt dat kinderen met zware zorgnoden gewoon geen plek vinden. Opnieuw een structureel signaal.

De Klachtenlijn volgde de situatie op. Uiteindelijk vonden we een semi-internaat dat bereid was Lars op te vangen in afwachting van twee andere MFC's waar misschien over zes maanden een residentiële plek vrijkomt. De ouders werd nog

maar eens gevraagd om vol te houden en Lars na school en in de weekends op te vangen.

Lars is niet het enige kind voor wie het zorgaanbod niet altijd het gepaste antwoord kan bieden, ondanks de extra budgetten die de intersectorale zorgnetwerken kunnen toekennen. Voor ouders is dat frustrerend: voorzieningen krijgen soms extra budget om de zorg op te nemen, maar als de ouders zeggen dat het niet langer lukt, krijgen ze de vraag om nog even vol te houden. Dat zet gezinnen enorm onder druk.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor kinderen en jongeren met een beperking. Hun sector moet genoeg middelen krijgen om kwaliteitszorg te kunnen aanbieden. Doordat de overheid kinderen zo lang mogelijk thuis wil opvangen, krijgen de residentiële voorzieningen vooral vragen voor kinderen met erg zware – ook medische – zorgnoden. Het is het recht van kinderen met een beperking dat de voorzieningen op hun zorgbehoeften kunnen blijven inspelen.

PAB goedgekeurd, budget ontoereikend

Opvallend dit jaar zijn de klachten over de PAB's. Ouders nemen het niet langer dat de aanvraag voor een PAB voor hun kind goedgekeurd is, maar dat ze uit de boot vallen bij de jaarlijkse ronde waarin de budgetten effectief toegekend worden. Ze hebben klachten over de communicatie. In de beslissingsbrief staat dat de zorgnood van hun kind voldoet aan de vier voorwaarden om een PAB te krijgen, maar dat er situaties zijn waar de zorgnood nog groter is. De overheid moet dus keuzes maken op basis van het beschikbare budget. Voor ouders is die afwijzing een emotionele klap. Ze kunnen moeilijk een langetermijntraject voor hun kind opzetten omdat ze elk jaar wachten op nieuws of er een budget is of niet.

Ontslag op het werk om de zorg te kunnen opnemen

De moeder van Kiara (17) schrijft de Klachtenlijn. Bij de laatste toekenningronde van de PAB's was er weer geen budget voor Kiara. Vermoedelijk omdat haar dochter binnenkort 18 wordt en

overstapt naar het systeem van de persoonsvolgende financiering. Ze zegt dat zij al vijf jaar geen PAB krijgen, ook al was dat wel goedgekeurd. Ze heeft zelf haar ontslag gegeven om de zorg voor haar dochter te kunnen opnemen. Wat haar vooral stoort, is dat er geen beroepsmogelijkheid is tegen de beslissingen van de intersectorale prioriteitencommissie die over de aanvragen beslist. Er is ook geen mogelijkheid om gehoord te worden. Gezinnen moeten elk jaar volledige dossiers indienen met alle attesten en medische verslagen. Maar het enige antwoord dat ze krijgen, is: 'Helaas kunnen we aan uw vraag niet voldoen gezien het beschikbare budget.' Ze klaagt dat aan bij het Kinderrechtencommissariaat omdat minderjarigen met een beperking niet altijd de zorg krijgen die ze nodig hebben. Voor haar dochter is het te laat, maar ze hoopt de stem te vertolken van alle kinderen met een beperking.

”

Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt de structurele klacht van Kiara's moeder. Dat er geen beroepsinstantie is of geen recht op persoonlijke toelichting, maakt gezinnen heel afhankelijk van een administratieve procedure en een ondoorzichtig beslissingsproces. Het is niet duidelijk hoe de zorgnood van het kind beoordeeld wordt.

Extra middelen om gekende hardnekkige drempels in jeugdhulp aan te pakken

Elk jaar krijgen we nieuwe klachten over de hardnekkige drempels in de jeugdhulp in Vlaanderen.

Het laatste jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn illustreert dat veel kinderen en jongeren de weg vinden naar de jeugdhulp:

- 900.000 kinderen en jongeren stapten naar de brede instap.
- 9.868 kinderen deden een beroep op een crisiseugdhulpdienst.
- Er waren 6.062 pleegzorgsituaties.
- 12.589 kinderen en jongeren klopten aan bij de toegangspoort omdat ze meer intensieve jeugdhulpverlening nodig hadden.
- 4.734 minderjarigen werden opgevolgd door de jeugdrechtbank.

In 2016 waren er wel 28% meer aanmeldingen bij de crisishulpverlening dan in 2015, wat erop wijst dat er steeds meer hulp nodig is.

Het laatste jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn spreekt van een gemiddelde wachttijd van 122 tot 277 dagen, naar gelang de sector. Wel werden in 2016 de wachtlijsten voor niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp korter. Anderzijds merken we uit onze klachten dat kinderen en jongeren botsen op wachtlijsten voor rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.

► Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp. Samenvatting 2016*, www.jaarverslag-jeugdhulp.be

In maart 2016 stelde de minister van Welzijn, verantwoordelijk voor Jeugdhulp, een '2.0-aanpak voor integrale jeugdhulp in Vlaanderen' voor. De 2.0-aanpak versterkt de brede instap, de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, gespecialiseerde jeugdhulp en plant investeringen in duidelijke netwerkaafspraken, monitoring en onderzoek.

Dit werkjaar maakte de minister extra budget vrij om de 2.0-aanpak nog eens extra kracht te geven. De minister schuift een 'één gezin = één plan'-aanpak naar voren. Al te vaak kwamen verschillende instanties langs bij eenzelfde gezin zonder onderling overleg. In ons dossier 'Waarheid, durven of doen?' kaartte het Kinderrechtencommissariaat samen met het werkveld het probleem aan.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Dossier Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*, 2016, www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/waarheid-durven-of-doen-ervaringen-van-jongeren-en-ouders-met-jeugdhulp-1

1.4. Gezondheidszorg

Toegang tot geestelijke gezondheidszorg: instemming van beide ouders hindert recht op zorg

Als kinderen een beroep willen doen op psychosociale hulp, vragen de meeste zorgverstrekkers toestemming van de twee ouders vóór ze de the-

rapie opstarten. Ze beroepen zich op de wetgeving over ouderlijk gezag en soms ook op een therapeutische visie. Soms leidt die eis ertoe dat kinderen niet de hulp krijgen die ze nodig hebben. De realisatie van hun recht op gezondheidszorg, een basisrecht erkend in onder andere het Kinderrechtenverdrag, komt onder druk te staan.

Meldingen bij de Klachtenlijn over dit thema laten vooral de effecten zien van conflictueuze scheidingen. In de gezondheidszorg is dat vooral in de geestelijke gezondheidszorg een knelpunt. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt minder meldingen over de toegang tot fysieke medische zorg. Toch zijn beide gezondheidstakken even belangrijk en geldt voor de twee het recht op zorg.

Psycholoog kan niet helpen

Ik werk als psychologe met kinderen en jongeren. Vandaag had ik opnieuw een aanmelding van een tienermeisje dat al veel meemaakte. Ze heeft echt hulp nodig, maar botst overal op een weigering doordat ze niet de toestemming van haar beide ouders krijgt. De ouders zijn gescheiden en een van haar ouders weigert de begeleiding. Helaas kreeg ik hier al wel vaker mee te maken. Ik hoor dezelfde signalen ook in de praktijken van collega's. Kinderen wordt hulp ontzegd door de strijd tussen hun ouders. Het belang van het kind wordt niet meer gezien. Als psycholoog voel ik me machteloos, maar ook gefrustreerd. Ook het decreet rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulpverlening geeft hier geen antwoord op. Dit probleem moet op beleidsvlak opgelost worden.

Het Kinderrechtencommissariaat ging het voorbije werkjaar actief met dit thema aan de slag. In individuele meldingen gaven we advies over opties om het recht op zorg van een minderjarige te verzekeren. Daarnaast onderzochten we de mogelijkheden om situaties te vermijden waar een kind geen hulp krijgt terwijl dat wel nodig is. We consulteerden experts uit het werkveld, onder wie mensen in de sector geestelijke of somatische gezondheidszorg, in de jeugdhulp, een familie-rechter, onderzoekers, een kinderrechtenorganisatie en mensen van de Psychologencommissie. Een tiental experts brachten we samen in een

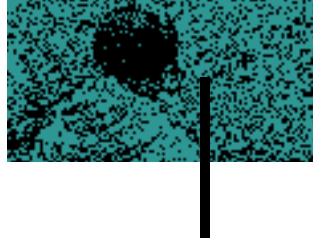
rondetafel op 24 oktober 2016.

Een van de vaststellingen was dat de juridische vereiste van ouderlijke toestemming en de therapeutische meerwaarde van ouderlijke betrokkenheid soms verward worden. Het resultaat kan een strikte benadering van ouderlijke toestemming zijn. Die laat mogelijkheden onbenut om een kind te helpen als niet allebei de ouders toestemming geven. Soms geldt bijvoorbeeld een vermoeden van toestemming. Of het volstaat dat de minderjarige toestemt, zoals in de melding. De wet patiëntenrechten bepaalt dat een minderjarige die in staat is om zijn belangen redelijk te beoordelen, zelfstandig zijn rechten kan uitoefenen. In dat geval volstaat juridisch de toestemming van de minderjarige voor de behandeling. De wet bepaalt geen leeftijd voor die bekwaamheid: de zorgverstrekker moet dat zelf inschatten in een concrete situatie. Sinds 1 september 2016 is de wet patiëntenrechten officieel van toepassing op klinisch psychologen, klinisch orthopedagogen en psychotherapeuten. Toen trad de wet van 10 mei 2015 in werking over de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, die deze beroepen erkent als gezondheidszorg.

Ondertussen werkte ook de Vlaamse overheid een kader uit om in de jeugdhulp beter om te gaan met instemming van minderjarigen en ouders: handvatten om het wettelijk kader toe te passen in concrete situaties. Hulpverleners die inschatten hoe ze in een bepaalde situatie omgaan met het recht op instemming, moeten dat doen in het belang van de minderjarige en in overleg met de minderjarige en andere betrokkenen. De nota geeft ook een houvast om in uitzonderlijke situaties af te wijken van de instemming van beide ouders. Voor het Kinderrechtencommissariaat is de nota een stap vooruit om kinderen en jongeren toegang te geven tot de gezondheidszorg die ze nodig hebben.

- Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, *Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp*, 7 oktober 2016. http://jeugdhulp.be/sites/default/files/nieuwsbrief/2016/11/docs/20161007_nota_instemming_minderjarigen_ouders_jeugdhulp.pdf

Rechten in en op gezondheidszorg

Door de wet op de patiëntenrechten kunnen conflicten of ongenoegen eerst bij de ombudsdiensten van het ziekenhuis aangekaart worden, of bij de Federale Ombudsdienst Patiëntenrechten.

Meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat gaan eerder over structurele knelpunten. Of de melder vraagt om een situatie specifiek vanuit de rechten van het kind te bekijken en niet alleen vanuit de wet op de patiëntenrechten.

Terugbetaling logopedie niet voor elk kind gelijk

Ik wil als moeder van twee kinderen een ongelijkheid in de gezondheidszorg aankaarten. Mijn twee kinderen hebben door een taalontwikkelingsstoornis logopedie nodig. Het IQ van mijn dochtertje is lager dan 86. Mijn zoon heeft een hoger IQ. Door de IQ-indicatie wordt de logopedie voor mijn dochter niet terugbetaald. Ik vind het onrechtvaardig dat het recht op de juiste paramedische ondersteuning niet gelijk is voor elk kind. Ik heb daarover mijn ongenoegen geuit bij de bevoegde minister. Het antwoord was dat de IQ-grens gehanteerd wordt omdat anders de terugbetalingen een te zware last worden voor het Riziv. Ik weet dat het Kinderrechtencommissariaat dit individueel niet kan oplossen, maar er is een dienst nodig die dat signaleert. Verdient een kind met een lager IQ niet dezelfde kansen?

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich niet uitspreken over concrete terugbetalingsregels in de gezondheidszorg. Die worden bepaald door specifieke overlegstructuren. We begrijpen wel het gevoel van onrechtvaardigheid dat het gevolg kan zijn van bepaalde beleidskeuzes. Het is belangrijk dat de bevoegde instanties in hun beslissingen het belang van het kind genoeg laten doorwegen.

Factuur niet betaald? Geen zorgverlening

Een 14-jarige jongen heeft een afspraak bij de dienst orthodontie van een ziekenhuis voor de opvolging van zijn behandeling. Op de afdeling

zeggen ze hem dat de afspraak niet doorgaat omdat er nog een onbetaalde factuur openstaat. De jongen zegt dat hij pijn heeft en de orthodontist wil zien. Het ziekenhuis stuurt hem naar huis met namen van orthodontisten in de buurt. De ouders gaan niet akkoord met de manier waarop het ziekenhuis hun zoon behandelt en neemt contact op met de ombudsdienst van het ziekenhuis. De ouders blijven aandringen op de nodige zorg en krijgen als antwoord dat de regels correct gevolgd zijn. Bij openstaande facturen kan een niet-dringende medische behandeling geweigerd worden. Bovendien stond er drie weken later al een nieuwe afspraak gepland. Voor de ombudsdienst was het probleem hersteld. De ouders konden zich niet neerleggen bij deze conclusie. Ze vragen het Kinderrechtencommissariaat de situatie te bekijken vanuit het recht van het kind.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzocht de situatie. Het discussiepunt was één factuur die een jaar later nagestuurd was. Er stonden supplementen op met de code 'diversen'. De ouders tekenden verzet aan en vroegen eerst een toelichting bij de factuur. In hun mails gaven de dienst facturatie van het ziekenhuis en de dienst centrale inning verschillende verklaringen aan de ouders. De onduidelijkheid werd alleen maar groter. Na tussenkomst van de ombudsdienst volgde vijf maanden later een duidelijkere mail. Het bleek niet te gaan om supplementen bij een bepaalde ingreep. Dat was een fout in het registratiesysteem. De code 'diversen' diende om een achterstal te innen omdat het ziekenhuis een tijdlang de niet-geconventioneerde tarieven niet aangerekend had. Het ging dus om een rechtzetting.

Na onderzoek concludeerde het Kinderrechtencommissariaat dat het recht op toegang tot de gezondheidszorg van de minderjarige niet geschonden was. De annulatie van de afspraak in het ziekenhuis sluit de minderjarige niet uit van consult bij een andere orthodontist of op een later tijdstip. Het Kinderrechtencommissariaat betreurt wel de manier waarop de minderjarige behandeld werd. Die droeg de gevolgen van een administratieve onnauwkeurigheid en onduidelijke communicatie van het ziekenhuis.

2. Recht op een passende levensstandaard

2.1.

Kinderbijslag: armoede- en kinderrechtentoets

In 2015-2016 formuleerde het Kinderrechtencommissariaat twee adviezen over de nieuwe Vlaamse kinderbijslag.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Kinderbijslag: steun voor elk kind met versterkte inzet tegen kinderarmoede*, 2015-2016/8, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderbijslag-steun-voor-elk-kind-met-versterkte-inzet-tegen-kinderarmoede-2016>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Groei-pakket op maat van elk kind*, 2015-2016/15 <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/groei-pakket-op-maat-van-elk-kind>

De kinderbijslag is een belangrijk instrument om kinderrechten te realiseren en een hefboom om kinderarmoede te doen dalen. Daarom werkte het Kinderrechtencommissariaat mee de armoedetoets uit op de conceptnota 'Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat' van mei 2016. Samen met andere deskundigen rond kinderrechten en armoede, en met vertegenwoordigers van mensen in armoede, kwamen we acht keer samen. Er kwam ook een wetenschappelijk onderzoek dat met simulaties de impact van het nieuwe systeem op armoede berekende.

- ▶ Nota armoedetoets groeipakket. Kind en Gezin, juni 2017, groeipakket.be/sites/default/files/atoms/files/Armoedetoets_Groeipakket_2juni2017.pdf

Heel wat opmerkingen van het Kinderrechtencommissariaat vonden hun weg naar de armoedetoets:

- Met het budget van de kinderbijslag kan de kinderarmoede sterker verminderen, wat nodig is om het doel te halen: de kinderarmoede halveren tegen 2020.
- Er is te weinig compensatie voor het hoger armoederisico van eenoudergezinnen en van grote gezinnen (vanaf vier kinderen).
- Het is een vooruitgang dat alle gezinnen met een laag inkomen sociale toeslag kunnen ontvangen, ongeacht hun statuut.
- Een meer verfijnde gezins- en inkomensmo-

dulering is nodig. De gezinssamenstelling bepaalt mee de draagkracht van het gezin en de armoedegrens die op hen van toepassing is. In elk geval moeten alle gezinnen met een inkomen onder die armoedegrens in aanmerking komen voor de sociale toeslag.

- Terugvordering van de selectieve participatietoeslag en andere toeslagen is te vermijden. Dat kan door zoveel mogelijk te kiezen voor definitieve toekenning.
- De ondersteuning voor het gezin van oorsprong om een band met hun geplaatst kind te houden, wordt beter behouden, ook bij langdurige pleegzorg.
- Kinderopvangtoeslag in de kinderbijslag is geen geschikte manier om kinderopvang te financieren.
- De kleutertoeslag is geen geschikt instrument om kleuterparticipatie te versterken.

De Vlaamse Regering nam op 2 juni 2017 kennis van de armoedetoets en keurde tegelijk het voorontwerp van decreet goed om het in te dienen bij het Vlaams Parlement.

- ▶ Voorontwerp van decreet tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid, groeipakket.be/downloads

In de toelichting bij het voorontwerp antwoordt de Vlaamse Regering op de armoedetoets. Enkele bezorgdheden neemt ze mee naar de uitvoeringsbesluiten.

Het nieuwe systeem gaat in op 1 januari 2019. Het is belangrijk om de uitvoering op de voet te volgen. Wat is de werkelijke impact van het nieuwe systeem op het armoederisico en de armoedekloof? Wat zijn de verschillen tussen gezinnen, naargelang van het aantal kinderen, hun leeftijd en het aantal ouders? Volstaan de geplande overgangsmaatregelen voor gezinnen die deels in het oude en deels in het nieuwe systeem zitten? Wat betekent de reorganisatie van de uitbetaling voor de toegankelijkheid? Zo kunnen op tijd maatregelen voorgesteld en genomen worden om het systeem te versterken met het oog op armoedebestrijding.

We hopen dat de nieuwe regelgeving een oplossing biedt voor complexe situaties die nu tussen de mazen van het net glijpen. Ook dit jaar kregen we daarover meldingen. Door de keuze

om de kinderbijslag als een 'recht van het kind' te benaderen, zou dat binnenkort verleden tijd moeten zijn.

“

De rechthebbende figuur: verruimde definitie nodig

Een meisje werd geplaatst in een voorziening voor bijzondere jeugdzorg nadat haar moeder gestorven was. Er is geen wettelijke vader gekend en het meisje heeft geen familie meer. Moeder had niet lang genoeg gewerkt om rechten op te bouwen voor de kinderbijslag in het werknemersstatuut. Vóór haar overlijden had ze de aanvraag voor een gewaarborgde kinderbijslagregeling nog niet afgerond. Dus is er niemand die het recht op kinderbijslag opent voor dit meisje. De melder klaagt aan dat dit onrechtvaardig is. Het meisje zal een moeilijke start kennen in de opstap naar de jongvolwassenheid. Zelf kinderbijslag kunnen ontvangen, al is het evenredig aan de 1/3- en 2/3-regeling voor geplaatste kinderen, zou een hele ondersteuning zijn. Administratief kan noch het kind, noch een voorziening het recht op kinderbijslag openen. Deze wetgeving beantwoordt te weinig aan hedendaagse complexe situaties.

”

“

De bijslagtrekkende: verruimde definitie nodig

Het CLB interpelleert het Kinderrechtencommissariaat voor een 17-jarig meisje. Zij woont al twee jaar bij haar grootouders omdat haar moeder haar niet meer in huis wil. Dit met toestemming van de moeder. Moeder heeft haar ouders daar nooit een onderhoudsbijdrage of de kinderbijslag voor gegeven. Volgens de kinderbijslag kunnen de grootouders de kinderbijslag niet ontvangen, ook al is het meisje daar gedomicilieerd. Er is geen hulpverlening betrokken bij dit dossier. Het meisje wordt binnenkort 18 en wil graag haar eigen kinderbijslag ontvangen om te kunnen bijdragen in de kosten die haar grootouders voor haar maken. Kan dat?

”

Het Kinderrechtencommissariaat heeft vooral een adviserende taak in meldingen over kinderbijslag. Bij onduidelijkheid adviseren we om de vraag toch te laten onderzoeken door Famifed. In sommige situaties ondersteunt het Kinderrechtencommissariaat de vraag van de melder bij het bevoegde kinderbijslagfonds. Maar we hebben geen afdwingende bevoegdheid.

2.2.

Armoede

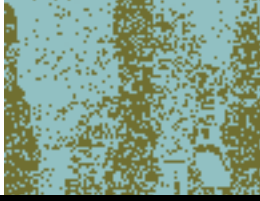
Meldingen bekeken door een armoedebril

Hoeveel meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat hebben direct of indirect te maken met armoede? Voor een antwoord op die vraag bekeken we onze meldingen ook eens door een armoedebril.

Zo'n interne armoedetoets is niet evident. We bakenden armoede af als een tekort aan materiële middelen. Natuurlijk zitten er aan armoede meer dimensies, maar geldgebrek is wel de kern.

Melders vragen naar hun financiële toestand strookt niet met de principes van onze klachtenbehandeling, zoals laagdrempeligheid en respect voor de privacy. Daarom werken we met indicaties. De klachtenbehandelaar schat in of het relevant is de klacht ook te bekijken door een armoedebril. Daarvoor baseert hij zich op de informatie die in de melding en de behandeling naar boven komt:

- Soms is de financieel kwetsbare situatie van een gezin de directe aanleiding om met ons contact op te nemen, zoals bijvoorbeeld problemen met de schuldbemiddeling.
- Soms speelt armoede duidelijk op de achtergrond. Dat betekent niet vanzelf dat de armoede relevant is voor de klacht zelf.
- Soms speelt armoede niet meteen mee in de klacht zelf, maar zitten er in de situatie toch genoeg relevante elementen om door een armoedebril te kijken. Als het bijvoorbeeld gaat over de toegankelijkheid van een dienst.

Bij een individuele melding kunnen we niet altijd even duidelijk inschatten of armoede een rol speelt en hoe relevant die rol is. Onze armoedetoets signaleert vooral algemene tendensen.

In totaal hadden 140 meldingen direct of indirect een mogelijke link met armoede. Dat is 11% van alle meldingen. Die meldingen gaan over verschillende thema's.

Problemen rond inkomen en basisrechten

Wie grote schulden opbouwt, kan die afbetalen met begeleiding van een schuldbemiddelaar. Vaak beheert die dan het inkomen. We krijgen meldingen van discussies over hoe dat gebeurt. Melders zijn ontevreden als de bemiddelaar weigert eenmalig extra leefgeld te geven voor dingen die de kinderen dringend nodig hebben. In de collectieve schuldenregeling gaat het ook over nalatigheid of onbereikbaarheid van de schuldbemiddelaar.

Hoe kom ik nog uit de schulden?

Een moeder stapte in een collectieve schuldenregeling. Vier jaar later zag ze geen enkele verbetering. Deurwaarders bleven aankloppen en de interesten stapelden zich op. De schuldbemiddelaar gaf haar geen uitleg. Hij beloofde het op te lossen maar er gebeurde niets. Er was nauwelijks communicatie. De moeder vond dat de schuldbemiddelaar daarvoor een hoog loon kreeg. Dat loon stond in het schuldenplan. Ze besliste uit de collectieve regeling te stappen. Ze is nu anderhalf jaar verder en verwacht binnenkort een tweede kind. Ze wil haar financiële toestand rechtekken en roept de hulp in van een dienst schuldbemiddeling. Die kunnen niet helpen: er zijn te veel schulden en het inkomen is te klein. De moeder vraagt zich af wat ze nu kan doen.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde om na te gaan of een nieuwe collectieve schuldenregeling een optie is. Uitzonderlijk staat de rechter dat toe. De problemen en gebrekkige communicatie met de vorige schuldbemiddelaar zijn een mogelijk argument. We raadden de vrouw aan om contact op te nemen met een pro-Deoadvocaat om het verzoekschrift aan de rechter op te

stellen. De schuldenberg leek inderdaad te groot te zijn voor schuldbemiddeling. De collectieve regeling biedt meer afdwingbare opties.

Geen geld voor studierichting

Een thuisbegeleidster vraagt advies en informatie voor een gezin dat ze begeleidt. De ouders zijn gescheiden en hebben twee kinderen. Beide ouders zijn in schuldbemiddeling. Vader heeft een loon en moeder een leefloon. Eén dochter wil volgend jaar een studierichting volgen waarvoor ze op internaat moet. De schuldbemiddelaar van vader is akkoord en reserveert er een bedrag voor. Maar voor de schuldbemiddelaar van moeder kan het niet vanwege het leefloon. Toch sluit de studierichting perfect aan bij de interesses en competenties van de dochter. Hoe kunnen ze dit oplossen?

Het Kinderrechtencommissariaat bekeek met de thuisbegeleidingsdienst of zij de twee schuldbemiddelaars konden uitnodigen voor overleg met de ouders. Daar zouden ze samen een oplossing kunnen zoeken. De thuisbegeleiding kan dan het belang en de visie van de minderjarige aanbrenge en kracht bijzetten. De thuisbegeleidingsdienst zou dat doen. Als er daarna nog vragen waren, zouden ze opnieuw contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat. Dat gebeurde niet meer.

Soms laten ouders na facturen te betalen voor hun minderjarig kind. Schuldeisers kunnen die schuld opeisen bij het kind zelf als het 18 jaar wordt. Het is belangrijk dat minderjarigen en hun begeleiders weten hoe ze daarmee moeten omgaan en wat hun rechten zijn.

Ouders betalen niet? We wachten wel af tot het kind meerderjarig is

Een jongere in begeleid wonen werd net 18 jaar. Plots krijgt hij brieven van een deurwaarder. Er staan nog ziekenhuisfacturen open van toen hij minderjarig was. Zijn ouders hebben die nooit betaald. Zijn begeleidster wil weten of dit wette-

lijk kan. De jongen zit al in een kwetsbare situatie en krijgt plots een schuldenlast op zijn schouders waarvoor hij niet zelf verantwoordelijk is.

Het Kinderrechtencommissariaat overlegde met het Steunpunt Jeugdhulp, het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling en Cachet. Dat moet volgend werkjaar leiden tot informatie en aanbevelingen voor mensen in de praktijk.

”

Het leefloon is in principe het laatste vangnet om gezinnen een menswaardige levensstandaard te bieden. In verschillende meldingen zien we dat ook dat vangnet voor veel gezinnen niet toegankelijk is. Soms heeft dat te maken met hun verblijfsstatuut. Er spelen ook andere mechanismen. Het is belangrijk dat de regelgeving en de praktijk rond het leefloon het belang van het kind altijd voor ogen houdt. Het leefloon moet ook hoog genoeg zijn om gezinnen ongeacht hun samenstelling boven de armoedegrens te houden.

“

Ouders komen afspraken niet na: heel gezin zonder inkomen

Een gemeentedienst meldt dat ze meer en meer vaststellen dat mensen geschrapt worden uit het leefloonsysteem omdat ze de afspraken met de sociale dienst van het OCMW niet opvolgen. Kinderen, vaak nog jong, zijn daar de dupe van. Ze vragen zich af of dit wel verantwoord is vanuit kinderrechtenperspectief?

”

Ziektekosten kunnen hoog oplopen. Voor mensen met weinig geld kunnen ze onoverkomelijk zijn. Regels over de al of niet terugbetaling van behandelingskosten, hebben een grote impact op alle gezinnen. We nemen ze in de armoedetoets mee omdat ze voor gezinnen in armoede nog sneller een behandeling onmogelijk maken.

Een kwetsbare woonsituatie speelt op de achtergrond van veel meldingen. Uithuiszettingen, onbewoonbaarheid en dakloosheid: ook minderjarigen krijgen er mee te maken. In ons dossier over dak- en thuisloosheid gaan we daar uitgebreid op in.

Financiële en andere drempels bemoeilijken ook de toegang tot justitie.

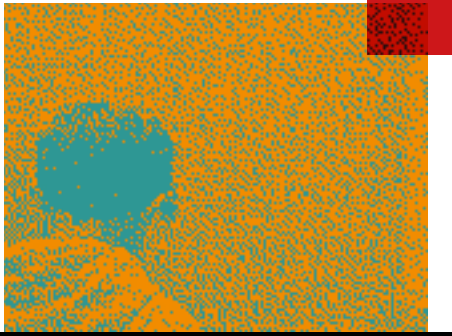
Kwetsbaar verblijf, kwetsbaar inkomen

Asielzoekers, pas erkende vluchtelingen, niet-begeleide minderjarigen, mensen zonder verblijfsstatuut: de overgrote meerderheid moet rondkomen met weinig geld. Maar de realiteit van groepen en gezinnen verschilt enorm.

Een centrum of een lokaal opvanginitiatief voorziet voor gezinnen en niet-begeleide minderjarigen in principe in de basisbehoeften. Maar vaak ook niet meer dan dat. Voor het recht op geestelijke gezondheidszorg, vrijetijdsbesteding, aangepaste kleren of communicatie is er vaak te weinig geld. In de fase na de asielprocedure is het vaak moeilijk om een duurzame woonoplossing te vinden.

Hoe geldproblemen ervaren worden, hangt ook af van hoelang het duurt en of er vooruitzichten zijn. Een paar maanden moeten rondkomen met een leefloon, is niet onoverkomelijk als je uitzicht hebt op beter betaald werk. Maar toekomstdromen komen niet altijd uit. Een job vinden duurt soms veel langer dan verwacht. Of erger: de verblijfspapieren komen er niet, en het hele toekomstplaatje valt in duigen. Hoe langer armoede duurt, hoe moeilijker om er uit te geraken. En hoe groter de impact op kinderen.

Bij gezinnen zonder wettig verblijf botsen we op schrijnende situaties. Leerplichtige kinderen hebben recht op onderwijs, maar het gezin heeft geen recht op ondersteuning om de schoolkosten te betalen. De gezinnen hebben recht op dringende medische zorg, maar zijn afhankelijk van de dokter die moet inschatten wat 'dringend' is. Voor hun andere basisrechten is hun verblijfs-situatie een onoverkomelijk struikelblok. De overheid biedt materiële hulp als ze asiel aanvragen of akkoord gaan met een terugkeertraject. Maar voor veel gezinnen is dat geen optie. Die gezinnen zonder wettig verblijf zijn heel kwetsbaar. Te veel kinderen hebben geen dak boven hun hoofd, krijgen te weinig eten en missen basisgezondheidszorg.

“

Leerlingen overnachten in Maximiliaanpark

Ik ben zorgleerkracht. We kregen vanochtend twee leerlingen op school die de nacht doorbrachten in het Maximiliaanpark. Ze hadden niet geslapen omdat de politie ze kwam weggagen. Ze zijn amper in staat om de les te volgen. Wat kunnen wij daaraan doen? Hebben die mensen dan geen recht op opvang?

De Klachtenlijn nam contact op met de twee leerlingen, die als enigen van het gezin Nederlands spreken. We gaven ze informatie over de opvangmogelijkheid voor gezinnen bij Samusocial. Voor die opvang moet het gezin zich elke avond aanmelden. Er is plaats voor vier gezinnen en sommige gezinnen krijgen voorrang omdat ze extra kwetsbaar zijn. Als er nog plaats is en geen gezinnen die voorrang krijgen, kunnen de ouders en hun zes kinderen daar terecht. Voor een oplossing op langere termijn namen we contact op met Fedasil om na te gaan waar het gezin terecht kan.

”

Net als andere mensen ondervinden asielzoekers of vluchtelingen problemen om een beroep te doen op sociale diensten. Sommige drempels hebben te maken met hun verblijfssituatie of hun materiële situatie. Of ze ondervinden extra nadeel van regelgeving.

“

Bescherming tegen geweld bemoeilijkt door onwettig verblijf

Een moeder vertelt een brugfiguur op school dat zij en haar twee kinderen slachtoffer zijn van huiselijk geweld door de vader. Ook het CLB zag blauwe plekken bij de kinderen. De moeder vraagt hulp om weg te kunnen bij haar man. Om in het vluchthuis terecht te kunnen, heeft ze geldige verblijfsdocumenten nodig en die heeft ze niet. Ook geld om haar verblijf te betalen, heeft ze niet.

Het Kinderrechtencommissariaat regelde een overleg tussen de brugfiguur, een organisatie voor opvoedingsondersteuning, het CAW, het OCMW en een buurtsteward. Ze spraken af wie het gezin zou ondersteunen om de verblijfspapieren in orde te brengen en om het gezin materieel

te steunen met luiers. Drie weken later komen de kinderen opnieuw elke dag naar school. De buurtsteward engageerde zich om met de vader te praten. Vader drinkt wel weer, maar voorlopig blijven conflicten uit.

”

“

Geen schooltoelage door verwarring over erkenningsdatum

Een voogd klaagt aan dat zijn pupil geen schooltoelage krijgt. De jongere is erkend op 21 december 2016, zoals een document aantoont. Maar volgens de dienst die over de toelage beslist, zou hij maar op 4 januari 2017 erkend zijn.

De toekomst brengt hopelijk een structurele oplossing voor dat probleem. In de nieuwe regeling over de ‘selectieve participatietoelage’, zoals de schooltoelage zal heten, wordt legaal verblijf de enige verblijfsvoorwaarde om in aanmerking te komen voor ondersteuning.

- ▶ Voorontwerp van decreet tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid, groepakket.be/downloads

”

“

Niet-begeleide minderjarige: regelgeving verhindert toegang tot vakantiewerk

Als ze de eerste twee jaar secundair onderwijs gevolgd hebben, kunnen jongeren vanaf 15 jaar vakantiewerk doen. Maar de onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers (OKAN) tellen daarvoor niet mee. Daardoor mogen niet-begeleide minderjarigen van 15 jaar toch geen vakantiewerk doen. Zo missen ze een kans om wat geld te verdienen en mensen te ontmoeten.

”

“

Geen logopedie mogelijk

Een leerling van de school waar ik werk, zit sinds de kleuterklas op onze school. Hij is hier geboren en woont alleen met zijn mama. Het gezin heeft

geen juiste verblijfspapieren. Hun regularisatie-aanvragen zijn elke keer afgewezen. Door zijn taalachterstand kan het kind op school niet volgen. Hij heeft logopedie nodig, maar dat kan niet omdat de moeder niet de juiste wettelijke documenten en statuten heeft. Onze school helpt het gezin met sociale voordelen. Kunnen jullie helpen om dit kind meer leer- en ontwikkelingskansen te bieden?

Het verblijfsstatuut is hier de hinderpaal om toegang te krijgen tot terugbetaalde logopedie. De Klachtenlijn nam contact op met de advocaat van het gezin om te bekijken of de verblijfsituatie opgelost kon worden. Volgens hem is het gezin volledig uitgedeed.

De mogelijkheid om met materiële beperkingen om te gaan en ze op te heffen, hangt samen met andere factoren. Sommige gezinnen hebben meer veerkracht, sommige vinden gemakkelijker de weg naar hun rechten of bouwen sneller een helpend netwerk uit. Scholingsniveau en sociale achtergrond in het land van herkomst spelen ook een rol. Maar zelfs met veel sociaal-cultureel kapitaal heb je geen enkele garantie op een wettig verblijfsstatuut.

Dat verblijfsstatuut, en niet de materiële leefomstandigheden, blijft de belangrijkste zorg van mensen die hier tijdelijk, precair of onwettig verblijven. Materiële beperkingen versperren ook de weg naar dat verblijfsstatuut. Zo moeten aanvragers sinds 2015 voor sommige verblijfsaanvragen betalen.

Kijken we breder, dan speelt armoede in het land van herkomst van de ouders vaak een rol. Ouders zien er geen toekomstmogelijkheden voor hun kinderen. Net dat motiveert hen om er ondanks hun kwetsbare situatie alles aan te doen om hier te kunnen blijven. Ze zien dat hun kinderen het goed doen op school, de taal kennen en hier dus een gepaste levensstandaard kunnen bereiken. Dat staat in schril contrast met de mogelijkheden in hun land van herkomst, waar de kinderen ondertussen vaak ook geen band meer mee hebben.

Onderwijs: armoede hinderpaal voor Leerders?

Verschillende meldingen gaan over schoolkosten. We bespreken ze in het hoofdstuk over onderwijs. Bij andere onderwijsthema's zoals communicatie tussen school en ouders, pesten, inclusief onderwijs, leerlingenvervoer of sancties speelt armoede regelmatig op de achtergrond.

Scholen kunnen een belangrijke rol spelen in de aanpak van armoede. Als leerkrachten en schoolteams inzicht hebben in de leefwereld van kansarme gezinnen, kunnen ze hun onderwijspraktijk en de communicatie met kind en ouders daar beter op afstemmen en zo de leerders van hun leerlingen vergroten.

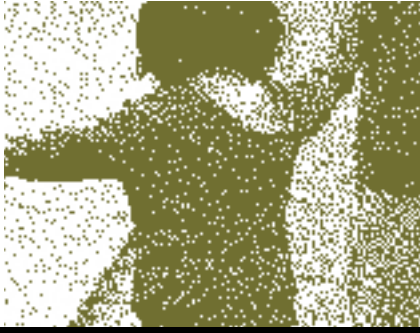
We moeten ervoor zorgen dat het M-decreet de segregatie op basis van sociaal-economische factoren niet nog verder versterkt. Dat zou wel het geval zijn als kinderen uit kansarme gezinnen minder hun weg vinden naar inclusief onderwijs dan andere kinderen.

De noden van kinderen met een beperking kunnen de financiële situatie van een gezin sterk onder druk zetten.

Afglijden naar armoede

Een schoolbestuur signaleert ons de moeilijke situatie van een gezin. De hoogopgeleide ouders gaven hun job op om voltijds voor hun zontje te zorgen. De jongen heeft een stofwisselingsziekte en moet heel vaak sondevoeding krijgen. Dit schooljaar ging de jongen halftijds naar de kleuterschool. Moeder zat mee in de klas om elk kwartier de sonde bij te vullen. De ouders zitten financieel aan de grond. 'Ze dragen hun lot', zegt het schoolbestuur. De ouders zijn nog niet zover om hulp te vragen. In september start de jongen op de lagere school. De ouders kiezen voor inclusief onderwijs. De leerkracht is bereid om sondevoeding toe te dienen, maar dat is een verpleegkundige handeling waarvoor hij niet gekwalificeerd is. Tegelijk rijzen er andere vragen, bijvoorbeeld over aansprakelijkheid. De belangen van het kind balanceren tussen het recht op onderwijs en het recht op medische zorg. Om daaraan tegemoet te komen, is er een structurele oplossing nodig.

Het Kinderrechtencommissariaat deed navraag naar de stand van zaken voor het protocol over verzorgende handelingen die onderwijzers kunnen stellen. Het departement Onderwijs informeerde ons over het initiatief van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid om een protocol op te stellen voor verschillende beleidsdomeinen. We drukten onze waardering uit voor de verregaande inspanningen die de leerkracht van het eerste leerjaar wil leveren. Toch stellen we de haalbaarheid en de redelijkheid op lange termijn in vraag. We denken dat een PAB een meer aangewezen ondersteuning is voor het kind en de ouders. Daarom is het belangrijk dat het gezin hulp krijgt om hun hulpvraag te formuleren. We vroegen in welke mate het CLB daarin al een rol opnam.

Het schoolbestuur dankte ons voor de informatie en liet daarna weten dat een dienst ondersteuningsplan (DOP) de ondersteuningsnood in kaart zou brengen. Bedoeling is een PAB aan te vragen.

”

In ons dossier *Straffe school. De grenzen van sanctioneren verkend* stelden we al vast dat kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties vaker sancties krijgen op school. De cijfers die AgODi elk jaar publiceert in het rapport *Wie is er niet als de schoolbel rinkelt?* tonen dat het sociaal profiel van definitief uitgesloten leerlingen jaar na jaar stabiel blijft. Jongeren die hogere scores op de kansarmoede-indicatoren zijn oververtegenwoordigd in de groep jongeren met een definitieve uitsluiting. Wat maakt dat scholen meer reageren met de zwaarste maatregel op kinderen en jongeren uit bepaalde doelgroepen? Het Kinderrechtencommissariaat vraagt daar aandacht voor van elke school die vorm geeft aan haar zorg- en sanctiebeleid.

Financiële beperkingen maken dat er minder mogelijkheden zijn om problemen beheersbaar te houden. Of ouders hebben te weinig geld om een beroep te doen op privé-hulp. Ondertussen staan ze lang op een wachtlijst. Het Kinderrechtencommissariaat erkent dat meer zorgleerlingen meer druk leggen op schoolteams. Maar we zijn ongerust omdat scholen het draagkrachtprincipe inroepen om zorgleerlingen te straffen. Zeker als de langverwachte hulp zich eindelijk aandient.

“

Lang gewacht op betaalbare hulp

Een moeder meldt dat haar 10-jarig zoon-tje definitief uitgesloten werd. Moeder erkent de moeilijkheden, maar betreurt de timing van de beslissing. Na maanden op de wachtlijst van het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) start eindelijk thuisbegeleiding. Daarnaast heeft moeder eindelijk een afspraak met een kinderpsychiater. Moeder vraagt of het Kinderrechtencommissariaat kan helpen. Ze heeft zo lang moeten wachten op hulp. Privébegeleiding kon ze nooit betalen. Ze heeft het financieel heel moeilijk en vader zit in de gevangenis. Van school veranderen zou moeder organisatorisch voor een enorme uitdaging stellen.

Het Kinderrechtencommissariaat luisterde naar het perspectief van de school en ging als vertrouwenspersoon mee met de moeder naar de beroepscommissie. Die luisterde, toonde begrip en vroeg toestemming om contact op te nemen met de thuisbegeleider. Daarna vernietigde ze de definitieve uitsluiting. In haar motivering sprak de beroepscommissie haar waardering uit voor de inspanningen van de school en het CLB om de jongen te begeleiden en om de moeder hulp te laten zoeken en aanvaarden. Dat proces had ook twee schooljaren in beslag genomen. Anderzijds vond de beroepscommissie het onredelijk om net nu de samenwerking stop te zetten.

”

Gezinnen in armoede botsen meer nog dan andere op drempels in procedures. Een brief opstellen om in beroep te gaan tegen een sanctie, is verre van evident. Toegankelijke procedures garanderen blijft een uitdaging.

Tot slot wegen de gevolgen van een definitieve uitsluiting zwaar door in het budget van gezinnen met een laag inkomen. Een nieuwe school zoeken, betekent ook opnieuw studiemateriaal kopen. Zeker op de secundaire school kunnen die kosten hoog oplopen.

“

Ouders harder gestraft?

De moeder van Kevin en Kelly contacteerde ons eerder al over een tuchtprocedure. In maart waren haar kinderen na schooltijd betrokken bij een vechtpartij aan het station. Moeder had nog bemiddeling gevraagd, maar de school sloot de twee leerlingen definitief uit. Moeder vraagt of het Kinderrechtencommissariaat kan bemiddelen. Ze hoopt dat Kevin en Kelly toch nog hun schooljaar kunnen uitdoen. Kelly volgt een richting die maar heel weinig scholen aanbieden. Haar moeder heeft al diep moeten graven in haar portemonnee om de schoolfacturen betaald te krijgen. Opnieuw boeken en materiaal moeten betalen, kunnen de ouders zich niet permitteren. Kevin is meerderjarig en schoolmoe. Hij start in september bij Syntra. Moeder is bang dat ze nu vier maanden kindergeld kwijtspeelt. Dat geld kunnen ze niet missen. De ouders zitten in schuldbemiddeling. Moeder is invalide en vader combineert twee jobs. 'Een school die op dit moment in het schooljaar definitief uitsluit, straft de leerling heel hard, maar de ouders nog veel harder.'

Het Kinderrechtencommissariaat probeerde te bemiddelen, maar een oplossing op school zelf was niet mogelijk. In afwachting van zijn cursus bij Syntra ging Kevin werken. Hij ondersteunde zo zijn ouders en financierde mee de nieuwe boeken van zijn zus.

”

Maatschappelijk kwetsbare gezinnen en jeugdhulp

Als ouders, jongeren of professionals over maatschappelijk kwetsbare situaties aankloppen bij onze Klachtenlijn, gaan hun vragen niet zozeer over die kwetsbaarheid, maar veel vaker over de knelpunten die ook al opdoken in het hoofdstuk over kinderen en jongeren in de jeugdhulp: Ik ben niet akkoord met de plaatsing van mijn kind, wat kan ik doen? Ik krijg mijn consulent niet te pakken. De overheid plaatst mijn kind en pakt me ook nog eens mijn kinderbijslag af. Die knelpunten zien we dus evengoed bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen.

Wetenschappelijk onderzoek over de relatie tussen armoede en jeugdhulp toont dat maatschappelijk kwetsbare gezinnen vaak verstrikt zitten in een kluwen van problemen. Het maakt ze extra kwetsbaar voor bepaalde interventies door de jeugdhulp of voor de gevolgen ervan. Dat zien we geregeld terugkomen in meldingen waarin we informatie hebben over het gezin en de leefsituatie.

- ▶ M. BOUVERNE-DE BIE, J. IMPENS, S. WILLEMS, S. DE VISSCHER, I. DELENS-RAVIER, Y. ROSSEEL, *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?* Gent, Academia Press, 2010, 134 p.

Financiële problemen

Gezinnen in een kwetsbare situatie hebben het doorgaans niet breed. Als de kinderen geplaatst worden, heeft dat ook financiële gevolgen, zoals het verlies van de kinderbijslag. Dat verlies weegt zwaarder door in gezinnen die het financieel al moeilijk hebben.

Gezinnen die te weinig financiële mogelijkheden hebben, kunnen moeilijker of geen beroep doen op een ambulante privé-hulpaanbod. Ze krijgen sneller te maken met een residentiële plaatsing. Het Kinderrechtencommissariaat blijft oproepen om de geestelijke gezondheidszorg voor minderjarigen betaalbaar te maken, bijvoorbeeld door een terugbetalingssysteem.

“

Betaalbare hulp gezocht

Een consulent van het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg informeert naar hulpmogelijkheden voor een 9-jarig meisje. Voor haar oudere broer en zus werd slachtofferhulp opgestart bij het CAW. Voor het 9-jarig meisje niet omdat de dienst slachtofferhulp vindt dat ze te jong is. Voor haar zou een lang therapietraject nodig zijn. De consulent meldde het kind aan bij het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG). Daar is een wachtlijst van zes maanden. Bij een privétherapiecentrum dat gespecialiseerd is in trauma kan het kind sneller terecht, maar de ouders kunnen dat onmogelijk betalen. De consulent wil absoluut een residentiële plaatsing vermijden om toch de nodige zorg en hulp te kunnen bieden aan het meisje. Het is dringend want het psychisch welzijn van het meisje is op dit moment zwaar bedreigd.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde om toch met het CAW slachtofferhulp op te starten, samen met de broer en de zus. Het is onverantwoord dat door haar leeftijd dit meisje geen slachtofferhulp krijgt. Het meisje heeft dringend en lang therapie nodig. Dat neemt niet weg dat het CGG daarna kan overnemen om rond bepaalde thema's verder te werken met aandacht voor een warme overdracht van de begeleiding. Dat moet ook duidelijk aan het kind uitgelegd worden. Daarnaast gaven we de consulent de tip om eventueel te bekijken of het ziekenfonds in een of andere vorm tussenbeide komt in privétherapie. Niet via de reguliere terugbetalingsregeling maar via een aanvullende verzekering die per ziekenfonds anders is. De aanmelding gebeurde oorspronkelijk vanuit een aanklacht tegen de wachtlijsten in de jeugdhulp, namelijk de wachtlijst bij het CGG.

”

“

Twee uur onderweg

Een vader belt de klachtenlijn om hulp te vragen. Zijn twee kinderen zijn in een andere provincie geplaatst door de jeugdrechter. Er was geen plaats dicht bij huis. Om de twee weken kwamen ze op weekend. Na een voorval werden de bezoeken thuis tijdelijk opgeschort. Hij mag de kinderen alleen nog bezoeken in de voorziening zelf. Dat kan alleen binnen bepaalde bezoeken. Hij heeft niet genoeg geld om een auto te kopen. Met het openbaar vervoer is hij twee uur onderweg. Daardoor raakt hij daar onmogelijk tijdens de bezoekenmomenten. Bovendien is het openbaar vervoer duur voor hem. Vader vraagt om te bemiddelen met de voorziening.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met de voorziening. Niet om de thuisbezoeken opnieuw op te starten, want dat is een rechterlijke beslissing. Wel om met de vader te bespreken wanneer hij op bezoek kan komen en afspraken te maken. Kinderen hebben het recht om contact te houden met hun ouders. Dat een bezoekregeling praktisch is voor de voorziening, mag niet primeren op het contact tussen ouders en kinderen. De voorziening en de vader slaagden erin een bezoekplan uit te werken.

”

Verwachtingen voor thuis niet altijd realistisch

In de verhalen van ouders horen we dat zij de interventie door de jeugdhulp wijten aan hun materiële situatie. Jeugdhulpactoren vertellen dat ze de opdracht hebben om tussenbeide te komen in verontrustende leefomstandigheden. En ze wijzen op factoren in de ouder-kindrelatie. Het is niet altijd evident voor de jeugdhulp en de ouders om de problemen vanuit elkaars perspectief te zien.

Het Kinderrechtencommissariaat doet geen uitspraak over de gegrondheid van tussenkomsten door de jeugdhulp of van opgelegde maatregelen door de jeugdrechter. In individueel klachtonderzoek vraagt de Klachtenlijn motivering bij de jeugdhulp en leggen we de perceptie van de gezinnen op tafel. We peilen naar de verwachtingen van de jeugdhulp en zijn alert dat die niet alleen gaan over de verbetering van de leefomstandigheden. We gaan ook na welke ondersteuning de ouders zelf aangeboden krijgen. Soms is er te weinig ondersteuning voor het gezin of wordt er alleen gekeken naar mogelijke hulpmodules in de jeugdhulp. Er is meer overleg nodig tussen de jeugdhulp en andere sociale diensten zoals het OCMW. De verantwoordelijkheid om gezinnen integraal te ondersteunen, zou soms beter verdeeld worden via een overleg tussen het gezin en een professioneel netwerk. Zeker omdat het eigen sociaal netwerk van kwetsbare gezinnen soms te zwak is om mee te ondersteunen.

“

‘Zorg voor degelijke woonst, zinvolle dagbesteding en sociaal netwerk’

Een moeder kan niet akkoord gaan met de beslissing van de jeugdrechter om haar dochtertje te plaatsen in een pleeggezin. Ze begrijpt ook niet waarom, want ze gaat niet uit, drinkt niet of neemt geen drugs. De moeder vertelt dat zij leeft in een huurappartement. Dat verkeert niet in een ideale staat, maar ze heeft niet meer financiële mogelijkheden. Dat zou voor de consulent een probleem zijn. Daarnaast krijgt ze te horen dat ze een ‘zinvolle dagbesteding’ moet zoeken voor zichzelf, zoals een job. Maar na berekening van het kostenplaatje, zou de kostprijs van buitenschoolse kinderopvang te hoog uitvallen als ze werkt. Een andere bezorgdheid van de hulpverlening is dat zij en haar dochter geïsoleerd

leven. Het meisje heeft geen activiteiten, geen contacten buitenshuis en dat zou haar ontwikkeling afremmen. De moeder vindt dat heel onrecht. Ze heeft te weinig geld om allerlei hobby's te betalen of het kind te vervoeren. Ze is bang dat ze nooit zal kunnen voldoen aan de verwachtingen van de hulpverlening. Haar leefomstandigheden gaan op korte termijn niet verbeteren. Door de pleegplaatsing verliest ze bovendien de kinderbijslag. Dat is een grote hap uit haar beperkte maanbudget. Daardoor komt ze ook in de problemen om elke week het vervoer te betalen om haar dochtertje op te halen in het pleeggezin. Moeder klaagt aan dat zij geen jeugdhulp nodig heeft, maar wel meer geld zodat ze in een goede buurt kan gaan wonen, elke dag een verse maaltijd kan maken en geld kan besteden aan hygiëne en verzorging.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met de sociale dienst van de jeugdrechtbank. We bespraken de klacht en de bezorgdheid van de moeder met de consulent. We gingen na welke werkpunten voor het gezin geformuleerd werden en welke verwachtingen er concreet leven. Het is weinig zinvol om te spreken in algemene termen zoals 'zinnvolle dagbesteding'. Wat betekent dat concreet? Vanwaar het belang om het kind hobby's te laten doen? Heeft de jeugdhulp zelf mee gezocht naar betaalbare mogelijkheden in de buurt? We vroegen ook naar de concrete verontrusting over de ouder-kindrelatie.

Het Kinderrechtencommissariaat nam dus eerder de rol op van go-between tussen de moeder en de consulent. We vroegen vooral om de werkpunten te verhelderen en om de verwachtingen en bezorgdheden realistisch te houden.

Echtscheiding en de financiële gevolgen ervan

Ook bij meldingen over echtscheidingen speelt de financiële situatie een rol. Echtscheidingen kunnen leiden tot armoede. Vooral eenoudergezinnen zijn kwetsbaar. Uit onderzoek weten we dat hun armoederisico (18,2%) meer dan twee keer zo groot is als gemiddeld (8,6%).

► A. DECOSTER, T. VANHEUKELOM, *Impactberekening van de Vlaamse kinderbijslag-hervorming op het armoederisico*, Leuven, KU Leuven, 2017.

We kregen meldingen van problemen met alimentatiegeld.

Dat alimentatiegeld uitblijft, leidt tot geldproblemen

De vader van mijn dochter en ik zijn al vijf jaar uit elkaar. De vader kijkt niet om naar zijn dochter. Hij betaalt geen alimentatie en staat al voor 8.000 euro achter. Ik draai alleen op voor alle kosten. De Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO) is ingeschakeld maar die kunnen dat nooit helemaal vergoeden. Mijn dochter en ik hebben het nu financieel moeilijk.

De kosten van procedures kunnen voor gezinnen een onoverkomelijke drempel zijn. Dat kan tot een patstelling leiden, als er een procedure nodig is om van de andere ouder een financiële bijdrage te krijgen.

Procedure nodig om financiële regeling aan te passen

Mijn ouders zijn gescheiden en de relatie met mijn moeder loopt niet goed. Ik ben 14 en woon nu al negen maanden bij mijn vader. Voorlopig zegt mijn mama daar niets van. Maar ze krijgt nog wel altijd onderhoudsgeld voor mij, en mijn kinderbijslag, terwijl ze niets voor mij doet. Ik vind dat zo onrechtvaardig tegenover mijn vader en lig daar wakker van. Ik sta nog op haar adres ingeschreven. Mijn vader wil geen procedure starten uit financiële overwegingen en omdat hij bang is dat het misschien slecht afloopt voor mij. Maar we komen maar net rond om te kunnen leven. Dat maakt het ook mijn probleem. Kan ik door de rechter gehoord worden of mijn vraag stellen via een advocaat?

Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede

In december 2016 landde de visievorming van het Kinderrechtencommissariaat over kinderarmoede in een boek van de kinderrechtencommissaris. Met het boek wil het Kinderrechtencommissariaat een breed publiek op een toegankelijke manier laten kennismaken met een kinderrechtenbenadering van armoede. In een standpunt gaan we dieper in op de hoofdlijnen van het boek.

- ▶ Bruno Vanobbergen, *Spelen in zwarte sneeuw. Fragiel manifest tegen kinderarmoede*, Leuven, LannooCampus, 2016. Meer info: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/spelen-zwarte-sneeuw>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Standpunt *Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede*, 2016-2017. <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/een-kinderrechtenkijk-op-kinderarmoede>

De inbreng van kinderen en jongeren in armoede was voor het Kinderrechtencommissariaat een belangrijk vertrekpunt. Zij beschouwen zichzelf niet als 'arm'. Ze zijn zich wel bewust van de budgettaire beperkingen in hun gezin. Ze noemen vooral sociale uitsluiting een probleem. Kinderen en jongeren in armoede voelen een sterke verbondenheid met en loyaliteit tegenover hun gezin.

Een kinderrechtenbenadering van armoede erkent de belangrijke rol van ouders. Wie kinderarmoede wil bestrijden, moet daarom de armoede aanpakken op gezinsniveau. Tegelijk moeten we de impact van armoede op kinderen blijven zien en ze erkennen als volwaardige gezinsleden. De term 'kinderarmoede' mag daarvoor gerust gebruikt worden.

Kiezen voor een rechtenperspectief is niet vrijblijvend. Vijf principes staan centraal:

- Accountability: de ultieme verantwoordelijkheid van de overheid
- Participatie: mogelijkheden van kinderen, jongeren en gezinnen om deel te nemen aan het maatschappelijk leven en hun stem te laten horen
- Empowerment: vertrekken van de krachten van mensen in armoede en die versterken

- Non-discriminatie: discriminatie van en tussen mensen in armoede tegengaan
- Mensenrechten: aandacht voor alle mensenrechten die betrokken zijn bij de strijd tegen armoede en hun onderlinge samenhang.

Het Kinderrechtencommissariaat geeft ook aanbevelingen om armoede en de gevolgen ervan te bestrijden. We bespreken de domeinen inkomen, wonen, kinderopvang en onderwijs, vrije tijd en gezondheid. We doen onder andere deze voorstellen:

- Verhoog de uitkeringen tot de Europese armoedegrens.
- Zorg voor meer sociale woningen.
- Verbeter de beschikbaarheid, betaalbaarheid en bruikbaarheid van kinderopvang voor gezinnen in armoede.
- Baseer de onderwijspraktijk op kinderrechten.
- Maak vrijetijdsinitiatieven toegankelijk.
- Breid de derdebetalersregeling in de gezondheidszorg uit.

Op 9 februari stelde de kinderrechtencommissaris zijn boek voor aan het publiek in het Vlaams Parlement. Na een welkom door uitgever Hilde Van Mechelen liet moderator Phara de Aguirre verschillende mensen aan het woord. Eerst interviewde ze de auteur. Daarna gaven vijf deskundigen hun reflecties in een panelgesprek:

- Lieve De Bosscher, coördinator De SLOEP vzw (Gent)
- Cynthia Hoste, ervaringsdeskundige TAO Oost-Vlaanderen
- Bert Lambeir, directeur CAW Oost-Brabant
- Cindy van Geldorp, vrijwilliger bij Recht-Op (vereniging waar armen het woord nemen, Antwerpen), jongerengroep en nu in volwassenenwerking
- Piet Van Schuylenbergh, directeur afdeling OCMW's van de VVSG

Esmé Bos en Bart Voet zorgden voor de muzikale intermezzo's.

Het panel sprak over het evenwicht tussen aandacht voor het kind in armoede en erkenning van het gezin, en over de vele dimensies van armoede en hun complexe samenhang. Ze onderschreven het belang van een mensenrechtenperspectief op armoede. Ze gingen ook in op enkele aanbevelingen uit het boek.

Maak lokaal werk van structurele armoedebestrijding

Armoede kreeg een plek in het memorandum van het Kinderrechtencommissariaat voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018. We pleiten voor structurele armoedebestrijding vanuit een mensenrechtenbenadering en vragen onder andere:

- Gebruik gemeentelijke instrumenten zoals de aanvullende steun om gezinnen een menswaardig inkomen te garanderen.
- Ga onderbescherming tegen door gezinnen te helpen om hun rechten uit te putten.
- Professionaliseer medewerkers in omgaan met armoede.
- Zorg dat diensten toegankelijk zijn voor gezinnen in armoede, bijvoorbeeld door kinderopvang op te zetten in kwetsbare buurten.
- Werk samen met scholen rond kostenbeheersing in het onderwijs en overweeg om brugfiguren in te zetten.
- Investeer in begeleiding op maat en erken de bijzonder kwetsbare positie van net meerderjarige jongeren uit de bijzondere jeugdzorg.
- Wees voorzichtig met voorwaarden in het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI), gekoppeld aan het leefloon, en vermijd sancties die grondrechten aantasten.

Ook de andere hoofdstukken van het memorandum hebben aandacht voor kinderarmoede:

- Erken en ondersteun werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren als volwaardig onderdeel van jeugdwerk.
- Werk drempels weg naar vrije tijd en vakantie zodat alle kinderen, jongeren en gezinnen kunnen meedoen.
- Waak erover dat ook kwetsbare groepen betrokken zijn bij participatieprocessen.
- Bevorder kleuterparticipatie door lokale drempelverlagende flankerende maatregelen.
- Zorg voor toegankelijke en sociale kwaliteitsopvang voor baby's, peuters en schoolkinderen.
- Vermijd dak- en thuisloosheid bij kinderen.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Lessen uit projectoproep 1 euromaaltijden

In 2015 lanceerde de Vlaamse overheid de projectoproep 'Gezonde en betaalbare maaltijden gekoppeld aan integrale gezinsondersteuning'. Het Kinderrechtencommissariaat analyseerde de 1 euromaaltijden als praktijkstudie van beleid gericht op kinderarmoedebestrijding en formuleert aanbevelingen voor Vlaams en lokaal beleid.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Kinderarmoede bestrijden door 1 euromaaltijden?*, 2016-2017/8, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderarmoede-bestrijden-door-1-euromaaltijden>

Voor het onderzoek gebruikten we verschillende methoden en werkten we samen met de UGent. We kozen acht projecten om naderbij te bekijken. We gingen ter plekke, observeerden de werking en spraken met betrokkenen.

Toegankelijkheid is een uitdaging voor de projecten. Financieel zijn de goedkope kindermaaltijden niet meteen een meerwaarde voor gezinnen: de prijs is zelfs dikwijls een drempel. Andere vaak genoemde drempels zijn de onbekendheid van het aanbod, de restaurantsetting, het tijdstip en de locatie. Ook rekening houden met diverse voedingsvereisten en -voorkeuren loopt moeilijk. Een eetplaats gezinsvriendelijk maken, is voor veel initiatieven niet evident. Gezinnen waarderen het als het eten lekker is, als kinderen met andere kinderen kunnen spelen en als het gezellig is.

De gezinsondersteunende diensten die met de projecten samenwerken, bijvoorbeeld een kindwerking, kunnen gezinnen een concrete meerwaarde bieden. Maar maaltijden werken niet als laagdrempelige toegangspoort naar die diensten. Ze zijn integendeel zelf afhankelijk van partnerorganisaties om hun publiek te bereiken.

We bevelen daarom aan om in projecten maaltijden en gezinsondersteuning los te koppelen. Maaltijden zijn een van de mogelijke diensten in een netwerk dat onderling doorverwijst en samenwerkt als dat relevant is.

Voor de toegankelijkheid van gezinsondersteunende diensten bewijzen laagdrempelige aanspreekpunten hun meerwaarde. Het gaat om

eerstelingswerken die vraaggericht werken, op maat en in het tempo van het gezin en op basis van een vertrouwensband. Het is belangrijk dat overheden investeren in die eerste lijn om ervoor te zorgen dat mensen in armoede de weg vinden naar diensten die hen vooruit kunnen helpen.

Genoeg gezonde voeding voor kinderen moet in eerste instantie thuis beschikbaar zijn. Overheden kunnen dat ondersteunen door te zorgen voor inkomens die hoog genoeg zijn. Via bijvoorbeeld een sociale kruidenier kunnen ze daarnaast de kosten voor voeding beperken. Kindermaaltijden en eventueel restaurantbezoek zijn een aanvullende optie.

Goedkope kindermaaltijden kunnen we het gemakkelijkst waarmaken via scholen. Dat is voor gezinnen financieel interessanter en praktischer. Maar andere maatregelen van kostenbeheersing op school moeten wel de voorkeur krijgen. En zonder een algemeen beleid van kostenbeheersing en omgaan met armoede hebben goedkope schoolmaaltijden weinig zin.

Gezondheid is een evident criterium voor de maaltijden en een mogelijk neven doel in de projecten. Maar om echt aan gezondheidsbevordering te doen, is een brede en gerichte aanpak nodig.

Qua criteria en procedures is een kanspas een handig toegangsticket, op voorwaarde dat die zelf toegankelijk is. Met een kanspas krijgen mensen in armoede een kansentarif of extra kortingen. Als achterliggende voorwaarden bevelen we objectieve criteria als basis aan. Duidelijk en transparant faciliteren ze een rechtenbenadering. Met een aanvullende flexibele aanpak kun je inspelen op de realiteit en zeker ook de meest kwetsbare gezinnen bereiken.

2.3. Recht op menswaardig wonen

Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Ook de allerjongsten, de minderjarigen. In de Vlaamse Wooncode belooft Vlaanderen werk te maken van 'een aangepaste woning van goede

kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs met woonzekerheid'. Helaas kan niet elke minderjarige in Vlaanderen volop genieten van zijn recht op menswaardig wonen. Sommige kinderen en jongeren zijn zelfs dak- en thuisloos.

De studiedienst van de Vlaamse Regering berekende bijvoorbeeld dat 260.000 kinderen opgroeien in een woning met structurele problemen, te weinig licht of met te weinig basiscomfort. Bij kansarme gezinnen is dat één op de drie kinderen. Eind 2014 stelde prof. Hermans vast dat één op de vier daklozen in de dak- en thuislozenzorg minderjarig is. In 2017 werden in Brussel in één uur 653 dakloze kinderen geteld. In 2016 vond de Vlaamse Wooninspectie 2.838 slachtoffers van krotverhuur. Een vijfde was minderjarig. 25 kinderen waren nog niet 1 jaar oud.

- ▶ Vlaamse Woonraad en Kinderrechtencommissariaat, Advies *Kinderen en huisvesting*, 2016-2017/2, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting>
- ▶ Evy Meys en Koen Hermans, *Nulmeting dak- en thuisloosheid*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en gezin, 2014
- ▶ Nicole Mondelaers, *Vierde en dubbele editie van de dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk gewest*, 7 november 2016 en 6 maart 2017, La Strada, Steunpunt thuislozenzorg Brussel, Brussel, 2017
- ▶ Vlaamse Wooninspectie, *Jaarverslag 2016. Woningkwaliteit en handhaving onder één dak*, Vlaamse overheid, Agentschap Wonen-Vlaanderen, Afdeling Woningkwaliteit, Vlaamse Wooninspectie, Brussel, 2017

Voor het Kinderrechtencommissariaat waren er het voorbije werkjaar redenen genoeg om het recht op menswaardig wonen van kinderen en jongeren nadrukkelijker op de agenda te zetten.

Klachten over gebrek aan menswaardig wonen

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat kreeg het voorbije werkjaar enkele meldingen over het gebrek aan respect voor menswaardig wonen.

Onbewoonbaar

Een vader van dertien kinderen vraagt advies aan het Kinderrechtencommissariaat. Hij huurt een woning van het OCMW, maar die werd onbewoonbaar verklaard. Het gezin moet binnen twee maanden de woning verlaten. De lokale ombudsdienst raadde hem aan in beroep te gaan. Vader vraagt zich af wat hij nog kan doen en of het Kinderrechtencommissariaat iets kan betekenen vanuit het recht van de kinderen op een degelijke woonst.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde de vader om inderdaad in beroep te gaan en zich te laten bijstaan door een pro-Deadvocaat. Een beroep schort de uithuiszetting binnen twee maanden niet op. De vraag kan wel aan het OCMW voorgelegd worden om in onderling overleg eventueel de uithuiszetting op te schorten tot na de beroepsprocedure of tot hij een andere oplossing vindt. Daarnaast gaven we hem de contactgegevens van het CAW in de buurt.

Als je thuis gedwongen verandert

Het OCMW vraagt een visie vanuit kinderrechten voor deze situatie: Een gezin met vier kinderen huurt een woning van de sociale huisvestingsmaatschappij. De ouders gingen drie jaar geleden uit elkaar. Vorig jaar zag de moeder het niet meer zitten. Ze verliet de woning en trok naar het buitenland om daar een nieuw leven te starten. Er is geen gekend domicilieadres. De vader trok in bij de kinderen. Sindsdien begeleidt het OCMW de vader met schuldbemiddeling en leefloon. De sociale huisvestingsmaatschappij ontdekt de huurderswissel en beslist dat de man onwettig in de woning verblijft omdat het oorspronkelijke huurcontract op naam van de moeder staat. Er wordt een procedure gestart voor uithuiszetting. De vrederechter volgt de vraag van de sociale woningmaatschappij. Volgende maand moet de vader met zijn vier kinderen de woning verlaten. De woningmaatschappij wil de vader wel inschrijven op de wachtlijst voor een nieuwe aanvraag.

Het Kinderrechtencommissariaat zelf zag nog weinig mogelijkheden vanuit de betrokkenheid van de kinderen omdat de procedures al allemaal achter de rug waren. De enige optie is vragen om goodwill bij de huisvestingsmaatschappij om de uithuiszettingstermijn te verlengen om breuklijnen te vermijden in de levensgebieden van de kinderen: dat ze hun netwerk kunnen behouden en hun schooljaar kunnen afronden in dezelfde school. Het OCMW ging daarmee verder aan de slag.

Nieuw dossier: (n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief

Dak- en thuisloosheid heeft zware gevolgen voor kinderen. Verschillende keren veranderen ze van buurt, school, vrienden en burens. Ze moeten telkens opnieuw beginnen. Het legt een zware hypotheek op hun fysiek en psychisch welzijn, op hun gezondheid en ontwikkeling. Dak- en thuisloosheid tast niet alleen hun recht op wonen aan, maar ook al hun andere rechten zoals recht op privacy, vrienden, vrije tijd, school. Ze worden vluchteling in eigen land.

Om tegemoet te komen aan de zorgen, noden en rechten van dak- en thuisloze kinderen trok het Kinderrechtencommissariaat het voorbije werkjaar aan de alarmbel met een nieuw dossier, *(n)ergens kind aan huis*.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*, 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/nergens-kind-aan-huisdak-en-thuisloosheid-vanuit-kindperspectief>

Het dossier bekijkt dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief. Hoe beleven kinderen dak- en thuisloosheid? Wat moet er gebeuren om dak- en thuisloosheid te voorkomen? Wat zijn de gevolgen voor de rechten van de kinderen?

Bestaande regelgeving gescreend vanuit kindperspectief

Het kinderrechtenperspectief kent in dit dossier verschillende vertalingen. In het eerste luik van het dossier staat de bestaande wet- en regelgeving centraal. We analyseren de bescherming tegen dak- en thuisloosheid als kinderrecht: het recht op zorg en bescherming, zoals de bescherming tegen onmiddellijke uithuiszetting. Maar ook het recht op een passende levensstandaard of op een privéleven. Het eerste luik schetst de juridische contouren van het huidige dak- en thuislozenbeleid en verkent de doorsnedes tussen wonen, welzijn, jongerenwelzijn en armoede. We gaan ook in op de verschillende vormen van opvang, begeleiding en ondersteuning.

Belevingsonderzoek bij dak- en thuisloze ouders, kinderen en jongeren

In het tweede luik belichten we de beleving van dak- en thuisloze ouders en kinderen. We praatte met 43 ouders, kinderen en jongeren. De kinderen die we spraken, waren tussen 7 en 14 jaar. De gezinnen en de jongeren woonden of verbleven in vluchthuizen, crisisopvang, gezinsopvang, vrouwen-met-kindopvang, studio-opvang, transitwoningen, sociale huurwoningen van een sociaal verhuurkantoor of sociale woonmaatschappij, privé-huurwoningen en jongerenopvang. We gingen telkens op verschillende locaties in Vlaanderen ter plaatse. Verbleef het gezin in een vluchthuis, dan spraken we af op een neutrale plaats.

De leidraad in onze gesprekken was het kinderrechtenverdrag. Op een kaartje presenteerden we de ouders, kinderen en jongeren telkens een kinderrecht. De deelnemers praatten met ons over school, vrije tijd, gezondheid, gezinsleven, privacy, inspraak, passende levensstandaard, gezinsondersteuning, bescherming tegen geweld en menswaardigheid. Elk gesprek startte met de vragen: Waarom doe je mee aan het belevingsonderzoek? Wat is er gebeurd? Waarom ben je hier? En het eindigde met de vragen: Wat zijn je grootste wensen en grootste zorgen voor de toekomst? Wat helpt je?

Beleidsstappen voor dak- en thuislozenbeleid met oog voor kinderen

In het derde en laatste luik richten we ons tot het beleid. Op basis van de juridische analyse en het belevingsonderzoek bij ouders, kinderen en jongeren is het duidelijk dat dak- en thuisloosheid bij kinderen een en-enverhaal is dat vraagt om acties die verschillende beleidsdomeinen raken. Zoals woon- en huurbeleid, problemen met woningen en wanpraktijken op de huurmarkt, preventieve aanpak van uithuiszettingen, armoedebestrijding en de aanpak van intrafamiliaal geweld.

Het Kinderrechtencommissariaat schuift zeven doelstellingen naar voren:

- Maak dak- en thuisloze kinderen zichtbaar in statistieken en beleidsplannen: er zijn jaarlijkse statistieken nodig over het aantal minderjarigen in de thuislozenzorg en de OCMW-doorgangswoningen, en over het aantal gezinnen met kinderen dat uit huis gezet wordt.
- Versterk het woonrecht van kinderen door een woonrechtcommissaris: een woonrechtcommissaris kan toezien op het recht op wonen van gezinnen en minderjarigen.
- Werk aan de oorzaken van dak- en thuisloosheid: zet sterker in op preventieve woonbegeleiding. Dat is effectief om uithuiszetting te voorkomen en zeven keer goedkoper dan de gezamenlijke kost van uithuiszetting, opvang en herhuisvesting.
- Maak werk van korte en kindvriendelijke opvang: kindvriendelijke opvang is in de eerste plaats zo kort mogelijke opvang. Daarom is er een paradigmashift nodig van opvanggerichte naar woongerichte oplossingen.
- Werk samen op alle niveaus: preventie van dak- en thuisloosheid bij kinderen vraagt om samenwerking tussen diverse beleidsdomeinen en -niveaus.
- Zoek naar lokale oplossingen: dak- en thuisloze kinderen moeten noodgedwongen hun eigen school, buurt en gemeente verlaten door het tekort aan crisisopvang.

■ Blijf inzetten op een sociaal woonbeleid: een stevig sociaal woonbeleid is essentieel in de preventie van dak- en thuisloosheid bij kinderen.

► <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/nergens-kind-aan-huisdak-en-thuisloosheid-vanuit-kindperspectief>.

Studiedag: (n)ergens kind aan huis

Op 11 oktober 2016 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat een studiedag over dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief.

Beleidsadviseur Leen Ackaert stelde ons dossier voor, presenteerde het belevingsonderzoek en ging dieper in op beleidssuggesties gekoppeld aan de juridische analyse en de resultaten van het belevingsonderzoek.

Lorin Parys – Vlaams volksvertegenwoordiger en voorzitter van de Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen van het Vlaams Parlement – en Wim Wouters – raadgever sociaal werk, armoede en diversiteit op het kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin – gingen met elkaar in debat. Professor Koen Hermans van de KU Leuven modereerde het debat.

Helen Blow – stafmedewerker van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk – zoomde in op de impact van intrafamiliaal geweld op dak- en thuisloosheid bij kinderen. Vanuit kindperspectief horen relatieproblemen en intrafamiliaal geweld bij de grootste oorzaken van dak- en thuisloosheid bij kinderen.

Laura Claeys – ouder-kindbegeleidster bij CAW Oost-Brabant – bracht aan de hand van kindertekeningen het dagelijks leven van kinderen en jongeren in de thuislozenzorg tot leven. Ze stond stil bij hun rechten. Haar lezing had ze samen met kinderen en jongeren in de thuislozenzorg voorbereid.

Björn Mallants – directeur van de Vereniging van Vlaamse Huisvestingsmaatschappijen – zoomde in op de bestaande regelgeving en de voorrangregels voor dak- en thuisloze mensen in de sociale huisvestingsmaatschappijen. Hij reageerde

op de verschillende beleidssuggesties van het Kinderrechtencommissariaat.

Lars Benjaminsen – expert dak- en thuisloosheid aan het Danish National Centre for Social Research, Kopenhagen – belichte het Deens dak- en thuislozenbeleid, stond stil bij de effecten van ‘Housing First’ en ging in debat met het publiek.

Bernard Hubeau – voorzitter van de Vlaamse Woonraad en hoogleraar Sociologie en Rechtsociologie aan de Universiteit Antwerpen – verzorgde de slotreflectie.

► Lezingen en livestream van de studiedag: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/studiedag-nergens-kind-aan-huis>

Vlaams Parlement geeft gehoor aan noden van dak- en thuisloze kinderen

Naar aanleiding van onze studiedag werden er op de plenaire vergadering in het Vlaams Parlement vier actuele vragen gesteld.

► Verslag plenaire vergadering: <https://www.vlaamsparlement.be/plenaire-vergaderingen/1083221/verslag/1085413>

Op 20 april 2017 duiden we in de Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen van het Vlaams Parlement onze beleidstappen voor een dak- en thuislozenbeleid met oog voor kinderen in het dossier.

► Verslag commissie vergadering: <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1122558>

Huisvestingsbeleid vanuit kindperspectief

Veel minderjarigen in Vlaanderen wonen met hun ouders, stiefouders, alleenstaande ouder of andere opvoedingsverantwoordelijke in een woning die tegemoetkomt aan hun noden en behoeften. De woning is kwaliteitsvol, veilig en zonder gebreken. De kinderen hebben ruimte om te spelen of rustig te studeren. Een niet te verwaarlozen minderheid van minderjarigen kan

nog niet rekenen op een kwaliteitsvolle, betaalbare woning in een behoorlijke woonomgeving. Om verschillende redenen kunnen die kinderen, jongeren en ouders niet volop genieten van hun recht op menswaardig wonen.

In het advies 'Kinderen en huisvesting' plaatsen de Vlaamse Woonraad en het Kinderrechtencommissariaat kinderen en jongeren op de voorgrond. Zij zijn tenslotte een belangrijke gebruikersgroep van het woonpatrimonium en de woonomgeving.

- ▶ Vlaamse Woonraad en Kinderrechtencommissariaat, *Advies Kinderen en huisvesting*, 2016-2017/2, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting>

We analyseren het Vlaamse woonbeleid vanuit kindperspectief, besteden extra aandacht aan het woonrecht van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en schuiven verschillende beleidssuggesties naar voren.

- We pleiten voor ruimere detectie en snellere aanpak van slechte woonkwaliteit: één op de drie kinderen uit kansarme gezinnen groeit op in een woning met kwaliteitsgebreken.
- We vragen bij onbewoonbaarheid slagkrachtige herhuisvesting van gezinnen met kinderen. In 2015 vond de Wooninspectie 2.391 slachtoffers van krotverhuur. Een vijfde van de slachtoffers (21,46%) was minderjarig.
- We kaarten de nood aan extra sociale huurwoningen aan. Het Steunpunt Wonen berekende in 2016 dat meer dan 90.000 gezinnen op de wachtlijsten staan van de sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren. 50.000 woningen volstaat dus niet.
- We suggereren een huursubsidiestelsel dat afgestemd is op de referentiebudgetten voor Vlaamse huishoudens. We geloven dat een Vlaamse tussenkomst in de huurkosten een essentieel onderdeel is in de ondersteuning van de meest kwetsbare ouders, kinderen en jongeren.

- Voor alleenstaande jongeren scharen we ons achter initiatieven die co-housing of samenhuizen uitbouwen. Jongeren die de jeugdhulp verlaten als ze meerderjarig worden, staan er nu al te vaak alleen voor. Jongeren die begeleid worden door een erkende dienst kunnen net als dak- en thuisloze ouders en kinderen rekenen op prioritaire toegang tot of versnelde toewijzing van een sociale woning. Ondanks die voorrang blijven jongeren en jongvolwassenen botsen op een tekort.
- We vragen een debat over het toepassen van rationele bezettingsnormen voor gezinnen. De huidige bezettingsnormen plaatsen gezinnen en woonactoren soms voor zware dilemma's: of het gezin huisvesten in een niet-rationeel bezette woning of het gezin niet kunnen huisvesten door de normen.

Op 20 april 2017 lichtten we samen met de Vlaamse Woonraad het advies toe in de Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen van het Vlaams Parlement.

- ▶ Verslag commissie vergadering: <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1122558>

Kinderen met internationale bescherming zoeken woning

Na de grotere instroom van asielzoekers in de tweede helft van 2015 kregen in 2016 meer dan 15.000 mensen internationale bescherming in België. Dat is twee keer zoveel als het gemiddelde van de vier jaren daarvoor. Het ging daarna nog even door: de eerste vier maanden van 2017 waren er ook nog bijna evenveel erkenningen als de laatste vier maanden van 2016. Zowat drie op de tien van die erkende vluchtelingen zijn minderjarig: kinderen en jongeren die hier met hun ouders aankwamen, en ook heel wat niet-begeleide minderjarigen.

Met die internationale bescherming komt voor die gezinnen en kinderen een eind aan een lange periode van traumatiserende ervaringen en grote onzekerheid. Vaak begint dan toch een nieuwe periode van onzekerheid: om een huis en een inkomen te vinden, zijn ze nu veel meer op zichzelf aangewezen. Om die stap te kunnen zetten, hebben velen nog wat ondersteuning nodig.

In ons memorandum voor de lokale verkiezingen benadrukken we de cruciale rol van lokale besturen in die ondersteuning, onder andere via het OCMW.

Extra ondersteuning is niet alleen nodig in tijden van grotere instroom. Ook als ze weer met 'gewone aantallen' naar België komen.

- Voor gezinnen die internationale bescherming kregen benadrukken we het belang van een doordachte toeleiding naar een woning. De plek waar die staat, bepaalt voor jongere kinderen heel wat: mogelijkheden om te spelen, contacten met leeftijdsgenoten, de keuze van een school.
- Voor niet-begeleide minderjarigen die België binnenkomen, stopt de voogdij vanuit de Dienst Voogdij bij de FOD Justitie als ze 18 jaar worden. Of vroeger, als ze een verblijfsvergunning van onbepaalde duur krijgen. Veel van die jongeren hebben ook dan nog veel begeleiding en materiële ondersteuning nodig. Lokale initiatieven zoals kleinschalige projecten begeleid zelfstandig wonen, kunnen in die nood voorzien.

Erkend maar onvoorbereid

Ik woonde iets meer dan een jaar in een opvangcentrum. Drie weken voordat ik 18 werd, kreeg ik het vluchtelingenstatuut. Dus moest ik weg uit het opvangcentrum. Als je 18 jaar bent, valt officieel ook je voogd weg. Ik zou er helemaal alleen voor staan? Een huis zoeken, onderhandelen met de huisbaas, eerste en tweede maand huur betalen, elektriciteit aansluiten, wifi-abonnement, brief posten, aangetekende zending ophalen, winkelen, koken, naar de bibliotheek gaan, facturen betalen, mijn geld beheren, mijn e-ID in orde brengen en adresverandering doorgeven. Ik was daar echt niet klaar voor. Gelukkig liet mijn voogd me niet los. Maar die hulp van mijn voogd was een uitzondering. De meeste van mijn vrienden staan er op hun 18 alleen voor. (Imraan, 18 jaar)

3. Rechten van kinderen op de vlucht

3.1. Nasleep vluchtelingen-crisis 2015

Het thema 'kinderen op de vlucht' stond ook nu weer hoog op de agenda.

Hoorzitting over opvang kinderen op de vlucht

Op 6 oktober 2016 organiseerde de onderwijscommissie in het Vlaams Parlement een hoorzitting over onze knelpuntennota's van juni en augustus 2016. We vroegen aandacht voor de verhuisperikelen bij de opvangcentra van Fedasil en zijn partners en de impact ervan op de schoolloopbaan van kinderen en jongeren. Aanleiding was de aangekondigde sluiting – begin juni 2016 – van dertig asielcentra.

Sinds de zomer van 2015 had Fedasil zijn opvangcapaciteit sterk uitgebreid, maar in de eerste helft van 2016 kwamen er minder asielzoekers België in. De aankondiging en het moeizame verloop van de sluiting in sommige centra zorgde voor beroering, onder andere bij voogden van niet-begeleide minderjarigen en bij scholen die in de buurt onthaalonderwijs organiseren. Over de twee knelpuntennota's die we daar toen over schreven, hadden we het al in ons jaarverslag 2015-2016.

Kort na de start van het nieuwe parlementaire jaar nodigde de onderwijscommissie de kinderrechtencommissaris en Fedasil uit voor een gedachtewisseling over de verhuisperikelen en over onze aanbevelingen in dat verband.

Sindsdien zit het Kinderrechtencommissariaat mee in het Overleg Vluchtelingen-Onderwijs dat elk trimester samenkomt met verschillende betrokkenen bij de opvang van vluchtelingen of bij het onderwijs aan kinderen op de vlucht.

- ▶ Verslag hoorzitting Commissie voor Onderwijs, 6 oktober 2016, <https://www.vlaamsparlement.be/commissies/commissievergaderingen/1077607/verslag/1083099>

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2015-2016. Te veel geschillen over verschillen*, 2015-2016/01, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2015-2016-te-veel-geschillen-over-verschillen>

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Knelpuntennota *Sluiting 30 asielcentra: gevolgen voor kinderen en jongeren – stand van zaken*, 2015-2016/14, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/sluiting-dertig-asielcentra-gevolgen-voor-kinderen-en-jongeren-%E2%80%93-stand-van-zaken>

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Knelpuntennota *Sluiting 30 asielcentra: welke gevolgen voor niet-begeleide minderjarigen?*, 2015-2016/12, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/sluiting-30-asielcentra-welke-gevolgen-voor-niet-begeleide-minderjarigen>

Achterstand in procedures en lange onzekerheid

Ondanks de weer 'gewonere' aantallen asielzoekers sinds februari 2016 bleven de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) nog lang kampen met achterstand in de dossiers. Dat leidde tot langere wachttijden en een langer verblijf in de collectieve opvangcentra voor gezinnen, kinderen en jongeren. Daarover kregen we heel wat klachten. Het was ook een gespreksthema bij ons bezoek aan de opvangcentra van Houthalen-Helchteren en Sint-Truiden in december 2016 en bij het bezoek van Afghaanse niet-begeleide minderjarigen en hun voogden aan het Kinderrechtencommissariaat in juli 2017. Ook andere voogden formuleerden er klachten over namens hun pupillen.

“

Wanhoop door lange wachttijd (april 2017)

Van mijn zes pupillen zijn er drie al meer dan één jaar in België zonder dat ze van het CGVS ooit een uitnodiging kregen voor een interview. Een van hen is ondertussen meerderjarig en moet dus nu naar de procedure voor volwassenen, een andere wordt eind juni 18 en hem wacht wellicht hetzelfde lot. De derde was 14 jaar toen hij in België aankwam en is nu bijna 16,5 jaar. Hij weet niet meer van welk hout pijlen te maken. Twee andere jongens zijn bijna een jaar in België en worden in oktober 18, en hebben ook nog geen zicht op wat de toekomst gaat brengen. De laatste wordt in september 18 en kreeg al wel een interview maar wacht al meer dan een maand op het verdict. Er wordt op geen enkele manier gecommuniceerd waardoor die jongeren geen enkel houvast hebben. Ze worden wanhopig, depressief, hebben geen zin meer in school, in contacten. Als voogd sta ik machteloos tegenover organisaties zoals Fedasil en het CGVS. Ik dien hierover een klacht in bij jullie.

”

Zowel bij onze bezoeken aan de opvangcentra als in de klachten van voogden viel op dat de wachttijden vooral voor Afghaanse jongeren zwaar uit de hand lopen. Het CGVS legde ons dat uit: Afghaanse asielaanvragen zijn veel moeilijker te beoordelen en om de achterstand sneller weg te werken, kunnen ze voor die dossiers minder gemakkelijk *protection officers* met een specialisatie in andere regio's inzetten. Voor Syrische aanvragen kan dat bijvoorbeeld gemakkelijker. Dat betekent dat uitgerekend de jongeren en gezinnen met zowat de laagste erkenningsgraad (26% voor Afghanen in 2016) langer moesten wachten (wat terugkeren alleen maar moeilijker maakt) dan gezinnen en jongeren van nationaliteiten met een veel hogere erkenningsgraad (74% voor Syriërs in 2016).

Moeilijke doorstroom van niet-begeleide minderjarigen naar individuele opvang

Die lange wachttijden zorgen niet alleen voor onzekerheid over de eigen toekomst van niet-begeleide jongeren. Erg frustrerend voor de jongeren is ook dat ze langer in een collectief opvangcentrum moeten blijven.

Dat komt doordat er zo weinig plaats is voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in de kleinschalige lokale opvanginitiatieven (LOI). Dat stremt de doorstroom van de tweede fase (opvang in een groot collectief opvangcentrum) naar de derde fase (opvang in een individuele opvangstructuur). De bezettingsgraad in de LOI's loopt voor niet-begeleide minderjarigen tegen de 100%. Om gelijkaardige redenen vinden de meest kwetsbare niet-begeleide minderjarigen ook moeilijk een plaats in de integrale jeugdhulp.

Het is op zich een verdienste van het nieuwe opvangmodel voor niet-begeleide minderjarigen (in voege sinds 23 juli 2015) dat alleenstaande minderjarige vreemdelingen die een verblijfsvergunning krijgen niet langer op zichzelf aangewezen zijn om huisvesting te zoeken en daarvoor eventueel aan te kloppen bij het OCMW. Met een verblijfsvergunning van meer dan drie maanden krijg je nu voor zes maanden (verlengbaar tot je 18 bent) een plaats in een individuele opvangstructuur. Daar word je verder begeleid naar volledig zelfstandig leven. Tenminste: dat is het principe. In de praktijk liep het de voorbije twee jaar soms grondig mis.

“

Vast in collectieve opvang

Ik ben voogd van twee jonge Afghaanse broers. Zij zijn hier zonder andere familie en kwamen in België aan na een tocht van zes maanden. Ze worden 16,5 jaar oud geschat. Beide broers doorliepen de asielprocedure en werden in december 2016 erkend als vluchteling.

De twee zijn aangemeld voor vervolgoopvang in een LOI. De wachtlijsten zijn onoverzichtelijk en de criteria voor doorstroming zijn mij onduidelijk. Volgens de regiocoördinator kan Fedasil niet zeggen wanneer mijn pupillen een kamer krijgen

in een LOI. De twee zijn ook aangemeld voor integrale jeugdhulp (leefgroep en kamertraining). Die aanvraag is goedgekeurd in maart 2017, dus de hulpvraag is erkend. Maar de wachtlijsten lopen tot eind 2018. Dan worden ze allebei 18.

De paradox is dat ze erkend zijn als vluchteling: ze mogen in België blijven, maar ze kunnen nergens terecht. Nog langer in het opvangcentrum blijven, is nefast voor hen. Een andere piste is zelfstandig gaan wonen met begeleiding. Daarvoor ben ik gaan aankloppen bij twee OCMW's, maar zolang het recht op wonen niet uitgeput is, geeft het OCMW geen leefloon aan minderjarigen.

Allebei gaan ze naar school en zijn ze gemotiveerd om een opleiding te volgen en een beroep te leren. Die motivatie wordt zwaar op de proef gesteld door de leefomstandigheden in het centrum waar ze wonen. Ik ben vooral bang dat ze gaan crashen omdat ze geen vooruitzicht hebben op gepaste huisvesting.

We bezochten de twee jongens in het opvangcentrum. Toevallig hoorden ze net op dat moment dat ze een plaats kregen in een LOI. Na anderhalf jaar verblijf in een collectief opvangcentrum en een half jaar na hun erkenning als vluchteling.

”

Volgens Fedasil zijn gemeentebesturen moeilijker te bewegen om te voorzien in meer opvangcapaciteit voor niet-begeleide minderjarigen in de LOI's. Die jongeren hebben meer begeleiding – en dus meer personeel – nodig dan gezinnen of alleenstaande volwassenen.

3.2. Kritiek op nieuw opvangmodel voor niet-begeleide minderjarigen

Het nieuwe opvangmodel bouwt ook een nieuwe beperking in. De overgang naar de derde fase, de individuele opvang, wordt nu voorbehouden voor niet-begeleide minderjarigen die bovenop de vroegere voorwaarden een verblijfsvergunning van meer dan drie maanden op zak hebben. Vroeger waren er alleen voorwaarden voor leef-

tijd (in principe minstens 16 jaar zijn), verblijfsduur in de tweede fase (in principe minstens vier maanden in een collectief centrum) en zelfstandigheid (kunnen communiceren over je basisnoden in Nederlands, Frans of Engels en geen gevaar vormen voor jezelf of voor anderen door je gedrag of medische toestand).

► FEDASIL. *Procedure 23/07/2015. Overgang NBMV*, www.agii.be/sites/default/files/bestanden/20150723_procedure_overgang_nbm.pdf

Slechte timing

Los van de principiële vragen die je over de nieuwe verblijfsvoorwaarde kunt stellen, had het nieuwe opvangmodel op geen slechter moment kunnen starten dan in de zomer van 2015. De combinatie met de langere wachttijden bij de verblijfsprocedures door de hogere instroom van asielzoekers in de tweede helft van 2015 bracht veel niet-begeleide minderjarigen in wanhopige situaties.

“

Wanhoop nabij (april 2017)

De wachttijden bij het CGVS voor Afghaanse minderjarigen nemen stilaan absurde vormen aan. Ik ben voogd van vier minderjarigen die al anderhalf jaar in België zijn en nog altijd geen uitnodiging kregen voor hun CGVS-interview. Ook de gevolgen worden stilaan absurd. Ik heb een jongen die al die tijd in Kapellen verblijft, een groot collectief centrum. Zolang hij geen positieve beslissing krijgt, kan hij daar niet weg. Hij kan niet tot rust komen, zijn integratie blijft hangen en hij verliest alle moed. Een andere jongere zou op aanraden van de psycholoog alleen moeten kunnen wonen. Al sinds november zeg ik dat het gaat mislopen. Het ergste wat er kan gebeuren, is dat die jongen nog eens, buiten zijn wil om, verplaatst wordt naar een ander collectief opvangcentrum. Toch gaat dat vandaag wellicht gebeuren, omdat ook hij niet naar een kleinschalige opvang kan zolang er geen resultaat is van het CGVS. Kunnen jullie daar iets aan doen?

”

Langdurige collectieve opvang niet geschikt voor niet-begeleide minderjarigen

Waarom een lang verblijf in een collectief centrum alleenstaande jongeren wanhopig maakt, is volgens verschillende voogden heel duidelijk. De leefomstandigheden in die centra maken ze ongeschikt voor jongeren om er lang te wonen.

Achttien maanden in collectieve opvang: nefaste effecten

Twee van mijn pupillen zijn allebei 16,5 jaar en wonen sinds januari 2016 in een opvangcentrum waar hun leefomstandigheden na zoveel maanden penibel worden. Begeleiding en directie doen hun best, maar zijn niet toegerust om een aangepaste omkadering te bieden aan die jonge pubers. De jongens melden me een verstoord slaapritme en verstoorde nachtrust (zij slapen met vier op een kamer). Ze klagen over gebrek aan privacy, aan een rustige stabiele omgeving, aan aangepaste begeleiding en zorg op maat van 16-jarige jongeren. Ze krijgen geen kadering van het leven in België, geen aangepaste medische of emotionele opvolging, geen aangepaste voeding: hun eten komt uit grootkeukenzakken met weinig variatie en weinig verse groenten en fruit. Ze missen invloed op hun eigen leven: ze worden geleefd en kunnen zelf geen enkele beslissing nemen over school, sport, vrijetijdsbesteding of dokter. Voor alles moeten ze zich eerst aanmelden, en dan is er altijd een wachttijd. De jongens meldden deze klachten al vorige zomer (in 2016). Nu zijn we bijna een jaar verder. Daar komt nog bovenop dat ze door hun vlucht voor een gewelddadig regime al een rugzak vol trauma en gemis aan familie meedragen.

Ook uit andere hoeken kregen we klachten over de kwaliteit van de opvang in sommige collectieve opvangcentra.

Gebrek aan zorg voor niet-begeleide minderjarigen in collectief opvangcentrum
Ik ben CLB-medewerker en heb twee grote beden-

kingen bij de werking van het opvangcentrum in de buurt. Dat centrum volgt de aanwezigheid op school niet op. 's Morgens is er alleen een nachtwaker. De maatschappelijk werkers beginnen pas om 9 uur, maar dan moesten de jongeren al vertrokken zijn naar school. Een tekortkoming, want het is bekend dat niet-begeleide minderjarigen meer dan gemiddeld spijbelen. Ten tweede maak ik me grote zorgen over de leefomstandigheden in het opvangcentrum.

De melder plant nieuw overleg tussen CLB en opvangcentrum over het recht op onderwijs voor die niet-begeleide minderjarigen en de rol van het opvangcentrum daarin. Hij houdt ons op de hoogte van de uitkomst en zal de voogden en niet-begeleide minderjarigen laten weten dat ze bij ons terecht kunnen met hun individuele klachten. We spreken af dat als dat overleg tot te weinig concrete verbetering zou leiden, het Kinderrechtencommissariaat ofwel een bemiddelingsvoorstel ofwel een klachtonderzoek doet.

Vragen over nieuwe verblijfsvoorwaarde

Op basis van getuigenissen zetten we een groot vraagteken bij de verblijfsvoorwaarde in het nieuwe opvangmodel voor niet-begeleide minderjarigen. Die is niet alleen nefast voor wie wegens spijtige maar misschien moeilijk snel te verhelpen omstandigheden lang moet wachten op een beslissing van het CGVS of van de Dienst Vreemdelingenzaken. Wie alle proceduremogelijkheden uitgeput heeft en uiteindelijk geen verblijfsvergunning voor meer dan drie maanden krijgt, is voortaan ook gedoemd om tot zijn 18e verjaardag in een collectief centrum door te brengen. Waarna Fedasil hem of haar uitnodigt om zich als meerderjarige aan te melden bij het toegewezen open terugkeercentrum. Voor niet-begeleide minderjarigen die op 15 of 16 jaar in België aankomen en geen verblijfsvergunning krijgen, staat een lang verblijf in een collectief opvangcentrum haaks op het idee van een humaan terugkeerbeleid. De enige manier om eraan te ontsnappen, lijkt te zijn dat je er als minderjarige mee instemt dat je voogd het 'bevel tot terugbrenging' uitvoert en helpt om een vroegere terugkeer te organiseren.

3.3.

Verhuizen als straf

Van verschillende voogden kregen we klachten over disciplinaire transfers van niet-begeleide minderjarigen van het ene collectieve opvangcentrum naar een ander.

Zonder pardon deur gewezen

Ik ben voogd van een niet-begeleide minderjarige vluchteling die betrokken raakte bij een gevecht in het opvangcentrum. Hij werd meegenomen door de politie, zat een hele nacht in de cel, en de volgende dag kreeg hij een treinticket naar Brussel. Daar moest hij een nacht in het Klein Kasteeltje overnachten, waarna ze hem overplaatsten naar een nieuw centrum. Allemaal zomaar zonder uitleg. Als voogd probeerde ik alles wat te kaderen, maar vanuit het opvangcentrum gebeurde dat totaal niet.

De regels van Fedasil zijn erg duidelijk: geweld in het centrum kan niet. Daar ben ik het op zich mee eens. Maar ik kan er niet mee leven dat een kwetsbare jongere die eerder nooit problemen had in het centrum zonder pardon de deur gewezen wordt, zonder enige vorm van herstelgesprek, zonder duidelijke uitleg van de begeleiders die hij kent.

Hoewel ik over de begeleiding weinig slechts kan zeggen, zie ik dat Fedasil de jongere na één fout alles afpakt wat hij zo moeizaam opbouwde: een 'thuis' in het centrum, relaties met de begeleiders en met andere jongeren, een vertrouwde omgeving. Zonder dat zelfs maar even te bespreken.

Ik hoor van andere voogden dat dit geregeld gebeurt en maak me daar echt zorgen over. Ik probeerde het aan te kaarten bij Fedasil, maar zij hadden er geen oren naar. De Dienst Voogdij zou dit nog eens bespreken, maar ik heb niet het gevoel dat dat genoeg is.

Kunnen jullie iets doen om dit verder te bekijken? En eventueel nagaan of er verder nagedacht kan worden over de procedure?

Andere voogden klagen dat het opvangcentrum ze niet of te laat op de hoogte bracht van agressief gedrag van hun pupil en dat ze zelf ook niet de kans kregen om daar met hun pupil over te praten. Het is onduidelijk in hoeverre die agressie verband houdt met de moeilijke en frustrerende leefomstandigheden die blijken uit andere klachten.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg Fedasil meer uitleg over de tucht- en overlegprocedures als niet-begeleide minderjarigen de leefregels schenden. We brachten die informatie mee naar een rondetafel met voogden. We bundelen de bevindingen en voorstellen en hopen er in het najaar 2017 over samen te zitten met Fedasil.

3.4.

Opvang ingetrokken

Bij een tweede of volgende verzoek om internationale bescherming kan Fedasil de materiële opvang intrekken. Toch voor de korte tussenperiode waarin de commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen in principe de ontvankelijkheid van dat verzoek moet beoordelen. Het recht op opvang start dan opnieuw als de commissaris-generaal het verzoek ontvankelijk verklaart. Het is onduidelijk waar de asielzoeker ondertussen onderdak kan krijgen. Vooral voor gezinnen met jonge kinderen kan dat problemen geven.

Ngo klaagt aan: gezin met jonge kinderen op straat

Dit gaat over een gezin met drie kinderen: 7, 5 en 3 jaar oud. Het oudste kind was 2 maanden toen ze in België aankwamen. De twee jongsten zijn in België geboren, het jongste kind toen ze in het asielcentrum woonden. Het gezin komt uit Macedonië en is etnisch Albanees. Nu zitten ze vier jaar in de opvang op basis van het Koninklijk Besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft. Daarvoor hadden ze een afgewezen asielaanvraag en verschillende afgewezen regularisatieaanvragen. De moeder heeft bij haar

eerste asielaanvraag nooit haar eigen verhaal gedaan. Ze was seksueel misbruikt door haar schoonvader, maar dat heeft ze nooit durven bespreken met haar echtgenoot.

De relatie tussen de ouders is zwaar verstoord. Er was ook intrafamiliaal geweld in het centrum. De moeder diende een tweede asielaanvraag in, nu voor zichzelf en de kinderen (zonder de vader). In haar interview kreeg ze te horen dat ze door de tweede asielaanvraag geen recht meer heeft op opvang totdat die aanvraag ontvankelijk is. Ze belde me in paniek en ik belde met het centrum. Vandaag is het nog onduidelijk of ze haar verlenging krijgt. Er zou wettelijk geregeld moeten worden dat gezinnen met minderjarige kinderen met én zonder wettig verblijf recht hebben op opvang. Zolang mensen zonder wettig verblijf zijn, kunnen ze in de opvang blijven. Pas als ze stappen zetten om dat verblijf te legaliseren, verliezen ze hun recht op opvang.

Even later liet de melder ons weten dat de moeder en de drie kinderen asiel gekregen hadden.

Gesprek met Fedasil

Naar aanleiding van verschillende klachten over opvang die wegvalt, hadden we eind mei 2017 een gesprek met twee leidinggevenden van Fedasil. Ze zeiden dat ze sinds de hogere instroom van asielzoekers in de tweede helft van 2015 om twee redenen meer systematisch materiële opvang intrekken: de grote nood aan opvangplaatsen en de lange overwegingstijd bij het CGVS, veel langer dan de wettelijke acht werkdagen.

Materiële opvang intrekken in de periode van inoverwegingneming van een tweede of volgende asielaanvraag kan wettelijk sinds 1 september 2013. Volgens de memorie van toelichting bij die wetwijziging is de bedoeling: tegengaan dat mensen de asielprocedure misbruiken, louter en alleen om materiële opvang te kunnen krijgen. Fedasil moet zijn beslissing wel individueel motiveren. En daar wringt het schoentje: Fedasil is niet in staat om de bedoeling van misbruik aan te tonen. Fedasil heeft, zo stipten onze gesprekspartners aan, geen toegang tot de asielaanvraag zelf en kan dus niet beoordelen of die wel de

nodige 'nieuwe elementen' bevat. Alleen het CGVS kan de ontvankelijkheid van de aanvraag beoordelen. Fedasil kan dus niet anders dan de motiveringen formuleren zoals het dat nu doet: louter verwijzen naar de herhaalde asielaanvraag. Als de arbeidsrechtbank dat niet genoeg vindt of om een andere reden Fedasil verplicht tot materiële opvang, dan geven ze daar onmiddellijk gevolg aan. Onze gesprekspartners verzekeren ook dat Fedasil de maatregel niet toepast als er kwetsbare personen bij betrokken zijn. En dat hun manier van handelen in overeenstemming is met de Europese Opvangrichtlijn, ook al was die op dat moment nog niet helemaal omgezet in Belgische wetgeving.

Omzetting Europese Opvangrichtlijn in Belgische Opvangwet

Op 22 juni 2017 diende de federale regering een wetsontwerp in bij de Kamer om de Vreemdelingenwet van 1980 en de Opvangwet van 2007 te wijzigen. Het wetsontwerp moet onder meer de Europese Opvangrichtlijn 2013/33/EU omzetten in de Belgische wetgeving.

► De Kamer. *Doc 54 2548/001*, <http://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/2548/54K2548001.pdf>

De opvangwet van 2007 was al grotendeels in overeenstemming met de opvangrichtlijn. Zo blijft het voor Fedasil mogelijk om bij een tweede of volgende aanvraag voor internationale bescherming de materiële opvang in te trekken tot het CGVS de vraag ontvankelijk verklaart. Nieuw is vooral dat bij het beperken of intrekken van de materiële opvang een 'waardige levensstandaard' gewaarborgd moet blijven. Het is wel onduidelijk hoe Fedasil die waarborg moet geven. Volstaat het om een gezin met jonge kinderen een lijst te geven van liefdadigheidsinitiatieven waar het gezin terecht kan? Ook de kwestie van de individuele motivering en de vraag wie kwetsbaar is, kregen geen sluitend antwoord.

Op 28 juni 2017 bezorgde het Kinderrechtencommissariaat een advies aan de leden van de Commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt van de Kamer

In ons advies van 28 juni 2017 aan de leden van de Commissie voor de Binnenlandse Zaken, de Algemene Zaken en het Openbaar Ambt van de Kamer focussten we op de nieuwe bepalingen voor minderjarigen.

In het luik over de omzetting van de Opvangrichtlijn 2013/33/EU adviseerden we:

- Omschrijf duidelijker waaruit de individuele motivering voor het intrekken van opvang moet bestaan. Maak duidelijk of een loutere verwijzing genoeg is dat het om een tweede of volgende vraag om internationale bescherming gaat.
  - Laat bij de beslissing om de opvang wel of niet in te trekken de kwetsbaarheid van de personen primeren op een onbewezen vermoeden van frauduleus opzet. Bij gezinnen met jonge kinderen moet het belang van de kinderen vooropstaan.
  - Bepaal duidelijker wat de garantie van een 'menswaardige levensstandaard' concreet moet inhouden.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Belang van het Kind op de vlucht*, 2016-2017/7, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/belang-van-het-kind-op-de-vlucht>

3.5. Belang van kind in verblijfsprocedures

Steviger verankerd in vreemdelingenwet

Naast nog een reeks andere wijzigingen aan de Vreemdelingenwet van 1980 wil het wetsontwerp ook de Europese asielpseudurrichtlijn (2013/32/EU) gedeeltelijk omzetten naar Belgische wetgeving. In het wetsontwerp staan belangrijke bepalingen over de notie 'belang van het kind'.

- Dit zijn nieuwe bepalingen waar het Kinderrechtencommissariaat gelukkig mee is:
    - Het recht voor begeleide minderjarigen om gehoord te worden in het kader van de asielpseudur die hun ouders inzetten
    - De mogelijkheid voor begeleide minderjarigen om een eigen pseudur voor internationale bescherming te starten, apart van hun ouders
    - De mogelijkheid voor de commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen om in het belang van de minderjarige het initiatief te nemen om begeleide minderjarigen te horen of voor hen een aparte pseudur voor internationale bescherming te starten
    - De wettelijke verankering van de vertrouwelijkheid van de gegevens die het CGVS over de kinderen verzamelt – ouders krijgen niet altijd inzage
    - De precisering van de elementen die bij het behartigen van het belang van het kind in rekening gebracht moeten worden.
- Al deze elementen samen verankeren de notie 'belang van het kind' steviger in de pseudures voor internationale bescherming.

- Het Kinderrechtencommissariaat vindt het jammer dat niet alles wat de memorie van toelichting belooft uitdrukkelijk in het wetsontwerp zelf staat. We missen cruciale bepalingen:
  - Een verplichting voor het CGVS om begeleide minderjarigen duidelijk te informeren over hun recht om gehoord te worden
  - Dat begeleide minderjarigen hun wens om gehoord te worden op verschillende manieren kenbaar moeten kunnen maken
  - Dat het CGVS de verklaringen van begeleide minderjarigen niet tegen hun ouders mag gebruiken
  - Dat ouders niet kunnen eisen om erbij te zijn als hun kinderen gehoord worden.

- Verder zien we duidelijke onvolkomenheden aan deze bepalingen:
  - Dat de aanwezigheid van minstens een advocaat en eventueel een vertrouwenspersoon alleen vereist is bij het eerste gesprek en niet bij eventuele latere oproepingen
  - Dat al deze nieuwe bepalingen die het belang van het kind steviger verankeren alleen gelden voor procedures bij het CGVS en niet voor procedures die de Dienst Vreemdelingenzaken behandelt
  - Dat er geen duidelijke eisen zijn over het gebruik van kindvriendelijke gesprekstechnieken.
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Belang van het Kind op de vlucht*, 2016-2017/7, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/belang-van-het-kind-op-de-vlucht>

Het belang van een kindvriendelijke bejegening in verblijfsprocedures blijkt uit verschillende klachten en contacten met voogden. Ondanks de inspanningen van het CVGS (onder andere door vorming van de medewerkers) horen we van voogden dat veel afhangt van de individuele *protection officer* die het dossier behandelt. Dat doet vermoeden dat de interne kwaliteitszorg nog een werkpunt is.

Fout van bij de start

Ik ben trajectbegeleider van twee Afghaanse niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in het kader van hun inburgeringsprogramma. De jongens vertellen wat er fout liep in de asielpprocedure, meer bepaald bij het CGVS. Ze waren niet op de hoogte van de datum van het eerste interview. Er was geen tolk die Dari en Hazarga spreekt. De tolk sprak alleen maar Farsi, waardoor hij niet alles begreep en niet alles juist vertaalde. De minderjarige die volgens zijn documenten 16 jaar is, werd zonder leeftijdsonderzoek toch als meerderjarige bestempeld.

Kruisverhoor?

Voor niet-begeleide minderjarigen is het 'gehoor' een belangrijke stap naar hun mogelijke erken-

ning, en het CGVS voorziet dan ook (althans in hun mededeling) in een 'aangepaste en kindvriendelijke benadering'. Ik kan goed geloven dat dat vroeger zo was, maar stel samen met collega-voogden vast dat dit gehoor de laatste maanden verworpen is tot een 'streng verhoor', waarin elke empathie ontbreekt en waarin de kwetsbaarheid niet centraal staat. Dat verhoor rijt vooral oude wonden open en laat jongeren onthutst achter. Ik begrijp perfect de bedoeling van een 'verhoor': zekerheid krijgen over het vluchtverhaal en de bedreigingssituatie in het land van herkomst. Maar het evolueert nu naar een 'kruisverhoor', waarin de *protection officer* al te zichtbaar irritaties uit en dreigende taal hanteert. Soms duren die verhoren vier uur en langer, in een stressvolle omgeving met wachtzalen, wachten, geen individuele benadering, tolken die geen Nederlands verstaan, waardoor alles in het Engels moet, wat het nog extra verwarrend maakt. De ondervragers missen deskundigheid in vragen stellen die aangepast zijn aan het niveau van de jongeren: vaak zijn die analfabeet en hebben ze op jonge leeftijd trauma's opgelopen. De vragen vertrekken vaak van een 'interviewer-gecentreerde visie' (vragen over belangrijke archeologische sites, politieke partijen, welke bezienswaardigheden de kinderen zagen op hun vlucht), terwijl de leefwereld van die jongeren veelal beperkt is tot hun dorp en zij niet bepaald op vakantiereis gingen. En ten slotte zonder de niet-verbale communicatie in rekening te brengen. Daarom de vraag of u verder kunt laten onderzoeken in hoeverre er hier genoeg rekening gehouden wordt met de rechten van minderjarigen.

Het Kinderrechtencommissariaat bundelde de klachten van voogden en legde ze voor aan het CGVS op de studiedag van 18 mei 2017.

Studiedag 'Belang van het kind in verblijfsprocedures'

Op 18 mei 2017 organiseerden de federale ombudsmannen en de kinderrechtencommissaris samen een studiedag over 'het belang van het kind in verblijfsprocedures'.

Drie sprekers lichtten toe hoe ze in hun werking omgingen met de notie 'belang van het kind' en

welke plannen op stapel stonden: attaché Anja De Wilde van het CGVS, Herbert Jegers die bij de Dienst Vreemdelingenzaken verantwoordelijk is voor de dienst minderjarigen en slachtoffers mensenhandel, en diensthoofd Seppe Brantegem van de Dienst Voogdij.

Op de studiedag waren veertig medewerkers van overheidsdiensten, van Fedasil, Rode Kruis en jeugdzorg, voogden, advocaten en academici. Er waren ook vertegenwoordigers van ngo's die de belangen behartigen van kinderen en jongeren op de vlucht.

In vijf parallelle rondetafels werden ervaringen, bevindingen en visies uitgewisseld. De rondetafels focusten elk op een deelthema:

- Eigen positie van het kind in de procedures
- Kindvriendelijke communicatie
- Organisatorisch-procedurele knelpunten
- De eenheid van het gezin in verblijfsprocedures
- Het belang van het kind bij verwijdering

De knelpunten en conclusies die aan de rondetafels naar voren kwamen, zijn het vertrekpunt van gesprekken die de kinderrechtencommissaris en de federale ombudsmannen in het najaar 2017 hebben met elk van de overheidsdiensten apart.

Belang van de juiste keuze

Soms is een oplossing in het belang van de kinderen niet zo moeilijk. Als je maar de juiste keuze maakt. Van verblijfsprocedure bijvoorbeeld.

In ons LOI verblijft er een vluchteling gezin: de vader is erkend, maar de moeder en de zes kinderen kregen een negatieve beslissing. Gevolg is dat de gezinsleden noodgedwongen van elkaar gescheiden werden. De groep hulpverleners, vrijwilligers en scholen startte een actie om het gezin te ondersteunen. Als OCMW-voorzitter ben ik al verschillende keren geconfronteerd met gezinnen die een negatieve beslissing kregen, maar zoiets heb ik nog nooit meegemaakt. Ik vind het echt nodig om deze situatie mee aan te klagen. De actiegroep vraagt het Kinderrechtencommissariaat om dit mee te ondersteunen. Kun je dit eens bekijken?

Uit het klachtonderzoek blijkt dat de moeder met haar zes kinderen naar België kwam om zich te herenigen met haar Syrische man die erkend vluchteling is in België. Zij heeft net als haar kinderen een dubbele nationaliteit en diende een asielaanvraag in bij het CGVS. Die werd geweigerd. In zijn arrest zegt het CGVS dat asiel in België niet de aangewezen weg is omdat zij en de kinderen terecht kunnen in het andere land waarvan ze ook de nationaliteit van hebben. Een aanvraag tot gezinshereniging is dan de te volgen weg. Dat bespraken we met de advocaat. We vroegen de Dienst Vreemdelingenzaken bijzonder oog te hebben voor de zes minderjarige kinderen en ze niet te verplichten tot een retourticket naar Oost-Europa om daar bij de bevoegde Belgische ambassade een aanvraag tot gezinshereniging te doen. Moeder kreeg een oranje kaart, negen maanden geldig, een periode die in principe volstaat om gezinshereniging aan te vragen en goedgekeurd te krijgen.

3.6. Voor wie toch moet terugkeren

Geen kinderen in detentie

De bouw van gesloten gezinsunits kwam ter sprake aan tafel 5 op de studiedag van 18 mei. De vertegenwoordiger van de Dienst Vreemdelingenzaken zei dat hij dat zag als laatste stap, nadat alle procedures en andere mogelijkheden uitgeput zijn. Hij hoopt dat ze zo afschrikken dat ze zo weinig mogelijk gebruikt moeten worden. (Behalve dan voor gezinnen die tegengehouden worden aan de grens en geen asiel aanvragen. Hun verblijf in de gesloten unit zal beperkt zijn tot een tweetal dagen in afwachting van hun terugkeervlucht.)

Andere tafelenoten pleitten ervoor om alle middelen die nu ingezet worden voor de gesloten woonunits aan te wenden voor betere begeleiding van gezinnen die het bevel kregen om het grondgebied te verlaten. Elk gezin zou moeten kunnen rekenen op een vaste begeleider. Ook zouden de open gezinsunits beter gespreid moeten worden over het land.

De kinderrechtencommissaris sluit zich aan bij de oproep van andere actoren, onder wie de federale ombudsman, om detentie van kinderen om migratieredenen in elk geval te vermijden. In ons dossier *Heen en Retour* uit 2013 hadden we het hier al over. We wezen op de oproep van het VN-Kinderrechtencomité in een van zijn General Comments om kinderen niet op te sluiten en te zoeken naar minder schadelijke alternatieven voor detentie.

In een eerdere versie van dat dossier – uit 2007-2008, toen de open terugkerwoningen nog maar op papier bestonden – beargumenteerden we ons standpunt op basis van verschillende bepalingen uit het kinderrechtenverdrag: ‘Ook al houdt artikel 37 van het kinderrechtenverdrag geen absoluut verbod in op detentie, deze vorm van opsluiting is wel degelijk strijdig met het belang van deze kinderen. De overheid berokkent deze kinderen schade. Dit is onaanvaardbaar en druist in tegen de belangen van de minderjarigen (artikel 3). De opsluiting op zich is een vorm van wrede en onmenselijke behandeling waartegen deze kinderen zouden moeten beschermd worden door de overheid (artikel 19). Het is fundamenteel fout om de kinderen te laten opdraaien voor de ‘keuzes’ en beslissingen van hun ouders.’

- ▶ Federale Ombudsman. *Detentie van kinderen niet te rechtvaardigen*, <http://www.eenkindsluitjenietop.be/nieuws/federale-ombudsman-detentie-van-kinderen-niet-te-rechtvaardigen/>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Heen en retour. Rechtspositie van kinderen op de vlucht*, 2013-2014, 124 p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/heen-en-retour-rechtspositie-van-kinderen-op-de-vlucht>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Heen en retour. Kinderrechten op de vlucht*, 2007-2008, 110 p., https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/dossier_heen_en_retour_vluchtelingen-kinderen_0.pdf

Kindvriendelijke aanpak gevraagd

We blijven klachten krijgen over het optreden van politiemensen die gezinnen met kinderen zonder papieren oppakken en verwijderen.

Vraag naar goede voorbeelden

Twee weken geleden werden twee gezinnen die illegaal in ons land verbleven om halfzes 's morgens met vier politiecombi's uit bed gelicht. De kinderen zaten bij ons op school. Hoe goed dit gezin zich ook integreerde, we beseffen dat we een uitwijzing niet kunnen tegenhouden. Wel hebben we vragen over de menselijkheid waarmee dit gebeurde. Op een schooldag, voor dag en dauw, met veel politievertoon. De school kreeg achteraf geen bericht. Er was geen tolk bij.

Daarom willen we contact opnemen met de burgemeester als hoofd van de lokale politie om een procedure af te spreken waarin onder andere voorzien is in een tolk. Die kinderen hebben al zoveel traumatische ervaringen opgelopen. We gaan er daar toch niet nog bijladen? Hebben jullie voorbeelden van lokaal afgesproken procedures en kunnen jullie ons die bezorgen?

Het Kinderrechtencommissariaat liet weten dat we geen voorbeelden hebben van lokale afspraken over uitwijzingen waarbij kinderen betrokken zijn. We gaven informatie over richtlijnen zoals de omzendbrief van 29 april 2003, de Europese terugkeerrichtlijn en algemene rechtsprincipes zoals het beginsel van de onschendbaarheid van de woning.

Scholen blijven vragen of de kinderen toch niet minstens hun schooljaar kunnen uitdoen.

Geen uitstel

Ik ben meter van de dochter van een Albanees gezin met twee kinderen. Het gezin overleeft van giften van kennissen en familie. De zoon (15) is geboren in Albanië en toen hij 2 was met zijn ouders vertrokken naar Griekenland waar ze lang

woonden. De dochter die ondertussen 9 jaar is, werd daar geboren. Zes jaar geleden verhuisde het gezin naar België. Ondertussen zijn ze uitgeprocedeerd en kregen ze een bevel om ons land te verlaten. Ze krijgen twee weken de tijd om te repatriëren. Hun zoon zit in derde jaar SO Wetenschappen, de dochter in het derde leerjaar buitengewoon onderwijs. De kinderen hebben totaál geen band met Albanië. Kunnen ze niet minstens hun huidige schooljaar afmaken?

Het Kinderrechtencommissariaat legde de vraag voor aan de Dienst Vreemdelingenzaken. Die laat weten dat ze niet afwijken van de regeling in de omzendbrief van 29 april 2003, recent nog gewijzigd op 2 januari 2016: uitstel tot het eind van het schooljaar kan alleen als het gaat om een eerste bevel om het grondgebied te verlaten dat uitgereikt werd tussen Pasen en eind juni.

”

Evenmin nieuw zijn de verhalen van of over jongeren die kort voor hun diploma met hun gezin het bevel krijgen om België te verlaten.

“

Op zucht van diploma

Keihard gewerkt en met glans geslaagd voor al haar examens. En toch mag Acanit niet naar het zesde middelbaar maar wordt ze uitgewezen naar haar land van herkomst. De medeleerlingen slaan een noodkreet. Acanit kwam samen met haar moeder en twee oudere zussen in 2012 aan in België. Sindsdien integreerde het gezin perfect maar slaagde het er niet in geldige verblijfspapieren te bemachtigen. Een aanvraag tot medische regularisatie werd afgewezen. Ook een recente aanvraag tot humanitaire regularisatie werd verworpen, met het uitwijzingsbevel tot gevolg. Het meisje ziet voor haar familie absoluut geen toekomst in haar geboorteland. ‘We studeren alle drie nog. Mijn oudste zus studeert zelfs bijna af aan de hogeschool. We zijn net weggevlucht omdat ons huis afgebrand was door militairen. Een van mijn zusjes is in die brand gebleven. Veel verbeterd is de situatie er vandaag niet.’

”

Het schooljaar mogen uitdoen of – in andere gevallen – jongeren eerst hun opleiding laten afronden: we stellen het al langer voor in het kader van een humaan terugkeerbeleid. In ons vorige jaarverslag gingen we daar uitgebreider op in.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Platformtekst, *Een toekomst voor kinderen en jongeren zonder papieren*. 3 juni 2016, <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/platformtekst.pdf>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2015-2016. Te veel geschillen over verschillen*, 2016-2017/01, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2015-2016-te-veel-geschillen-over-verschillen>

3.7.

Een thuis voor kinderen zonder papieren?

In onze platformtekst *Een toekomst voor kinderen en jongeren zonder papieren* pleiten we ook voor een permanente verblijfsvergunning voor kinderen en jongeren die stevig in ons land geworteld zijn. Ook vorig jaar kregen we weer meldingen van of over jongeren die hier na jaren verblijf toch het bevel krijgen het grondgebied te verlaten.

“

Uitgewezen na zeven jaar

Dit gaat over mijn recht op studie, vrienden, sport en mijn leven in België. Ik zou heel graag hulp willen van jullie. Anders ga ik bijna dood van de stress. Ik kan niet meer slapen en ik ben heel depressief want ik durf niet naar school te gaan omdat ik bang ben dat ik terug zal moeten naar mijn land van herkomst. Ik heb zeven jaar hier gewoond en ik voel me als een Belg en nu moet ik weg. Ik vind dat echt niet kunnen. Help mij a.u.b.!

”

“

Uitgewezen na twaalf jaar

We zijn broer en zus en we kregen een brief waarin staat dat we het land moeten verlaten. We zijn inmiddels al twaalf jaar in België. Het kan toch niet zomaar zijn dat we het land moeten verlaten terwijl we nog bezig zijn met school? Onze vraag is eigenlijk of jullie ons zo snel mogelijk kunnen helpen. Al hartelijk bedankt.

”

We blijven vragen om een oplossing die het belang van het kind vooropstelt.

4. Rechten van jongeren in contact met het gerecht

4.1.

Rechten van jongeren in aanraking met de wet

Jongeren en politie

Het college van procureurs-generaal liet ons weten dat het zich opnieuw buigt over de relatie tussen jongeren en politie. Een goede zaak.

In een reactie reikten we thema's aan die zeker uitklaring verdienen:

- Wat als een minderjarige alleen thuis is en politie aan de deur staat? Wie geeft toestemming om de kamer van een minderjarige te doorzoeken? En hoe doe je dat als die jongere op internaat zit? Of in een voorziening?
- Wanneer is een vertrouwenspersoon toegelaten bij een verhoor buiten de situaties die nu al wettelijk bepaald zijn?
- Wanneer mag een minderjarige geboeid worden? Welke boeien zijn toegelaten?
- Mogen minderjarigen opgesloten worden in een gesloten politiecel?

“

Iemand thuis?

De deurbel rinkelt. Ik dacht dat het mijn papa was die terugkwam van de winkel, maar zag drie onbekenden. Aan hun kleren zag ik dat het politiemensen waren. Ik was helemaal in de war. Een van de agenten zei: 'Wij zijn van de politie en we hebben het bevel gekregen om jullie op te pakken. Zijn je ouders thuis?' Ik antwoordde dat zij niet thuis waren. 'Mogen wij binnenkomen?' vroeg hij dan. Natuurlijk wilde ik ze niet binnenlaten om me op te pakken. Maar omdat het politiemensen waren, voelde ik me verplicht om ze toch binnen te laten.

”

Op de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat kwamen klachten binnen over politieoptreden.

“

Transport naar jeugdrechtbank onmogelijk

Een jongere van 16 jaar werd geplaatst in Everberg. Na vijf dagen moest hij een eerste keer naar de jeugdrechter. De jongere was niet op de zitting, want de politie kon niemand vrijmaken om hem naar de jeugdrechtbank te brengen. Dat is een schending van zijn recht om gehoord te worden door de jeugdrechter en van zijn recht op verdediging, waarin de procedure toch voorziet. Dit is geen alleenstaand geval. De politiediensten die voor het transport moeten zorgen, staan onder druk. De beloofde veiligheidskorpsen zijn nog niet opgestart.

Het Kinderrechtencommissariaat nam hierover contact op met de verantwoordelijken bij het Agentschap Jongerenwelzijn. Er waren ondertussen al gesprekken tussen het Agentschap, de gemeenschapsinstellingen en de lokale politiezones.

”

“

Urinetest

Het CLB stelt het Kinderrechtencommissariaat een vraag over een politie-interventie. Naar aanleiding van een anonieme klacht over druggebruik, belde de politie aan bij een 17-jarige jongen. Ze vroegen hem een urinetest. De jongen weigerde. De politie antwoordde dat weigeren gelijkstaat met bekennen. De jongen is in paniek en vraagt het CLB informatie over zijn rechten.

Het Kinderrechtencommissariaat vernam dat de politie geen verzoekschrift kon voorleggen van een onderzoeksrechter.

De politie had ook geen informatie gegeven over waarvoor de urinetest nodig was. Dus concludeerden we dat de jongen het recht had om de urinetest te weigeren. Een weigering staat niet gelijk met een positieve test. Bij verdere gevolgen of nieuwe contacten met de politie was het Kinderrechtencommissariaat bereid dit over te nemen. Er kwam geen nieuwe melding meer.

”

Uitnodiging voor verhoor

Een vader meldt dat zijn dochter van 15 een uitnodigingsbrief kreeg van de lokale politie. Ze wordt uitgenodigd voor een verhoor in het kader van een mogelijk pestprobleem op school. De vader klaagt vooral de stijl van de brief aan. De toon is niet gericht naar minderjarigen en de dreigende taal is intimiderend. Een voorbeeld: 'De procureur des Konings kan naargelang de omstandigheden een arrestatie bevelen tijdens het opsporingsonderzoek. Er wordt U bijgevolg de raad gegeven gevolg te geven aan deze uitnodiging.' De vader wil dit als signaal overmaken aan het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat de politie duidelijk communiceert met minderjarigen. De impact van bepaalde interventies of handelingen mag niet onderschat worden, zeker niet bij een eerste contact met politie of justitie.

Cel als wachtkamer

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt geregeld signalen over jongeren die opgesloten worden. Een eerste analyse leert dat er sterke regionale verschillen zijn en heel verschillende aanleidingen waardoor jongeren in de cel terechtkomen. Wettelijk kan dat bijvoorbeeld na zware feiten, in afwachting van de voorleiding voor de jeugdrechter.

Toch zien we bij het Kinderrechtencommissariaat celplaatsingen die minder juridisch verankerd zijn. We maken ons zorgen over situaties waarin jongeren in de cel belanden omdat ze bijvoorbeeld niet langer welkom zijn in hun jeugdhulpvoorziening na een incident of vlucht, of omdat de rechter een plaatsing oplegt in een voorziening waar het wachten is op een nieuwe plaats. Ook in een crisissituatie is er soms te weinig crisisopvang beschikbaar. Een overnachting in de cel is dan de enige uitkomst. Een sterke zorgnood wordt dan beantwoord met een tijdelijke celplaatsing. Dat is onaanvaardbaar.

Het Kinderrechtencommissariaat kaartte dit aan bij de bevoegde minister. Die zal een initiatief nemen om het probleem grootschaliger te onderzoeken over alle gerechtelijke arrondissementen heen. Een analyse van de voortrajecten van de jongeren is nodig om zicht te krijgen op de verschillende situaties en elementen die leiden tot een celplaatsing. Op basis van die analyse kan dan nagegaan worden wat nodig is om te vermijden dat jongeren in de cel belanden.

Soepeler informatie uitwisselen tussen hulpverlening en justitie

Op 29 juni 2017 keurde de Kamer het wetsontwerp 'Potpourri V' goed. Daarin zit ook het nieuwe artikel 458ter: een uitbreiding van de uitzondering op het beroepsgeheim. Het maakt het voor hulpverlening en justitie eenvoudiger om in een overleg over een individueel dossier informatie te delen. Die uitbreiding kadert in de verhoogde aandacht voor veiligheid in de samenleving. Informatie delen kan gevolgen hebben voor minderjarigen in de jeugdhulp.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt een duidelijk kader, randvoorwaarden, heldere afspraken en maximale waarborgen voor de cliënt nodig als hulpverleners en justitie informatie uitwisselen. Alle cliënten, ook minderjarigen, hebben rechten op en in de hulpverlening. Het recht op vertrouwelijkheid is er daar een van. De vertrouwensrelatie tussen hulpverlener en jongere zorgt dat ze over moeilijke zaken kunnen praten. Dat op de helling zetten, kan ertoe leiden dat jongeren zich terugtrekken uit de hulpverlening. Het moet duidelijk zijn dat het een mogelijkheid is om informatie te delen en geen verplichting. De aanleiding van een casusoverleg, het kader en de gevolgen moeten van bij de start duidelijk gedefinieerd zijn.

Gemeentelijk veiligheidsbeleid

Het Kinderrechtencommissariaat schreef een memorandum voor de lokale besturen. Daarin vragen we ook aandacht voor lokaal veiligheidsbeleid. Ook dat beleid moet de kinderrechten-toets doorstaan. Burgemeesters staan aan het

hoofd van hun lokale politiezone en geven zo mee richting aan het korps en het veiligheidsbeleid in hun gemeente. Dat kunnen ze niet alleen. Ook andere gemeentediensten zijn aan zet om het veiligheidsbeleid uit te bouwen.

- Zorg voor een aparte politieaanpak voor minderjarigen.
  - Benader jongerengedrag niet steevast als overlast.
  - Zet lijnen uit voor gedragen veiligheidsbeleid.
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Nieuw decreet jeugddelinquentierecht in de pijplijn

Op 14 juli 2017 gaf de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet over het jeugddelinquentierecht. Het Kinderrechtencommissariaat brengt hierover nog een advies uit aan het Vlaams Parlement.

- ▶ Voorontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/09013557801ea12e>
- ▶ Onze adviezen, knelpuntennota's en dossiers vindt u op: https://www.kinderrechtencommissariaat.be/adviezen_en_standpunten

Kinderrechtenlunches als inspiratie

Bij drie Kinderrechtenlunches ('KRunches') met Vlaamse volksvertegenwoordigers en externe experts zoomde het Kinderrechtencommissariaat in op thema's die onderbelicht bleven in de aanloop naar het nieuwe decreet over jeugddelinquentierecht.

- De driereeks ging over:
- Wat is de plaats van videoconferenties in het jeugddelinquentierecht? (15 december 2016)
  - Trekken we met het strafregister voor feiten

van minderjarigen een streep onder hun verleden of een streep door hun toekomst? (2 februari 2017)

- Wat is de taak van de kinder- en jeugdpsychiatrie in het jeugddelinquentierecht? (9 maart 2017)

Het Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi) leverde inhoudelijke input voor de eerste twee KRunches.

Wat is de plaats van videoconferenties?

Het thema leeft al langer in parlementaire besprekingen. In 2010 zette het Agentschap Jongerenwelzijn de eerste voorzichtige stappen. Ondertussen bestaan er speciale kamers in enkele gemeenschapsinstellingen. De praktijk loopt. Het ontwerpdecreet voorziet onder bepaalde voorwaarden in de mogelijkheid om een jongere te horen via videoconferentie.

De algemene teneur op de KRunch was duidelijk. Videoconferentie kan, maar kan nooit in de plaats komen van een face-to-facegesprek met de jeugdrechter. Videoconferentie om contacten te faciliteren met de consulent of jeugdadvocaat zijn wel een optie.

Dat is ook wat de jongeren zelf zeggen: 'Ik wil een echt gesprek met mijn jeugdrechter.' (Een jongere die we interviewden)
'Videoconferentie is geen alternatief voor een echt gesprek maar wel voor een telefoontje.' (Een deelnemer aan de KRunch)

Trekken we een streep onder het verleden of een streep door de toekomst?

De KRunch over het strafregister maakte duidelijk dat het systeem complex is en een update nodig heeft. Voor ons zijn speerpunten:

- Schrap veroordelingen van minderjarigen automatisch na een bepaalde periode. Nu moet de jongere dat zelf aanvragen bij de jeugdrechter.
- Omschrijf duidelijk welke overheden toegang hebben tot informatie over veroordelingen die iemand oploopt als minderjarige.

Wat is de taak van kinder- en jeugdpsychiatrie in jeugddelinquentierecht?

Jongeren met complexe problemen zijn een doelgroep waarvoor elke jeugdhulpsector een juist zorgaanbod zoekt. De combinatie van de vaak psychische problemen met een als misdrijf omschreven feit maakt het extra complex. De gemeenschapsinstellingen kaarten regelmatig aan dat zij die jongeren niet op een gepaste manier kunnen opvangen. Zij kijken naar de kinder- en jeugdpsychiatrie om de zorg mee op te nemen. Dat is in de praktijk niet altijd evident. Het is misschien wel een van de moeilijkste evenwichtsoefeningen in het nieuwe jeugddelinquentielandschap. Deze groep jongeren zit vaak op het snijvlak tussen 'high security' en 'high care'.

Tijdens de KRunch werd de positie van de jeugdrechtbank belicht met onderzoeksresultaten over de genomen maatregelen voor deze groep en het verloop van de hulpverleningstrajecten. Daarnaast kwam de visie aan bod van een kinder- en jeugdpsychiater.

Opvallend is dat justitie en de geestelijke gezondheidssector vertrekken van verschillende referentiekaders, verschillende verwachtingen en verschillende doelstellingen voor deze groep jongeren. De KRunch wilde niet zozeer een oplossing aanreiken, maar wel inspireren en verder kijken dan de discussie 'opnameplicht of niet'. De kernvraag is: wie zal er voor de 'moeilijke' jongeren zorgen?

Verdere afstemming nodig

Verder overleg tussen Vlaanderen en de federale overheid blijft nodig. Want niet alle elementen voor een coherent beleid zijn in Vlaamse handen. Zo blijft de federale overheid bevoegd voor:

- Werking en organisatie van politie, jeugdmagistratuur en jeugdadvocatuur
- Procedure voor de jeugdrechtbank
- Kinder- en jeugdpsychiatrie

4.2.

Recht op toegang tot justitie

Kindvriendelijk communiceren

Kindvriendelijke uitnodiging

De werkgroep van het kabinet Justitie besprak het ontwerp voor een kindvriendelijke uitnodigingsbrief verder en keurde de brieftekst uiteindelijk goed. Bedoeling is dat rechtbanken de modelbrief versturen aan 12-plussers om ze uit te nodigen voor een gesprek met de rechter. Bij de brief zit een ander briefje dat de jongere aan zijn ouders kan bezorgen met uitleg over de bedoeling en de draagwijdte van het gesprek. Dezelfde oefening is ook nuttig voor de uitnodigingsbrieven van jeugdrechters aan kinderen en jongeren. En bij uitbreiding voor alle communicatie van Justitie aan kinderen en jongeren. Is ze toegankelijk?

- ▶ Koninklijk besluit van 8 april 2017 tot vaststelling van het model van informatieformulier bedoeld in artikel 1004/2 van het Gerechtelijk Wetboek, BS 22 mei 2017

Nu nog kindvriendelijk gesprek

Als een rechter jongeren oproept, begrijpen die niet altijd wat de rechter precies van hen verwacht. Het is belangrijk jongeren duidelijk te maken wat de mogelijkheden en de beperkingen van hun spreekrecht zijn.

Inspraak in procedure

In de scheiding van mijn ouders loopt er nog een procedure voor de verblijfs- en omgangsregeling. Ik ben 15 en de rechter nodigde me uit voor een gesprek. De rechter gaf me exact vijf minuten om mijn verhaal te doen. Het is toch onaanvaardbaar dat in een rechtszaak tussen mijn ouders over mij er niet geluisterd wordt naar mijn mening? Mijn broer en ik zullen nu weer de dupe zijn van de uitspraak van de rechter die totaal geen interesse toonde in wat wij belangrijk vinden.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert bij zulke vragen om de rechter toch nog een brief te schrijven waarin de jongere zegt hoe hij het gesprek ervaren heeft. Die reflectie kan bijdragen aan de kwaliteit van het spreekrecht. Het is de enige manier waarop jongeren hun beleving van het spreekrecht en de houding van de rechter kunnen aankaarten.

Justitie geeft niet thuis

Recht op informatie in elke fase van een beslissingsproces

Via een gesprek met de bevoegde rechter hebben jongeren rechtstreeks toegang tot justitie. Maar voor kinderen jonger dan 12 jaar is dat niet evident. Toch zijn de beslissingen van de rechtbank op hen van toepassing en ervaren zij rechtstreeks de effecten. Vooral maatregelen in het kader van de jeugdbescherming kunnen een zware impact hebben.

Beslissingen nemen in verontrustende opvoedingssituaties is niet altijd gemakkelijk. Jeugdrechters laten zich voeden door de sociale dienst van de jeugdrechtbank, door andere jeugdhulpactoren en door de jeugdadvocaten.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt grote verschillen vast tussen jeugdrechters. Ze hanteren heel verschillende referentiekaders om te bepalen wat een ‘gezonde’ ontwikkeling en leefsituatie is voor minderjarigen of wat goed ouderschap is. Dat vertaalt zich in erg uiteenlopende visies en beslissingen.

Het Kinderrechtencommissariaat respecteert zeker de soevereiniteit van de rechter. Toch zijn er situaties waar een degelijke motivering van ingrijpende beslissingen ontbreekt. Vooral bij hoogdringende beslissingen – vaak met een crisismaatregel zoals uithuisplaatsing van een kind – stuit dat op ongenoegen en weerstand bij ouders en kinderen. Bovendien hebben ouders of het kind zelf op dat moment weinig mogelijkheden om de rechter te spreken. Ook de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank is vaak alleen maar bereikbaar op zijn of haar permanentiedag.

In de praktijk betekent dat soms dat de politie een kind ophaalt en dat op dat moment niemand duidelijkheid kan verschaffen, ook niet aan de minderjarigen.

In situaties waarin het Kinderrechtencommissariaat heel weinig elementen hoort van een acute, ernstige gevaarsituatie voor het kind, proberen we een dialoog op te zetten met de bevoegde diensten zoals de jeugdadvocaat, de sociale dienst van de jeugdrechtbank en met de bevoegde rechter. Niet om de beslissing teniet te doen, wel vanuit onze bezorgdheid over de impact op het welzijn van de kinderen en het recht van kinderen en jongeren op duidelijke informatie. We stellen vast dat niet elke rechtbank openstaat voor dialoog hierover en bereid is tot kritische reflectie. Het antwoord is vaak dat mensen dan maar in beroep moeten gaan. Maar dat kan vaak niet op heel korte termijn. Het Kinderrechtencommissariaat betreurt dat in die situaties Justitie de deuren sluit.

Toch kunnen hoogdringende maatregelen ook met zorg genomen worden. Het vraagt geen grootse hervormingen, wel een duidelijk afsprakenplan:

- Maak afspraken bij wie ouders terecht kunnen voor vragen en motivering nadat ze horen dat hun kind weggehaald is. Bij de jeugdrechter zelf of bij de sociale dienst van de jeugdrechtbank.
- Maak afspraken wie de kinderen een dag later gaat bezoeken in de voorziening om na te gaan hoe ze het stellen en om begrijpelijk uit te leggen wat er gebeurd is.
- Maak afspraken wie de kinderen persoonlijke spulletjes kan brengen zoals kleren, pyjama of een knuffelbeer.
- Informeer de ouders wanneer ze op bezoek kunnen gaan (als dat kan).
- Leg kinderen uit hoeveel dagen ze er zullen verblijven (als dat kan).

Hoogdringende maatregel: wie, wat, hoe, waarom?

Een 5-jarig meisje verblijft bij haar grootouders. De vader en de moeder wonen niet meer samen en doen een beroep op hun ouders voor de opvang en de opvoeding van hun dochter. De jeugdrechtbank had na verschillende interven-

ties het meisje toegewezen aan de moeder. Na een paar weken deed zij opnieuw een beroep op haar ouders voor de opvang en opvoeding omdat het haar zelf moeilijk lukte. De jeugdrechtbank tekende de piste uit van een neutraal pleeggezin. De bezorgdheid leefde dat het kind opgroeide in een spanningsveld tussen de verschillende families, wat nefast zou zijn voor haar ontwikkeling. Beide families tonen zich regelmatig bezorgd over elkaar. Door wachtlijsten verbleef het meisje zes maanden later nog altijd bij haar grootouders. Er was geen ongerustheid over de pedagogische capaciteiten of materiële mogelijkheden van de grootouders. Na een rapport van de sociale dienst van de jeugdrechtbank over de slechte verstandhouding tussen beide families besliste de jeugdrechtbank dat er een duidelijk signaal nodig was. De jeugdrechtbank bekeek of er een crisisbed vrij was in een voorziening voor jonge kinderen. Dat was zo. Het meisje werd in hoogdringendheid 15 dagen geplaatst. De politie kreeg de opdracht de beslissing uit te voeren. Het kind werd op school opgehaald en overgebracht naar de voorziening.

Het Kinderrechtencommissariaat werd toen gealarmeerd door verschillende betrokkenen zoals de moeder, de grootouders, diensten en de school die allemaal ongerust waren over het welzijn van het meisje. Het Kinderrechtencommissariaat zelf volgde het dossier ook al een jaar op van de zijlijn. Niemand kon verklaren waarom deze crisismaatregel plots nodig was. En het was ook onduidelijk wie dit aan het kind zou uitleggen, en hoe.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg een gesprek met de rechter. Los van de beslissing op zich deelden we de bezorgdheid over het effect van de hoogdringende maatregel op het kind. Bovendien wilden we ook zicht krijgen op de elementen die een dergelijk ingrijpen onderbouwen omdat niemand anders daar een verklaring voor kon geven. Op de uitnodiging tot een gesprek kregen we een negatief antwoord. Na de crisistermijn van 15 dagen werd de plaatsing opgeheven en keerde het meisje terug naar de grootouders. Een ambulante vorm van hulpverlening werd verder uitgewerkt.

”

5. Rechten op en in onderwijs

5.1.

Een school vinden: inschrijvingsrecht

Structureel capaciteitstekort wegwerken

Het inschrijvingsdecreet garandeert gelijke onderwijskansen voor alle leerlingen en het recht om in te schrijven in een school naar keuze. Voor zover er nog plaats is. De voorbije jaren rapporteerde het Kinderrechtencommissariaat over moeilijkheden om een school te vinden, vooral in steden. Het Kinderrechtencommissariaat kwam op voor extra overheidsinspanningen om structurele capaciteitstekorten weg te werken.

Vooruitgang door Masterplan Scholenbouw

De minister van Onderwijs investeert in renovatie en nieuwbouw van scholen. Dat is nodig omdat veel schoolgebouwen verouderd zijn en er soms capaciteitsproblemen zijn door de demografische evolutie.

De minister liet een objectieve capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur opmaken en besliste om drie jaar geld toe te kennen aan de steden en gemeenten met de grootste capaciteitsnoden. Tussen 2017 en 2020 moeten er meer dan 22.500 plaatsen bijkomen.

Aanmeldingssystemen verdedigen

Elk jaar kloppen ouders bij het Kinderrechtencommissariaat aan omdat ze nog geen school vonden. We informeren over de decretale bepalingen en brengen ouders in contact met het Lokaal Overlegplatform voor gelijke onderwijskansen (LOP) of met gemeentelijke diensten. Capaciteitstekort zet de vrije schoolkeuze soms zwaar onder druk. Ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen in de buurt naar school kunnen gaan. Als dat niet lukt, richten ze hun pijlen op het aanmeldingssysteem.

“

Allicht niet in eigen woon- en werkomgeving

Een moeder meldde haar kind aan bij vijf scholen in de buurt. Haar kleuter stapt in februari 2018 in. Overal staat die nu op de wachtlijst als niet-indicatorleerling (op plaats 12, 35, 35, 44 en 60). Beide ouders werken fulltime in de buurt. Moeder is bang dat ze gedwongen worden om lang onderweg te zijn naar en van de school. Moeder beseft dat de plaatsen correct toegewezen zijn en dat ze geen grond heeft voor een klacht. Ze vindt dat het aanmeldingssysteem in haar nadeel werkt. Als ze had kunnen kamperen, had ze allicht wel een plaats in een school in de buurt van thuis en werk gevonden.

”

“

School van hun keuze

Een grootmoeder neemt contact met ons op in naam van haar kleindochter. Zij gaat van het basis- naar het secundair onderwijs en is aangemeld bij vijf scholen. Haar kleindochter is bezorgd omdat ze in mei nog niet weet naar welke school ze kan gaan. Ze hoopt vooral op één bepaalde school. Maar dat zal allicht niet lukken omdat ze daar op plaats 109 staat. Grootmoeder maakt zich daar boos over. Ze vindt het aanmeldingssysteem oneerlijk. Jongeren zouden naar de school van hun keuze moeten kunnen gaan waar ze met de fiets of te voet kunnen komen. Ze wou dat signaleren, want ze begrijpt dat het Kinderrechtencommissariaat een kind op de wachtlijst niet naar boven kan schuiven.

”

Het Kinderrechtencommissariaat toont begrip. Capaciteitstekort zet de vrije keuze onder druk. Maar ook in buurten of regio's met genoeg capaciteit kan de voorkeur van veel ouders naar één of enkele scholen gaan. Die scholen hebben dan wachtlijsten terwijl er op andere scholen nog wel vrije plaatsen zijn. Wat de vrije keuze dan onder druk zet, is de even vrije keuze van al die andere ouders. Goed uitgebouwde aanmeldingssysteem verdelen de schaarse plaatsen op objectieve gronden, zonder kinderen op basis van hun sociale achtergrond te bevoordelen of te benadelen.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat belangrijke pluspunten. Aanmeldingssystemen beschermen gelijke onderwijskansen beter dan de *survival of the fittest* van het schoolkamperen. Tegelijk blijven we ervoor pleiten dat de overheid zorgt dat elk kind een plaats krijgt op een redelijke afstand van thuis. De inspanningen van de overheid om plaatsen bij te creëren, blijven nodig.

Zorgvuldig omgaan met inschrijvingsrecht

Correct informeren of ontraden: dunne grens

In Vlaanderen zijn scholen verplicht kinderen in te schrijven, op elk moment van het schooljaar. De redenen om een inschrijving te weigeren, zijn strikt vastgelegd. De Klachtenlijn krijgt daar vooral vragen over na een definitieve uitsluiting. Dan is het voor leerlingen in het secundair onderwijs vaak moeilijk om een nieuwe school te vinden. We blijven ook vaststellen dat ouders het document ‘mededeling van een niet-gerealiseerde inschrijving’ niet altijd meekrijgen.

Als er een klacht komt, vragen we eerst of er al een bemiddeling startte vanuit het LOP. Als er een LOP is, brengen we het gezin daarmee in contact. Bij verdere discussie informeert de Klachtenlijn de melder over de werking van de Commissie Leerlingenrechten en reiken we argumenten aan.

De LOP's voor secundair onderwijs kunnen afspraken maken over nog meer criteria om de inschrijving van elders uitgesloten leerlingen te weigeren. De overheid creëerde die mogelijkheid omdat definitief uitgesloten leerlingen in de praktijk telkens weer in dezelfde scholen terechtkwamen. Dat had een zware impact op de draagkracht van die scholen.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft daar begrip voor, maar stuit ook op situaties met een flinterdunne grens tussen correct informeren en een inschrijving ontraden. Leerlingen en ouders spelen vaak open kaart over waarom ze van school veranderen. Door eerlijk te zijn, hopen ze op meer kansen, betere communicatie of een andere manier van begeleiden. We vinden

het belangrijk dat scholen ouders correct inlichten over wat er lokaal afgesproken is en welke afwegingen dat met zich meebrengt. Vooral is het belangrijk ouders en leerlingen niet aan het lijntje te houden. Kinderen moeten zo kort mogelijk thuis blijven. Daarom zouden de LOP's ook de opdracht moeten krijgen om positieve afspraken te maken die garanderen dat definitief uitgesloten leerlingen op een andere school een nieuwe start kunnen maken. In plaats van alleen maar afspraken te maken om scholen te beschermen tegen een te grote instroom van leerlingen die op een andere school uitgesloten zijn.

Inschrijving elders uitgesloten leerling

Na de definitieve uitsluiting van onze zoon beldden we een andere school. De directeur zei dat haar school al met enkele zware tuchtdossiers zit. Ze wil het eerst met ons en intern bespreken omdat ze haar leerkrachten geen extra druk wil opleggen. Ik begrijp dat, maar vraag me af waar wettelijk de grenzen liggen? Wanneer kan de school weigeren? Wat zijn de rechten van onze zoon? We wachten ondertussen bijna een week op een uitnodiging van de directeur. We hebben het gevoel dat ze ons daar aan het lijntje houden.

De Klachtenlijn informeerde bij het LOP naar de gemaakte afspraken en koppelde terug naar de ouders. Het LOP vroeg de school om de ouders snel uit te nodigen en op de hoogte te houden. We gaven onze overwegingen en aandachtspunten bij het ‘recht op een nieuwe start en schone lei’ overeenkomstig ons dossier ‘Straffe School’. De ouders kregen snel een afspraak en de school schreef hun zoon in.

LOP-afspraken aansluitende LOP-gebieden

Draagkracht hangt af van de lokale en van de schoolsituatie. De LOP-criteria moeten elke keer individueel afgewogen worden. Scholen kunnen een eerdere weigering in hetzelfde schooljaar op dezelfde gronden niet als precedent invoeren bij volgende weigeringen.

Soms vinden leerlingen moeilijk of zelfs helemaal geen school. Het gaat vooral om leerlingen in een studierichting die in hun regio weinig aangeboden wordt. Of in LOP-gebieden met afspraken over een laag percentage leerlingen die voorrang krijgen.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest noteren we in verhouding de meeste definitieve uitsluitingen. In Brussel is het vandaag alle hens aan dek om leerlingen langer aan boord te houden. LOP Brussel Secundair heeft momenteel geen criteria om elders uitgesloten leerlingen te weigeren. Een naburig LOP wel. Dat stelde de criteria heel scherp, waardoor scholen elders uitgesloten leerlingen gemakkelijk kunnen weigeren.

Buren van Brussel houden boot af

Artikel 46 van het huishoudelijk reglement bepaalt dat een school voor gewoon voltijds secundair onderwijs de inschrijving in de loop van het schooljaar kan weigeren van leerlingen die in dat schooljaar elders uitgesloten zijn, als die school voldoet aan drie voorwaarden:

- Minstens 20% GOK-leerlingen
- Plus minstens één dossier over problematische afwezigheden
- Plus minstens één elders uitgesloten leerling.

We hebben hier geen cijfers over, maar er berekenen ons wel bezorgde signalen. Veel definitief uitgesloten Brusselse leerlingen wijken uit naar buiten Brussel, soms zelfs een heel eind verderop: naar Aalst, Merchtem, Opwijk of Mechelen.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het zinvol het leerlingenverloop door definitieve uitsluitingen in kaart te brengen. Daarnaast vragen we dat de overheid onderzoekt hoe ze voor het concept 'draagkracht' een kader kan uittekenen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat in de afweging over de draagkracht van scholen de gelijke onderwijskansen van leerlingen meer gewicht moeten krijgen.

5.2.

Kleuterparticipatie

In december 2016 presenteerde de minister van Onderwijs het Actieplan kleuterparticipatie. Dat mikt op de kleine groep kleuters die niet ingeschreven (1 tot 1,5% van de 3- tot 5-jarigen in 2015-2016) of te weinig aanwezig zijn op school (3 tot 3,5%).

In het plan staan acties die beantwoorden aan de aanbevelingen in ons advies van augustus 2016 bij de conceptnota van de Vlaamse Regering over de hervorming van de kinderbijslag. Ook daarin was kleuterparticipatie een belangrijk thema. In ons advies pleitten we voor flankerende maatregelen om kleuterparticipatie te stimuleren. In ons vorige jaarverslag vatten we die zo samen:

- Maak een prioriteit van op tijd aanmelden in gebieden met capaciteitsdruk.
- Breid de zorg uit in het kleuteronderwijs en zorg voor een warme overgang van thuis of van de kinderopvang naar de kleuterschool.
- Investeer in flankerende maatregelen onder lokale regie.
- Blijf als Vlaamse overheid kleuterparticipatie monitoren en de kwaliteit van de gegevensverzameling verbeteren.

Daarom zijn we blij over wat de minister van Onderwijs volgens haar Actieplan kleuterparticipatie wil doen:

- De lokale overlegplatforms (LOP's) stimuleren om hun acties rond kleuterparticipatie te verdiepen, te verruimen of nieuwe te initiëren en aandacht te besteden aan de warme overgang naar het kleuteronderwijs
- Meer gegevens delen over kleuterparticipatie en de gegevensverzameling en monitoring door het Agentschap voor de Onderwijsdiensten (AgODi) optimaliseren
- Ouderbetrokkenheid en samenwerking tussen school, ouders en lokale organisaties bevorderen om tegemoet te komen aan de zorgvragen die sommige ouders verhinderen om hun kleuter regelmatig naar school te brengen
- Een strategisch plan uitwerken voor het basisonderwijs over de rol van verzorgenden in de kleuterklas, de financiering en meer differentiatie.

- ▶ Crevits, H. (2016), *Elke dag kleuteronderwijs telt. Persbericht kabinet Vlaams minister van Onderwijs, 12 december 2016*. <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/elke-dag-kleuteronderwijs-telt>
- ▶ Crevits, H. (2016), *Actieplan kleuterparticipatie. Elke dag kleuteronderwijs telt*. <http://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/actieplan-kleuterparticipatie-bijlage-PB-12-12-2016.pdf>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Groeipakket op maat van elk kind, 2015-2016/15*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/groeipakket-op-maat-van-elk-kind>
- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, *Advies Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2015-2016. Te veel geschillen over verschillen, 2016-2017/1*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2015-2016-te-veel-geschillen-over-verschillen>

5.3.

Leerlingen met specifieke behoeften

Inclusiedebat in het onderwijs

Het inclusiedebat kreeg een sterke impuls met het M-decreet dat op 1 september 2015 in werking trad. Het M-decreet moest de Vlaamse onderwijsregelgeving in overeenstemming brengen met het VN-Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap. Kernelement is het recht op inclusief onderwijs. 'Redelijke aanpassingen' zijn de sleutel.

Docufilm *Breedhoek*

Met de docufilm *Breedhoek* wilden we een bijdrage leveren aan het debat. De docufilm van 23 minuten is gemaakt door Nancy Vansielegheem en Maité Baillieul van LUCA School of Arts, op vraag van het Kinderrechtencommissariaat en de Nationale Vereniging tot Steun aan Gehandicapte personen (NVSG). De film brengt geen pasklare

oplossingen, maar toont een breed scala verwachtingen en zorgen van leraren, ouders en kinderen, de struikelblokken die ze ervaren en de openingen die ze zien. We stelden de film voor op de Praktijkdeeldag van het Agentschap voor de Onderwijsdiensten (AgODi) op 21 april 2017. Onderwijsmensen wisselden er hun ervaringen met het M-decreet uit en bespraken goede praktijkvoorbeelden.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (2017), *Breedhoek. M-decreet: inclusief of exclusief?* <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/docufilm-breedhoek-voer-voor-het-inclusiedebat-onderwijs>

Voor alle leerlingen een leerplek waar ze zich thuis voelen

Bij de presentatie van het jaarverslag 2015-2016 riep de kinderrechtencommissaris de overheid op om duidelijkheid te scheppen over de toekomst van ons onderwijs en de plaats van leerlingen met een beperking daarin. Met het M-decreet mag dan al een eerste belangrijke stap gezet zijn in de uitvoering van het VN-verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap, maar wat is het perspectief op langere termijn? Hoe ziet het beleid de overgang naar meer inclusief onderwijs? Welke plaats krijgt het buitengewoon onderwijs dan nog?

Nota van minister biedt blik op de toekomst

Een eerste blik op dat langetermijnperspectief vinden we in de nota over het ondersteuningsmodel die de minister van Onderwijs op 10 januari 2017 aan de Vlaamse Onderwijsraad bezorgde.

Daarin stelt de minister:

Aparte leersetting waar nodig in belang van kind

De Vlaamse Regering benadrukt dat ze het belang van het kind wil centraal stellen. Dat betekent dat er een recht op inclusie geldt, maar geen plicht. Voor sommige kinderen zal onderwijs in een gespecialiseerde setting het recht op onderwijs het best dienen.

- ▶ Kabinet van Hilde Crevits, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs (2017), Nota van minister Crevits over het ondersteuningsmodel. *Nota aan de Vlaamse Onderwijsraad*, <http://www.gezinenhandicap.be/wp-content/uploads/2014/07/ondersteuningsmodel.pdf>

Graag meer oog voor het nabijheidsprincipe

Die stelling lokte nogal wat debat uit. Los van de vraag of het voortbestaan van een apart buitengewoon onderwijs naast het inclusieve 'gewone' onderwijs nu wel of niet in overeenstemming is met artikel 24 van het VN-verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap, vraagt het Kinderrechtencommissariaat meer aandacht voor het nabijheidsprincipe dat het VN-verdrag naar voren schuift.

In ons advies bij de nota van de minister schreven we:

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich vinden in enkele basisprincipes die de nota expliciet naar voren schuift [waaronder]:

- Inclusief onderwijs als een recht voor kinderen met specifieke onderwijsnoden. We benadrukken dat dit conform het VN-verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap wil zeggen: recht op inclusief onderwijs in de eigen woonomgeving. We adviseren in dat verband om
  - a) via het inschrijvingsrecht kinderen met specifieke onderwijsnoden meer kansen op inclusief onderwijs dicht bij huis te geven,

- b) voor zover voor sommige kinderen 'speciale leerplekken' nodig zijn, die ook meer in te bedden in campussen met gewoon/inclusief onderwijs.

Door de huidige, vaak gebrekkige geografische spreiding van scholen voor buitengewoon onderwijs moeten kinderen die kiezen voor buitengewoon onderwijs er al te vaak ver van huis naar school gaan. Dat lijkt ons strijdig te zijn met de bepaling in artikel 24 van het VN-Verdrag over de Rechten van Personen met een Handicap dat zegt dat de staat moet garanderen dat kinderen met een beperking toegang hebben tot onderwijs op basis van gelijkheid met anderen *in de gemeenschap waarin zij leven*.

De oorspronkelijke Engelse versie (*'in the communities in which they live'*) maakt volgens ons duidelijk dat volgens het VN-verdrag ook kinderen met een beperking recht hebben op onderwijs dicht bij huis.

Het nieuwe ondersteuningsmodel

In haar nota aan de Vlaamse Onderwijsraad schetst de minister de contouren voor de organisatie van de specifieke ondersteuning aan leerlingen met een beperking en hun leraren in het gewoon onderwijs, die de overgang naar inclusief onderwijs moet helpen realiseren.

Op 29 maart 2017 bezorgde het Kinderrechtencommissariaat alle Vlaamse volksvertegenwoordigers een advies over de nota over dat nieuwe ondersteuningsmodel.

- Het Kinderrechtencommissariaat apprecieert het idee van de bundeling van middelen en expertise in regionale, multidisciplinaire, net- en niveau-overstijgende ondersteuningsteams.
- Het onderschrijft het belang van leerkracht- en teamgerichte ondersteuning, maar vraagt ook aandacht voor de individuele ondersteuning van leerlingen die dat nodig hebben.

- Het vreest dat het grotendeels ‘transitievogend’ karakter van de financiering van de transitie naar meer inclusief onderwijs de weg baant voor nieuwe sociale segregatie.
  - Het deelt de bekommernis om zoveel mogelijk leerlingen mee te nemen in het of een gemeenschappelijk curriculum, maar vindt het vreemd dat de discussie over deze principiële keuze
    - gevoerd wordt in termen van een kunstmatige tegenstelling tussen ‘intensieve remediëring’ versus ‘compenserende en dispenserende maatregelen’
    - en dat dit ‘terzijde’ gebeurt in deze nota, in een paragraaf die voor de rest puur organisatorische elementen behandelt.
  - Het betreurt dat de nota niet voorziet in een bemiddelingsprocedure als school, leerling en ouders of CLB het niet eens zijn over de noodzaak of inhoudelijke invulling van een ondersteuningstraject.
  - Het pleit ervoor dat het geplande externe kwaliteitstoezicht op de ondersteuningsteams ook evalueert in welke mate
    - leerlingen met specifieke onderwijsnoden inclusief onderwijs in de omgeving van hun woonplaats vinden,
    - in het gewoon onderwijs in de regio’s leerlingstromen naar meer inclusieve ‘expertisescholen’ ontstaan.
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Ondersteuningsmodel inclusief onderwijs: krachten en middelen maximaal bundelen in het belang van het kind*, 2016-2017/3, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/ondersteuningsmodel-inclusief-onderwijs-krachten-en-middelen-maximaal-bundelen-het-belang-van>

De principes uit de nota vonden ondertussen al gedeeltelijk hun weg naar de regelgeving (Onderwijsdecreet XXVII, artikel II.14 en III.17). Een blik op de ondersteuningsnetwerken die – deels voorlopig, voor het schooljaar 2017-2018 – gevormd werden, leert dat de onderwijspartners het principe van ‘logische regionale gebieden’ nogal ruim interpreteerden.

- Vlaams Parlement. *Decreet betreffende het onderwijs XXVII*, <https://www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1133530>

- Vlaamse Overheid – Agentschap voor Onderwijsdiensten. *Ondersteuningsnetwerk*, <http://www.agodi.be/ondersteuningsnetwerk>

Sinds vorig schooljaar zijn veel ouders en leerlingen ongerust over hoe het verder moet met de ondersteuning. We hopen dat die ongerustheid weggenomen kan worden. De signalen die we daarover krijgen zijn weinig hoopgevend.

Ongerust over ondersteuning in de toekomst

Mijn zoon van 8 jaar heeft dysfasie. Hij zit in het derde leerjaar in een GO!-school. Dit schooljaar kreeg hij voor het eerst gonbegeleiding. Van een juf die verbonden is aan een katholieke school voor buitengewoon onderwijs. We waren daar heel tevreden over en hijzelf ook. Hij had een heel goede band met die juf. Hij kijkt ernaar uit om haar in het nieuwe schooljaar terug te zien. Door de nieuwe ondersteuningsnetwerken lukt dat wellicht niet. De gonbegeleidster zit in het ondersteuningsteam van een ander netwerk. De directeur van de basisschool staat achter onze vraag om met dezelfde gonbegeleidster verder te werken maar mag zelf niets beslissen. Hij heeft onze zaak al bepleit op hoger niveau, maar vangt bot. Kan het Kinderrechtencommissariaat hier iets aan doen?

Volgens het decreet kan iedereen nu met iedereen samenwerken. Ook met ondersteuners uit een ander net, met de nodige afspraken over de kosten. In het belang van de jongen en om deze theorie aan de praktijk te toetsen, zal het Kinderrechtencommissariaat contact opnemen met de twee ondersteuningsnetwerken om na te gaan of het mogelijk is middelen over te dragen. Mogelijk leidt dat overleg tot een oplossing.

Het is niet de enige klacht die we kregen. Op het eerste gezicht vreemd want Onderwijsdecreet XXVII laat uitdrukkelijk samenwerking tussen de netten toe. Ook ondersteuning van een ander ondersteuningsnetwerk dan dat waar de school bij aangesloten is, kan. Onder §3 van artikel II.14 en III.17 lezen we dat de inrichtende machten binnen het officieel onderwijs tegen 1 januari 2018 ‘sluitende afspraken’ moeten maken

over 'logische regionale gebieden waarbinnen er slechts een ondersteuningsnetwerk actief is en waarbij binnen die regio alle officiële scholen zich aansluiten', maar ook dat die scholen over ondersteuning en begeleiding van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, afspraken kunnen maken met eender welk ander ondersteuningsnetwerk.

In het kader van die afspraken kunnen scholen voor buitengewoon onderwijs middelen overdragen aan scholen voor buitengewoon onderwijs van een ondersteuningsnetwerk van een ander onderwijsnet.

- ▶ Vlaams Parlement, *Decreet betreffende het onderwijs XXVII*, <https://www.vlaamsparlement.be/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1133530>

Niets in het decreet verhindert dat op lokaal niveau zulke afspraken nu al gemaakt worden. Maar in de praktijk ligt dat blijkbaar moeilijk, ook al zijn de meest direct betrokkenen aan de basis daar vragende partij voor.

Ondertussen in de scholen

De weg naar inclusief onderwijs is in de klas- en schoolpraktijk lang nog niet overal vanzelfsprekend. Ouders en school of leerkracht botsen weleens over hoe redelijke aanpassingen vorm kunnen krijgen en hoe ver die kunnen gaan. Vooral dispenserende en compenserende maatregelen liggen moeilijk. Sommige leerkrachten blijven vinden dat voor alle kinderen in de klas de lat even hoog moet liggen, ook al hebben sommige kinderen specifieke onderwijsnoden.

Redelijke aanpassingen: ja, maar niet in de lessen Frans en Engels

Ik zit in het tweede middelbaar en heb autisme, dysfasie en dyslexie. Wat ik nodig heb om mee te kunnen in de klas, staat op papier: af en toe herhaling door de juf, soms extra tijd, soms voor mij iets voorschrijven op het bord. En ik mag mijn computer gebruiken in de klas. Maar de juf Engels en Frans zegt dat ze geen uitzonderingen maakt en dat alle kinderen voor haar gelijk zijn. Ze slaat mij over als ik moet lezen, geeft me bijna

geen extra tijd en wordt boos als ik vraag om iets te herhalen.

De Klachtenlijn nam een maand voor het eind van het schooljaar contact op met school en leerkracht. De leerkracht verdedigt haar visie als rechtvaardig: de lat ligt voor iedereen even hoog en iedereen moet erover. Ze spreekt van een moeilijke samenwerking met de leerling in kwestie. De school verzekerde ons dat ze volop werk maakt van een visie over omgaan met diversiteit. Ze plant vorming en intervisie om redelijke aanpassingen door te voeren in de klas. Bij sommige – oudere – leerkrachten zou dat moeilijker vallen. De directie is zich bewust van het probleem en plant voor die leerkrachten coaching. Ook de pedagogische begeleidingsdienst legt klasbezoeken af en de relatie tussen leerkracht en leerling is onderwerp van herstelgesprekken. De school heeft dus wel degelijk oor voor de klachten van de leerling en zet volop in op verbetering. Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde de nodige redelijke aanpassingen nog verder te concretiseren en aan te sturen op uitwisseling met andere leerkrachten en suggereerde de mogelijkheid van co-teaching. De school garandeerde verdere nauwe opvolging tot het einde van het schooljaar. Volgend schooljaar zou de leerling van school veranderen.

Ouders zitten soms gekneld tussen opkomen voor het recht op redelijke aanpassingen voor hun kind en de relatie met de school werkbaar houden.

Er zijn ook situaties waarin ouders merken dat de druk bij hun kind te hoog blijft of dat hun kind niet aardt, zelfs ondanks alle geleverde inspanningen en aanpassingen van de school. Verschillende ouders van kinderen met een autismespectrumstoornis (ASS) bijvoorbeeld melden ons dat hun kind gebaat zou zijn bij een meer beschermde omgeving. Het CLB is het daar niet altijd onmiddellijk mee eens. In alle klachten daarover leverde het CLB uiteindelijk wel een verslag af.

Toch liever naar buitengewoon onderwijs
Onze zoon van 11 werd getest door een kinderpsychiater en kreeg de diagnose ASS. Hij voelt

zich erg slecht op school. Hij huilt vaak, vindt geen aansluiting en gaat al twee maand niet meer naar school. We hadden een overleg met het CLB maar zij zeiden dat ze geen verwijzing zullen geven. Ze willen het M-decreet toepassen in het reguliere onderwijs. Maar noch wij, noch onze zoon willen dat.

De Klachtenlijn legde de ouders uit dat ze bij zo'n onenigheid kunnen aankloppen bij de bevoegde Vlaamse bemiddelingscommissie. De ouders lieten kort daarna weten dat het CLB toch een verslag afleverde en dat ze een beter passende school voor hun zoon gevonden hadden.

”

Ouders hebben ook vragen over de certificering als hun kind een individueel aangepast curriculum (IAC) volgt. Als de inspectie oordeelt dat de leerdoelen van het IAC gelijkwaardig zijn met de doelen van het gemeenschappelijk curriculum, kan de leerling een reguliere studiebekrachtiging krijgen. In het andere geval krijgen leerlingen een getuigschrift over welke doelen ze bereikt hebben.

“

Vragen over de studiebekrachtiging bij een IAC

Mijn zoon haalt niet alle normen om een diploma Verzorging te krijgen. Toch is hij in sommige taken en activiteiten heel goed en supergeëngageerd. Hij stopt eind dit schooljaar zijn studies Verzorging (6e jaar). Hij krijgt dan geen 'diploma' maar wel een 'soort van' attest of certificaat van 'behaalde kwalificaties' in de verzorging (ouderenzorg). Hij start dus geen 7e specialisatiejaar voor zorgkundige omdat hij de normen niet haalt voor dat 7e jaar en wordt ingeschreven bij de VDAB als werkzoekende. Hoe gaat de school zijn kwalificaties en capaciteiten erkennen en certifiëren zodat die ook officieel erkend worden bij instellingen en toekomstige werkgevers zoals RVT's of ziekenhuizen?

Het Kinderrechtencommissariaat erkende dat de ambitie van het M-decreet – jongeren met een beperking meer kansen geven om volwaardig aan de samenleving te participeren – gepaard moet gaan met degelijke honorering van de 'attesten van verworven bekwaamheden'. We

verwezen naar onze vraag aan de Vlaamse overheid om te onderzoeken of meer onderscheid in de studiebekrchtigingen een oplossing kan zijn en om na te gaan of leerlingen wel terechtkomen in een IAC.

”

5.4.

Leerlingenvervoer: een lerensweg tot aan de schoolpoort

Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: van conceptnota naar proefprojecten leerlingenvervoer

Conceptnota

Momenteel heeft elke leerling in het buitengewoon onderwijs in Vlaanderen recht op gratis leerlingenvervoer naar de dichtstbijzijnde school van het net van de vrije keuze die het type of de opleidingsvorm aanbiedt. Het systeem is aan vernieuwing toe. Daarom werkten de Vlaamse ministers van Onderwijs en Mobiliteit op basis van wetenschappelijk onderzoek een nieuw concept van leerlingenvervoer uit om tegemoet te komen aan verschillende problemen met leerlingenvervoer. Het is de bedoeling busritten korter en meer aangepast te maken, en de zelfredzaamheid van de leerling te versterken. Drie grote pijlers staan centraal: multimodale organisatie, decentralisatie en buitenschoolse opvang.

Het Kinderrechtencommissariaat is tevreden met deze ontwikkeling. Al jaren klagen ouders en jongeren hierover bij ons. De rit duurt te lang. De busbegeleider gaat niet altijd gepast om met kinderen. De onderlinge communicatie is gebrekkig. We namen al verschillende initiatieven om die problemen onder de aandacht te brengen.

Twee proefprojecten

Regio Roeselare en Leuven zijn proefgebieden. Zij startten met een pilootproject leerlingenvervoer. Ze bepalen lokaal welke leerlingen recht hebben op vervoer, naar welke school en hoe. Het gaat om inschrijvingen voor het schooljaar 2017-2018. De leerlingen die vroeger al recht hadden op vervoer, behouden dat.

De zorg, de vervoersnood en thuis bepalen de keuze voor het vervoer. Om de beste verplaatsingsmogelijkheid te vinden, overleggen ouders met het CLB en de school. Dat kan gaan over openbaar vervoer, carpoolen, zelfstandig of begeleid fietsen. Als dat nodig is, blijft collectief vervoer voor leerlingen behouden.

De proefprojecten zijn belangrijk om ervaring op de doen en om te bekijken of deze manier van werken voor heel Vlaanderen uitgerold kan worden. Het Kinderrechtencommissariaat volgt de ontwikkelingen in de pilootprojecten nauwgezet op in de klankbordgroep leerlingenvervoer.

We zien een positieve dynamiek dankzij de pilootprojecten. Onze grootste bezorgdheid is dat de proefprojecten vooral focussen op multimodaal leerlingenvervoer. Dat is zeker belangrijk. Maar we willen ook graag het bestaande collectieve leerlingenvervoer optimaliseren.

Niet alles op wielotjes

Zorg op de bus en lange ritten

Elk jaar krijgt het Kinderrechtencommissariaat vragen, signalen en klachten over het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs. De meldingen komen zowel van ouders als van scholen. De Klachtenlijn luistert, adviseert en bemiddelt als dat mogelijk is. We toetsen aan de huidige regelgeving en kijken ook naar meldingen vanuit de nieuwe conceptnota.

Bezorgdheid over de beperkte ruimte voor zorg en ondersteuning op de bus keert elk jaar terug. Scholen roeien met de riemen die ze hebben. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om te blijven investeren in vorming. Het lijkt ons een minimum dat in de vorming voor busbegeleiders en

buschauffeurs aandacht gaat naar de behoeften van en de zorg voor de kinderen. Al wie bij het schoolvervoer betrokken is, in welke multimodale vorm ook, zou een opleiding moeten krijgen.

Het blijft een probleem dat voor bepaalde onderwijstypes en opleidingsvormen het aanbod zo beperkt is dat lange ritten onvermijdelijk zijn. Beleidsmatig kan het probleem van het busvervoer gedeeltelijk opgelost worden door meer te streven naar inclusief onderwijs. Ook betere spreiding van het scholenaanbod voor buitengewoon onderwijs kan helpen. Onderlinge afstemming tussen onderwijs en welzijn blijft ook hier nodig. Kinderen met een meervoudige beperking zitten door hun zorgnoden soms noodgedwongen verschrikkelijk lang op de bus.

Combinatie type 6 en internaat

Een vader signaleert de situatie van zijn 13-jarige zoon. Pieter heeft een visuele en mentale beperking. Hij zit in het buitengewoon onderwijs type 6 en op internaat. Elke maandag en vrijdag zit hij vier uur op de bus om het traject van 75 km tussen thuis en internaat af te leggen. Er is wel een school op 15 km van thuis, maar niet in combinatie met een gespecialiseerde voorziening. Vader signaleert de impact van de lange busritten op het welbevinden van zijn zoon in combinatie met de weinige zorgmogelijkheden op de bus. Vader weet dat het Kinderrechtencommissariaat voor Pieter geen oplossing kan bieden, maar wil dat we dit beleidsmatig opvolgen.

Oog voor persoonlijke situatie en thuissituatie

Niet alle kinderen raken even vlot tot aan de schoolpoort en terug thuis. Denk aan kinderen van eenoudergezinnen, kinderen met een beperking in het gewoon onderwijs, kinderen in een kwetsbare thuissituatie.

Eind juni 2017 verspreidde het Kinderrechtencommissariaat zijn memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018, *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*. Daarin benadrukken we dat

steden en gemeenten vanuit hun regierol een belangrijke sleutel in handen hebben om netoverstijgend vorm te geven aan leerlingmobiliteit en lokaal sociaal beleid.

We dringen erop aan om de noden van leerlingen in kaart te brengen voor hun verplaatsing naar school. Wat zijn de mogelijkheden van elke leerling? Wat is hun persoonlijke situatie? Wat is hun gezinssituatie? Breed overleg over aangepast, haalbaar en comfortabel vervoer voor leerlingen is essentieel.

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Er bereiken ons signalen van leerlingen die hun recht op leerlingenvervoer verliezen door te verhuizen in dezelfde regio (soms gaat het om 3 km). Veel van die leerlingen hebben ondersteuning voor vervoer nodig. Veranderen van school is niet evident. Ouders willen hun kind graag op de school houden voor de expertise en de aanpak. Veel van die kinderen hebben specifieke zorg en continuïteit nodig. Ze hebben tijd en vertrouwen nodig om stappen te kunnen zetten in hun ontwikkeling. Dat botst soms met het huidige systeem van recht op leerlingenvervoer naar de dichtstbijzijnde school.

Continuïteit in onderwijs en zorg voor-opstellen?

Een schoolbestuur meldt de Klachtenlijn de situatie van vier jonge kinderen van één gezin. Ze zijn 5, 7, 8 en 11 jaar. De kinderen zitten al jaren in hun gewone basisschool. Ze hadden altijd recht op zonaal collectief leerlingenvervoer in het gewoon onderwijs. De vorige maanden verhuisde het gezin verschillende keren en werden de kinderen een tijdje geplaatst. Nu woont het gezin in een buurgemeente. Daardoor verloren de kinderen hun recht op leerlingenvervoer omdat een andere school van het officiële net dichterbij ligt. School en schoolbestuur vroegen het schriftelijk akkoord van de directie van die dichtstbijgelegen school. Die schoof de vraag door naar haar inrichtende macht, het gemeentebestuur.

Het college van burgemeester en schepenen besliste geen toelating te verlenen. Hun eigen school is op wandelafstand van de nieuwe woonst. En vooral is het gemeentebestuur bang dat het een aanzuigefect zou hebben en oneerlijke concurrentie zou zijn voor de eigen gemeenteschool.

Het schoolbestuur signaleert de Klachtenlijn dat het gemeentebestuur te weinig rekening houdt met de situatie van het gezin en het belang van de kinderen, hun welbevinden en de behoefte aan continuïteit en duidelijke structuren. De school heeft met de kinderen én de ouders al een hele weg afgelegd. De ouders willen zelf niet van school veranderen. Er is ook nog genoeg plaats op de bus en die zou maar een kleine omweg moeten maken.

Medewerkers van de school en het schoolbestuur vervoeren ondertussen zelf de kinderen, maar dat is geen duurzame oplossing. Het schoolbestuur vraagt een tussenkomst van de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn bracht scholen en schoolbesturen samen aan tafel. Ze konden zo de kwetsbare situatie van het gezin schetsen en de weg die school en CLB met de kinderen en de ouders afgelegd hadden. Van school veranderen zou allicht een grote stap achteruit zijn voor de kinderen. Ook werd duidelijk dat het traject van de huidige woning naar de plaatselijke gemeenteschool toch niet zo vanzelfsprekend is. De kinderen zijn te jong en te speels om die afstand alleen af te leggen. De ouders kunnen niet elke dag meegaan met de kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat steunde de argumenten van school en schoolbestuur en vroeg om toelating te geven voor het busvervoer. Toestemmen zou het al bijzonder kwetsbare gezin ondersteunen. Na het overleg besliste het college van burgemeester en schepenen om een uitzondering toe te staan vanwege de situatie van de kinderen. De kinderen konden opnieuw mee met de bus.

Samenwerken met opvanginitiatieven nodig

Een belangrijke pijler in het nieuwe concept leerlingenvervoer is de organisatie van buitenschoolse kinderopvang. Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor om buitenschoolse opvang niet alleen te realiseren in meer scholen buitengewoon onderwijs, maar ook in te zetten op meer inclusieve opvang. Daarnaast is het belangrijk dat scholen en opvanginitiatieven hun werking op elkaar afstemmen, ook met het oog op vlot vervoer tussen opvang en school. Ook dat loopt niet altijd op wieltjes waardoor basisrechten in het gedrang komen.

Afstemming nodig met MFC

Een basisschool voor kinderen met een verstandelijke beperking (type 2) signaleert de moeizame samenwerking met een naburig multifunctioneel centrum (MFC). Een kind van 4 is er door de jeugdrechter geplaatst. Die leerling behoudt zijn recht op leerlingenvervoer naar de school. Voor het internaat is het niet haalbaar om de kleuter om 7.20 uur klaar te hebben voor de bus. De jongen is verschillende dagen niet op school geraakt.

Het MFC adviseert dat de kleuter overstapt naar de school op hun eigen terrein. De ouders zijn tevreden over de huidige school en willen niet veranderen. Om zijn recht op onderwijs te vrijwaren, brengen schoolmedewerkers nu om de beurt de kleuter naar school. Hij ontbijt daar nu ook. De school kaart de situatie aan. Die is niet langer houdbaar en schendt de rechten van de kleuter op onderwijs en zorg. De school plant een overleg met het MFC. Ze wil het probleem alvast signaleren in het kader van de aandacht voor opvang in het nieuwe concept leerlingenvervoer. Als er geen oplossing gevonden wordt, vraagt de school of de Klachtenlijn kan bemiddelen.

Na het overleg laat de school weten dat ze samen met het MFC een oplossing uitwerkt voor het vervoer. Ook volgend schooljaar zullen ze hun werking beter op elkaar afstemmen.

Wat bij conflicten?

Elk schooljaar bereiken ons meldingen van leerlingen die geschorst worden van de bus. Doorgaans gaat het om kinderen met een emotionele of gedragsstoornis (type 3). Door leerlingen de toegang tot het busvervoer te ontzeggen, raken sommige kinderen niet meer op school. We missen bij die escalaties een bemiddelende en onafhankelijke instantie die het recht op onderwijs voor deze kinderen vrijwaart.

Een tijdelijke schorsing kan een krachtig signaal zijn naar de leerling. Maar zo'n tuchtmaatregel zou alleen moeten kunnen na overleg met de ouders. En alleen als de ouders of iemand anders uit de directe omgeving tijdelijk kan instaan voor vervoer of als er andere ondersteuning mogelijk is.

Weken thuis na schorsing van de bus

Een alleenstaande moeder belt eind oktober de Klachtenlijn. Haar oudste kind, de 14-jarige Sam, zit al drie weken thuis. Na ernstige incidenten werd Sam geschorst van de bus. Moeder woont met haar vijf kinderen in Brugge en de jongen zit sinds dit schooljaar in het buitengewoon onderwijs type 3 in Roeselare. Moeder kan onmogelijk Sam zelf naar school brengen. Ze begeleidt te voet de andere vier kinderen naar verschillende scholen in Brugge. Moeder vraagt onze hulp om het recht op onderwijs van haar oudste zoon te vrijwaren.

De Klachtenlijn schakelde de hulp in van de coördinator van het pilootproject van Roeselare. Die werkte een oplossing uit met een buddysysteem: een leerling van de derde graad van dezelfde school die ook in Brugge woont, gaat met Sam mee op de trein van en naar Roeselare. Ze wandelen ook samen van het station naar de school en terug. De pilootcoördinator organiseerde een ontmoeting waarop de gezinnen elkaar leerden kennen en bezorgdheden konden bespreken. Door met de trein en te voet te gaan, wint Sam nu heel wat tijd en zelfstandigheid. Het Kinderrechtencommissariaat volgde op en luisterde ook zelf naar het perspectief van de school. We vinden het jammer dat de school niet veel vroeger zelf het initiatief nam om de coördinator van het pilootproject waaraan ze zelf meewerkt in te schakelen om een oplossing te zoeken.

Type 3-scholen beklemtonen dat ze geacht worden om te kunnen gaan met moeilijk gedrag. Want dat is hun corebusiness. Scholen wijzen op de preventieve kracht van conflicthantering, agressiebeheersing en training in geweldloze communicatie en herstelgerichte aanpak. Die scholen vormen niet alleen hun leerkrachten en zorgpersoneel, maar betrekken daar ook busbegeleiders en buschauffeurs bij. Net om ze voeling te laten krijgen met de doelgroep. Sommige scholen coachen ook buitenschoolse opvanginitiatieven in omgaan met de ondersteuningsbehoeften van die kinderen. Dat doen ze op eigen initiatief en met eigen middelen. Extra ondersteuning van de overheid is nodig.

5.5. Leerlingenbegeleiding

Onderwijs en welzijn samen

Leerlingenbegeleiding gaat uit van zo ruim mogelijke zorg voor alle leerlingen. Alle activiteiten die de school organiseert, vallen eronder. De begeleiding mag zich niet beperken tot individuele leerlingen met problemen.

Leerlingenbegeleiding moet er alles aan doen om leerlingen aan boord te houden. Leerlingenbegeleiding is ruimer dan wat er op school gebeurt. Meer en meer leerlingen dreigen vast te lopen omdat school of CLB botsen op de grenzen van hun begeleidingsaanbod. Heel wat kinderen en jongeren hebben ernstige moeilijkheden met geestelijke gezondheid. Heel wat kinderen en jongeren zitten veel te lang thuis. Daarom moeten onderwijs en welzijn samen zorg en verantwoordelijkheid opnemen voor kinderen en jongeren.

Eind juni 2017 verspreidde het Kinderrechtencommissariaat zijn memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018, *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*. Daarin pleiten we voor de oprichting van een schooloverschrijdend welzijnsplatform. Lokale besturen zijn goed geplaatst om zo'n schoolnetoverschrijdend welzijnsplatform aan te bieden en lokale samenwerking te organiseren en te regisseren om leerlingen die vastlopen te ondersteunen zodat ze hun schoolloopbaan positief kunnen verderzetten.

“

65% van mijn leerlingen komt niet tot leren als we niet bezig zijn met welzijn. (Een directeur van een secundaire school)

”

“

Als leerlingen afsteveneren op een breuk met de school, verwijzen wij ze niet door naar school-externe initiatieven. Nee, wij brengen de begeleiders van die initiatieven naar de school. (Een CLB-directeur)

”

- ▶ KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Van krijtlijnen naar voorontwerp decreet Leerlingenbegeleiding

De Vlaamse overheid wil de leerlingenbegeleiding optimaliseren. Eerst was er de conceptnota *Krijtlijnen voor een hervorming van de leerlingenbegeleiding in Vlaanderen* die de Vlaamse Regering eind 2015 goedkeurde op voorstel van de Vlaamse minister van Onderwijs. Midden juli 2017 keurde de Vlaamse Regering het voorontwerp van het decreet leerlingenbegeleiding goed.

Het voorontwerp ontwikkelt een begeleidingskader waarin de leerling centraal staat. De rollen van school, CLB en pedagogische begeleidingsdiensten zijn duidelijk afgebakend. Samenwerking en schaalvergroting moeten zorgen dat iedereen zijn opdracht nog beter vervult.

- ▶ Nota aan de Vlaamse Regering, voorontwerp van decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding, <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa>

news-message-document/document/
09013557801ealef

Het Kinderrechtencommissariaat schaaft zich grotendeels achter het voorontwerp van decreet. Dat komt tegemoet aan verschillende knelpunten die het Kinderrechtencommissariaat al formuleerde.

We lezen heel wat sterke punten en realisaties:

- De rol- en taakverdeling tussen de verschillende onderwijsactoren staat op scherp.
- Kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding wordt een erkenningsvoorwaarde voor scholen.
- De CLB's worden laagdrempeliger.
- De CLB's gaan nauwer netoverstijgend samenwerken in regionale ondersteuningscellen.
- Die ondersteuningscellen gaan bemiddelend optreden en herstelgericht werken.
- Het beroepsgeheim van CLB-medewerkers wordt duidelijker.
- De rol van het CLB als vertrouwenspersoon krijgt meer aandacht.
- Het CLB is er ook voor leerlingen die huisonderwijs krijgen.
- CLB's krijgen geen extra financiering meer voor leerlingen uit technisch of beroepsonderwijs maar wel voor leerlingen met een sociale achtergrond.

Onze grootste zorg is het gebrek aan onderlinge afstemming tussen onderwijs- en welzijnsactoren. Het voorontwerp van decreet gaat vooral in op de rol- en taakverdeling tussen school, pedagogische begeleidingsdienst en centrum voor leerlingenbegeleiding. Hoewel de taken van de verschillende actoren verduidelijkt worden, verenigt het toch de leerlingenbegeleiding tot wat er op school gebeurt. Die strikte scheiding tussen 'de leerling' en 'het kind of de jongere buiten de school' is onhoudbaar. Heel wat jongeren zitten op de grens tussen onderwijs en welzijn.

De draaischijffunctie die het voorontwerp toekent aan het CLB, is een goede keuze. CLB's bewegen zich ook tussen onderwijs en welzijn. Ze zijn de ideale plaats om leerlingenbegeleiding te verbreden naar jeugdhulpverlening. Toch missen we een duidelijke positionering van de CLB's tegenover de andere actoren in de hulpverlening. Het is bijzonder jammer dat het voorontwerp van decreet leerlingenbegeleiding dat mandaat niet uitklaart. Het is enorm belangrijk om de twee pij-

lers in de werking van het CLB – onderwijs en welzijn – in één decreet te vatten. De nu voorgestelde procedure om zaken uit te klaren in een Besluit van de Vlaamse Regering is niet bevorderlijk voor de transparantie.

In oktober 2017 brengt het Kinderrechtencommissariaat een advies uit over het voorontwerp van decreet over de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding.

- ▶ Zie adviezen en standpunten op https://www.kinderrechtencommissariaat.be/adviezen_en_standpunten

Samen communiceren en vertrouwen opbouwen

Alle leerlingen hebben recht op kwaliteitsvolle leerlingenbegeleiding. Die bevordert de totale ontwikkeling van leerlingen, verhoogt hun welbevinden, voorkomt vroegtijdig schoolverlaten en creëert meer gelijke onderwijskansen.

Er zijn verschillende verantwoordelijken om van leerlingenbegeleiding een succesverhaal te maken. In het belang van de leerlingen moeten ze vlot samenwerken, maar dat is nog niet altijd even evident.

Communiceren en vertrouwen opbouwen, is cruciaal. Door elkaar goed op de hoogte te houden, bouw je wederzijds vertrouwen op. Trappen we hier een open deur in? In de klachten zien we het toch vaak spaak lopen door gebrekkige communicatie en gebrek aan vertrouwen.

Weinig begrip

Een moeder meldt dat haar 17-jarige dochter Indra al lang onderzocht wordt. Er zijn aanwijzingen, maar een sluitende diagnose is er niet. Indra moet het rustig aan doen. Door haar vermoeidheid kon ze heel vaak niet naar school. Ze spartelde er telkens weer door. In het schooljaar 2015-2016 zou ze tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) krijgen en Bednet. TOAH werd niet opgestart omdat het attest van de arts geweigerd werd en omdat de afstand te groot was. Bednet werd wel opgestart, maar de samenwerking

tussen school en thuis bleef stroef. Er was weinig begrip. De school vroeg zich vaak af of Indra wel echt ziek was. In het schooljaar zette de school afspraken eenzijdig stop. Zo besliste de school dat Indra geen toetsen meer mocht maken via Bednet omdat ze zou kunnen spieken. Indra verloor helemaal het gevoel erbij te horen. Ze veranderde van school en dubbelt nu het 5e jaar. Op die andere school kan ze op meer begrip rekenen. Ze krijgt nu wel TOAH, ook al is de afstand tussen school en thuis groter. Het gezin vraagt het Kinderrechtencommissariaat om een klachtenonderzoek.

Het Kinderrechtencommissariaat vond de klacht gegrond. School en CLB hadden meer kunnen en moeten doen om Indra te begeleiden. Om TOAH geregeld te krijgen, om betere afspraken te maken of om een aangepast programma uit te werken. En vooral om te werken aan wederzijds begrip dat Indra niet een hele schooldag of schoolweek kon volhouden, maar wel andere lichte activiteiten aankan. Er werd te veel van uitgegaan dat een vermoeide Indra alleen maar in bed kan liggen.

”

Voor de communicatie tussen school en thuis gebruiken steeds meer scholen digitale platformen zoals Smartschool. Dat is een belangrijke hefboom voor ouderbetrokkenheid. Toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid blijven aandachtspunten. In klachtenonderzoek stellen we regelmatig vast dat er te weinig nagegaan wordt of ouders wel degelijk een login kregen, of het lukt om aan te melden en of ouders de relevante en gewenste informatie ook effectief krijgen. Dat horen we lang niet alleen van kansarme gezinnen. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt scholen om na te gaan of ouders mee zijn en als dat nodig is begeleiding te organiseren. Zeker als het moeilijker loopt op school, zijn veel ouders vragende partij om gebeld en uitgenodigd te worden voor persoonlijk overleg. In het belang van de leerling is het belangrijk om ook nog op ‘oude’ manieren te blijven communiceren met ouders.

CLB als bemiddelaar of tussen twee vuren?

Verschillende klachten laten de complexe dubbele loyaleiteit van het CLB zien: Is het CLB er voor de leerling of voor de school? Kan het CLB gelijktijdig de school en de leerling steunen? We merken soms dat het CLB gewrongen zit. Het is belangrijk dat het CLB de leerling centraal kan blijven stellen. Bemiddeling door het CLB is broodnodig in het kader van de brede basiszorg, het M-decreet en het sanctiebeleid op school.

“

Zwijgen is instemmen?

Een moeder neemt contact op voor haar dochtertje Lara. Ze dubbelt het eerste leerjaar en het ging opnieuw heel moeilijk. In het laatste trimester kreeg ze een ADHD-diagnose. De ouders werden op het einde van het schooljaar uitgenodigd op school. De directeur en de zorgjuf zeiden dat Lara geen derde keer het eerste leerjaar mag doen, maar dat het tweede leerjaar ook veel te hoog gegrepen is. De directeur zei dat ze naar het buitengewoon onderwijs moet. Anders moeten ze maar een andere school zoeken. Het CLB zat mee aan tafel, maar reageerde niet. De ouders willen niet naar het buitengewoon onderwijs. Nu er een diagnose is, hopen ze op betere ondersteuning op school. Moeder vraagt of de school Lara kan weigeren? Kan de directeur haar verplichten om naar het buitengewoon onderwijs te gaan?

Het Kinderrechtencommissariaat informeerde de moeder over de rechten van haar kind en over haar eigen rechten als ouder. We namen contact op met de directeur en het CLB. De directeur maakt zich ernstig zorgen over de mogelijkheden van het kind. Hij beseft dat hij het meisje niet kan weigeren, maar ziet momenteel geen oplossing in zijn school. Het CLB verduidelijkt dat type basisaanbod allicht in het belang is van het meisje, maar nog niet aan de orde omdat daar bij de ouders nog geen draagvlak voor is. Daarom is er ook nog geen inschrijvingsverslag. Het CLB erkent de teleurstelling van de ouders in het CLB. De CLB-medewerker stelde zich afzijdig op in het overleg omdat ze het niet eens was met de directeur. Het CLB beseft dat ze zo juist de tegenovergestelde indruk gaf.

Het CLB nam daarna contact op met de ouders om dit uit te klaren. Het zal in de tweede helft van augustus met de ouders en de school een zorgtraject uitstippelen. Daarin krijgen ook bezoeken aan scholen type basisaanbod een plaats. Op directieniveau klaren CLB en school hun rollen verder uit.

Naadloze flexibele trajecten (NAFT)

Van time-out naar naadloze flexibele trajecten

Sinds schooljaar 2016-2017 veranderden de twee systemen van time-out, korte en lange time-out, in een meer flexibel systeem van 'naadloze flexibele trajecten onderwijs-welzijn' (NAFT). Scholen kunnen die trajecten preventief of curatief inzetten voor leerlingen voor wie schooluitval of ongekwalificeerde uitstroom dreigt om pedagogische, juridische, sociale of persoonlijke redenen. Duur, methodiek en invulling van het NAFT-traject worden afgestemd op maat van de behoeften en de leeftijd van de leerling, de leerlingengroep of de school. Het ene traject kan de jongere ondersteunen, terwijl een ander traject de school vooral vooruit wil helpen.

Ook voor basisonderwijs?

Kinderen worden steeds jonger aangemeld bij time-outprojecten of NAFT. Dat signaleerden we al in ons dossier *Straffe school*. Opnieuw kregen we daarover signalen van organisaties, ouders en CLB's. Aanvragen voor jongeren uit het lager onderwijs zijn geen uitzondering. Het gaat dan vaak om 'opvang' voor kinderen en jongeren voor wie scholen geen passende hulp meer kunnen verlenen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat leerlingen uit het lager onderwijs niet in time-outprojecten en zorgboerderijen mogen terechtkomen als sanctie of gemakkelijke-oplossing. Scholen moeten eerst alles proberen. Time-out kan bijvoorbeeld wel helpen voor sommige leerlingen met psychische problemen.

Als we 15 leerlingen langdurig begeleiden, is de verhouding tegenwoordig 6 leerlingen van basisscholen op 9 van secundaire scholen.' (Een time-outorganisatie)

Niet altijd wondermiddel voor elke leerling

Leerlingen worden soms weinig doordacht doorverwezen naar externe projecten. Zo dringen sommige scholen aan op een schoolvervangend traject terwijl de leerling daar eigenlijk niet bij gebaat is. Scholen vertonen soms heel wat weerstand om zelf na te denken hoe ze problemen of moeilijke situaties kunnen voorkomen of aanpakken. Het probleem wordt soms te vaak alleen bij de leerling gelegd. Ook daar zien we de dubbele loyaliteit van CLB's.

Op time-out door epileptische aanvallen
Na een hersenbloeding heeft de 14-jarige Clara last van spanningsaanvallen (PPEA). Die lijken op epilepsie. Eerst waren ze nog kort maar nu komen ze vaker en duren ze langer. De school vindt dat heel belastend en vindt dat de klasgenoten daar moeilijk mee omgaan. De school vraagt dat Clara thuis blijft tot de spanningsaanvallen voorbij zijn. De behandelende neuroloog wil geen doktersattest schrijven omdat Clara niet ziek is. Haar medicatie wordt afgebouwd en ze krijgt meer psychologische hulp. De arts adviseert de school over mogelijke pistes. De school blijft in weerstand en vindt dat Clara niet op school kan blijven. Het CLB probeerde te bemiddelen. Als compromis stelt het nu een lange time-out voor. Clara en haar ouders zien dat niet zitten. Ze willen een zo normaal mogelijk schoolleven in combinatie met hulpverlening. Ze vragen of het Kinderrechtencommissariaat contact kan opnemen met school en CLB.

Het Kinderrechtencommissariaat pleitte voor constructieve samenwerking. Het is normaal dat school, klasgenoten, ouders en Clara met vragen zitten en schrikken bij een aanval. We vroegen om zorgvuldig te communiceren, correcte informatie

uit te wisselen en goede afspraken te maken. Het CLB nam zijn bemiddelende rol verder op. Vanuit hun gedeeld beroepsgeheim bekeken CLB, arts en hulpverlening welke informatie belangrijk is voor de begeleiding door en op school. We vroegen om Clara en haar ouders daar maximaal bij te betrekken. Het CLB zorgde voor de nodige vertaling naar de school en volgde op via de cel leerlingenbegeleiding. De school zorgde dat leerkrachten en leerlingen terechtkonden in een tweede vast lokaal zodat ze bij een aanval niet moeten blijven wachten en toekijken. Ze zorgt ook voor kussens zodat Clara zichzelf geen pijn kan doen als ze weer een aanval krijgt.

5.6. Geweldvrije school

Veiligheid en bescherming zijn basisrechten van kinderen en jongeren. Het zijn noodzakelijke voorwaarden voor een gezonde ontwikkeling en goede leerprestaties. Een school is veilig als de psychische, sociale en fysieke veiligheid van leerlingen niet aangetast worden door handelingen van anderen.

Geweld op school blijft een belangrijk thema voor het Kinderrechtencommissariaat. We krijgen meldingen over geweld tussen leerlingen onderling, én over geweld van leerkrachten tegenover leerlingen. Geweld maakt dat kinderen, ouders en leerkrachten de verbinding met elkaar verliezen. Leerlingen en ouders voelen zich niet meer thuis op school.

Pesten

Verloren ervaring van thuis-zijn

Het kinderrechtenverdrag onderstreept dat de school pestgedrag moet aanpakken en voorkomen. Artikel 3 stelt dat het belang van het kind de eerste overweging moet zijn bij beslissingen van overheden en andere instanties. En artikel 19 roept overheden op om kinderen te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, verwaarlozing of nalatige behandeling.

Scholen leveren heel wat inspanningen om pesten bespreekbaar te maken. Ze werken aan sociale vaardigheden en aan een positief schoolklimaat, maken duidelijke afspraken en proberen herstelgericht om te gaan met pestsituaties.

Ouders en kinderen alarmeren onze Klachtenlijn als ze het gevoel hebben dat ze in de steek gelaten worden. Ze vinden dat de school het pestprobleem te weinig aanpakt. De schoolomgeving is geen plek meer waar ze zich veilig kunnen bewegen, alleen of met anderen. Kinderen en ouders voelen zich niet meer verbonden en gewaardeerd als persoon. We zien kinderen die als gevolg van pesten heel veel dagen van het schooljaar thuis zitten, soms voor lange periodes.

Meldingen, onderzoek en bemiddeling tonen een divers klachtenbeeld:

- Kinderen voelen zich niet veilig genoeg om pesterijen te melden.
- Scholen minimaliseren pesten. Ze noemen het 'plagerij' en zeggen dat kinderen maar uit elkaars buurt moeten blijven of met elkaar moeten spelen.
- Leerkrachten of medeleerlingen herkennen het pestgedrag niet waardoor kinderen zich eenzaam en in de steek gelaten voelen.
- Er is te weinig toezicht en waakzaamheid waardoor de onveiligheidsgevoelens toenemen.
- Er is te weinig aandacht voor groepsdynamieken.
- Leerlingen en ouders voelen zich wel gehoord, maar er volgen geen stappen naar verbinding en herstel.
- Scholen treden niet of te weinig op tegen pesterijen buiten de schoolmuren, op de weg van of naar huis of tegen cyberpesten.
- Er is te weinig aandacht voor het ruimtelijk aspect van pesten.
- Er is geen uitgewerkt en uitgeschreven pestbeleid met duidelijk uitgeklaarde rollen.
- Scholen beperken zich tot vluchtige sensibiliseringscampagnes en ad-hocoplossingen.
- Ze monitoren het welbevinden van leerlingen niet of veel te weinig.
- Ouders hebben weinig zicht op hoe de school pesten aanpakt en welke middelen ze inzet.
- Ouders verwachten harde sancties.
- Kinderen worden afgeschermd. Ze blijven thuis of worden thuisgehouden, maar als ze terug zijn op school gaat het pesten gewoon door.

- School en CLB voelen zich niet gehoord of te weinig gesteund door ouders over hun bezorgdheden.
- Scholen botsen op wachtlijsten in het externe ondersteuningsaanbod.

Zoeken naar perspectief tot oplossing

De Klachtenlijn onderzoekt of de school haar verantwoordelijkheid opneemt: we bekijken welke stappen ze al zette, bekijken de inhoud en de toepassing van het pestbeleid. Door te bemiddelen, proberen we vanuit de bezorgdheden en noden van kind, ouders en school een perspectief tot oplossing te bieden.

Wat is er nodig om kinderen zich veilig te laten voelen? Hoe kun je werken aan een warme school waar kinderen en jongeren in alle veiligheid opgroeien, waar ze graag zijn en zich thuis voelen, waar kinderen en volwassenen zich met respect en verdraagzaam tegenover elkaar gedragen? Het Kinderrechtencommissariaat probeert mee te denken met alle betrokkenen.

We focussen op betrokkenheid en empowerment als manieren om machtsonevenwichten door pestgedrag te herstellen. We denken met kinderen, ouders en scholen mee over mogelijkheden om de autonomie, de beslissingsvaardigheden en het kritisch denken te versterken. Voor elke school zijn de eindtermen en ontwikkelingsdoelen het fundament om rond pesten te werken. Scholen die bij het begin van het schooljaar extra aandacht besteden aan omgangsvormen en leefregels leveren belangrijk preventief werk. In bemiddelingen vinden we daarin vaak een belangrijke kapstok. Het is belangrijk dat omgangsvormen blijven leven op school en niet verworden tot een poster aan de muur of een bundeltje papier in de kast.

Alles uit de kast halen

De 10-jarige Mathias schrijft dat hij veel gepest wordt op school. Hij wordt geduwd en uitgesloten op de speelplaats. Onlangs werd zijn jas gescheurd omdat ze dachten dat een meisje verliefd op hem was. Maar dat is niet zo, schrijft Mathias. Via internet krijgt hij de boodschap: 'Ik

maak u kapot.' Mathias is bang om naar school te gaan. Zijn mama is verschillende keren met de directrice gaan praten maar dat had geen zin. Ze zijn nu ook naar de politie geweest. De sociale dienst zei tegen de directrice dat de school meer moet doen. Mathias gelooft het niet meer. Hij vraagt of het Kinderrechtencommissariaat kan helpen.

Het klachtenonderzoek leerde ons dat de school een sterk uitgewerkt pestbeleid heeft met preventieve en curatieve maatregelen om met conflicten en pestgedrag om te gaan. De school werkt met een stappenplan. Bij het begin van het schooljaar had ze sterk ingezet op omgangsvormen en klasafspraken over verschillende aspecten van het schoolleven. De kinderen hadden gesproken over het belang van die afspraken. Nu bleek dat die afspraken niet meer opnieuw aandacht kregen bij concrete overtredingen. Ze lagen in de kast. De school ging met de klasgroep opnieuw aan de slag.

Het klachtenonderzoek leerde ook dat de moeder en andere ouders wel erkennen dat de school en de klasjuf veel inspanningen leveren, maar op concrete acties hadden ze weinig zicht. De school greep dat aan om een informatiemoment voor ouders te organiseren, eerst met de klasgroep van Mathias. Ouders werden geïnformeerd over het pestbeleid van de school en betrokken bij de aanpak van het concrete pestprobleem.

Er zijn geen toverformules om pesten aan te pakken. Meldingen over pesten tonen vaak heel complexe situaties. Bijvoorbeeld als leerlingen zowel slachtoffer als pester zijn. Of als er onderzoek of gespecialiseerde hulp nodig is. Of als de gespecialiseerde begeleiding zelf vastloopt. De Klachtenlijn kan soms ook geen passend antwoord bieden. Bemiddelingen lopen soms vast.

Vastgelopen

De moeder van de 14-jarige Abdul meldt dat haar zoon al lang beledigd wordt door klasgenoten. Abdul heeft een fysieke beperking en wordt begeleid door een psycholoog. Moeder overlegde verschillende keren met de leerlingbegeleider, de directeur en het CLB, maar ze voelt zich niet

ernstig genomen. Onlangs kreeg Abdul slaag. De school gaf een paar jongens een tijdelijke uitsluiting en een volgkaart. Moeder is tevreden dat de pesters eindelijk gestraft werden. Toch ziet ze dat het pesten niet stopt. Integendeel, Abdul voelt zich nog meer bedreigd. De psycholoog signaleert dat Abdul het steeds moeilijker krijgt. Hij blijft veel schooldagen thuis. De psycholoog ging met de moeder mee naar een gonoverleg. Moeder vroeg zware straffen, maar de school wil daar niet in meegaan. Het CLB probeerde te bemiddelen, maar moeder vindt dat het CLB de school te veel steunt. Ze vraagt een tussenkomst van de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn nam contact op met alle betrokkenen. School en CLB erkennen duidelijk het slachtofferschap van Abdul. De school erkent dat ze er niet in slaagt om voor hem een veilige schoolomgeving te creëren. Ze kiest voor een klassikale aanpak. De school worstelt al een heel schooljaar met de moeilijke relaties tussen verschillende klasgenoten. Niet alleen Abdul is slachtoffer van de soms erg harde omgangsvormen tussen de tieners. De school organiseerde verschillende individuele gesprekken en klasgesprekken. Ze probeert tot afspraken te komen, maar die worden niet nageleefd. Ook niet door Abdul. Leerkrachten en leerlingenbegeleiders overleggen intensief om de aanpak te stroomlijnen. Leerkrachten bij wie het moeilijker loopt of nieuwe leerkrachten worden gecoacht in hun klasmanagement. De school probeerde de ouders erbij te betrekken, maar dat draaide verkeerd uit. De school zocht ondersteuning bij de onderwijskoepel. Ze vroeg een klastraject aan bij een schoolexterne organisatie. Dat start allicht pas begin volgend schooljaar want er is een wachtlijst. Samen met de leerlingenraad zoekt de school naar alternatieve manieren om speeltijden in te vullen. Er komt een gametornooi. Leerlingen krijgen de mogelijkheid om de pauzes in een rustig lokaal door te brengen. De gonleerkracht ervaart en erkent de complexe situatie. CLB en school delen bezorgdheden over hoe Abdul situaties soms waarneemt, of over hoe hij soms reageert. School en CLB denken voorzichtig aan ASS. Het CLB probeert een diagnostisch onderzoek bespreekbaar te maken met de moeder, maar botst op weerstand. Het CLB en een psycholoog overleggen daarover. Ook de psycholoog erkent dat hij geen vooruitgang boekt.

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelde de bezorgdheden van moeder en zoon, school, CLB en hulpverlening als evenwaardig. We vertaalden de inspanningen en bezorgdheden naar de moeder. Tegelijk bleven we de vraag van Abdul om een veilige schoolomgeving centraal stellen. We zouden aansluiten op een al eerder gepland overleg. Moeder vond dat het Kinderrechtencommissariaat haar en haar zoon te weinig steunde en vroeg ons het dossier af te sluiten. Het geplande overleg ging wel door, maar zonder ons. We polsten achteraf bij de leerlingenbegeleider. De school blijft inzetten op de uitgestippelde trajecten en schakelt hulp in van de pedagogische begeleidingsdienst en een schoolexterne organisatie. Het is onduidelijk of Abdul op de school zal blijven. CLB en psycholoog blijven proberen hun bezorgdheden bespreekbaar te maken met de moeder.

School en ouders als strijdmakers

Pesten is een groepsfenomeen. Er zijn slachtoffers, daders en toeschouwers. Bij elk kind hoort een ouder die zijn rol kan spelen. De Klachtenlijn komt vooral in contact met de ouders van slachtoffers en toeschouwers. Uitzonderlijk hebben we ook contact met ouders van pesters. Dat gebeurt sporadisch als de school een zware sanctie oplegt.

Scholen blijven worstelen met de vraag of en wanneer ze er ouders van pesters of omstanders bij moeten betrekken. Soms willen ouders het gesprek aangaan met de ouders van pesters, maar aarzelt de school. Om goed samen te werken, hebben ouders en school veiligheid nodig. Die is er niet als ouders het letterlijk uitvechten aan de schoolpoort, als ouders aan de schoolpoort of op de speelplaats kinderen met elkaar confronteren. Maar ook niet als ouders directies onder druk zetten om leerlingen definitief te verwijderen. Of als ouders en school een klacht indienen bij de politie, tegen elkaar of tegen soms nog heel jonge kinderen. Die signalen baren ons ernstig zorgen.

Het Kinderrechtencommissariaat probeert de boodschap te brengen dat een pestprobleem niet louter iets is wat alleen hun kind overkomt. Het is een gedeeld probleem waar ze samen een antwoord op kunnen vinden. Dat is geen eenvoudige boodschap omdat ouders doorgaans bij onze Klachtenlijn aankloppen als ze zich al lang in de steek gelaten voelen. In de eerste plaats moet de school de verantwoordelijkheid opnemen bij aanslepende en escalerende pestproblemen. Maar een constructieve houding van ouders, hoe moeilijk ook, is een noodzakelijke voorwaarde.

De Klachtenlijn adviseert ouders en scholen geregeld om de ouderraad te betrekken bij pestsituaties. Of om het pestbeleid op de agenda van de schoolraad te zetten. Een goede relatie tussen ouderraad en school maakt problemen vlotter bespreekbaar. We betreuren dat een probleemgerichte aanpak het af en toe haalt van een oplossingsgerichte aanpak. Op korte termijn lijken de slachtoffers van pestgedrag dan te winnen. Op langere termijn stellen we de pedagogische waarde van zo'n probleemgerichte aanpak in vraag.

Geforceerde oplossing?

Een vader meldt dat zijn zoon (5e leerjaar) samen met veel andere leerlingen al lang slachtoffer is van ernstige fysieke, psychische en onlinepesterijen door drie leerlingen van het zesde leerjaar. De klasleerkracht geeft veel steun, maar de school slaagt er niet in de pesters een halt toe te roepen. De vader vindt vooral de directeur veel te laks. De ouderraad nam nu het initiatief om verschillende ouders te horen en een gezamenlijk overleg te organiseren met de directeur. De vader vraagt welke rol het Kinderrechtencommissariaat kan spelen?

Van de melder horen we dat de ouderraad bij de directeur afgedwongen heeft dat de pesters niet mee mogen op bosklas en vriendelijk verzocht worden om van school te veranderen. De ouders van de pesters zouden het verzoek om van school te veranderen inwilligen. Voor vader is het probleem opgelost en mogen we het dossier afsluiten. Het Kinderrechtencommissariaat peilde of de ouderraad, de ouders of de school alternatieve acties of oplossingen bespraken. Dat was niet het geval.

Scholen die doeltreffend omgaan met pesten, tonen de kracht van collectieve actie waarin iedereen vanuit de eigen rol meewerkt om pesten te voorkomen of een halt toe te roepen. Daar toont zich de preventieve en curatieve kracht van een uitgewerkt pestbeleid. Pesten is er een schoolbreed onderwerp van gesprek.

Scholen voorwaardelijk ondersteunen

Scholen zijn doorgaans overtuigd van het belang van een antipestbeleid. Klachtenonderzoek toont dat veel scholen waarover we meldingen krijgen wel samenwerken met het CLB, maar niet of nauwelijks initiatieven nemen om de pedagogische begeleidingsdienst te betrekken bij de uitwerking, de realisatie en de evaluatie van hun pestbeleid. We zien kansen in het voorontwerp van het decreet leerlingenbegeleiding om dit meer dwingend te maken.

Het Kinderrechtencommissariaat verwacht ook veel van het referentiekader voor onderwijskwaliteit. Hoe gaan scholen met ondersteuning van de onderwijskoepels daarmee aan de slag? Een doeltreffend veiligheidsbeleid is een belangrijke pijler.

Het Kinderrechtencommissariaat en andere organisaties vroegen al eerder om een gespecialiseerd kenniscentrum over pesten. Er blijft volgens ons een centrum nodig dat het onderwijs versterkt door kennisdeling, de vertaling van wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk, de ontwikkeling van concrete instrumenten, opleiding en beleidsondersteuning.

Zo'n onafhankelijk kenniscentrum kan een bemiddelende rol opnemen als pestincidenten blijven aanslepen. De knowhow om voor die situaties een oplossing te zoeken, overstijgt de competenties van een schoolteam. In die gevallen zouden leerlingen, ouders of school een beroep moeten kunnen doen op een centrum buiten de school met de nodige expertise en personeelsomkadering om te bemiddelen. Die instantie moet belangeloos en onafhankelijk van de school kunnen optreden. De nodige expertise kan gaan over het intermenselijke aspect – zoals observatie en bemiddeling – maar ook de juridische dimensie moet juist ingeschat worden.

Bejegening door leerkrachten

De leraar-opvoeder

Een positieve leer- en opvoedingssituatie staat of valt met de kwaliteit van de binding tussen leerkracht en leerling. Leerkrachten moeten gezag kunnen houden. Maar dat moeten ze doen met respect voor de integriteit en de rechten van leerlingen.

We blijven meldingen krijgen over leerkrachten: roepen, uitlachen, kwetsende opmerkingen maken en geen begrip tonen voor leerproblemen. Naast klachten over psychisch geweld krijgen we ook nog af en toe meldingen over leerkrachten die fysiek geweld plegen.

Ouders en jongeren willen vooral ventileren en zijn op zoek naar erkenning. Anderen willen de situatie verder aanpakken en vragen advies over de stappen die ze kunnen zetten of om het gesprek met de leerkracht aan te gaan. We vinden het belangrijk om bezorgdheden van leerlingen en ouders ernstig te nemen en in dialoog te zoeken naar een oplossing. Als dat nodig is of gevraagd wordt, gaan we mee aan tafel zitten.

Inzetten op herstel en begeleiding

Een zorgvuldige klachtenbehandeling door directie en schoolbestuur is cruciaal. Als het gaat over bejegening door leerkrachten ervaart het Kinderrechtencommissariaat een toegenomen aandacht en inzet op herstel en begeleiding. Dat kunnen we alleen maar steunen.

To1 betalen?

Een moeder meldt dat haar 9-jarig zoontje vorige week een tik tegen het hoofd kreeg van de meester. Haar zoontje was zonder toestemming begonnen aan de computeropdracht. De leerkracht beseftte dat hij over de schreef ging en excuseerde zich de volgende dag bij haar zoontje. Ze werden ingelicht en er volgde een overleg met de leerkracht en directeur. Ook daar bood de leerkracht zijn excuses aan. De leerkracht en de directeur waren bereid tot herstelgesprekken. Moeder zegt dat zij niet klaar zijn voor herstel. Ze

vinden dat de leerkracht een tol moet betalen. Ze vragen een krachtig signaal zoals een blaam of een schorsing. Als een leerling een leerkracht zou slaan, zou hij ook onmiddellijk geschorst worden. De ouders schreven naar de inrichtende macht. Ze vragen het Kinderrechtencommissariaat om hulp als de inrichtende macht niet zou ingaan op hun vraag.

In het gesprek met de moeder werd duidelijk dat haar zoontje niet bang was van de leerkracht. De voorbije schooldagen waren goed verlopen. Voor het zoontje was het een afgesloten hoofdstuk. Maar voor de ouders niet. Het Kinderrechtencommissariaat kan de gedachtegang van de moeder wel begrijpen, maar steunt haar vraag niet. Ook voor leerlingen verkiezen we de piste van herstel. We adviseerden eventuele behoeften te bespreken met de leerkracht en de directeur.

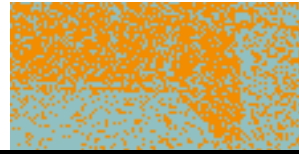
Herstel vraagt tijd. Klachtenonderzoek toont dat herstelgesprekken niet nodeloos uitgesteld moeten worden. Conflicten en spanningen niet aanpakken is in niemands belang. Tegelijk vinden we het belangrijk dat leerkrachten begeleid en opgevolgd worden. Al is het een zware opdracht om sommige leerkrachten bij te sturen of te motiveren om pedagogische ondersteuning te aanvaarden.

Verzoening laat op zich wachten

In februari 2017 klaagden verschillende ouders bij de Klachtenlijn over de aanpak van de juf van het derde leerjaar. Ze tikte met het schrift tegen het hoofd als kinderen fouten maken. Of kinderen moeten in een donker tussenlokaaltje gaan zitten. Ook kinderen die niet gestraft werden, getuigden bij de Klachtenlijn over de negatieve impact op de klassfeer.

We namen contact op met de directie die het probleem erkende. Ook de leerkracht zou beseffen dat ze over de schreef ging. Het schoolbestuur volgde de leerkracht op, zocht ondersteuning en plande een verzoeningsgesprek tussen ouders en juf.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg ook om een duidelijk signaal naar de leerlingen. We slosten het dossier af.

In mei 2017 namen de ouders opnieuw contact op met onze Klachtenlijn. De aanpak van de vijf was nog niet verbeterd en er was nog altijd geen verzoeningsgesprek geweest. De ouders vroegen de Klachtenlijn het dossier te heropenen.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met het schoolbestuur en de directeur. We spraken ook met het CLB. Uit die gesprekken bleek dat een overleg echt nodig was. We drongen aan om daar nu snel werk van te maken. Het schoolbestuur ging in op onze vraag en loofde achteraf de constructieve houding van de ouders.

5.7. Religie en religiebeleving op school

Levensbeschouwelijke symbolen op school

Vorig werkjaar kreeg het Kinderrechtencommissariaat maar één klacht over levensbeschouwelijke symbolen op school. Die ging over de toepassing van het verbod op levensbeschouwelijke symbolen in het GO! De interne richtlijn daarover maakt voor leerlingen en leerkrachten een uitzondering in de levensbeschouwelijke lessen zelf, maar buiten die lessen geldt een algemeen verbod. Het GO! wil zo de neutraliteit van zijn scholen waarborgen, de openbare orde bewaren en de rechten en vrijheden van elk individu beschermen. Ook zegt de omzendbrief segregatie te willen tegengaan.

- ▶ <http://pro.g-o.be/over-go/actuele-themas/levensbeschouwelijke-kentekens>

Geen levensbeschouwelijke symbolen op de interlevensbeschouwelijke projectdag
Een islamlerares werkt sinds 2011 in een secun-

daire school. Tot september 2016 waren er geen problemen in de samenwerking met de school. Ze kon zich mét hoofddoek vrij bewegen in het schoolgebouw en op de speelplaats. Vanaf september 2016 mocht ze zich niet meer met hoofddoek vertonen buiten de klas waar ze lesgeeft. Ook op het oudercontact was ze niet meer welkom als ze haar hoofddoek bleef dragen. Een maand later was er op school een interlevensbeschouwelijke projectdag. Ook daar mocht ze zich niet met haar hoofddoek vertonen. Samen met haar leerlingen moest ze zich afzonderen in een apart klaslokaal. Ze konden niet meer meedoen met de projectdag.

Hoewel deze klacht over de relatie tussen de lerares en de school gaat, besloot het Kinderrechtencommissariaat de klacht toch ter harte te nemen. Want de aangeklaagde situatie had directe gevolgen de leerlingen van de islamlerares. Zij konden niet meedoen met de interlevensbeschouwelijke projectdag. Na gesprekken met de directeur liet die ons weten het conflict niet langer op de spits te willen drijven. De lerares kreeg toestemming om met hoofddoek naar haar klas te gaan, haar leerlingen af te halen op de speelplaats, mee te werken aan oudercontacten en groepsoverschrijdende projectdagen. Vooral om de interlevensbeschouwelijke dialoog te bevorderen, vinden we dat een wijze beslissing van de directeur.

5.8. Schoolkosten

De kosteloosheid van het lager en kleuteronderwijs vloeit rechtstreeks voort uit artikel 28 van het kinderrechtenverdrag. Het verdrag verplicht ook het secundair onderwijs voor elk kind toegankelijk te maken en passende maatregelen te nemen zoals gratis onderwijs en financiële bijstand als dat nodig is.

Als eerste stap pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een beleid dat de schoolfactuur voor ouders zo laag mogelijk houdt. Transparantie over de bijdrageregeling en de inning is belangrijk en verplicht. De vermelding in het schoolreglement kan soms duidelijker. Ook een preventief beleid

om onbetaalde schoolfacturen te voorkomen, is belangrijk. Het Kinderrechtencommissariaat erkent dat onbetaalde facturen voor scholen lastig zijn. De schulden moeten wel beschouwd worden als iets tussen school en ouders, waar de leerling zo weinig mogelijk bij betrokken wordt.

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg verschillende vragen en klachten over schoolkosten. We informeren, adviseren, bemiddelen en verwijzen door naar de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Eventueel ondersteunen we klachten bij de Commissie.

Verplichte giften?

Een basisschool mag geen rechtstreeks of onrechtstreeks inschrijvingsgeld vragen. Scholen rekenen soms op steun van vrijwillige giften. De vraag is hoe 'vrijwillig' die giften zijn? Het Kinderrechtencommissariaat kreeg van twee ouders een klacht over dezelfde school. We uitte bij het LOP en de ouderkoepels onze bezorgdheid: volgens ons schond de school het principe van de kosteloosheid van het basisonderwijs. Een vaste bijdrage vragen zet de decretale verplichting van gelijke toegankelijkheid, kostenbeperking en bijzondere aandacht voor minder goeude ouders zwaar onder druk. De ouderkoepels hadden via het LOP gelijkaardige klachten gekregen over de basisschool en dienden een klacht in bij de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunde hun klacht.

Maandelijks bijdrage gevraagd

Ouders melden dat als ze de toewijzing van hun kind aan de school willen omzetten in een inschrijving, de school vraagt om elke maand 200 euro te betalen. Als ze telefonisch een afspraak maken, krijgen ze dat al in dat eerste telefoontje te horen. Als ouders dan zeggen dat zo'n maandelijks bijdrage niet haalbaar is, wordt die beperkt tot 100 euro en vraagt de school of de ouders in de middagpauze dan soep kunnen maken. Bovendien vraagt de school 85 of 45 euro voorschot op de maximumfactuur. Dat staat ook in het schoolreglement. Maar de school verduidelijkt nergens waarvoor ze dat geld precies gaat gebruiken. De eerste ouder heeft haar instappende kleu-

ter ingeschreven, maar is erg bezorgd over de behandeling en de kansen die haar kind zal krijgen als ze niet kan of wil betalen. De ouder ervaart druk, is bang en wil daarom anoniem blijven. De tweede ouder kwam bij de school terecht na haar verhuizing. Toen ze de financiële verwachtingen voorgeschoteld kreeg, zei de moeder dat ze dat niet kan betalen. Ze besloot op zoek te gaan naar een andere school.

In haar verweer bevestigt de school dat giften van ouders essentieel zijn om de school te laten draaien, en dat ze dat al bij de inschrijving duidelijk maken aan de ouders. Dat op zich maakt al genoeg duidelijk dat de school ouders onder druk zet. De school benadrukt haar unieke pedagogische project en zegt niet afhankelijk te willen zijn van overheids geld. Ze vindt dat het inschrijvingssysteem haar uniek model doorkruist. Voor het Kinderrechtencommissariaat toont dit dat de school van twee walletjes eet: de vrijheid van een privéschool met geld van ouders én subsidies van overheid.

De Commissie Zorgvuldig Bestuur beoordeelde de klachten als gegrond en vraagt de school om de omstreden praktijk te herzien. Het Kinderrechtencommissariaat volgt op via de ouder van de instappende kleuter.

Betalen voor leermiddelen

In het secundair onderwijs moeten ouders betalen voor leermiddelen. Een sociaal verantwoord beleid moet kosten beperken en afbetalingsmodaliteiten uitwerken voor gespreide betalingen. Onbetaalde facturen zijn geen reden om leerlingen geen schoolboeken of andere leermiddelen te geven.

Voor boeken schakelen scholen vaker boekhandelaars in. Die kunnen extra voorwaarden stellen of eisen dat de boeken onmiddellijk betaald worden. De Commissie Zorgvuldig Bestuur wees al op het gevaar van stigmatisering als leerlingen uitgesloten worden van de georganiseerde verdeling van studiemateriaal. Dat is in strijd is met de doelstelling van maximaal gelijke behandeling.

School tussen ouders en boekenfirma

Ouders melden dat ze financieel uit een heel diep dal kruipen. De schoolboeken van vorig jaar zijn nog niet helemaal betaald. Dat heeft gevolgen voor het nieuwe schooljaar. Met de school van hun dochter konden ze een regeling uitwerken. De school van hun zoon werkt samen met een boekenfirma. Omdat er nog onbetaalde facturen zijn, kunnen ze voor dit schooljaar geen boeken kopen. De school zegt dat ze daarin niet tussenbeide komt. De ouders vragen of het Kinderrechtencommissariaat kan helpen.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelde bij de school. Uiteindelijk kocht de school de boeken aan. Met de ouders werd een haalbaar afbetalingsplan uitgewerkt.

Recht op sociale dienstverlening?

Een ouderkoepel en de Commissie Zorgvuldig Bestuur vroegen onze visie over het recht van kinderen op sociale dienstverlening van de school als er onbetaalde schoolfacturen zijn. Zou een school dan bijvoorbeeld geen warme maaltijden of geen toegang meer mogen geven tot voor- en naschoolse kinderopvang?

Het Kinderrechtencommissariaat vertrekt van de uitgangspunten van de Commissie Zorgvuldig Bestuur: Vroegere betalingsproblemen kunnen niet verantwoord worden om leerlingen uit te sluiten van verdere dienstverlening. Scholen moeten schulden beschouwen als iets tussen school en ouder, waar de leerlingen zo weinig mogelijk bij betrokken worden. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat deze principes gelden voor de ruime dienstverlening. Anderzijds kun je je afvragen of diensten zoals drankjes of warme maaltijden weigeren een doeltreffende manier is om de onbetaalde facturen niet verder te laten oplopen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat het aan de Commissie Zorgvuldig Bestuur is om te oordelen over concrete diensten.

In elk geval moet de voortzetting van de dienstverlening aan het kind altijd het uitgangspunt

blijven. Warme maaltijden of kinderopvang weigeren, kan het welbevinden en de rechten van kinderen schaden. Die eenzijdige maatregelen dragen meestal ook niet bij tot een definitieve oplossing voor de onbetaalde facturen. Er is meer risico dat het contact tussen school en ouders verder verzuurt. Ook dat is niet bevorderlijk voor het welbevinden van het kind.

Het secretariaat van de Commissie verwees naar ons advies in een antwoord op een informele vraag over geweigerde warme maaltijden.

Rapport nog altijd stok achter de deur

Elk kind heeft recht op zijn schoolresultaten en het recht om zijn of haar rapport te krijgen. Dat kan nooit afhangen van of hun ouders de schoolfacturen wel betaalden. De Commissie Zorgvuldig Bestuur sprak zich daar al verschillende keren over uit. Het decreet rechtspositie (2014) verankerde het principe.

Toch kregen we weer klachten over scholen die het rapport achterhouden. Het Kinderrechtencommissariaat informeert de melder dat dat niet kan en vraagt om de schooldirectie en het schoolbestuur daarop te wijzen. Krijgt de leerling zijn rapport nog altijd niet? Dan verwijzen we door naar de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Het Kinderrechtencommissariaat neemt ook zelf contact op met de directie en het schoolbestuur.

Stok bleef nog even achter de deur

Begin juli meldde een moeder en haar 16-jarige dochter bij de Klachtenlijn dat ze nog altijd geen schoolrapport kregen. Het meisje verandert van studierichting en van school. Om daar in te schrijven, moet ze haar attest voorleggen. Er is nog discussie over onbetaalde facturen, maar het meisje heeft haar rapport nodig.

De Klachtenlijn mailde naar de directeur en naar het schoolbestuur. Die antwoordden dat ze bij een openstaande rekening het rapport niet meegeven met de leerling, maar de ouders eind juni of in de eerste week van juli uitnodigen om te betalen of om een afbetalingsplan op te stellen. De school verkiest een persoonlijk overleg boven

een aangetekende aanmaning of een incassobureau.

Het Kinderrechtencommissariaat stelde de menselijke aanpak op prijs, maar stelde vast dat de ouders niet konden voldoen aan de afbetalingsverwachtingen van de school. Het kwam niet tot een overeenkomst. Ze konden wel het rapport inkijken, maar kregen het niet mee. Het Kinderrechtencommissariaat drong erop aan om het rapport toch mee te geven. Eind augustus bleef het onduidelijk of dat gebeurd was.

Kinderrechtencommissaris blijft pleiten voor maximumfactuur in secundair onderwijs

De kinderrechtencommissaris pleit ervoor om in de strijd tegen kinderarmoede meer werk te maken van een structurele aanpak. De maximumfactuur in het basisonderwijs lost niet alle problemen op, maar het effect is wel duidelijk zichtbaar. Scholen gaan bewuster om met de financiële draagkracht van gezinnen.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor om de maximumfactuur door te trekken naar de eerste graad van het secundair onderwijs. In de tweede en derde graad vragen we een schooltoelage en een maximumfactuur op maat, afhankelijk van de studierichting. In veel technische en beroepsrichtingen hebben leerlingen duur werk-materiaal nodig.

Transparantie over die uitgaven is belangrijk. Ouders op tijd informeren, kan verrassingen voorkomen. Het schoolreglement is daarvoor een belangrijk kanaal.

Minister monitort studiekosten

De minister van Onderwijs deelt onze aandacht voor betaalbaar onderwijs. Maar ze wijst op de complexiteit van een maximumfactuur in het secundair onderwijs. Daarom wil ze met de studiekostenmonitor eerst zicht krijgen op de studiekosten.

Het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek (SONO) monitort vanaf schooljaar 2017-2018 de studiekosten van de verschillende onderwijsniveaus en onderzoekt welk beleid en welke praktijken scholen toepassen om kosten te beheersen in de eerste graad van het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs. Naast een oplistings- en verspreiding van algemeen toepasbare praktijken, komt er ook een typologie van kostenbeheersende maatregelen om scholen te sensibiliseren en te inspireren.

5.9. Straffen op school

School als thuis voor kinderen in moeilijkheden?

Heel wat scholen doen grote inspanningen om een gunstig leef- en pedagogisch klimaat uit te bouwen. Ze tekenen een kader uit, bepalen de grenzen van wat kan en niet kan en proberen transparant en helder te zijn. Toch is dat niet altijd even eenvoudig.

Kinderen en jongeren komen om verschillende redenen in moeilijkheden: omdat ze lesmomenten storen, zich agressief gedragen, conflicten hebben met leerkrachten of leerlingen. Ook de oorzaken van die problemen zijn heel verschillend: demotivatie, schoolmoeheid, problemen thuis, zich niet goed voelen op school.

Voor scholen is het niet gemakkelijk om zo'n gedrag juist in te schatten en correct aan te pakken. Sancties zijn vaak repressief en houden het gevaar in dat de gedragsproblemen vooral groter worden. Soms helpen ook de begeleidende maatregelen van de school niet echt. Over sancties blijven leerlingen en ouders vlot de weg vinden naar onze Klachtenlijn. Een verhaal of klacht staat nooit op zichzelf. Soms ging er al een hele geschiedenis aan vooraf, met vaak verschillende inspanningen van verschillende mensen.

De vragen en klachten gaan vooral over het einde van het maatregelencontinuüm. De Klachtenlijn luistert en adviseert leerlingen en ouders die komen aankloppen met vragen over sancties

op school. We bezorgen ze onze folder *Straffe school*. Als er twijfel is over de redelijkheid of de wettelijke principes, verwijzen we door naar de interne klachtenprocedure of doen we een onderzoek. We luisteren naar het perspectief van de school, het CLB en andere betrokkenen.

Klachtenlijn ook als vertrouwenspersoon

De Klachtenlijn probeert via bemiddeling te bekijken hoe leerlingen aan boord kunnen blijven. Indirect door te pendelen tussen gezin, school en andere betrokkenen. Steeds vaker ook door alle partijen samen te brengen. De Klachtenlijn krijgt ook regelmatig de vraag om op te treden als vertrouwenspersoon voor minderjarigen in tucht- en beroepsprocedures. We bekijken dat dossier per dossier. Proportionaliteit en redelijkheid zijn de uitgangspunten. We bekijken ook op welke ondersteuning van thuis of elders de minderjarige nog kan rekenen.

Als we optreden als vertrouwenspersoon, laten we dat weten aan de school of aan het schoolbestuur. We blijven een meerzijdige houding en methodiek hanteren. In overeenstemming met het kinderrechtenverdrag moet voor ons het belang van het kind wel altijd centraal staan.

Te snel van zorg- naar sanctiebeleid

Een thuis bieden aan leerlingen in moeilijkheden betekent dat scholen grenzen stellen en tegelijk ruimte bieden waar leerlingen tot rust kunnen komen. Ruimte waar ze hun gevoelens kunnen uiten en hun persoon ontwikkelen door verantwoordelijkheid te krijgen en te nemen. Dat sluit aan bij wat artikel 28 van het kinderrechtenverdrag vraagt van scholen: de discipline handhaven op een manier die de menselijke waardigheid van het kind weerspiegelt.

Voor het Kinderrechtencommissariaat gaan proportionaliteit, maatregelencontinuüm en zorg hand in hand. Klachtenonderzoek doet soms vragen rijzen over de begeleiding en zorg onderweg. In sommige scholen is er weinig bereidheid tot aanpassingen op maat van de leerling. Zij houden liever vast aan de eigen standaardaanpak

en negeren ervaringen of signalen van de leerling en zijn ouders. Scholen hebben soms de neiging om gedragsproblemen uitsluitend bij de leerling te situeren. We blijven botsen op situaties waarin scholen snel switchen van zorg- naar sanctiebeleid. Het Kinderrechtencommissariaat kan maar moeilijk een verschil maken als ouders en de school elkaar de rug toekeren.

Verstoorde relaties

De grootmoeder van Idriss uit bij de Klachtenlijn haar bezorgdheid over haar 14-jarige kleinzoon. Ze vond een brief in zijn boekentas waarin staat dat Idriss alleen nog op school welkom is als hij zijn medicatie voor ADHD neemt. En dat de ouders naar school moeten komen. Grootmoeder vertelt dat Idriss twee jaar geleden overstapte van buitengewoon lager onderwijs type 3 naar gewoon secundair onderwijs. Nu zit hij in het tweede beroepsvoorbereidend jaar. Hij is nogal speels en zijn grootmoeder hoort dat hij vaak aan de deur gezet wordt voor akkefietjes. Zijn ouders zijn al tien jaar gescheiden en komen niet goed overeen. Ook over de medicatie verschillen ze van mening. Idriss woont bij zijn moeder, niet ver van de school. Om de twee weken komt hij een weekend naar zijn vader in Brussel. Die is een tijdje geleden een eerste keer op een oudercontact geweest.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat de ouders met ons contact opnemen om de situatie beter in te schatten en gericht advies te kunnen geven. Vader zegt dat moeder de school opvolgt. Zelf kan hij zich heel moeilijk vrijmaken door zijn onregelmatige werkuren. Hij brengt ons in contact met moeder. Moeder vertelt dat niet alles wat misloopt op school te maken heeft met Idriss zijn ADHD. Maar de school vergroot wel alles uit. Ze zetten hem telkens uit de les. Ze bellen te pas en te onpas moeder om hem te komen halen. Ze heeft het helemaal gehad met de school. Idriss zijn medicatie is op en ze kon nog geen nieuwe halen. Idriss wil zelf een tijdje zonder proberen. Hij voelt zich versuft. Toch eist de school medicatie. De vrijdag voor de paasvakantie wordt ze op tuchtverhoor verwacht. Ze heeft beslist om niet te gaan. De school zal Idriss zo laat op het schooljaar toch niet meer van school sturen? Volgend jaar verandert ze hem van school. Idriss wil graag iets met ICT gaan doen. In deze school

kan hij alleen verder in voeding-verzorging of kantoor. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert de ouders om toch naar het tuchtverhoor te gaan of als dat niet lukt een ander moment te vragen. Moeder zag het echt niet zitten. Vader maakte zich vrij en vroeg of wij konden meekomen.

In het tuchtverhoor overliep de directeur een hele lijst met overtredingen van de leefregels: gsm-gebruik, kauwgom, materiaal niet in orde, niet luisteren, in discussie blijven gaan. De directeur stelde Idriss en zijn vader voor de keuze: time-out of definitieve uitsluiting. De directeur verwacht dat Idriss zijn medicatie neemt. Zijn voorgeschiedenis in type 3 sprak voor zich. Tegelijk stelden we vast dat de school nooit zorg op maat geleverd had. De directeur erkende dat, maar de ouders hadden nooit een attest van ADHD binnengebracht. We vroegen om na de paasvakantie opnieuw samen te komen voor verder overleg met CLB, leerlingbegeleider en leerkrachten. We voegen om te bekijken hoe Idriss zinvol zijn schooljaar zou kunnen afmaken. We vroegen aandacht voor studiekeuzebegeleiding. Ook vroegen we de directeur om uit te zoeken of time-out nog wel realistisch was.

Na de paasvakantie bleek dat er niet onmiddellijk plaats was voor een time-out in de regio. Het CLB verduidelijkte dat de school niet kan eisen dat Idriss medicatie neemt. Het informeerde over de voor- en nadelen voor het welbevinden en functioneren op school. Het CLB nodigde de ouders en Idriss uit om de medicatie verder te bespreken en te overleggen met de arts. Het CLB ging samen met de leerlingbegeleider en Idriss aan de slag met de onderwijskiezer. Ze zouden in kaart brengen welke scholen in de regio een tso- of bso-aanbod hebben voor ICT. De leerkrachten zouden verder bekijken van welke lessen Idriss vrijgesteld kan worden om scholen te bezoeken en er lessen bij te wonen.

Een week later liet Idriss in de kookles de uien aanbranden, plooidde hij een lepel en gooidde hij aardappelen van een afstand in heet water. Twee klasgenoten liepen lichte brandwonden op. Idriss werd opnieuw preventief geschorst want de veiligheid en de integriteit van zijn klasgenoten kwam in het gedrang. Toen geen van beide ouders zich kon vrijmaken voor het tuchtverhoor werd de maatregel verlengd. Na het tuchtverhoor

op 31 mei besliste de directeur Idriss tijdelijk uit te sluiten voor 15 dagen, tot het einde van het schooljaar dus. Idriss moest zijn examens niet meer afleggen. De school zei dat hij op basis van zijn resultaten tot Pasen voldoende had voor een A-attest. Meedoen aan de examens van juni zou in zijn nadeel kunnen zijn. Idriss werd de laatste twee maanden van het schooljaar opgevangen door grootmoeder. Hij kreeg nog schooltaken die hij mocht maken en binnenbrengen. Uiteindelijk bezocht hij geen scholen voor volgend schooljaar. Vader wil zijn zoon op internaat sturen voor meer structuur, maar heeft daarover nog niet gesproken met de moeder. De laatste keer dat ze elkaar spraken, eindigde dat opnieuw in ruzie. Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde de ouders bemiddeling en maakte zijn overwegingen over het zorg- en sanctiebeleid over aan de school, het schoolbestuur en het CLB.

”

Verscherpte aandacht voor tucht

In 2015 maakten we het dossier *Straffe school. De grenzen van sanctioneren verkend*. In ons vorige jaarverslag rapporteerden we over positieve trends. Die blijven we terugzien. In Antwerpen merken we grotere alertheid voor preventie en meer aandacht om correct met tuchtdossiers om te gaan. Komen er toch klachten, dan bieden de LOP-afspraken een belangrijk kader. Als dat nodig is, koppelen we terug naar het LOP. In LOP-Brussel startte een werkgroep met aandacht voor de thematiek in basis- en secundaire scholen. Het Kinderrechtencommissariaat is vertegenwoordigd in die werkgroep.

Tegelijk blijven we botsen op tuchtbeslissingen waarvan we de verhouding tot de ernst van de feiten in vraag stellen. Rechten van de verdediging worden geschonden of beslissingen worden vaag gemotiveerd. We botsen ook op oneigenlijk gebruik van tuchtprocedures en soms is de grens met collectieve tuchtdossiers wel heel erg dun.

“

Engagementen nagekomen?

In februari zegt de oudere broer van de 15-jarige Ahmed aan de Klachtenlijn dat hij dringend op

zoek is naar een vertrouwenspersoon om mee te gaan naar het tuchtverhoor. Het gezin is erg geschrokken van de brief waarin staat dat Ahmed een gevaar is. Hij is twee weken preventief geschorst omdat hij al eens te laat komt, niet altijd even goed oplet en niet in orde is met zijn materiaal. Ze zijn er nu pas achter gekomen dat de school alleen communiceert via Smartschool.

De directeur zegt in het begin van het tuchtverhoor onmiddellijk dat hij of de klassenraad geen definitieve uitsluiting overweegt. Hij beschouwt de preventieve schorsing en de tuchtprocedure als een appél. De school vraagt zich af of Ahmed wel in de juiste studierichting zit. Ahmed en zijn vader beseffen dat de schoolresultaten onvoldoende zijn. Ahmed stelt zelf voor om harder zijn best te doen en gebruik te maken van de bijlessen die leerkrachten aanbieden. Ahmed woont een eindje van de school. Hij komt met de bus, maar door werken kwam hij enkele keren net te laat. Die werken zijn ondertussen voorbij en Ahmed stelt voor om een bus vroeger te nemen. Dan komt hij in principe nooit meer te laat. Vader weet nu hoe Smartschool werkt en volgt dat nu op. Gaat zijn zoon over de schreef, dan vraagt hij dat de directeur hem belt. De directeur apprecieert de constructieve voorstellen. Hij zegt dat Ahmed zich niet mag laten meeslepen door enkele klasgenoten. Buiten Ahmed zijn er nog drie leerlingen preventief geschorst. Minstens één van hen komt zeker niet terug. Als we polsen naar een aanpak op groepsniveau, zegt de directeur dat dat al gebeurt. Hij heeft de klas al twee keer toegesproken. Maar in het verslag van het tuchtverhoor ontbreken het perspectief en de engagementen van Ahmed en zijn vader helemaal. Dat lieten we toevoegen. Onderaan in het verslag staat dat elke volgende inbreuk aanleiding kan zijn om een nieuwe tuchtprocedure op te starten. Maar zo strikt wordt dat niet gehanteerd, verzekert de directeur. Ahmed gaat dezelfde dag nog terug naar de les.

In juni, in volle examenperiode, start de school opnieuw een tuchtprocedure tegen Ahmed. De familie begrijpt er niets van. Ahmed kwam zijn engagementen na. Zijn schoolresultaten zijn verbeterd. Op Smartschool staat een opmerking over vergeten turnkleren en een eenmalige opmerking van de leerkracht ICT. De school had geen contact opgenomen met Ahmeds vader. Ahmed vraagt of we weer kunnen meegaan naar het tuchtverhoor.

Dat tuchtverhoor werd een dovenmansgesprek. De directeur windt er geen doekjes om: om de klasgroep te redden, besliste hij vier leerlingen definitief uit te sluiten, onder wie Ahmed. Van de engagementen waarover ze vier maanden eerder afspraken, herinnert de directeur zich niets. Als we het verslag van het tuchtverhoor en zijn brief met de beslissing voorleggen, zegt hij dat het allemaal toch niet genoeg was. Maar hij maakt dat niet concreet. De directeur erkent dat Ahmed zijn resultaten beter zijn, maar hij moet toch vertrekken. Ahmed en zijn vader zijn bijzonder ontgoocheld in de schooldirecteur en gaan niet in beroep. Het Kinderrechtencommissariaat maakte zijn opmerkingen over aan de directeur en het schoolbestuur. Dat liet weten het te zullen opnemen met de directeur.

Waken over evenwicht in perspectieven

Veel ouders hebben weinig vertrouwen in de beroepscommissie omdat die in de schoolstructuur zit. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt het schoolbestuur zorgvuldig de externe leden in een beroepscommissie te kiezen. We vragen te kiezen voor leden die helemaal onafhankelijk zijn. We blijven daarover een decretale bepaling vragen. En we zijn er voorstander van om bij de Commissie Leerlingenrechten een vaste pool op te richten van mensen die extern lid kunnen worden in beroepscommissies.

Als we als vertrouwenspersoon meegaan naar een beroepscommissie, waken we over het evenwicht tussen het perspectief van school, leerling, ouders en beroepscommissie.

Belangenafweging

Begin mei hebben de 18-jarige Thomas en zijn moeder beroep aangetekend tegen zijn definitieve uitsluiting sinds 2 mei. Thomas zit in het 6e jaar tso. Hij kreeg een jobaanbieding, maar daarvoor heeft hij zijn getuigschrift nodig. Zijn schoolresultaten zijn prima, op zijn stageplaats zijn ze heel tevreden en zijn geïntegreerde proef (GIP) is zo goed als klaar. Problemen op school had hij niet. Maar Thomas werd net voor de paas-

vakantie beschuldigd van cannabis dealen aan een minderjarige medeleerling. De vader van die jongen toonde de directeur een sms-conversatie die dat zou aantonen. Op basis daarvan werd Thomas na de paasvakantie tien dagen preventief geschorst. In het tuchtverhoor legde Thomas uit dat hij de medeleerling kent van op de lijnbus. Hij erkende dat hij gevraagd werd of hij iets kon 'fixen' en dat hij eens zou 'rondhoren', maar dat dat er nooit van gekomen is. Zelf is hij hoogstens een heel sporadische gebruiker, zeker geen dealer. Bovenal vragen Thomas en zijn moeder de kans om zijn GIP te kunnen afwerken en te verdedigen voor de jury. Nu nog een andere school moeten zoeken, komt neer op een verloren jaar. Thomas wil gaan werken en ziet een jaar langer op de schoolbanken niet zitten. Thomas stelt voor om elke dag gefouilleerd te worden en elke week een urinetest af te leveren. Hij is bereid tot alles als hij maar kan afstuderen. Maar de directeur wil niet meer onderhandelen. Thomas en zijn moeder vragen hulp aan het Kinderrechtencommissariaat.

De Klachtenlijn belde de directeur. Die vindt het tuchtdossier voor zich spreken en verwijst door naar het schoolbestuur dat een beroepscommissie aan het samenstellen is. De voorzitter van het schoolbestuur erkent de dramatische timing van de beslissing. We ondersteunen Thomas en zijn moeder in hun vraag om redelijkheid. De beroepscommissie besliste de definitieve uitsluiting te bevestigen op basis van proportionaliteit, maar om billijkheidsoverwegingen laat ze de maatregel pas ingaan op 31 augustus. Zo kreeg Thomas de kans om zijn getuigschrift te halen. Toegang tot de school kreeg hij alleen nog voor zijn GIP-verdediging. De beroepscommissie werkte een aangepast programma uit voor de laatste anderhalve maand van het schooljaar: een combinatie van huistaken en stage. Ook op de proclamatie was hij niet welkom.

”

Het belang van het kind was een leidend principe in de beroepsprocedure. Toch is dit dossier ook exemplarisch voor hoe we andere belangen en rechten van de leerling in het gedrang zien komen. We stellen in tuchtdossiers vaak vast dat beweerde feiten niet bewezen zijn. Toch bevestigen beroepscommissies definitieve uitsluitingen op basis van het proportionaliteitsbeginsel. Jongeren blijven nog te vaak gestigmatiseerd.

Beroepscommissies motiveren op basis van het belang van de school. Dossiers over drugs zijn slecht voor het imago van de school, zeker in inschrijvingsperiodes. Scholen scoren beter met nultolerantie. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor een uitgewerkt en evenwichtig beleid. We verwijzen naar de instrumenten van het Vlaamse expertisecentrum, de Vereniging voor Alcohol en Andere Drugproblemen (VAD).

Herstelgericht werken is kiezen voor insluiting

Meer en meer scholen kiezen in hun beleid voor herstelgericht en verbindend werken. Het Kinderrechtencommissariaat pleit al lang voor herstelgericht werken. Dat draagt bij tot een constructieve oplossing van conflicten en tuchtproblemen en tot een meer verbindend, respectvol en emancipatorisch schoolklimaat.

Hoewel er geen vaste definitie is voor herstelgericht en verbindend werken, denken we dat een herstelgerichte school toch minstens aan deze voorwaarden moet voldoen:

- Een veilig leef- en leerklimaat waarin zorg- en sanctiebeleid hand in hand gaan
- Open communicatie
- Een sfeer waarin alle leden van de schoolgemeenschap hun verantwoordelijkheid kunnen en mogen opnemen om relaties op te bouwen, te onderhouden en te herstellen.

Sommige scholen komen te pas en te onpas aan- draven met herstelgericht werken. Zo wordt het begrip soms uitgehold en blijft het een mooie verpakking voor al een genomen beslissing. We hopen dat scholen inzien dat herstelgericht werken geen inhoudsloos woord is maar het resultaat van een algemene mentaliteitsverandering in de aanpak van de school om op lange termijn effect te behalen. Anders wordt herstelgericht werken een containerbegrip dat gevuld wordt met ongewenste ladingen.

“

Is iedereen op de afspraak?

Op extra-murosactiviteit kwam de 19-jarige Pedro samen met vijf klasgenoten een uur te laat. Dat verplichtte de leerkracht om een activiteit te annuleren. Terug op school werden de zes leer-

lingen preventief geschorst voor de imagoschade aan de school. Ze moesten elk een excuusmail sturen naar de directeur. Terwijl de andere vijf leerlingen daarna een taakstraf kregen, werd Pedro definitief uitgesloten. De directeur vond dat hij te weinig spijt toonde en dat de visie in Pedro's mail haaks staat op het pedagogisch project van de school. Pedro en zijn moeder vroegen een gesprek met de directeur. Ze vragen ons advies want ze begrijpen niet wat de directeur bedoelt. Ze willen vooral vermijden dat Pedro in zijn laatste jaar nog van school moet veranderen.

De Klachtenlijn bekeek of de school de tuchtprocedure correct gevolgd had. Dat was niet het geval. Er was geen tuchtdossier en Pedro werd niet gehoord. Pedro had ook geen problematische voorgeschiedenis. Hij was wel een paar keer te laat gekomen op school. Een akkoordverklaring met het pedagogisch project en het schoolreglement vraagt wel een engagement van ouders en leerling, maar dan nog kunnen ze daar kritische bedenkingen bij hebben. Omdat het een Antwerpse school was, informeerden we over het tienpuntenplan van het LOP over definitieve uitsluitingen. We adviseerden om na te denken over herstel en voorstellen te formuleren. Na het gesprek bleef Pedro definitief uitgesloten. De directeur vond dat hij genoeg herstelgericht gewerkt had. In beroep werd de beslissing vernietigd op basis van procedurefouten en schending van het proportionaliteitsbeginsel. De beroepscommissie stelde extra herstelgesprekken voor met de leerkracht en de directeur.

”

“

Wederzijds respect

De moeder van de 16-jarige Jamila neemt bijzonder boos contact op met de Klachtenlijn. Vorige week was haar dochter met school naar het buitenland geweest. Op de terugweg liep het op de bus uit de hand. Leerlingen waren uitgelaten. Leerkrachten maanden de jongeren aan tot rust en vroegen om de bus netjes te houden. Bij een busstop sprak de buschauffeur de leerlingen aan. Hij vroeg of dat het respect was dat ze van de koran leerden? Jamila en andere leerlingen waren daardoor sterk geraakt. De leerkrachten slaagden er niet in rust te brengen. Integendeel: de leerlingen voelden zich in de steek gelaten,

terwijl de leerkrachten zich bedreigd voelden. Terug bij de school raakten de gemoederen verder verhit waar de ouders bij waren. In het weekend mailde de directeur alle ouders dat er vanaf maandag gesprekken zouden komen met de leerkrachten en de leerlingen. Dat stelde de moeder van Jamila gerust. Maar maandagvoormiddag kreeg ze telefoon van de directeur. Jamila werd onmiddellijk preventief geschorst. Ondertussen zit Jamila bijna een week thuis zonder gehoord te zijn. Moeder belde de busmaatschappij die zich verontschuldigde voor de uitspraak van haar werknemer. De busmaatschappij schreef ook een brief aan Jamila.

Het Kinderrechtencommissariaat luisterde naar het verhaal en sprak met Jamila. We toonden begrip en legden uit dat Jamila in het tuchtverhoor de kans zou krijgen om haar verhaal te doen. Omdat er een week na de feiten nog zoveel boosheid was, namen we contact op met de directeur. Die liet verstaan dat de beslissing vaststond. De klassenraad vroeg de onmiddellijke definitieve uitsluiting. De directeur had toen gezegd dat dat vier weken voor de eindexamens onredelijk was. Jamila zou definitief uitgesloten worden op het einde van het schooljaar. Bij de twee leerkrachten die zich bedreigd voelden, mocht Jamila geen les meer volgen en hoefde ze ook geen examens af te leggen. De directeur vond dat een herstelgerichte aanpak. Jamila bleef met veel vragen zitten en kon zich moeilijk concentreren op haar studies. Op Smartschool schreef ze een bericht naar de twee leerkrachten en de directeur. Ze vroeg een gesprek want ze wilde luisteren en begrijpen. Ze wilde ook uitleggen hoe zij zich voelde. Dat gesprek werd geweigerd.

De ouders tekenden beroep aan tegen de definitieve uitsluiting en vroegen het Kinderrechtencommissariaat als vertrouwenspersoon. We ondersteunden Jamila en haar ouders in hun vraag om herstel. De beroepscommissie vernietigde de definitieve uitsluiting en formuleerde aanbevelingen aan de school om nog dit schooljaar een hersteltraject op te starten. Jamila was opgelucht. Ze liet eind juni weten dat haar examens heel goed waren en dat ze al een eerste gesprek had met de leerlingbegeleider. Het Kinderrechtencommissariaat volgt dit begin volgend schooljaar verder op.

”

Leerlingen zitten lang thuis

Het Kinderrechtencommissariaat komt elk jaar in contact met gezinnen waarvan de kinderen na een sanctie weken of zelfs maanden thuis zitten. De leerling blijft wel als regelmatige leerling ingeschreven, maar zit eigenlijk thuis, nog te vaak zonder enige opvolging door de school of zonder actieve hulp om een nieuwe school te vinden. Daardoor kunnen leerlingen hun recht op onderwijs niet effectief uitoefenen.

Laatste schooldag eind maart?

We hadden het al over Thomas en Idriss. Thomas zijn laatste schooldag was uiteindelijk vrijdag 31 maart, de laatste dag voor de paasvakantie. Idriss had diezelfde dag zijn eerste tuchtverhoor. Hij keerde nog zes schooldagen terug. Dan volgde een nieuwe preventieve schorsing. Die werd verlengd omdat geen van beide ouders zich kon vrijmaken op het werk om naar het tuchtverhoor te komen. Daarna volgde een tijdelijke uitsluiting tot na de examens.

Wie kan opvangen?

De lagere school vangt leerlingen op, behalve als de school de ouders kan uitleggen waarom dat niet haalbaar is. Secundaire scholen bepalen zelf of de leerling op school moet zijn. Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat opvang meestal geweigerd wordt omdat de veiligheid in het gedrang is. De feiten waarvoor een leerling verwijderd wordt, zijn doorgaans niet van die orde dat de leerling een reëel gevaar is.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt scholen om er rekening mee te houden dat ouders ad-hoc opvang moeten vinden. Die periode kan bij schorsingen en uitsluitingen lang duren. Weinig ouders kunnen zo lang opvang plannen.

Werken aan terugkeer

We vragen van de school inspanningen om de leerling in alle rust terug te laten keren naar school. Als scholen terugkeervoorwaarden op-

leggen, is het belangrijk actief samen te werken met de ouders en eventuele hulpverleners. Terugkeervoorwaarden zoals 'positieve gedrags-evolutie' of 'op adequate manier deelnemen aan het lesgebeuren' kunnen veel concreter. Die voorwaarden hangen nauw samen met het pedagogisch project van de school. Niet elke school heeft dezelfde verwachtingen of trekt dezelfde grenzen. Niet elke school heeft dezelfde leerlingenpopulatie.

Leerlingen die definitief uitgesloten worden op het einde van het schooljaar hebben het recht om tot eind juni effectief de lessen bij te wonen. De Klachtenlijn stelt regelmatig vast dat gevraagd wordt om thuis te blijven. Meer dan eens wordt ouders een doktersattest gevraagd. We vragen om de leerling en zijn ouders altijd te blijven beschouwen als partners. Dat is cruciaal om de re-integratie van de leerling te bevorderen. Samenwerking is niet alleen in het belang van de gestrafte leerling, maar ook in het belang van de medeleerlingen, de school en het onderwijs.

5.10.

Onderwijskwaliteit

Van ROK over OK naar inspectie 2.0

Het kwaliteitsdecreet van 2009 geeft scholen en centra de verantwoordelijkheid om kwaliteitsonderwijs te verstrekken en het onderwijs kwaliteitsvol te ondersteunen. In februari 2015 gaf de minister van Onderwijs de onderwijsinspectie de opdracht om samen met zoveel mogelijk belanghebbenden een referentiekader voor onderwijskwaliteit (ROK) uit te werken. In september 2016 was het gemeenschappelijk kader klaar: ROK maakte plaats voor OK (onderwijskwaliteit). De term erkent en waardeert de sterkte van scholen. Scholen, begeleidingsdiensten en onderwijsinspectie gaan nu zelf aan de slag met dit kader. Schoolteams om een eigen kwaliteitsbeleid te ontwikkelen en hun eigen pad uit te stippelen, begeleidingsdiensten om scholen te inspireren en te ondersteunen en de onderwijsinspectie om een vernieuwd kwaliteitstoezicht (inspectie 2.0.) uit te bouwen.

Participatie en partnerschap

Onderwijs is geen individueel maar een collectief goed. School, leerlingen, ouders en welzijnswerkers zijn partners. Het klachtenbeeld toont dat scholen, ouders en leerlingen partnerschap vooral als een individuele relatie zien. Ouders stellen aanmeldingssystemen in vraag omdat hun kind niet terecht kan in hun favoriete of dichtstbijzijnde school. Scholen doen pesten af als plagerij of weerloosheid. De school probeert een leerling met negatief leiderschap in een klasgroep onder controle te krijgen met een individueel gedragscontract. Ouders zetten de school onder druk om een pester weg te sturen.

Onderwijskwaliteit is een gedeelde verantwoordelijkheid. We vragen aandacht voor het collectieve, voor partnerschap, voor samen school maken. Scholen die al langer inzetten op herstelgericht werken, getuigen over een verbeterd leef- en leerklimaat. Ze zijn minder bang voor juridische geschillen, net omdat de verbondenheid groeide. Ook tegen pesten is een schoolbreed en integraal beleid nodig. Andere partnerschappen zijn decretaal verankerd: om kosten te beperken, moet de school de bijdragen voorleggen aan de schoolraad. De overheid waarborgt daarmee het recht van inspraak bij de beoordeling of bepaalde kosten nodig of verantwoord zijn. Onlangs beklemtoonde het voorontwerp van decreet nog het participatieve karakter van leerlingenbegeleiding. Om kwaliteit te verzekeren, is het cruciaal dat het schoolteam daarin ondersteund wordt en zich bereid toont om zich te laten ondersteunen.

6. Recht op en in vrije tijd

6.1.

Nieuwe zuurstof voor recht op spel

Goe Gespeeld! wil het recht op spel meer leven inblazen. 'Goe Spelen is nooit af', zegt het samenwerkingsverband van jeugdwerkers. Daarom verruimden ze het voorbije werkjaar hun netwerk met bijvoorbeeld Kind en Gezin en Klasse. Ook het Kinderrechtencommissariaat maakt deel uit van het netwerk. Doel is: elkaar inspireren, via de achterban het draagvlak voor het recht op spel verruimen, samen acties opzetten en wellicht ook meewerken aan een Europees project.

6.2.

Pleidooi voor speels en toegankelijk lokaal vrijetijdsbeleid

Spelen, bewegen, vrienden ontmoeten en je welkom voelen in de buurt: het is voor veel kinderen even belangrijk als eten en drinken. Met een kindvriendelijk speel- en beweegbeleid kunnen lokale besturen het welzijn van kinderen, jongeren én volwassenen stimuleren. Met een gevarieerd en toegankelijk vrijetijdsaanbod komen lokale besturen tegemoet aan het recht op spel van alle kinderen. Kinderen met een beperking vinden nog altijd moeilijk toegang tot het lokale vrijetijdsaanbod. Een op de vijf kinderen in Vlaanderen heeft per jaar niet één week vakantie buitenshuis.

In ons memorandum 'Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten' vragen we aandacht voor:

- Een ruimtestructuur die vertrekt van functievermenging. Elke functie wordt vertaald in een planningslaag.
- Speel- en kindweefsels. Ze zijn een ideaal instrument om beweging en spel van klein en groot te stimuleren.
- Participatie van buurtkinderen en -bewoners bij het uittekenen van plannen.
- Een sterkere positie voor de jonge weggebruiker.

Een gevarieerd vrijetijdsaanbod voor alle kinderen en jongeren is mogelijk dankzij:

- Een gevarieerd vrijetijdsaanbod dat de werkingen voor kinderen met een beperking of de werkingen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren ondersteunt.
- Systematisch focussen op de toegankelijkheid van het vrijetijdsaanbod. Zorg voor kortingen en financiële steun. Ga na of extra vervoer en uitrusting nodig is. Stel geen verblijfsvoorwaarden want ook kinderen zonder wettig verblijf hebben recht op vrije tijd. Schrijf kinderen van gescheiden ouders met domicilie in een andere gemeente in op een verblijfsregister. Dan hebben zij ook recht op gemeentelijke kortingen voor sportlessen, speelpleinwerking of vakantiecampen.
- Goede doorstroming van jongeren uit kwetsbare groepen en van diverse achtergronden naar de functie van monitor.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

6.3.

Sport in beweging

Ethisch en gezond sporten

Voor minderjarigen gaat sporten om meer dan presteren: ook om plezier maken, graag sporten in een club waar ze zelf voor kiezen en samen spelen met vrienden in een veilige omgeving. Meldingen bij de Klachtenlijn laten zien dat sporten niet altijd even ethisch en respectvol verloopt.

De Panathlonverklaring geeft kinderrechten een plaats in de sportwereld. We juichen toe dat veel sportclubs de verklaring ondertekenden. Klachtenonderzoek toont dat clubs de verklaring nog te weinig hanteren om hun beleid en hun dagelijkse praktijk vorm te geven of aan af te toetsen. We verwijzen sportclubs naar het Internationaal Centrum Ethiek in de Sport (ICES), het kenniscentrum voor goede praktijken en instrumenten.

Aan de basis van klachten ligt vaak een schending van het recht op informatie, dat toch duidelijk in het statuut staat van de niet-professionele sportbeoefenaar. Dat statuut is geregeld in een decreet dat de rechten van de minderjarige sporter waarborgt in het contract, de vrijheidsregeling en de tuchtprocedure. Ook dit jaar kregen we weer meldingen die tonen dat minderjarigen en hun ouders geen of te weinig informatie krijgen over de regels als ze willen veranderen van club.

Transfer en recht op informatie

De 13-jarige Joris wil op het einde van de zomervakantie naar een andere club. Hij heeft er vrienden en praktisch komt het voor het nieuw samengestelde gezin ook beter uit. Maar zijn oude club weigert de transfer. De ouders hadden dat niet verwacht en kenden de regels niet. Ze werden daar nooit over geïnformeerd. Ze vragen wat ze kunnen doen.

Het Kinderrechtencommissariaat informeerde de ouders over de visie en het beleid van de voetbalbond. We adviseerden ze om samen met de nieuwe club een 'transfer door bijzondere omstandigheden' aan te vragen. De club ging niet in verzet na de goedkeuring van de transfer door de voetbalbond. De voetbalbond deelt onze bezorgdheid en wil beter informatie aanbieden op maat van minderjarigen en ouders.

Sportbeoefening van jonge voetballers zonder Belgische identiteitskaart in het gedrang

BX Brussels en Minor Ndako stelden ons een vraag in het najaar van 2016. Enkele jeugdspelers zonder Belgische identiteitskaart die zich inschreven bij een voetbalclub, konden niet meespelen in wedstrijden. Dat had een grote impact op de jonge spelers: ze kwamen in een andere positie terecht dan hun leeftijdsgenoten en verloren hun grootste motivator: meedoen aan de competitie. Het probleem is bekend bij het Kinderrechtencommissariaat. In 2010 formuleerden we er al een advies over.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Geen uitsluiting voetbalcompetitie*, 2009-2010/2, 7p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/geen-uitsluiting-uit-voetbalcompetitie-van-kinderen-een-precaire-situatie>

In december 2016 zaten we met BX Brussels, Minor Ndako, Sport Vlaanderen en de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) rond de tafel. In dat overleg werd duidelijk dat minderjarigen zonder Belgische identiteitskaart wel kunnen meespelen in de Belgische amateurcompetitie. Wie aangesloten is bij de KBVB, kan meedoen aan wedstrijden. Scheidsrechters mogen geen spelers weigeren die aangesloten zijn bij de voetbalclub.

Om aan te sluiten, is een bewijs van identiteit nodig. Dat hoeft geen identiteitskaart te zijn. Een bewijs van inschrijving in het wacht- of vreemdelingenregister (bijlage 26), een attest van gezinsamenstelling, en een verklaring van ouders of voogd volstaan. Identiteitscontrole gebeurt wel vanaf de leeftijdscategorie U16. Ondertussen startte het project 'Iedereen op het veld'. Het project wil de integratie van vluchtelingen en asielzoekers in onze samenleving bevorderen via sport.

Kind buitenspel door conflict tussen volwassenen

Kinderen zijn soms niet meer welkom op wedstrijden of in hun sportclub omdat er een conflict is tussen hun ouders en de club. Hun ouders reageerden te fanatiek aan de zijlijn of waren het niet eens met beslissingen van de trainer of van het clubbestuur.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het onrechtvaardig dat kinderen gesanctioneerd worden voor iets waar ze niets mee te maken hebben. Klachtenonderzoek toont dat clubs bij een uitsluiting doorgaans te weinig of zelfs geen rekening houden met het belang van het kind. De maatregel raakt ook het recht van het kind om waardig behandeld te worden. Dat recht staat in de Panathlonverklaring.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt of er bemiddeling mogelijk is in de sportfederatie. We brengen federatie en gezin met elkaar in contact en volgen op. Is er in de federatie geen bemiddeling meer mogelijk, dan bemiddelen we

zelf. We vragen federaties om interne klachtenprocedures verder uit te werken en bemiddeling daarin een centrale plaats te geven.

Gymfederatie bemiddelt

Een moeder neemt contact op met de Klachtenlijn voor haar 8-jarige dochter Sylke. Na meningsverschillen met de voorzitter stopte ze als trainer in een turnclub. Terwijl er nooit problemen waren met haar dochter, werd ook Sylke geviseerd en aan de kant geschoven. Ze werd extra hard aangepakt toen ze eens te laat kwam op een training en daarna beschuldigd van pestgedrag. Het hele gezin was niet meer welkom bij de club. De schepen van Sport bemiddelde. Een week later wordt Sylke opnieuw aan de kant gezet. Ze wordt ingedeeld bij een andere groep en mag niet meer meedoen aan wedstrijden. De voorzitter eist dat de ouders een document ondertekenen met eenzijdige voorwaarden. De schepen stelt een nieuw gesprek voor maar de voorzitter weigert. Kan het Kinderrechtencommissariaat helpen?

De Klachtenlijn luisterde naar het gezin en de schepen. We waren bezorgd over de verregaande eisen aan het gezin en vooral over de impact daarvan op Sylke. We vroegen de ethische commissie van de gymfederatie om te bemiddelen. De federatie werkte een oplossing uit waarin minderjarige, ouder én club zich konden vinden. Uiteindelijk verdween het meisje wel definitief uit de wedstrijdselecties omdat ze niet genoeg niveau zou halen. Op het einde van het seizoen stopte ze met gym.

Paarden(be)middel(ing)

Eind april neemt een vader contact op met de Klachtenlijn. Zijn lidmaatschap van de ponyclub en dat van zijn 15-jarige zoon Pieter werden opgezegd omdat vader het oneens was met beslissingen van het clubbestuur. De club adviseerde zelf om te veranderen van club, maar de familie weigerde dat omdat dat voor Pieter een onbegrijpelijke straf was. Vader en zoon tekenden beroep aan tegen de beslissing en vroegen het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat. De beroepscommissie bevestigde de tuchtmaat-

gel. Pieter en zijn vader vragen bemiddeling van het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat ging aan tafel zitten met bestuurders van de federatie en van de ponyclub. Sport Vlaanderen schoof mee aan. Samen met de sportadministratie van de Vlaamse overheid uitten we onze bezorgdheid over de beslissing. Die is in strijd met de erkenningsvoorwaarden van de club en van de federatie. Een kind uitsluiten vanwege de houding of het gedrag van de ouders is in strijd met het recht op een waardige behandeling zoals dat opgenomen is in het kinderrechtenverdrag en de Panathlonverklaring die federatie en club ondertekenden. Ook de rechten van de verdediging werden in de tuchtprocedure niet gerespecteerd.

Begin juni hief de algemene ledenvergadering en het bestuur van de ponyclub de maatregel op. Tegelijk bevestigden de leden hun vertrouwen in het bestuur. De federatievoorzitter vroeg het Kinderrechtencommissariaat om een afsprakenkader uit te werken. Zelf engageerde hij zich tot communicatie en verdere opvolging bij de club. Het federatiebeleidsplan over ethisch verantwoord sporten en de Panathlonverklaring waren ons referentiekader. Op basis van gesprekken met Pieter, zijn ouders, het clubbestuur, de federatie en clubleden en een clubtraining die we meemaakten, kwamen we tot concrete afspraken over bereikbaarheid van trainingen en wedstrijden, recht op ouderlijk toezicht, ondersteuning, training en coaching, inspraak en participatie van leden. We planden een evaluatiemoment op het einde van het seizoen. Eind augustus waren de afspraken goed nageleefd.

Sport met grenzen

Voiceproject

Sinds 2014 erkent de Europese Unie dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een probleem is in de sport, en dat er ook minderjarige slachtoffers zijn. De Europese Unie wilde daar meer onderzoek over.

Het Voiceproject (*Voices for Truth and Dignity*) is een Europees samenwerkingsverband van acht universiteiten dat seksueel grensoverschrijdend

gedrag in de sport onderzoekt om aanbevelingen te doen die sport veiliger moeten maken. Dan kan de sportsector zich weerbaarder maken tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag en de integriteit van elke sporter vrijwaren. In België werken Universiteit Antwerpen en Thomas More mee aan het project.

► <http://voicesfortruthanddignity.eu/>

Bijzondere commissie grensoverschrijdend gedrag in de sport

Naar aanleiding van getuigenissen in de media over seksueel grensoverschrijdend gedrag in het judo riep het Vlaams Parlement een bijzondere commissie in het leven. Die neemt het seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport onder de loep. Ze wil eind 2017 aanbevelingen klaar hebben.

Vervolgonderzoek dossier *Geweld, gemeld en geteld*

In 2011 publiceerden we het dossier *Geweld, gemeld en geteld*. Dat gaat over geweld tegen kinderen thuis, op school en in de vrije tijd. We lieten kinderen en jongeren zelf aan het woord en deden aanbevelingen over de aanpak van geweld. De onderzoeksresultaten toonden dat extra beleidsaandacht voor geweld tegen kinderen geen overbodige luxe is. Het Kinderrechtencommissariaat suggereerde daar enkele pistes voor.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Dossier *Geweld, gemeld en geteld*, 2011-2012, 62p., https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/dossier_geweld_09_2011.pdf

Eind 2016 startte een vervolgwetenschappelijk onderzoek over geweld op kinderen en jongeren. Het onderzoek is een initiatief van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De Groep Gezondheid en Welzijn van de UC Leuven-Limburg voert het onderzoek uit. De kinderrechtencommissaris zetelt in de begeleidende stuurgroep. De oplevering van het eindrapport verwachten we tegen 31 juli 2018.

6.4.

Media

Minderjarigen in de media

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg opnieuw meldingen over kinderen en jongeren die in de media verschijnen. Vorig jaar publiceerden we daar aanbevelingen over die nog altijd actueel blijven. Het Kinderrechtencommissariaat waakt over de bescherming én de participatie van kinderen en jongeren in de media.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Brochure *Minderjarigen in de media? Tips voor journalisten en programmamakers en Modelformulier toestemming minderjarigen en media*, januari 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/minderjarigen-en-media>

Horen kinderen thuis in showbusiness?

Een burger maakt zich zorgen over de kinderen die meedoen aan het tv-programma *The Voice Kids*. 'Worden die kinderen niet publiek te kijk gezet? Horen kinderen wel thuis in zo'n programma?' Wat is de visie van het Kinderrechtencommissariaat?

Kinderen en showbusiness, voor het kinderrechtenverdrag kan het wel degelijk. Artikel 31 zegt dat kinderen recht hebben op vrije tijd en op volwaardige deelname aan het culturele en artistieke leven. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat kinderen dan wel goed omkaderd worden. Dat ze bij de opnames een professional kunnen aanspreken als ze vragen of moeilijkheden hebben. Dat de mediamensen de kinderen goed voorbereiden op hun publieke optreden en duidelijk informeren over wat ze wel en niet gaan uitzenden. Dat juryleden gecoacht worden om kindvriendelijk feedback te geven. En dat de tv-makers ook na de uitzending nog aanspreekbaar blijven voor de kinderen. We informeerden de melder over ons werkbezoek aan *The Voice Kids* in 2014, over onze brochure en over onze ruime aandacht voor minderjarigen in de media.

Ongevraagd opgevoerd

Een moeder meldt dat haar 8-jarige dochter en haar man ongevraagd verschijnen in een campagnevideo van een ngo. Op weg naar school passeerden zij een straatactie van die ngo. In de video komt haar dochter close-up in beeld. Ze wordt opgevoerd alsof ze de actie van de ngo ondersteunt. De ngo had geen toestemming gevraagd. Moeder is bang voor eventuele negatieve gevolgen van de video voor haar dochter, bijvoorbeeld op school. Ze vraagt om haar dochter en haar man uit de video te halen. Ze voelt zich niet veilig genoeg om zelf de ngo aan te spreken en vraagt het Kinderrechtencommissariaat om op te komen voor de rechten van haar dochter en van de andere afgebeelde kinderen.

De Klachtenlijn deelt de bezorgdheid van de moeder over hoe het meisje in beeld komt. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt altijd toestemming te vragen van de minderjarige en in principe ook van de ouders. In dit geval was dat extra nodig doordat het om een politiek en emotioneel beladen thema ging. De ngo toonde begrip en haalde de video offline. Ze veronderstelden dat toestemming niet nodig was omdat het een informatieve en geen commerciële boodschap was. Tegelijk wees de ngo op het gebruik van de beelden door tv en kranten. Het Kinderrechtencommissariaat bekeek de reportages en artikels, maar daarin werden geen beelden van kinderen hergebruikt. We lieten dat de ngo nog weten en bezorgden ze onze brochure.

Nieuwe media: aandacht voor kansen

Nieuwe media zijn steeds belangrijker in de leefwereld van kinderen en jongeren, maar krijgen vaak vooral aandacht door de risico's. Het Kenniscentrum Kinderrechten organiseerde daarom een studiedag over participatiekansen van nieuwe media. Het Kinderrechtencommissariaat bracht er een slotreflectie.

► Reflectie vanuit het Kinderrechtencommissariaat op: Research on Stage 'Wifi is wijsjong! #indebannen van verbinding', Kenniscentrum Kinderrechten, 20 oktober 2016, keki.be/sites/default/files/RoSt%202016_Reflectie%20Kinderrechtencommissariaat.pdf

We stelden vast dat er over nieuwe media vaak gedacht wordt in tegenstellingen die eigenlijk artificieel zijn. Zo hoeven participatie en bescherming elkaar niet uit te sluiten: de beste bescherming ligt wellicht juist in vroege, begeleide participatie. Ook de online- en offlineomgeving zijn geen aparte werelden, zoals het vaak lijkt. In het leven van kinderen en jongeren zijn ze helemaal met elkaar verweven. Of de tweedeling tussen volwassenen en kinderen. Ook die is achterhaald voor wie werkt aan mediawijsheid: ouders of leerkrachten en kinderen en jongeren kunnen beter hun kennis en vaardigheden samenbrengen om aan mediawijsheid te werken. Als mediabedrijven kinderen meer als standaardgebruiker zouden zien om gebruikersvoorwaarden en klachtenprocedures toegankelijk te maken, zou dat ook volwassenen ten goede komen.

Daarnaast vragen we aandacht voor de sociale kloof in de toegang tot en het gebruik van de media. Onlinetoegang is een basisvoorziening geworden en digitale vaardigheden zijn vandaag absoluut nodig om in de samenleving mee te kunnen. Meer dan ooit zijn er initiatieven nodig om de digitale kloof te dichten. Interessante projecten gebruiken digitalisering om empowerend te werken en verbinding te maken tussen leefwerelden.

Vanuit die positieve kijk op mediaparticipatie maakte het Kinderrechtencommissariaat kennis met een project van Maks, een Brusselse vzw die inzet op digitale inclusie. De kinderrechtencommissaris bracht een bezoek aan de Sint-Albertschool in Molenbeek, waar Maks de kinderen van het zesde leerjaar een workshop 'GameLab' gaf over gamen en programmeren.

Een nieuw kanaal voor jonge kijkers?

In december 2016 diende de VRT bij de Vlaamse Regering een dossier in om een nieuw lineair tv-kanaal te kunnen aanbieden: Ketnet Jr. voor jonge kinderen van 0 tot 5 jaar. De Vlaamse Regering vroeg een advies aan de Vlaamse Regulator voor de Media, die het Kinderrechtencommissariaat om zijn mening vroeg.

Het Kinderrechtencommissariaat bevestigde het belang van de mogelijkheid om te kunnen kiezen voor een reclamevrije tv-zender, ook voor de jongste kijkers. We hechten veel belang aan de inclusieve opdracht van een publieke zender. Die moet proberen om alle kinderen te bereiken en niet alleen de commercieel meest interessante groepen. Het Vlaamse aspect van de nieuwe zender vinden we een meerwaarde tegenover het dominante buitenlandse aanbod. De invulling daarvan moet uiteraard gebeuren met aandacht voor de diversiteit die Vlaanderen kenmerkt. Dan zoek je tegelijk aansluiting met de leefwereld van kinderen én verbinding tussen verschillende leefwerelden van kinderen in Vlaanderen.

- ▶ Het advies van de Vlaamse Regulator van de Media en de bijlagen zijn te vinden op de VRM-website, www.vlaamseregulatormedia.be/nl/nieuws/2017/ketnet-jr-advies-vlaamse-regulator-voor-de-media

7. Rechten op en in het gezin

7.1.

Versterkt kinderrechten- perspectief nodig bij interlandelijke adoptie

Adoptie is een van de meest complexe beschermingsmaatregelen, en bij interlandelijke adoptie wordt het zelfs nog ingewikkelder. Er zijn veel verantwoordelijken bij betrokken, en die moeten met veel factoren rekening houden. De risico's van interlandelijke adoptie blijken uit de problemen met verschillende adoptiekanalen. Die doen vragen rijzen over de regelgeving.

De conceptnota voor een nieuwe regelgeving over interlandelijke adoptie gaf in 2015 het startschot. In maart en april 2016 organiseerde het Vlaams Parlement daar hoorzittingen over. Ook de kinderrechtencommissaris stelde daar zijn advies voor. Daarna kwam de Commissie Welzijn van het Vlaams Parlement nog een paar keer samen over dit thema. Het wordt dringend tijd voor een nieuw decreet dat interlandelijke adoptie hervormt.

Vanuit kinderrechtenperspectief zijn wij bij interlandelijke adoptie bezorgd dat er niet altijd oog is voor het perspectief van de adoptiekinderen zelf en voor de impact van de adoptie op hun leven. Soms krijgen ze te weinig kansen in hun land van herkomst. Het belang van het kind lijkt in het adoptietraject niet altijd het doorslaggevend criterium te zijn. Adoptie gaat om meer dan opgroeien in een warm en veilig nest. We stellen ons ook vragen bij de adopteerbaarheid van sommige kinderen: oudere kinderen, kinderen in armoede of kinderen van wie de ouders nog in beeld zijn bijvoorbeeld.

7.2.

Ouderschap en kinderrechten

Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens

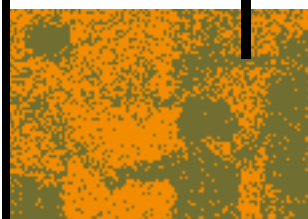
Elke thuissituatie heeft zijn eigenheid. Ouders proberen kinderen naar best vermogen op te voeden. Het ouderlijk gezag biedt ouders de mogelijkheid om kinderen te leiden en te begeleiden naar volwassenheid. Ook het kinderrechtenverdrag erkent en respecteert die rechten en verantwoordelijkheden van ouders.

Soms is er toch een conflict tussen het ouderlijk gezag en de rechten van kinderen. Zeker naarmate kinderen ouder worden en ouderschap een andere invulling krijgt. Met de leeftijd van de kinderen groeit ook hun capaciteit om hun rechten zelf uit te oefenen. Ouderschap moet meegroeien op een manier die verenigbaar is met de ontwikkelende vermogens van de kinderen. Dat dat niet altijd gemakkelijk is, zien we in de meldingen over de rechten van kinderen in hun eigen gezin.

Grenzen van het ouderlijk gezag

Wat betekenen de rechten van kinderen thuis? Hoe verhouden die rechten zich tegenover het ouderlijk gezag? Welke inspraak hebben kinderen in hun opvoeding? Wat als ouders de rechten van hun kinderen schenden? Allemaal vragen waar ouders, kinderen, jongeren en professionals mee worstelen. Dan kloppen ze aan bij de Klachtenlijn. Meestal gaat het om situaties waarin melders de grenzen van het ouderlijk gezag aftasten. Wat mag? Wanneer schendt de uitoefening van het ouderlijk gezag de rechten van de kinderen?

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt of bemiddelt niet in opvoedingsconflicten tussen ouders en kinderen. We geven wel advies en informatie, zodat ouders en kinderen uit het spanningsveld kunnen raken. Dat doen we door de verschillende zienswijzen te verhelderen en door suggesties te doen over hoe ze die spanning thuis bespreekbaar kunnen maken. We informeren ook over de betekenis van

kinderrechten thuis en de reikwijdte ervan. De Klachtenlijn heeft niet de nodige expertise om gezinsconflicten opgelost te krijgen, en het is ook niet onze opdracht om in die conflicten tussenbeide te komen. Daarom verwijzen we naar diensten en organisaties waar kinderen, jongeren en ouders terecht kunnen voor een luisterend oor, advies en informatie, zoals Awel, het JAC, 't ZitemZo (de vroegere Kinderrechtswinkel), de Opvoedingslijn en de Opvoedingswinkel.

“

Op straat

Mijn ouders dreigen er al lang mee me op straat te zetten als ik 18 word. Eerst nam ik dat niet serieus. Maar nu gaven ze me een datum. Ik kreeg zelfs kartonnen dozen met de boodschap 'voor als je verhuist'. Mijn kamer beloofden ze al aan mijn jongere zus. Toch ben ik geen probleemkind. Maar ik stelde de laatste tijd wel vaker hun autoritaire opvoeding zonder enige inspraak in vraag. Kunnen ze me zomaar uit huis zetten? Welke rechten heb ik? Kan ik mijn studies afmaken?

”

“

Ouders willen zekerheid om niet in de fout te gaan

Ik ben 16 en kom uit Nepal. Ons gezin is al zes jaar in België. Thuis is er veel ruzie tussen mijn ouders. Nu woon ik bij een vriendin en haar ouders omdat het thuis te moeilijk is. Mijn ouders begrijpen dat en zijn akkoord. Maar doordat ze de wet hier in België niet kennen, weten ze niet of dat zomaar mag. Ze komen straks naar hier voor een gesprek. Maar ze willen zeker zijn dat ze niets verkeerd doen. Ik hoor hier dat ouders dat met hun ouderlijk gezag mogen beslissen. Ik heb al met een advocaat gebeld die me zei dat het wel kon, maar dat het ook afhangt van de situatie. Veel meer informatie kreeg ik niet echt. Hoe zit dat dan precies?

”

“

Niet meer naar school

Ik ben 16 en woon al bijna twee jaar bij mijn tante in Turkije. Ik heb daar zelf voor gekozen na het overlijden van mijn moeder. De relatie met mijn vader is heel slecht en ik verwijt hem dat hij de oorzaak is van de zelfmoord van mijn moeder. Hij trekt zich sindsdien helemaal niets meer aan van mij. Ik weet zelfs niet waar hij woont en of ik nog ingeschreven ben in België. Sinds ik bij mijn tante woon, ga ik niet meer naar school. Ik besloot om nu toch terug te gaan. Maar net zoals in België is hier voor een inschrijving de toestemming van de ouders nodig of van een verantwoordelijke. De scholen aanvaarden de toestemming van mijn tante niet als officieel. Maar mijn vader deed nooit iets om dit in orde te brengen. Hoe los ik dat op?

”

Professionals in de knoop met ouderlijk gezag

Ook professionals worstelen in hun werking met de grenzen van het ouderlijk gezag. Hulpverleners, leerkrachten, directies en het CLB lopen in hun werking soms vast op spanningen of vragen die raken aan het ouderlijk gezag. Ze worden geconfronteerd met situaties waarin ze het gevoel hebben dat de uitoefening van het ouderlijk gezag de rechten van het kind dreigt te schenden. We proberen praktijkwerkers dan inzichten, juridische kapstokken en advies te geven om verder aan de slag te kunnen. Maar een oplossing ligt niet altijd voor de hand.

“

13 en alleen op de wereld

Ons CLB werd door de school aangesproken over de situatie van een jongen van 13. Op schooluitstap had hij het zo bont gemaakt dat een leerkracht en de directie hem naar huis brachten. Daar bleek dat de jongen al een tijd helemaal alleen thuis was. De moeder is in het buitenland en de vader is internationaal vrachtwagenchauffeur. Er is niemand die de jongen opvangt. Kunnen ouders dat zomaar beslissen? Bestaat hier wetgeving rond? We gaan deze situatie in elk geval verder opnemen als een verontrustende opvoedingssituatie.

”

“

Getouwtrek over school- en studiekeuze

Als GOK-coördinator loopt ik vast op een situatie van een leerlinge van 13. Ze heeft geen moeder meer. De leerkracht meldde problemen in de klas aan haar vader. Dat het meisje slecht ziet, zou haar problemen kunnen verklaren. Vader reageert niet op de bezorgdheid van de leerkracht. Eerst reageerde hij agressief, maar daarna beloofde hij toch naar een oogarts te gaan. Dat deed hij niet. Het meisje zegt niet gelukkig te zijn met de schoolkeuze en de richting die ze van haar vader moet volgen. Maar haar vader staat erop dat zijn twee kinderen naar dezelfde school gaan. Het resultaat is dat het meisje opstandiger wordt en het dreigt uit de hand te lopen. Ook het CLB ging al op huisbezoek voor een gesprek, maar komt geen stap verder. Waar ligt de grens van het ouderlijk gezag? Wat kunnen we nog doen?

”

“

Terug naar Ecuador

Een meisje van 16 uit Ecuador kwam voor hulp naar ons JAC. Ze is nu drie jaar in België bij haar ouders na een gezinshereniging. Ze had seks met haar vriendje. Haar ouders kwamen dat te weten, wat voor veel conflicten zorgt. Haar hele familie is nu boos op haar. Haar ouders overwegen haar terug te sturen naar Ecuador. Zij wil dat niet. Kunnen haar ouders dat eenzijdig beslissen? Hoe kunnen we dit meisje helpen?

”

“

Toezicht met camera?

Na een teambespreking onder consultants bleven we nog met twee onbeantwoorde vragen zitten. Het gaat over situaties waarin een ouder volgens ons wel erg ver gaat in de uitoefening van het recht op toezicht van de kinderen vanuit zijn ouderlijk gezag. Een eerste vraag gaat over een geplaatste jongen van 14 die in conflict ligt met zijn ouders. De vader maakt zich zorgen over het doen en laten van de jongen en pakte daarom zijn gsm af. De jongen krijgt die pas terug als hij al zijn toegangscode geeft zodat zijn vader zijn sms'jes kan lezen. De tweede vraag gaat over een

vader die camera's en een babyfoon plaatste in de slaapkamers van zijn dochters. Zo wil hij toezicht houden of de meisjes niet te laat opblijven of rondlopen. De meisjes vinden dat erg moeilijk. Zelf vinden we dit toch wel heel extreme vormen van controle. Mogen ouders zover gaan?

”

“

Geen contact meer met halfzus

De mama van een meisje van 13 verblijft in een psychiatrische voorziening. Ze heeft nog een kind van een andere vader ook. Maar dat meisje is nu geplaatst in een pleeggezin, terwijl haar dochter van 13 nog thuis bij haar vader woont. Die dochter van 13 mist haar halfzusje en wil graag contact. Maar haar mama verbiedt dat. Kan het meisje zonder toestemming van haar mama toch iets ondernemen om contact te hebben?

”

Geweld in het gezin

Soms lopen de spanningen zo hoog op dat er meer nodig is dan een luisterend oor of advies. Of stellen we vast dat een beslissing of handeling van een ouder in de opvoeding het belang en het welzijn van de kinderen schaadt of dreigt te schaden. We krijgen nog geregeld te maken met meldingen van geweld thuis. Dan is er concrete hulp of een interventie nodig.

We zien dat melderders vooral op zoek gaan naar manieren om te helpen, middelen om de kinderen te beschermen of plaatsen waar ze met hun ongerustheid terecht kunnen. Vaak weten ze niet bij welke diensten ze kunnen aankloppen. Dan geven we advies of verwijzen we naar diensten met een ruimer aanbod zoals het JAC, het CLB, het CAW, het meldpunt 1712 of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling.

We merken soms een zekere schroom om contact op te nemen met diensten. Meestal uit angst dat de melding zou leiden tot onverwacht zwaar ingrijpen in de thuissituatie. Zeker als de melding van naaste familie komt of van kinderen en jongeren zelf.

Daarom proberen we eerst een goed zicht te krijgen op de situatie om zo gericht mogelijk door

te verwijzen. We polsen naar de ernst van de situatie, of er dreigend en acuut gevaar is, of er een netwerk is, of er al diensten bij betrokken of op de hoogte zijn. Bij geweldsituaties met dreigend gevaar verwijzen we ook door naar politie en parket. Waar het nodig is, blijven we de melding opvolgen tot de kinderen de nodige hulp en bescherming krijgen. Komt die hulp er niet binnen een redelijke termijn, dan onderzoeken we verder waar de oorzaak ligt.

- ▶ Zie ook pagina 53, Interventies van gemandateerde voorzieningen in verontrustende opvoedingssituaties

“

Ongeruste huisarts

Ik ben huisarts van een gezin vluchtelingen uit Oost-Afrika. Ik kreeg signalen uit de omgeving dat een kind slaag krijgt van zijn moeder. Zelf heb ik dit nooit vastgesteld. Ik had eerder de indruk dat het om een warm gezin gaat met zes kinderen. Ik had onlangs de kans om met de jongen alleen te praten. Hij erkent dat hij thuis geslagen wordt, maar zegt dat hij daar geen probleem mee heeft. Het is gebruikelijk om zo met ongepast gedrag van kinderen om te gaan en ze iets bij te leren. Volgens de jongen krijgt hij slaag omdat hij volgens zijn ouders soms opstandig is en geen respect toont. Hij aanvaardt dat. Ik vertelde hem dat het ook anders kan. Hij was erg benieuwd hoe dat in onze cultuur gaat. Ik denk niet dat er sprake is van mishandeling, maar er moet wel bijgestuurd worden. Ik wil een gesprek met de ouders. Wie kan helpen? Zijn er wettelijke principes die ik kan aanbrengen om het gesprek te openen?

”

“

Bezorgde vriend

Een vriendin uit mijn klas kwam al voor de tweede keer naar school met een kneuzing. Ze is 16. Volgens mij was het duidelijk een gevolg van een ruzie thuis. Ik sprak er haar over aan en ze vroeg me om hulp. Ze wil iets doen aan het geweld thuis, maar is bang om stappen te zetten die haar leven overhoop gooien. Ze wil ook haar jongere zusje niet achterlaten. Onlangs heeft ze zelfs een paar dagen niet thuis geslapen omdat ze te bang

was. Ze ging naar het CLB, maar die konden niet helpen omdat het probleem thuis ligt. Ik heb geen idee hoe ik kan helpen? Wie kan wel helpen?

”

“

Gesprek met ouders

Ik ben 11. Sinds ongeveer een jaar gebeurt het dat mijn ouders mij slaan. Ik vraag ze dan waarom ze dat doen. Ze willen dat ik zo leer luisteren, zeggen ze. Ik heb een goed contact met de zorgleerkracht op school. Ik heb er al vaak met haar over gesproken. Ze zegt dat het belangrijk is dat ik er met mijn ouders over spreek en dat ik het daar moeilijk mee heb. Ik wil dat iemand anders dat in mijn plaats doet. Ik durf het niet. De juf gaf me daarom jullie nummer. Kennen jullie zo iemand?

”

“

Verontrust over burens

Naast ons woont een moeder met vijf kinderen. De oudste dochter moet vaak babysitten als de moeder niet thuis is. Dan horen we verontrustende geluiden: onophoudelijk krijsende baby's, huilende kinderen, slaande deuren en andere geluiden waarbij wij een ongemakkelijk gevoel hebben. We zijn vooral bang dat het voor de oudste dochter te veel wordt en dat er ongelukken gebeuren. Kunnen jullie een controle sturen of waar kunnen we met onze ongerustheid terecht?

”

“

Ro1 van het CLB

Ons CLB begeleidt een meisje van 17 van Indische afkomst. Ze zegt dat ze thuis geslagen wordt en veel huishoudelijke taken moet doen. Eergisteren is de situatie danig geëscaleerd omdat ze niet meer naar huis wou. Ze verblijft voorlopig bij haar vriend en zijn ouders. Mocht ze nu terug naar huis gaan, dan wordt ze volledig afgezonderd: ze mag niet meer buiten, wordt opgesloten en mag ook niet meer bellen. Ze is ook bang voor uithuwelijking als ze in de zomervakantie naar India moet. Straks komen de ouders bij ons op gesprek. Hoe pakken we dat het best aan?

”

7.3.

Een 'thuis' na scheiding: gedeeld of verdeeld?

Scheiding in top 3

Niet altijd passend antwoord op problemen

Een breuk tussen ouders en de impact daarvan op de kinderen zal ondertussen zowat het meest onderzochte en beschreven onderwerp zijn van de laatste generaties. Onderwijs, gezondheidszorg, sport, jeugdwerk: allemaal hebben ze ondertussen richtlijnen hoe ze daar in hun werking mee om moeten gaan. Websites, zelfhulp-groepen, bemiddeling, juridische procedures, therapie, nieuwe methodieken: iedereen breekt er zijn hoofd over hoe ouderschapsconflicten na een scheiding te voorkomen of op te lossen. Toch is er voor veel kinderen nog geen passend antwoord op hun vraag hoe hun 'verdeelde' thuis als een 'gedeelde' thuis kan aanvoelen.

Dan kloppen kinderen, ouders, naaste familie en professionals aan bij de Klachtenlijn. Problemen na een breuk tussen ouders zijn opnieuw bij de meest gemelde klachten op de Klachtenlijn.

Klachtenlijn meestal ook machteloos

Ondanks de vele vragen en klachten heeft ook de Klachtenlijn geen antwoord op de situaties waarin kinderen in een 'verdeelde' thuis verblijven. In veel situaties die bij ons gemeld worden is het conflict tussen ouders zo geëscaleerd dat hulpverlening en justitie geen passend antwoord meer hebben op de hulpvraag van de kinderen.

We krijgen verhalen van kinderen, ouders, naaste familie en professionals waaruit blijkt dat ze soms al een hele weg aflegden, zonder resultaat. Natuurlijk horen we vooral van de meest vastgelopen situaties, waarin ouders voortdurend het conflict opzoeken of niet meer in staat zijn om gezond en constructief te communiceren. Met alle gevolgen voor het welzijn van de kinderen.

Waar hulpverlening en justitie geen antwoord kunnen geven, kan ook de Klachtenlijn geen oplossing aanreiken. We hebben weinig mogelijk-

heden om op te komen voor de individuele belangen van kinderen van wie de rechten geschonden worden bij een scheiding. We luisteren, geven advies en informatie en verwijzen ouders en kinderen waar mogelijk door naar hulp en juridische bijstand.

Omdat we klachten over scheiding niet onderzoeken, kunnen we ook geen uitspraak doen over de gegrondheid ervan. Het gaat om een eenzijdig belevingsverhaal van de melder. Maar de meldingen leren ons wel in welke precaire situaties kinderen na een scheiding kunnen terechtkomen. Ook al blijft het een belevingsverhaal, het toont in elk geval dat die kinderen opgroeien in een conflict.

Het klachtenbeeld toont het nut van blijvend correct en toegankelijk informeren, bemiddelen, vroeg verwijzen naar een passend aanbod en nieuwe methodieken ondersteunen die het belang van de kinderen bij een scheiding kunnen helpen bewaken. En als dat nodig is op tijd een beslissing van de rechter.

Geen thuisgevoel: scheiding op de Klachtenlijn

Ander huis, andere thuis?

Twee huizen, twee levens? Dat hoeft niet per se het geval te zijn. Opvoedingsverschillen mogen er zijn en zijn niet altijd nefast voor de kinderen.

De meeste ouders slagen er wonderwel in om de opvoeding van de kinderen samen waar te maken door goede en flexibele afspraken. Goede communicatie en overleg over belangrijke beslissingen tussen ouders zijn ook na de scheiding essentieel voor de opvoeding. Maar voor sommige kinderen lukt dat niet. Co-ouderschap betekent niet altijd dat de kinderen 'samen' opgevoed worden. Op de Klachtenlijn krijgen we die verhalen bijna elke dag te horen. Verhalen waarin de kinderen meegezogen worden in de strijd van de ouders over belangrijke beslissingen voor de kinderen: school, vrije tijd, medische en paramedische zorg, geestelijke gezondheidszorg, geldzaken en familiekwetsies. De term 'vechtscheiding' zegt onomwonden waar het over gaat. Ouders die leven in een voortdurend conflict met een onophoudelijk – vaak juridisch – gevecht om de kinderen.

Als alle energie naar die strijd gaat, is er geen tijd en ruimte meer om voor de kinderen een gezonde thuisbasis te creëren. Met alle gevolgen van dien voor het welzijn en de ontwikkeling van de kinderen. Helaas slagen we er als samenleving nog altijd niet in om ondanks alle inspanningen van justitie, hulpverlening, onderzoek en vorming grip te krijgen op die vechtscheidingen.

Kinderen vragen bij opvoedingsconflicten vooral dat er naar hen gekeken en geluisterd wordt. Zij hebben iets te vertellen en vragen ernstig genomen te worden als het ze te veel wordt. Zij zijn tenslotte het voorwerp van het conflict. Vaak krijgen ze te horen dat beslissingen van ouders behoren tot hun ouderlijk gezag. Dat is de wet. Ook de rechtbank en de hulpverlening moeten zich aan de wet houden en kijken soms machteloos toe hoe ouders bekvechten over – soms futiele – dagelijkse besommeringen. Kinderen meer inspraak geven ondermijnt het ouderlijk gezag, horen we meer dan eens. Maar ook ouders hebben de verantwoordelijkheid – lees gerust ‘plicht’ – om te zorgen voor een opvoeding waarin ontwikkeling, zorg en bescherming centraal staan.

Al die spanningen hebben een weerslag op de kinderen en kunnen vernietigend zijn voor hun welbevinden en ontwikkeling. Een breuk tussen de ouders is op zich al een aanpassing voor het kind en kan ook zonder conflicten zorgen voor een gevoel van onwelzijn. Conflicten versterken dat gevoel en maken kinderen des te kwetsbaarder voor psychosociale problemen.

De aanmeldingen geven een divers klachtenbeeld, zoals:

- Niet nageleefde verblijfs- en omgangsregeling
- Ruzie bij de overdracht van de kinderen
- Onenigheid over belangrijke beslissingen over school, hulp en zorg, vrije tijd
- Niet nageleefde onderhoudsplicht
- Beïnvloeding van de kinderen
- Ouderverstoting door boycot van persoonlijk contact
- Problemen met nieuwe relaties van de ouders
- Lange juridische procedures
- Parentale ontvoering
- Moeilijke toegang voor kinderen tot psychosociale zorg bij problemen
- Internationale conflicten
- Onuitvoerbaar of onduidelijk vonnis
- Geen of onzorgvuldig uitgevoerd spreekrecht van de kinderen

Vanuit de Klachtenlijn proberen we kinderen te ondersteunen met advies, een verwijzing naar een eerstelijnsdienst of informatie over hun rechten en stappen die ze zelf kunnen zetten. Ouders en naaste familie geven we informatie over de wet en over hulpvormen. De ernst van de impact op de kinderen en de onmacht van kinderen om er iets aan te doen, laten ook bij ons vaak een wrang gevoel na.

“

Geen toestemming meer voor topsport

Onze dochter van 14 doet al jaren aan topsport. Haar vader ligt al jaren dwars bij elke beslissing. De laatste maanden oefende hij zelfs zijn bezoekerrecht niet meer uit. Maar hij blijft wel klachten indienen bij de politie tegen van alles en nog wat. Telkens zonder gevolg. Ondertussen kregen we een oproep van de rechtbank voor bemiddeling. Mijn dochter en ik stelden daar onze hoop op. Maar vader kwam niet opdagen. Gevolg is dat hij nu geen enkele beslissing meer ondersteunt. Voor haar topsport moet onze dochter geregeld naar wedstrijden in het buitenland, waar ook de toestemming van vader voor nodig is. Afgelopen jaar gaf hij die voor het hele jaar. Nu weigert hij. De sportcarrière van onze dochter is afgelopen. Ze is er de put van in.

”

“

Geen sociaal leven voor jonge kinderen

Ik hecht als vader veel belang aan de sociale ontwikkeling van mijn kinderen. Daarom hebben onze kinderen ook nogal wat sociale activiteiten. Niet alleen in de familie, ook in de jeugdbeweging en de sport. Bij mij toch. Want als ze bij hun moeder zijn, mogen ze niet gaan. In een tussenvonnis zei de rechter dat hun moeder dit moet opvolgen. In het definitieve vonnis zegt de rechter dat kinderen van 7 jaar nog geen sociaal leven hebben, waardoor de kinderen nu maar de helft van de tijd naar de jeugdbeweging gaan of aan sport doen. De kinderen lijden daaronder. De rechter verwees naar het programma ‘Kinderen uit de knel’, maar het is wachten tot er plaats is. En eerlijk gezegd stel ik er weinig vertrouwen in dat dit hun moeder tot inzicht gaat brengen.

”

Verblijfsco-ouderschap in opspraak?

Ook de verblijfs- en omgangsregeling blijft vaak een struikelblok. Die regelt de persoonlijke omgang tussen ouders en kinderen en waar de kinderen wanneer verblijven. Voor de meeste kinderen betekent het dat ze op twee plaatsen een thuisgevoel moeten kennen. Ook daarover krijgen we veel vragen en klachten van en over kinderen die zeggen dat ze niet bij hun twee ouders een gezond en veilig thuisgevoel ervaren of voor wie de regeling niet werkt.

Sinds 2006 is verblijfsco-ouderschap de regel die bij voorrang onderzocht moet worden door de rechter. Dat kinderen daardoor meer bescherming krijgen van hun recht op persoonlijk contact met hun twee ouders is een goede zaak.

Het voorstel van resolutie dat begin 2017 werd behandeld in de Commissie Welzijn lijst de problemen op van gezinnen die in het systeem van verblijfsco-ouderschap zitten. Het Kinderrechtencommissariaat werd uitgenodigd op de hoorzitting. De signalen van de Klachtenlijn illustreren het belang van deze denkoefening.

- ▶ Deel V. Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris in Verslag over het voorstel van resolutie betreffende de gevolgen van het gelijkmatig verdeelde verblijf van kinderen bij beide ouders na een scheiding, *Parl. St. VI. Parl. 2014-2015, nr 306/2, 15*

Keerzijde van de medaille is dat de regeling ook toegepast wordt als ouders in ernstig conflict leven of amper communiceren over de opvoeding van de kinderen en over belangrijke beslissingen. Dan kan de regeling wel nefast zijn voor de kinderen. We zien vooral problemen als ouders in strijd leven, welke regeling er ook van toepassing is. In dat geval kan het voorkeursprincipe van gelijk verdeeld verblijf een versterkende factor of extra element zijn dat de situatie bemoeilijkt. Daarom stellen sommige wetenschappers, hulpverleners en beleidsmakers verblijfsco-ouderschap als voorrangregel in vraag.

Een ander element dat de regeling bemoeilijkt, is de fysieke afstand tussen de woonplaatsen van de twee ouders. Uit onze signalen blijkt dat ouders een gelijkmatig verdeeld verblijf eerlijk

vinden, maar dat kinderen en jongeren dat vaak anders zien.

Vanuit kinderrechtenperspectief pleiten we niet voor een 'standaardregeling', maar voor een regeling die tegemoetkomt aan de noden en het belang van het kind. De leefsituatie en noden van het kind moeten het uitgangspunt zijn. Elk kind en elke situatie is anders. Daarbij komt nog dat als kinderen ouder worden, de regeling soms aangepast moet worden. Het gaat dus niet op om één regeling in alle gevallen als ideaal naar voren te schuiven. Co-ouderschap en verblijfsco-ouderschap moeten onderscheiden blijven. Alle ouders zijn co-ouders, zelfs als kinderen een van de ex-partners weinig zien.

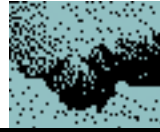
Ongezonde woonsituatie

Mijn ouders zijn gescheiden. Mijn jongere zus (12) en ikzelf (13) wonen de helft van de tijd bij mama en papa. De woonsituatie bij mama is nu heel slecht. Er is geen warm water, de verwarming is stuk en de spoeling van de toilet werkt niet. Het is er koud en vochtig. We zijn naar onze papa gegaan en willen niet terug naar mama zolang de problemen daar niet opgelost zijn. De rechter heeft ons hierover wel gehoord en er is vanaf januari een aangepaste regeling van tien dagen bij papa en daarna vier bij mama. Maar dat is geen oplossing. Wat kunnen we doen om bij papa te blijven zolang het huis van mama niet bewoonbaar is?

Wanneer is de grens bereikt?

Ik begeleid vanuit het CLB een 14-jarige jongen met autisme. Zijn ouders zijn al dertien jaar gescheiden, maar het lukt ze nog altijd niet om tot compromissen te komen. Bemiddeling willen ze geen van beiden. Al jaren strijden ze om de verblijfsregeling. Bij elke oplossing die we aanreiken, is er altijd wel een van de partijen die een probleem aanhaalt tegenover de andere. Dat zorgt voor enorme druk en onduidelijkheid bij de jongen. Hij heeft het emotioneel erg moeilijk en ondernam al een zelfmoordpoging. De oplossing van mama is dat hij niet meer naar zijn vader gaat, zodat de spanning rond de strijd stopt. Maar de

jongen wil wel contact met zijn vader. Dus vader strijdt verder om het verblijf. Ik heb de psychologe van de jongen al ingeschakeld. Ze heeft samen met hem een voorstel uitgewerkt voor de vakantie, maar opnieuw komen de ouders niet overeen. Ook al zou dat in het belang zijn van hun zoon. We aarzelen nog om een melding te doen bij jeugdhulp omdat de jongen dat zelf niet wilt. We zijn bang dat noch jeugdhulp, noch justitie een gepast antwoord heeft. Maar anderzijds moet iemand dit opnemen voor het te laat is.

”

“

Verblijfsco-ouderschap volgens leeftijd

De ouders van mijn kleinzoon Jens (5) zijn kort na zijn geboorte gescheiden. Ze hebben een gelijk verdeeld verblijf. Ze kwamen nooit overeen over de opvoeding, maar sinds vader een nieuwe relatie heeft, loopt het helemaal mis. Die nieuwe vriendin hanteerde ongepaste straffen. Zo zette ze Jens 's nachts een uur buiten in het donker omdat hij niet wou slapen. Vader heeft geen problemen met dat soort opvoedingspraktijken. Nu is Jens bang in het donker en heeft hij nachtmerries. We krijgen ook signalen van de school dat hij agressief wordt tegen andere kinderen. Ondertussen liep de relatie tussen vader en stiefmoeder ook stuk. Voor zijn 2-jarig halfzusje sprak de rechter een regeling uit van één weekend op de twee voor het bezoek bij vader. Voor Jens blijft het gedeeld verblijf behouden, ook al zegt hij dat niet aan te kunnen. De motivering van de rechter voor het verschil in de regeling is dat vader de opvoeding van zijn dochtertje niet aankan. Maar dat geldt ook voor de opvoeding van Jens! Volgens de rechter is verblijfsco-ouderschap voor kinderen van die leeftijd de norm.

”

“

Plots verblijf bij vader zonder voorbereiding

Ik ben 10 jaar. Vijf jaar geleden is mijn papa thuis vertrokken. Sindsdien zag ik hem alleen soms nog op woensdagnamiddag want hij is vrachtwagenchauffeur en veel in het buitenland. Nu heeft hij een nieuwe vriendin en kreeg hij van

de rechter weekends en vakanties. Maar ik heb nooit eerder bij hem overnacht. Hij is nog altijd vaak weg – ook 's nachts – en dan moet ik bij zijn vriendin blijven die ik niet eens ken. Ik wil dat niet. Als ik daar moet blijven, doe ik mezelf wat aan. Wat moet ik doen? Want de rechter wil mij blijkbaar niet horen. Mama heeft aan de rechter een onderzoek gevraagd, maar die wil dat niet doen.

”

Van conflict tot VOS

Uiteindelijk leiden sommige scheidingsproblemen tot een verontrustende opvoedingssituatie (VOS) en komen kinderen terecht in het circuit van de jeugdhulp. Daar moeten initiatieven zoals Kinderen uit de knel en ORO-tafels zorgen dat de strijd tussen ouders minder destructief wordt. En dat ze nieuwe wegen vinden om met de conflicten om te gaan zodat de kinderen zich weer veilig voelen en zich goed kunnen ontwikkelen. Die programma's zijn bedoeld voor ouders die verstrikt raakten in scheidingsconflicten over de zorg voor de kinderen, wonen, geld of andere belangrijke onderwerpen. Voor veel vastgelopen gezinnen is dat een dankbaar hulpmiddel. Maar helaas ook geen wondermiddel. Er blijven situaties waarin ouders er niet in slagen de strijdbijl te begraven. Ook een uithuisplaatsing of ambulante observatie van de kinderen dringt zich soms op om de kinderen rust te brengen of om de situatie en de noden van de kinderen te kunnen inschatten.

Vragen voor professionals

Zowat in elke sector worstelen professionals met situaties door conflicten tussen gescheiden ouders. Als een antwoord of oplossing niet voor de hand ligt, nemen ze contact op met de Klachtenlijn. Ze zoeken informatie of advies bij moeilijke situaties, op zoek naar een manier om de kinderen te helpen.

Scheidingskwesties sijpelen door op school

Vragen komen vaak vanuit de school. Veel beslissingen raken daar aan het ouderlijk gezag: school-

en studiekeuze, recht op informatie, toestemming voor activiteiten, leerlingenbegeleiding. Omdat beide ouders doorgaans het ouderlijk gezag delen, zien scholen zich vaak geconfronteerd met conflicten tussen ouders over schoolse aangelegenheden. Scholen worden er soms meegesleurd in het conflict tussen ouders. Ook horen ze de verhalen van leerlingen die lijden onder de situatie en hulp zoeken. Scholen zoeken manieren om daar correct en neutraal mee om te gaan, in het belang van de leerling.

CLB worstelt met toestemming buitenlandse reis

Volgende week vertrekken de vijfdejaars op buitenlandse reis. Een meisje is verwickeld in de vechtscheiding van haar ouders. Het weekend dat de klas terugkomt van de reis moet ze volgens het vonnis bij haar vader verblijven. Haar vader wil daarom geen toestemming geven voor de reis. Hij beschouwt het als een list van de moeder om hem een deel van zijn weekend te ontnemen. Het meisje was overstuur en sprak een leerkracht aan die op zijn beurt het CLB advies vraagt. Maar ook wij weten hier geen weg mee. Welke opties zijn er in het belang van deze jongere? Is toestemming van beide ouders echt nodig?

Directie in impasse rond inschrijving kind

Een moeder kwam haar kind inschrijven in het eerste leerjaar op onze school. De ouders zitten in een vechtscheiding. De vader liet uitdrukkelijk en schriftelijk zijn bezwaar kennen tegen de inschrijving. Hetzelfde scenario deed zich voor in de school van vaders keuze. Geen enkele school kan dus het kind inschrijven. Omdat de ouders het niet eens raken, loopt er een procedure waarvan de uitspraak pas op 29 september gepland is. Er zijn ook geen voorlopige maatregelen. Ondertussen gaat het kind nergens naar school. Ons schoolbestuur is bereid het kind voorlopig toe te laten zonder inschrijving, maar vader blijft weigeren. We maken ons zorgen over de schoolloopbaan van dit kind. Beide ouders schenden het recht op onderwijs halsstarrig. Bovendien wonen ze 40 km van elkaar. Ik nam mijn verant-

woordelijkheid en nam contact op met het CLB. Dat verklaarde zich niet bevoegd wegens gebrek aan inschrijving. Ze verwezen naar het CLB van de kleuterschool. Ik nam ook contact op met de advocaten van de ouders en de jeugddienst van de politie. De politie belde met het parket, maar alles loopt vast omdat er over enkele weken een uitspraak volgt. Dat is toch niet in het belang van dit kind? Het is voor mij niet belangrijk waar het kind naar school gaat, wel dat er een voorlopige oplossing komt. Wie neemt hier zijn verantwoordelijkheid?

Scheiding in de zorg

Professionals in de hulp- en zorgverlening onderkennen elke dag de impact van ruziënde ouders. Ook daar raken veel aspecten van hun werking aan het ouderlijk gezag: recht op toegang tot de hulp, recht op informatie.

Zeker bij vechtscheidingen zijn hulp en bescherming vaak nodig. Hulpverleners worstelen met een dilemma bij weigering van toestemming van een ouder als die hulp voor het kind toch nodig is: Hoever reikt het ouderlijk gezag? Wat zegt de wet? Wat met het recht op hulp van het kind? Wat met de plicht van de hulpverlener om te helpen bij verontrusting?

- ▶ Zie ook pagina 60, Toegang tot geestelijke gezondheidszorg: instemming van beide ouders hindert recht op zorg

Residentiële voorziening en drugsproblemen

Een jongen van 17 kwam naar ons centrum met een drugsprobleem. Zijn ouders zitten in een vechtscheiding. We betrekken de hele context bij onze werking en stimuleren jongeren om hun probleem te bespreken met hun ouders. Deze jongen wil dat niet omdat hij bang is dat zijn vader zich zal verzetten tegen de behandeling. De moeder steunt haar zoon in zijn keuze. Zijn we verplicht de vader te informeren? Kunnen we werken zonder toestemming van een van de ouders?

“

Psycholoog kan niet helpen

Ik werk als psychologe met kinderen en jongeren. Vandaag had ik opnieuw een aanmelding van een tienermeisje dat al veel meemaakte. Ze heeft echt hulp nodig, maar botst overal op een weigering doordat ze niet de toestemming heeft van haar twee ouders. De ouders zijn gescheiden en een van beiden weigert de begeleiding. Dat is helaas een probleem waar ik al verschillende keren mee geconfronteerd werd. Ik hoor gelijkaardige signalen in de praktijken van collega's. Kinderen wordt hulp ontzegd door de strijd tussen hun ouders. Het belang van het kind wordt niet meer gezien. Als psycholoog voel ik me machteloos, maar ook gefrustreerd. Ook het decreet rechtspositie van minderjarigen in de jeugdhulpverlening geeft hier geen antwoord op. Kan dit probleem niet op beleidsvlak verder uitgewerkt worden?

”

Over de grenzen van het 'thuisland'

Scheiding beperkt zich niet tot het thuisland. Onze Klachtenlijn krijgt ook meldingen van scheidingen over de grenzen heen. Het gaat vaak om erg complexe situaties, zaken waarvan de procedure in het buitenland werd ingeleid of om parentale ontvoering.

Soms kunnen we de melder in contact brengen met de Centrale Autoriteit voor internationale kindervervoeringen en grensoverschrijdend bezoekrecht en Child Focus. Toch voor die staten waarmee België gebonden is voor de toepassing van het Verdrag van 's-Gravenhage. In andere situaties waar geen verdrag is, kunnen we alleen maar verwijzen naar een advocaat of de rechtbank.

“

Parentale ontvoering naar Chili

Ik ben een gescheiden vader. Ons zoontje woonde bij mij, en zijn moeder had bezoekrecht. In 2014 kreeg mijn ex van de rechter de toestemming om met ons zoontje op reis te gaan naar Chili, haar thuisland. Daar vroeg ze de Chileense nationaliteit aan voor ons zoontje en startte ze een procedure om het hoederecht te krijgen. Ik ben

naar Chili gereisd om mijn zoon te zien en terug te halen. Maar dat wordt me in Chili geweigerd ondanks het oorspronkelijke Belgische vonnis. Hoe kan het dat Belgische bevoegde autoriteiten dit nu al zolang laten aanslepen?

”

“

Weg ondanks uitreisverbod

Mijn 4-jarig zoontje werd wettelijk aan mij toevertrouwd. Enkele weken geleden nam zijn vader hem mee naar Jordanië. Er was nochtans een uitreisverbod voor mijn kind om naar het buitenland te gaan met zijn vader. Die stond ook preventief geseind omdat ik vermoedens had van een parentale ontvoering na onze scheiding. Toch slaagde vader erin te vertrekken. Ik ga nu naar Jordanië om daar een gerechtelijke procedure te starten om contact te kunnen hebben met mijn zoontje. Ik maak me weinig illusies dat ik mijn zoontje terug naar België zal krijgen, omdat er geen verdragen zijn tussen België en Jordanië. Kunnen jullie nog helpen?

”

“

Naar Polen na scheiding

Een leerlinge uit ons eerste middelbaar is van Poolse origine. Haar ouders zijn ondertussen gescheiden. Haar vader wil in België blijven, maar de moeder wil terug naar Polen. Ze wil haar dochter meenemen. Het meisje wil dat niet. Ze heeft geen herinneringen aan Polen, is hier perfect geïntegreerd en heeft goede schoolresultaten. Ze beseft dat dat in Polen anders zal zijn. Ze wil ook niet kiezen tussen haar vader en haar moeder. Erover praten met de ouders lukt niet. Kan het meisje op een of andere manier meebeslissen over haar verblijfplaats? Kan ze gedwongen worden om met haar moeder mee te gaan naar Polen? Welke rol kunnen wij als school of CLB spelen?

”

8. Integraal aandacht voor kinderen in het beleid

8.1.

Vlaams kinderrechtenbeleid

Een jaar na het begin van de nieuwe legislatuur moest de Vlaamse Regering een nieuw jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan voorleggen aan het Vlaams Parlement. Het plan legt het beleid van de Vlaamse Regering vast voor kinderen en jongeren in Vlaanderen. Twee keer per legislatuur rapporteert de Vlaamse Regering over de uitvoering van haar plan. Er is een tussentijds rapport na het tweede jaar van uitvoering. En er is een eindrapport in het laatste jaar.

Het voorbije werkjaar finaliseerde de Vlaamse Regering haar tussentijds rapport bij het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2015-2019.

De Vlaamse minister van Jeugd vroeg advies aan het Kinderrechtencommissariaat bij het 'Ontwerp tussentijds rapport Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan'.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert om meer gehoor te geven aan de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité.

- Vlaanderen bleef de voorbije jaren inzetten op het welzijn van kinderen en jongeren. Het koos de kaart van het psychisch welzijn en de bescherming van kinderen tegen geweld. Het stemde het hulpaanbod en de hulpvraag verder op elkaar af. Na terugkerende klachten bij onze Klachtenlijn vragen we continuïteit in de hulpverlening, genoeg crisishulpaanbod en vraaggerichte, participatieve hulpverlening. We missen acties rond Family Justice Centres en het blijft uitkijken naar het decreet buitenschoolse kinderopvang.
  - Het Kinderrechtencommissariaat waardeert de onderwijsinspanningen van Vlaanderen. Vlaanderen wil gaan voor 'elk' talent. Anderzijds stellen we vast dat deze missie de voorbije jaren te weinig ondersteund werd. Vlaanderen moet blijven inzetten op een positief schoolklimaat. We pleiten voor een nieuw decreet leerlingenbegeleiding dat vorm krijgt vanuit onderwijs én welzijn. En inclusief onderwijs kan pas slagen als er genoeg ondersteuning is op elk niveau.
  - Vlaanderen ondernam acties om de tekorten op de woningmarkt aan te pakken. Toch is bijsturing nodig. Het kindperspectief mag meer doorwegen in het woonbeleid. Er zijn extra sociale huurwoningen nodig en het huursubsidiestelsel moet hertekend worden. Rationele bezettingsnormen plaatsen gezinnen en woonactoren voor zware dilemma's. We vragen Vlaanderen om het 'globaal plan dak- en thuisloosheid 2017-2019' structureel én financieel te verzilveren.
  - Vlaanderen zette de voorbije twee jaren in op participatie en ruimte voor jongeren om volop jong te zijn. Het investeerde in organisaties, onderzoeken, consultatierondes en projecten. Maar projecten en onderzoeken zijn niet genoeg. Er is meer nodig om het recht op participatie als een verworven recht uit te bouwen. Ook lokaal moeten er extra inspanningen komen.
  - Tot slot breekt het advies een lans voor het jeugdwerk. Dat moet jeugdwerk blijven. De preventieve werking van jeugdwerk via positieve identiteitsontwikkeling mag niet overhellen naar detectie en een prepressieve benadering.
- Samen met het VN-Kinderrechtencomité vragen we om een tussentijds rapport dat meer is dan een stand van zaken van de uitgevoerde acties. Even essentieel zijn: budgetmonitoring, kinderrechtenindicatoren, knelpunten en voorbeelden van goede praktijken. Het tussentijds rapport is te statisch. Het voedt onterecht de indruk dat Vlaanderen niet anticipeert op uitdagingen waar we vandaag voor staan: de tijdelijke instroom van een relatief grote groep vluchtelingen en de radicalisering bij moslimjongeren.
  - Daarnaast pleiten we voor een hogere versnelling in de strijd tegen kinderarmoede. Het tussentijds rapport somt acties op maar de armoedecijfers tonen nog geen vooruitgang. We hopen dat Vlaanderen toch de kinderbijslag sterker zal inzetten als instrument tegen kinderarmoede.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Geef gehoor aan aanbevelingen van VN-Kinderrechtencomité*, 2016-2017/5, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/geef-gehoor-aan-aanbevelingen-van-vn-kinderrechtencomité>

8.2.

Periodieke rapportage aan het VN-Kinderrechtencomité

Artikel 44 van het Kinderrechtenverdrag vraagt België om de vijf jaar te rapporteren aan het VN-Kinderrechtencomité over hoe we het kinderrechtenverdrag realiseren in de praktijk.

Op 14 juli 2017 overhandigde België zijn gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport aan het VN-Kinderrechtencomité. Het rapport bundelt de inspanningen van de Vlaamse, Waalse en Belgische overheden. Elk hoofdstuk beschrijft hoe de verschillende ministers en overheden in hun eigen bevoegdheid tegemoetkomen aan de slotbeschouwingen van het VN-Kinderrechtencomité. Ze illustreren de bijdragen van de verschillende overheden aan de realisatie van de rechten van kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat en niet-gouvernementele organisaties stellen bij elk periodiek rapport een alternatief rapport op waarin we een kritische blik werpen op de situatie in België.

Het voorbije werkjaar begonnen we aan ons alternatief rapport bij het gecombineerde vijfde en zesde periodiek Belgisch rapport. Samen met de Délégué général aux droits de l'enfant zoomen we in op de inspanningen en de tekortkomingen in het Vlaamse, Waalse en Belgische beleid van de laatste zeven jaar voor minderjarigen. We vertrekken van de klachten van minderjarigen en hun belangenbehartigers over kinderrechtenschendingen bij het Kinderrechtencommissariaat en de Délégué général aux droits de l'enfant. We reiken elementen aan die een kritische analyse van het Belgische periodiek rapport mogelijk maken. We formuleren aanbevelingen die de slotbeschouwingen van het VN-Kinderrechtencomité

voor de Vlaamse, Waalse, Brusselse en Belgische overheden kunnen voeden.

Op 1 maart 2018 overhandigen we ons alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité.

8.3.

Stemrecht op 16 jaar?

De Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid van het Vlaams Parlement organiseerde hoorzittingen over stemrecht op 16 jaar.

Minderjarigen in Vlaanderen en België zijn politiek geen partner. Het stemrecht en de opkomstplicht gelden alleen voor volwassenen.

Op 30 mei 2017 lichtte de kinderrechtencommissaris zijn advies toe in Commissie Binnenlands Bestuur.

Het Kinderrechtencommissariaat staat achter het pleidooi van de Vlaamse Jeugdraad om stemrecht op 16 jaar in te voeren.

Het recht van jongeren om te participeren aan de samenleving staat centraal in ons advies.

- Stemrecht vanaf 16 jaar erkent het recht op participatie van jongeren en geeft uitdrukking aan het respect van Vlaanderen voor minderjarigen.
- Jongeren liggen wakker van thema's die hun leven nu en in de toekomst kleuren.
- Door jongeren stemrecht te geven, komen jongerethema's meer op de politieke agenda.
- Net als volwassen burgers zijn minderjarige burgers competent in de levensdomeinen die hun leven bepalen.
- Stemrecht op 16 is de logische volgende stap in het participatierecht van jongeren. Meer en meer regelgeving erkent minderjarigen als volwaardige actor.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies *Stemrecht op 16 jaar?*, 2016-2017/4, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/stemrecht-op-16-jaar>

Helaas komt het stemrecht voor jongeren er niet meteen.

8.4.

Kinderen als medeburgers: lokaal inzetten op kinderrechten

Op zondag 14 oktober 2018 zijn er lokale verkiezingen. Stad en gemeente kunnen op veel terreinen het verschil maken voor kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat maakte een memorandum. Daarin laten we vooral de vele signalen spreken die onze klachtenlijn opvangt.

In zijn memorandum schuift het Kinderrechtencommissariaat tien domeinen naar voren met concrete beleidsaanbevelingen.

- Laat minderjarigen als actieve burgers het lokaal beleid mee richting geven.
- Ga voor toegankelijke en sociale kwaliteitsopvang voor baby's, peuters en schoolkinderen.
- Geef kinderen en jongeren maximale onderwijskansen.
- Organiseer een vrijetijdsaanbod waaraan alle kinderen en jongeren kunnen meedoen.
- Maak werk van structurele armoedebestrijding.
- Vermijd dak- en thuisloosheid bij kinderen.
- Help mee het recht op wonen op wielen te realiseren.
- Help kinderen op de vlucht en hun gezin aan een woning.
- Blijf investeren in kindvriendelijke buurten.
- Zorg voor een straf gemeentelijk veiligheidsbeleid.

► KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Memorandum *Kinderen als medeburgers: zet lokaal in op kinderrechten*, 2016-2017/6, 22p., <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-kinderen-als-medeburgers-zet-lokaal-op-kinderrechten>

Eind juni 2017 brachten we ons memorandum onder de aandacht van Vlaamse volksvertegenwoordigers, fractiesecretarissen, partijvoorzitters, burgemeesters en schepenen van Jeugd, studiediensten van politieke partijen en middenveldorganisaties.

9. Kinderrechten internationaal

9.1.

Europese kinderombudsdiensten

Het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) verbindt vandaag 41 Europese kinderombudsdiensten uit 33 landen van de Raad van Europa, waaronder 22 EU-landen.

- Website European Network of Ombudspersons for Children: enoc.eu

Jaarvergadering over gelijke onderwijskansen

Van 20 tot 22 september 2016 hield ENOC zijn jaarlijkse conferentie in Vilnius, Litouwen. De kinderombudsdiensten wisselden informatie en ervaringen uit over hun werking.

Centraal stond het thema gelijke onderwijskansen. Er was ook aandacht voor de twintigste verjaardag van ENOC met een terugblik in beeld en cijfers.

Elke conferentie eindigt met de goedkeuring van een *position statement* over het jaarthema. Over gelijke onderwijskansen schuift ENOC elf aanbevelingen naar voren. Bijzondere aandacht gaat naar de toegankelijkheid van voorschools onderwijs voor alle kinderen en naar het recht op onderwijs voor kinderen op de vlucht.

- European Network of Ombudspersons for Children, *Position Statement on Equality in Education*, adopted at the 20th ENOC Annual General Assembly, 22 september 2016, Vilnius

Onmiddellijke sluiting vluchtelingenkamp in Calais

Op 13 oktober 2016 bezocht de Vlaamse kinderrechtencommissaris samen met de *délegué général aux droits de l'enfant* en de kinderrechtencommissarissen van Frankrijk en Engeland het vluchtelingenkamp in Calais. De aanleiding was de aangekondigde sluiting en ontruiming van het kamp.

De kinderrechtencommissarissen praatten er met een vertegenwoordiging van de Franse en de Engelse overheid en vroegen maatregelen en garanties zodat alle kinderen die in het kamp woonden, voor de sluiting passende en veilige opvang zouden krijgen. Naar schatting verbleven er toen 1.291 kinderen, van wie de meesten niet begeleid waren. De volgende dagen is voor een groep jongeren een oplossing gezocht en gevonden in het Verenigd Koninkrijk, terwijl de grootste groep doorgestuurd werd naar opvangcentra in Frankrijk.

In juni 2017 kwamen er signalen dat in Calais (maar ook in andere steden en gemeenten) opnieuw groepen niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in mensonwaardige omstandigheden verbleven. Een team van de Franstalige kinderrechtencommissaris bracht een plaatsbezoek en drong bij de overheid aan op betere opvang en begeleiding van die jongeren. De vier kinderrechtencommissarissen spraken af dat ze dit verder zouden opvolgen.

Vandaag blijven de problemen in Calais en omstreken nog altijd erg groot. Niet alleen voor niet-begeleide minderjarigen, maar ook voor gezinnen met kinderen. Verschillende ngo's rapporteerden over de preciaire omstandigheden waarin mensen verblijven, en over geweld tegen kinderen en jongeren.

Taskforce kinderen op de vlucht

ENOC richtte op 24 september 2015 een 'taskforce kinderen op de vlucht' op. Die volgt het Europees beleid voor kinderen op de vlucht op en formuleert geregeld aanbevelingen. Na de meeting in Parijs op 28 juni 2016 was er op 24 april 2017 in Stockholm een tweedaagse bijeenkomst over '*Europe's challenge to ensure a rights perspective for children in migration*'. ENOC formuleerde een nieuw statement voor de Europese instellingen en de lidstaten van de Europese Unie met de uitdrukkelijke vraag naar meer aandacht voor kinderrechten bij de ontwikkeling van het *Common European Asylum System (CEAS)*.

- ENOC statement: <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2017/04/ENOC-statement-CEAS-FINAL-version.pdf>

Poolse kinderrechtencommissaris op werkbezoek

Op 14 en 15 maart 2017 was onze Poolse collega Marek Michalak op werkbezoek bij het Kinderrechtencommissariaat. Bij de VRT maakte hij kennis met hoe de Vlaamse media omgaan met minderjarigen en kreeg hij een toelichting bij de richtlijnen van het Kinderrechtencommissariaat voor omgaan met minderjarigen in de media. Naast een ontmoeting met vertegenwoordigers van Missing Children Europe en een bezoek aan Minor-N'Dako, praatte Marek Michalak met jongeren van het centrum Molenmoes, een dagcentrum in Vlaams-Brabant voor minderjarige jongeren die tijdelijk geen aansluiting meer vinden in het reguliere schoolcircuit.

Het bezoek liep in samenwerking met Yves Wantens, afgevaardigde van de Vlaamse Regering in Warschau en kaderde in het in 2015 afgesloten samenwerkingsakkoord tussen het Vlaamse en het Poolse Kinderrechtencommissariaat.

Expertise uitwisselen met Nederlandse Kinderombudsvrouw

Op 3 mei 2017 kwam Margrite Kalverboer, de nieuwe Kinderombudsvrouw van Nederland, met een delegatie van haar team op bezoek. We wisselden werkwijzen, knelpunten en dossierkennis uit. Zo legden we de basis voor een langetermijnsamenwerking.

9.2. Kinderrechten in Zuid- Afrika en Mozambique

Van 28 november tot 3 december bezocht de Vlaamse kinderrechtencommissaris Zuid-Afrika en Mozambique. Afgevaardigde Geraldine Reymenants van de Vlaamse Regering in Zuidelijk Afrika coördineerde het bezoek.

In Zuid-Afrika wisselde de kinderrechtencommissaris van gedachten met overheidsdiensten, ngo's en internationale organisaties over kinderrechten. Het juridische kader voor kinderrechten

was ook het onderwerp van discussie met Unicef, het Zuid-Afrikaanse departement van Justitie en de Zuid-Afrikaanse Mensenrechtencommissie.

Op vraag van het Centre for Child Law van de Universiteit van Pretoria gaf de kinderrechtencommissaris een lezing over de noodzaak en de rol van een nationale kinderrechtenombudspersoon. Save the Children leidde hem nog rond op hun tentoonstelling over geweld tegen kinderen en deelde inzichten over de aanpak van het probleem.

De kinderrechtencommissaris reisde verder naar Mozambique. Ook daar was er veel aandacht voor geweld tegen vrouwen en kinderen en voor de realisatie van kinderrechten in verschillende beleidsdomeinen. De kinderrechtencommissaris sprak met de ondervoorzitter van het parlement van Mozambique en met de Mensenrechtencommissie.

Begin april 2017 ging de kinderrechtencommissaris opnieuw naar Zuid-Afrika. Op vraag van premier Helen Zille van de Westkaapprovincie lichtte hij voor haar en haar ministers de werking toe van het Vlaams Kinderrechtencommissariaat. De provincie Westkaap bereidt een wetgevend initiatief voor om een kinderrechtencommissaris aan te stellen. Bij zijn werkbezoek ontmoette de kinderrechtencommissaris verschillende vertegenwoordigers van administraties en van het middenveld die dit proces mee vormgeven.

9.3.

Kinderrechten- ontwikkelingen

Nieuwe General Comments VN-Kinderrechtencomité

Richtlijnen voor rechten van kinderen die op straat leven

Het VN-Kinderrechtencomité bracht in juni 2017 een nieuwe General Comment uit over kinderen die op straat leven. Daarvoor waren 327 kinderen en jongeren uit 32 landen ondervraagd. Het gezaghebbende document start met de stem van straatkinderen.

Change our story

Children in street situations consulted for the present general comment spoke strongly about the need for respect, dignity and rights. It's not about getting us off the streets and into shelters. It's about giving us a status. We don't want help, charity, pity. Governments should work with the community to give us rights. We're not asking for charity. I want to become someone to fend for myself. People should give us a chance to use our gifts and talents to achieve our dreams. Give us the opportunity to change our story.

Straatkinderen zichtbaar maken

Het VN-Kinderrechtencomité roept staten op om kinderen die op straat leven zichtbaar te maken in statistieken én in beleidsmaatregelen. Die kinderen vallen nog te vaak uit de boot.

Opname in instelling kan alleen ultieme maatregel zijn

De General Comment benadrukt het belang van gezinshereniging, alternatieve zorgopties en adoptie. Overheden moeten zorgen dat kinderen niet gedwongen op straat moeten leven. Ze moeten de VN-Richtlijn over alternatieve zorg voor kinderen respecteren: opname in een instelling is een laatste maatregel en moet zo kort mogelijk duren. Vrijheidsbeperking van straatkinderen in gesloten centra is geen vorm van bescherming.

Gezinnen bij elkaar

Veel straatkinderen hebben nog contact met hun ouders. De General Comment stelt daarom dat kinderen niet van hun familie gescheiden mogen worden, alleen maar omdat ze op straat leven. Voor het VN-Kinderrechtencomité mag financiële en materiële armoede nooit de enige rechtvaardiging zijn om een kind weg te halen van de ouders. Het dringt aan op preventie van armoede en op familieherenigingsprogramma's voor straatkinderen.

- ▶ General Comment No. 21 (2017) on children in street situations, juni 2017. http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11&utm_source=streetchildren.org&utm_medium=referral

Richtlijnen voor rechten van adolescenten

Het VN-Kinderrechtencomité nam de General Comment on the implementation of the rights of the child during adolescence aan op 6 december 2016. Het VN-Kinderrechtencomité verduidelijkt in deze twintigste General Comment de verantwoordelijkheden van staten en maatregelen die nodig zijn om de rechten van adolescenten te verwezenlijken. Het VN-Comité stelt dat zij een andere aanpak nodig hebben dan jongere kinderen om hun rechten te realiseren. Het benadrukt het belang van een levensloopbenadering.

In de General Comment staan verschillende aanbevelingen over maatregelen die adolescenten ruimte geven om hun capaciteiten te benutten en hun talenten te ontwikkelen.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt aandacht voor de uitdagingen waarmee adolescenten te maken krijgen: overheden moeten zorgen voor een opvoedings- en onderwijsklimaat waarin adolescenten ruimte krijgen om zichzelf te ontwikkelen, en hun mening te geven over zaken die hen aangaan. Ze moeten die mening ook zwaar laten doorwegen. En ze moeten adolescenten erbij betrekken als ze wetten of regels opstellen. Het Comité wijst erop dat het internet nieuwe kansen biedt om adolescenten te betrekken bij het beleid.

- ▶ General Comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence, december 2016, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11&utm_source=streetchildren.org&utm_medium=referral

Kinderrechten en milieu

Op 23 september 2016 hield het VN-Comité voor de Rechten van het Kind zijn jaarlijkse 'Day of General Discussion' over kinderrechten en milieu.

- ▶ Committee on the Rights of the Child, Outcome Report of the 2016 Day of the General Discussion 'Children's Rights and the Environment', 75th session, May 2017, Geneva,

<http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2016/DGDDoutcomereport-May2017.pdf>

Het VN-Kinderrechtencomité verkende de impact van milieuproblemen op kinderrechten. Kinderen en jongeren, ngo's en andere experts in milieu en kinderrechten vestigden de aandacht op verschillende aspecten van het probleem en brachten oplossingen aan.

De omgeving heeft een belangrijke invloed op de gezondheid van kinderen. Ze zijn extra kwetsbaar voor schadelijke stoffen. Het is daarom belangrijk om de impact van allerlei stoffen in te schatten. Niet de gemiddelde volwassene, maar kinderen moeten de standaard zijn, zoals de Gezinsbond vraagt in zijn project 'kindnorm'. De risico's van schadelijke omgevingsimpact zijn niet gelijk gespreid over de bevolking. Bescherming van kwetsbare groepen vraagt specifieke aandacht.

Duurzaamheid is een belangrijke uitdaging om kinderrechten op korte en lange termijn te realiseren. De beschikbaarheid van natuurlijke bronnen, een gezond ecosysteem, het klimaat: ze hebben een doorslaggevende impact op het recht op leven en ontwikkeling, op gezondheid, voeding, water, een toereikende levensstandaard en culturele participatie van kinderen nu en in de toekomst.

Ook de kwaliteit en beschikbaarheid van speelruimte is een milieukwestie. Niet alleen geplande speelruimte, maar ook de plaatsen die kinderen feitelijk gebruiken om te spelen. In stadsplanning moeten kindvriendelijkheid en duurzaamheid vaste criteria zijn. Kinderen hebben ook contact nodig met de natuur.

Kinderen en jongeren verdienen meer erkenning als betrokkenen in milieukwesties. Hun recht op informatie en participatie krijgt nog te weinig aandacht. Aandacht voor natuur is een volwaardig onderdeel van kinderrechteneducatie.

Overheden hebben heel wat mogelijkheden om werk te maken van kinderrechten in relatie tot milieu. En ook bedrijven moeten hun verantwoordelijkheid opnemen. Het is nodig dat experts en stakeholders in kinderrechten en milieu zich meer verdiepen in de link tussen de twee invalshoeken.

Het Kinderrechtencommissariaat probeert de evoluties in dit domein op te volgen. Zo praat-ten we mee aan een rondetafel van het Steunpunt Milieu en Gezondheid om een onderzoek voor te bereiden over de impact van groene ruimte op gezondheid.

4

Deel

Bijlagen

KiMO

Naar wie wordt doorverwezen?

Algemene dienstverlening

Voor kinderen en jongeren

Awel	19
JAC	24
Kinderrechtswinkel	2

Algemeen

CAW	22
Cel Meldpunt Uithuwelijking Gent	1
Child Focus	4
IACSSO (Informatie- en Adviescentrum over Schadelijke Sektarische Organisaties)	1
JES Stadslabo	1
Kind en Gezin	2
Meldpunt 1712	12
OCMW	1
Opvoedingslijn/Opvoedingswinkel	2
Sensoa	2
TEJO	4
UZ Brussel Kinderspsychiatrie (PAika)	1
VAD – De Druglijn	2
VAPH	1
Vertrouwenscentrum Kindermishandeling	4
VVGG	1
Ziekenfonds	1

Jeugdhulp

JO-lijn	2
Steunpunt Jeugdhulp	1

Juridische bijstand en justitie

Advocaat	7
Jeugdadvocaat	4
Jeugdrechtbank	1
Justitiehuis	2
Politie	1
Vredegerecht	1

Onderwijs

CLB	26
Commissie Zorgvuldig Bestuur	2
Inrichtende macht school	9
Leerkracht	1
Leerlingenbegeleider/zorgleerkracht	1
Leerlingenraad	1
Lokaal overlegplatform (LOP)	4
Onderwijsinspectie	1
Onderwijsnet/koepel	2
Ouderkoepel	1
Ouderraad	1
Schooldirectie	4
Schoolraad	2
Vlaams HuisonderwijsVerbond	2
Vlaamse Confederatie van Ouders (VCOV)	1
Vlaamse Scholierenkoepel (VSK)	2

Ombudsdiensten en klachtenlijnen

De Federale Ombudsman	2
De Vlaamse ombudsdienst	2
DGDE	4
Federaal Aanspreekpunt 'Internationale Kinderontvoering'	1
Kinderombudsman Nederland	1
Ombudsdienst Patiëntenrechten	1
Ombudsdienst Voetbal Vlaanderen	1
Privacycommissie	1
Raad voor de Journalistiek	1
Unia	2

Zorg voor kwetsbare groepen

ADAMS (Advies en Dienstbetoon Aan Mannen in Scheiding)	1
BGMK (Belangenverdediging van Gescheiden Mensen en hun Kinderen)	1
Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO)	1
Intact	1
Kind & samenleving	2
Netwerk tegen Armoede	3
Raad van Europa	1
Unicef	2

Internationaal

Ambassade	1
Consulaat	1
Save the Children	1
The Commissioner for Children's Rights of Cyprus	1

Gevolgde studiedagen (september 2016 tot en met augustus 2017)

Het Kinderrechtencommissariaat woonde ook studiedagen bij om op de hoogte te blijven van onderzoek, wetgeving en ontwikkelingen.

- Startdag 'Naar een verbindend en herstellend schoolklimaat', LOP (Lokaal Overlegplatform voor gelijke onderwijskansen) en Onderwijsbeleid Stad Antwerpen, Antwerpen, 27 september 2016
- Open Forum 'Kinderen op de vlucht', Vlaamse Kinderrechtencoalitie, Schaarbeek, 5 oktober 2016
- Inhoudiging tentoonstelling 'Kinderrechten en De Bende van :P', Kinderrechtswinkel en De wereld van Kina, Gent, 5 oktober 2016
- Videoblog, Vlaams Parlement, Brussel, 13 oktober 2016
- Studienamiddag 'Toegang verplicht?' Instituut voor Sociaal recht en Vlaams Welzijnsverbond, Leuven, 17 oktober 2016
- VN-dag Vlaanderen, Vlaams Parlement, Brussel, 24 oktober 2016
- Studiedag 'Sociale (grond)rechten van asielzoekers: erkende vluchtelingen en subsidiair beschermen', Gent, 24 oktober 2016
- Lancering 'Generatie K', Ketnet, VRT, Brussel, 25 oktober 2016
- Inhoudiging polyvalent gebouw Gemeenschapsinstelling De Grubbe, Jongerenwelzijn, Everberg, 27 oktober 2016
- Studiedag 'Redelijke aanpassingen in het onderwijs', Die Keure – Vlaams Parlement, Brussel, 28 oktober 2016
- Stakeholdersevenement 'Iedereen Reclamewijs. Da's wijs!' AdLit en Mediawijs, Vilvoorde, 28 oktober 2016
- Rondetafel 'Kinderpardon', Vlaamse Kinderrechtencoalitie, Brussel, 8 november 2016
- Kinderrechtenevent, Kinderrechtswinkel en Kinderrechtencommissariaat, De wereld van Kina, Gent, 18 november 2016
- Opening tentoonstelling 'Made by children, Kinderarbeid vroeger en nu', MIAT, Gent, 20 november 2016
- Debatavond 'Val niet uit, val op!' over schooluitval in Brussel, CD&V Brussel, Brussel, 22 november 2016
- Opening tentoonstelling 'Adoptie. Tussen avontuur en kwetsuur', Gent, 24 november 2016
- Studiedag 'Iedereen mee!? Over schooluitval van kleuterklas tot arbeidsmarkt', Dienst Onderwijs Provincie Vlaams-Brabant, Leuven, 28 november 2016
- Studienamiddag 'Jeugdhulpverlening (z)onder dwang?' UGent, Brussel, 1 december 2016
- Inspiratiedag en informatiemarkt GoeGespeeld!, werkgroep GoeGespeeld!, Antwerpen, 6 december 2016
- Lezing 'Autoriteit in onderwijs', Paul Verhaeghe, Onderwijsbeleid Stad Antwerpen, 8 december 2016
- Studiedag en informatiemarkt, 40 jaar OCMW, POD Maatschappelijke Integratie, Brussel, 15 december 2016
- Studiedag 'Hoe werken LOP's mee aan gekwalificeerde uitstroom?' Agentschap voor Onderwijsdiensten, Brussel, 16 december 2016

- Internationaal Symposium 'The meaning of genes in the context of donor offspring', Universiteit Antwerpen en KU Leuven, Antwerpen, 17 januari 2017
- Rondetafel 'Kinderarmoede en perinatale gezondheid', Koning Boudewijnstichting, Brussel, 31 januari 2017
- Studiedag 'Broodnodig. Stap voor stap naar een gezondheidsbeleid op school', ministerie van Onderwijs, Gent, 16 februari 2017
- Studiedag 'Zeg 't beeldig: over visuele communicatie', Kortom, Antwerpen, 21 maart 2017
- 'Intesys: Supporting vulnerable children through integrated early childhood services', Koning Boudewijnstichting en VBJK (Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen), Brussel, 24 maart 2017
- Conferentie 'Tussentijdse meta-evaluatie M-decreet', departement Onderwijs en Vorming, Brussel, 27 maart 2017
- Boekvoorstelling *Thuis in de stad. Thuislozenzorg op maat en in vertrouwen*, vzw Beschut, Brussel, 30 maart 2017
- Praktijkdeeldag M-decreet, departement Onderwijs, Gent, 21 april 2017
- Europees forum over burgerlijke vrijheden en mensenrechten in tijden van polarisering, Op.Recht. Mechelen, Mechelen, 26-27 april 2017
- Gastcollege 'Armoede en superdiversiteit', KU Leuven, Leuven, 28 april 2017
- Institutionaliseren van een pedagogische paradox, Maklu Uitgevers, Antwerpen, 28 april 2017
- 'Multiculturality: How can society deal with it?' Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Brussel, 17 maart 2017
- PPGO! Live (Pedagogisch Project GO!), Brussel, 27-28 april 2017
- Studiedag 'In perspectief: opvang en onderwijs voor vluchtelingenkinderen', Agentschap voor Onderwijsdiensten, Brussel, 12 mei 2017
- Congres 'De Helden van Kortom 2017', Gent, 16 mei 2017
- Opleiding 'Kinderen in migratiecontext', Centre for the Social Study of Migration and Refugees UGent, Gent, 20 en 27 april, 4, 11 en 18 mei 2017
- Studiedag 'Asiel en Recht', stand van zaken en paneldiscussie, KU Leuven, Brussel, 18 mei 2017
- Voorstelling 'Eénmeting lokaal jeugdbeleid', Afdeling Jeugd en KU Leuven, Instituut voor de Overheid, Brussel, 22 mei 2017
- Expertseminarie 'Vluchtelingen en onderwijs', Vlaamse Onderwijsraad (Vlor), Brussel, 31 mei 2017
- Trefdag 'Jong en zonder thuis', Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, Brussel, 2 juni 2017

Kinderrechten in de media

Vorig werkjaar kwamen de standpunten van het Kinderrechtencommissariaat zo'n 550 keer aan bod in de media. In tijdschriften en dagbladen, gedrukt of online, op radio en tv. Dit is een overzicht van wat er tussen 1 september 2016 en 31 augustus 2017 in verschillende media verscheen.

Radio	1/9/2016	VRT – Radio 1 – De ochtend	Onderwijs kinderen op de vlucht
Print	2/9/2016	De Morgen	Waarom kreeg hij niet meer begeleiding?
Print	2/9/2016	Het Nieuwsblad	Hoe kon Jordy (19) moederziel alleen sterven van ontbering tussen zonnekloppers en joggers?
Tv	2/9/2016	VRT – Canvas – Terzake	Jeugdhulp na 18 jaar
Radio	2/9/2016	VRT – Radio 1 – Hautekiet	Jongeren in de jeugdzorg voelen zich te veel een instellingskind
Print	3/9/2016	De Morgen	Goede gast, geboren voor het ongeluk – Moeder, vrienden en begeleiders proberen te begrijpen hoe Jordy alleen in een tentje eindigde
Internet	3/9/2016	demorgen.be	Hoe het kon dat Jordy alleen in een tentje eindigde
Internet	3/9/2016	nieuws.vtm.be	Moeder Jordy: 'Hij wou van niemand hulp'
Tv	3/9/2016	RTL-TVI – Le journal de 19h	Aide à la jeunesse après 18 ans
Tv	3/9/2016	VTM – Nieuws 13u	Jeugdhulp na 18 jaar
Persagentschap	5/9/2016	Belga	Overleden tiener Blaarmeersen – Crowdfundingsactie voor afscheidsplichtigheid haalt al bijna 7.000 euro
Print	5/9/2016	De Morgen	Strikt regime bereidde tiener niet genoeg voor op zelfstandig leven – Voor alle Jordy's: zorg op maat gezocht
Print	5/9/2016	De Morgen demorgen.be	Kan 23 in uitzonderlijk geval het nieuwe 18 worden?
Internet	5/9/2016	demorgen.be hln.be	Bijna 7.000 euro opgehaald voor afscheid Jordy
Print	5/9/2016	Het Nieuwsblad	Lezersbrieven – Uitwijzing Djellza
Internet	5/9/2016	nl.metrotime.be skynet.be trendstop.knack.be	Crowdfundingsactie voor afscheidsplichtigheid Jordy haalt al bijna 7.000 euro
Print	6/9/2016	Dag Allemaal	Zwak begaafde jongen sterft van ontbering in een tentje. Zijn geld deelde hij uit, hij Jordy kon niet op zijn eentje overleven
Internet	7/9/2016	demorgen.be hln.be	Comité P oordeelt: Antwerpse politie mocht op Syrisch meisje schieten
Print	7/9/2016	Knack	De Antwerpse politie mocht op het Syrische meisje schieten
Print	8/9/2016	De Standaard	Antwerpse politie mocht op Syrisch meisje schieten
Print	8/9/2016	Gazet van Antwerpen	'Meisje met plastic kogel uitschakelen is acceptabel'
Internet	8/9/2016	gva.be	Comité P: Meisje met plastic kogel uitschakelen is acceptabel
Persagentschap	14/9/2016	Belga	Verklarend woordenboek rond unieke woordenschat van Roald Dahl voorgesteld
Print	14/9/2016	Het Nieuwsblad – Jommekeskrant	100 jaar Roald Dahl
Print	14/9/2016	Knack knack.be	Woordenboek met unieke woordenschat van Roald Dahl uitgebracht
Internet	15/9/2016	Cinenieuws.be	Na verfilming GVR nu ook woordenboek van Roald Dahl
Print	15/9/2016	Gazet van Antwerpen (ed. Mechelen)	Jarige Roald Dahl betovert kinderen, mama's en bv's
Print	24/9/2016	dS Weekblad (De Standaard)	#No kids

Print	26/9/2016	De Standaard	Bewust ouder vs. bewuster niet-ouder
Print	26/9/2016	De Standaard	Kristel Verbeke krijgt kinderrechtenshow
Internet	26/9/2016	standaard.be	Kristel Verbeke krijgt eigen tv-programma
Radio	30/9/2016	VRT – Radio 1 – De wereld vandaag 16u	Traditie in Nederland die bij een andere jaarlijkse traditie hoort: het gaat over Sinterklaas en Zwarte Piet
Print	3/10/2016	De Standaard	Verplichte anticonceptie? Voer ook hier het debat
Internet	3/10/2016	nieuwsblad.be	Vol huis voor Speakers Corner over nazorg jeugdhulp
Radio	6/10/2016	VRT – Radio 1 – De ochtend	Dak- en thuisloosheid bij kinderen in Vlaanderen
Print	7/10/2016	De Standaard	Stuur 18-25-jarigen niet meer naar de gevangenis
Persagentschap	11/10/2016	Belga	Dak- en thuisloosheid bij kinderen – Een huis betekent meer dan een dak boven het hoofd
Persagentschap	11/10/2016	Belga	FEDGOV aankondiging studiedag '(N)ergens kind aan huis'
Persagentschap	11/10/2016	Belga	Homans doet niets om uithuiszetting kinderen te vermijden
Persagentschap	11/10/2016	Belga	Kinderen in dak- en thuisloze gezinnen zijn vluchtelingen in eigen land
Radio	11/10/2016	Bruzz Radio – Nieuws 7 en 8u	1 op 3 daklozen in ons land is een kind
Print	11/10/2016	De Morgen	Een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig
Print	11/10/2016	De Standaard	Elk jaar honderden kinderen op straat gezet
Internet	11/10/2016	demorgen.be hln.be	Een op de drie dak- en thuislozen is minderjarig
Internet	11/10/2016	demorgen.be hln.be knack.be standaard.be	Kinderrechtencommissaris: 'Dakloze kinderen zijn vluchtelingen in eigen land'
Internet	11/10/2016	demorgen.be hln.be	Vlaams Parlement buigt zich over dak- en thuisloosheid bij kinderen
Internet	11/10/2016	gva.be hbvl.be nieuwsblad.be nl.metrotime.be standaard.be	Homans doet niets om uithuiszetting kinderen te vermijden
Print	11/10/2016	Het Nieuwsblad	800 kinderen worden elk jaar op straat gezet
Print	11/10/2016	Het Nieuwsblad – Reg. edities	Elke dag twee kinderen op straat gezet omdat ouders huur niet kunnen betalen
Radio	11/10/2016	Joe FM – Nieuws 7 en 8u	Dak- en thuisloosheid bij kinderen in Vlaanderen
Internet	11/10/2016	nl.metrotime.be	Eén dakloze op drie is minderjarig
Radio	11/10/2016	Q-music – Nieuws 7 en 8u	Dak- en thuisloosheid bij kinderen in Vlaanderen
Tv	11/10/2016	VRT – één – Het Journaal 7	1 op 3 daklozen of thuislozen in Vlaanderen is minderjarig
Tv	11/10/2016	VRT – Ketnet – Karrewiet	In Vlaanderen hebben meer en meer kinderen geen thuis
Radio	11/10/2016	VRT – MNM – Nieuws 7 en 8u	Dak- en thuisloosheid bij kinderen in Vlaanderen
Radio	11/10/2016	VRT – Radio 1 – De ochtend VRT – Radio 1 – Nieuws 6, 7 en 8u VRT – Radio 2 – Antwerpen Middagpost VRT – Radio 2 – De Inspecteur VRT – Radio 2 – Regionale uitzending – Start je dag	Dak- en thuisloosheid bij kinderen in Vlaanderen. Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen: 'Dak- en thuisloze kinderen voelen zich vluchteling in eigen land'
Radio	11/10/2016	VRT – Studio Brussel – Nieuws 7 en 8u	1 op 3 daklozen of thuislozen in Vlaanderen is minderjarig
Tv	11/10/2016	VTM – Nieuws 13u	Nieuwe schrijnende cijfers van het Kinderrechtencommissariaat
Print	12/10/2016	Gazet van Antwerpen	Elk jaar 800 kinderen op straat

Print	12/10/2016	Metro	Eén dakloze op de drie is minderjarig
Persagentschap	13/10/2016	Belga	Minderjarigen kunnen ontruiming kamp Calais uitstellen
Internet	13/10/2016	demorgen.be nieuwsblad.be	Eerst oplossing voor minderjarigen: ontruiming Jungle van Calais uitgesteld
Internet	13/10/2016	gva.be hbvl.be hln.be	Minderjarigen kunnen ontruiming kamp Calais uitstellen
Internet	13/10/2016	nieuwsblad.be	Avond over kinderarmoede in de regio Wetteren, Wichelen en Laarne
Internet	13/10/2016	nieuwsblad.be	Laarne doet mee aan Werelddag van Verzet tegen Armoede
Internet	13/10/2016	nl.metrotime.be	Minderjarigen kunnen ontruiming kamp Calais uitstellen
Internet	13/10/2016	standaard.be	Ontruiming kamp Calais uitgesteld
Print	14/10/2016	Gazet van Antwerpen	Ontruiming 'Jungle' uitgesteld voor kinderen
Print	14/10/2016	Het Laatste Nieuws	Vrees voor invasie vanuit 'jungle' Calais
Radio	14/10/2016	Q-music – Nieuws 9u	De Jungle wordt niet ontruimd tot er een oplossing is voor duizend driehonderd kinderen die hier wonen, dat heeft Frankrijk afgesproken
Tv	14/10/2016	VRT – Canvas – Ter Zake	De Jungle wordt niet ontruimd tot er een oplossing is voor de meer dan duizend niet-begeleide minderjarigen
Tv	14/10/2016	VRT – één – Het Journaal 1 en 7u	Franse overheid gaat een oplossing zoeken voor niet-begeleide minderjarigen uit de Jungle van Calais
Radio	14/10/2016	VRT – MNM – Nieuws 7 u VRT – Radio 1 – De ochtend VRT – Radio 2 – West-VI – Start je dag VRT – Studio Brussel – Nieuws 7u	In het kamp van Calais zitten bijna twaalfhonderd minderjarigen
Tv	14/10/2016	VTM – Nieuws 13u	Niet-begeleide minderjarige uit de Jungle (Calais)
Persagentschap	15/10/2016	AFP	Vluchtelingen crisis – Tientallen minderjarigen uit Jungle van Calais mogen VK binnen
Print	15/10/2016	Het Laatste Nieuws	Liegen doet dromen
Print	19/10/2016	Flanders Today	Solutions sought for plight of homeless children in region
Internet	19/10/2016	gva.be	Kinderrechtencommissaris en Amnesty bezoeken Kardinaal van Roeyinstituut
Internet	19/10/2016	nieuwsblad.be	Iedereen moet begaan zijn met de 1728 kinderen die dak- en thuisloos zijn
Internet	19/10/2016	nieuwsblad.be	Kinderrechtencommissaris en Amnesty bezoeken Kardinaal van Roeyinstituut
Radio	19/10/2016	VRT – Radio 1 – Hautekiet	Relatie tussen ouders en kinderen
Print	22/10/2016	Gazet Van Antwerpen (ed. Kempen)	Kinderrechtencommissaris volgt les bij van Roeyinstituut
Persagentschap	25/10/2016	Belga	Kristel Verbeke presenteert nieuw programma op Ketnet
Print	25/10/2016	dS Avond (De Standaard)	Televisie Actua & Docu (aankondiging Van Gils & gasten met kinderrechtencommissaris)
Internet	25/10/2016	gva.be hbvl.be	Nieuwe job voor Kristel van K3
Internet	25/10/2016	hln.be	Racisme, pestgedrag of diefstal: Kristel van K3 zet kinderen aan het denken in nieuw tv-programma
Internet	25/10/2016	KetnetVideo	Nieuw op Ketnet: Generatie K (Introductie video)
Print/Internet	26/10/2016	De Morgen demorgen.be	Kristel Verbeke presenteert 'Generatie K': 'Kinderen mogen hun gedacht zeggen'

Print	26/10/2016	Het Laatste Nieuws	Kristel van K3 laat kinderen nadenken over pesten en racisme
Print	29/10/2016	De Morgen	Elfjarige mag niet in gesloten instelling
Internet	29/10/2016	demorgen.be	Wat voorafging (verblijf jongen van 11 jaar in Ruiselede)
Print	1/11/2016	Handiscoop	Net niet goed genoeg
Print	1/11/2016	Klapkrant	Rechten van het kind
Print	1/11/2016	Psychiatrie en Verpleging	Kinderrechten als medicijn voor het geestelijk gezondheidsbeleid
Print	2/11/2016	Wablieft	Kristel Verbeke praat met kinderen in Generatie K
Print	4/11/2016	Krant van West-Vlaanderen	Kristel van K3 duikt weer op in Ketnetshow
Print	5/11/2016	Het Laatste Nieuws – Regionale ed.	Nooit gemist
Internet	5/11/2016	nieuwsblad.be	Nieuwe job voor Kristel van K3
Persagentschap	6/11/2016	Belga	Acht nieuwe steden en gemeenten labelen zich de komende zes jaar kindvriendelijk
Print/Internet	7/11/2016	De Morgen demorgen.be	Acht nieuwe kindvriendelijke gemeenten
Print	7/11/2016	Gazet van Antwerpen	Generatie K op Ketnet
Print	7/11/2016	Gazet van Antwerpen	Kristel debuteert als presentatrice
Print	7/11/2016	Gazet van Antwerpen (ed. Kempen)	Stoetersdorp krijgt label kindvriendelijke gemeente
Print	7/11/2016	Het Nieuwsblad	Elfjarige opnieuw naar gesloten instelling, ondanks nee van rechter
Radio	7/11/2016	VRT – Radio 1 – Hautekiet VRT – Radio 2 – De Madammen	Interview kinderrechtencommissaris en Kristel Verbeke over Generatie K
Radio	7/11/2016	VRT – Radio2 – Oost-Vl. Start je dag	Interview over label van kindvriendelijke stad of gemeente
Print	8/11/2016	Dag Allemaal	Kristel Verbeke over haar moeilijke jeugd
Print	8/11/2016	De Standaard	Generatie K – Flinker dan flink
Print	8/11/2016	Het Nieuwsblad (ed. Oostende-Westhoek)	Poperinge en Middelkerke officieel kindvriendelijk
Print	9/11/2016	Flanders Today	Flanders' child-friendly towns and cities win awards
Print	9/11/2016	Het Laatste Nieuws (ed. Waasland)	Temse is kindvriendelijke gemeente
Print	10/11/2016	Kits	Kinderrechten
Internet	11/11/2016	demorgen.be	DeBuren lanceert Pietenpact voor Sinterklaasfeest zonder raciale stereotypingen
Internet	11/11/2016	gva.be hbvl.be nieuwsblad.be	Gedaan met 'Zwarte' Piet: tv-zenders en speelgoedwinkels sluiten Pietenpact
Internet	11/11/2016	hln.be standaard.be	Pietenpact staat in voor Sinterklaasfeest zonder raciale stereotypingen
Internet	12/11/2016	gva.be	Piet met enkel roetvegen gaat nog niet ver genoeg
Internet	12/11/2016	hbvl.be hln.be nieuwsblad.be knack.be	Minderhedenforum wil 'Pietenpact' nog niet ondertekenen
Internet	12/11/2016	standaard.be	Niet overtuigd dat Piet-figuur moet blijven

Radio	12/11/2016	VRT – MNM – Nieuws 12u VRT – MNM – Nieuws 13u VRT – Radio1 – Nieuws 12u VRT – Radio1 – Nieuws 13u VRT – Studio Brussel – Nieuws 12u VRT – Studio Brussel – Nieuws 13u	Kinderrechtencommissaris blij met het bereikte compromis over Zwarte Piet
Internet	14/11/2016	gva.be	Randgemeenten wijzen Pietenpact resoluut af
Tv	14/11/2016	VRT – Canvas – Terzake	Vlaamse kinderrechtencommissaris over de ontruiming van de jungle Calais
Print	15/11/2016	Flair	Kristel Verbeke openhartig over haar nieuwe leven na K3
Persagentschap	16/11/2016	Belga	Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat – Dringend nood aan meer psychologische begeleiding van minderjarige vluchtelingen
Persagentschap	16/11/2016	Belga	Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat – Nood aan laagdrempelige bemiddelingsinstantie voor M-decreet
Print	16/11/2016	De Streekkrant – Waasland	Kindvriendelijke gemeente
Internet	16/11/2016	demorgen.be	Kinderrechtencommissariaat: 'Richt inloophuizen op voor jongeren tussen 15- en 18 jaar'
Print	16/11/2016	dS Avond (De Standaard)	Kinderrechten – Moslimleerlingen te snel kop van jut
Print	16/11/2016	dS Avond (De Standaard)	Veel geschillen rond M-decreet
Print	16/11/2016	Flanders Today	Culture house suggests pact to rid Sinterklaas of racial stereotypes
Print	16/11/2016	Het Nieuwsblad	Kinderrechtenverdrag is jarig
Radio	16/11/2016	Joe FM – Nieuws 12u	Verslag voorstelling jaarverslag door kinderrechtencommissaris
Internet	16/11/2016	nl.metrotime.be	Nood aan laagdrempelige bemiddelingsinstantie voor M-decreet
Internet	16/11/2016	standaard.be	De Koran lezen op de speelplaats? Naar de politie!
Radio	16/11/2016	VRT – MNM – Nieuws 12u VRT – Radio 1 – De wereld vandaag 16u VRT – Radio 1 – Nieuws 12u VRT – Studio Brussel – Nieuws 12u	Verslag voorstelling jaarverslag door kinderrechtencommissaris
Tv	16/11/2016	VTM – Nieuws 13u	Uitsluiting op scholen in kader jaarverslag
Tv	16/11/2016	VTM – Nieuws 19u	Uitsluiting op scholen in kader jaarverslag
Print	17/11/2016	De Morgen	Kinderrechtencommissaris wil aanpassing jeugdzorg in Vlaanderen
Print	17/11/2016	De Standaard	Tieners hebben 'crashplek' nodig
Print	17/11/2016	Metro	Minderjarige vluchtelingen hebben meer psychologische hulp nodig
Persagentschap	18/11/2016	Belga	Workshop over kinderrechten in natuurmuseum in Gent
Print	18/11/2016	De Bond	Kinderen kunnen zelf helpen een conflict op te lossen
Print	18/11/2016	De Bond	Kinderrechtendag
Internet	18/11/2016	knack.be	Kinderrechtencommissaris: 'Homans doet te weinig om kinderarmoede te bestrijden'
Internet	18/11/2016	Knack.be – Stampmedia	Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen: 'We schieten tekort in ons beleid rond kinderarmoede'
Print/Internet	19/11/2016	Zeno (De Morgen) demorgen.be	Is adoptie nog van deze tijd?
Print	19/11/2016	Gazet van Antwerpen	Onderwijs heeft nog te weinig voeling met diversiteit
Internet	20/11/2016	Knack.be	Opinie – Een overheid moet haar plicht ten aanzien van haar jongste burgers opnemen

Tv	21/11/2016	AVS – Nieuws 18u	Tentoonstelling Made by children – Interview over kinderarbeid en kinderarmoede
Persagentschap	21/11/2016	Belga	Vijf nieuwe scholen beloond met Kinderrechtenlabel van Plan België
Internet	21/11/2016	hbvl.be	Houthalense school Park van Genk wordt 'kinderrechtenschool'
Print	22/11/2016	Dag Allemaal	Wie gaat nog voor 'moeilijke' kinderen zorgen? – Interview over jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
Print	23/11/2016	Flanders Today	M decree criticized by children's commissioner
Persagentschap	25/11/2016	Belga	Rode Neuzen Dag mikt op vijf huizen voor jongeren met psychische problemen
Internet	25/11/2016	demorgen.be	Rode Neuzen-actie droomt van huizen voor jongeren
Print	25/11/2016	Het Nieuwsblad	Rode Neuzen Dag – Geen tent, wel vijf huizen
Print	25/11/2016	Visie	Als een kind vertelt, luister dan echt (Generatie K)
Print	26/11/2016	De Morgen	Jongeren krijgen 'crashplek'
Print	26/11/2016	Het Belang van Limburg	Geen tent, wel vijf huizen voor Rode Neuzen Dag
Print	26/11/2016	Het Laatste Nieuws	Elke provincie krijgt 'Rode Neuzen Huis'
Print	28/11/2016	Het Laatste Nieuws (ed. Mechelen-Lier)	Gespreksavond over Djellza en Artuur
Print	1/12/2016	Het Huurdersblad	Bescherming tegen dakloosheid is ook een kinderrecht
Internet	1/12/2016	knack.be	Er worden veel inspanningen geleverd, maar er is meer nodig om pesten een halt toe te roepen
Print	1/12/2016	Lokaal	Zoveel meer dan voorlezen
Internet	1/12/2016	nieuwsblad.be	Rondetafelconferentie kinderarmoede krijgt vervolg in 2017
Print	2/12/2016	Het Laatste Nieuws (ed. Denderstreek)	Geraardsbergen – Tal van voorstellen in aanpak kinderarmoede
Persagentschap	5/12/2016	Belga	Vanobbergen breekt lans voor kinderrechten in Zuid-Afrika en Mozambique
Internet	5/12/2016	nl.metrotime.be	Vanobbergen breekt lans voor kinderrechten in Zuid-Afrika en Mozambique
Print	14/12/2016	De Tijd	Facteurke
Print	14/12/2016	Flanders Today	Children's rights commissioner on visit to South Africa and Mozambique
Print	17/12/2016	De Standaard	Reconstructie: Het laatste levensjaar van Jordy
Print	december 2016	Huurdersblad	Bescherming tegen dakloosheid is ook een kinderrecht
Print	1/1/2017	Lokaal	De toekomst is jong (en lokaal)
Print	4/1/2017	Tertio	Dossier: Onderwijs en kansarmoede – Polarisering bestrijden
Print	5/1/2017	De Tijd	Pedagogische tik weldra strafbaar?
Print	5/1/2017	Het Nieuwsblad	Alleen in België lijkt pedagogische tik nog aanvaard
Print	9/1/2017	De Standaard	Is drie dagen genoeg om een gezin te verhuizen?
Print	10/1/2017	Dag Allemaal	CD&V wil pedagogische tik verbieden
Print	10/1/2017	Dag Allemaal	Grenzen stellen tegenover kinderen kan ook anders
Print	11/1/2017	De Juristenkrant	Geweldloos opvoeden in het BW
Internet	11/1/2017	nl.metrotime.be	Kinderen in dak- en thuisloze gezinnen zijn vluchtelingen in eigen land
Tv	11/1/2017	VRT – één – Villa Politica	Actuele vraag over de onderwijsverstrekking aan jonge asielzoekers die worden overgeplaatst
Print	17/1/2017	De Standaard	Maak de trauma's niet nog groter

Persagentschap	18/1/2017	Belga	Slot open forum met de voorstelling van de aanbevelingen en de publicatie 'Papieren rechten. Kinderrechten in een migratiecontext'
Persagentschap	19/1/2017	Belga	Geen voorrang meer voor co-ouderschap
Print	19/1/2017	Bruzz	Vondelingenluik moet ongewenste baby's redden
Print	19/1/2017	De Morgen	Geen voorrang meer voor co-ouderschap – Regeling wordt volgens specialisten te vaak opgelegd bij scheiding
Internet	19/1/2017	demorgen.be	Geen voorrang meer voor co-ouderschap
Internet	19/1/2017	gva.be hbvl.be nl.metrotime.be	Co-ouderschap is fair voor ouders, niet voor kinderen
Internet	19/1/2017	knack.be	Een pedagogische tik is niet hetzelfde als slaan om te straffen
Internet	19/1/2017	knack.be	Geef niet langer voorrang aan co-ouderschap bij echtscheidingen
Internet	19/1/2017	nieuwsblad.be	1 op 4 ouders overlegt nooit met kind na scheiding
Radio	19/1/2017	VRT – Radio 1 – De ochtend	Co-ouderschap
Print/Internet	20/1/2017	De Morgen demorgen.be	Brief van de dag – Co-ouderschap wir schaffen das!
Print	24/1/2017	Humo	Interview met Theo Francken
Persagentschap	25/1/2017	Belga	Kinderrechtencommissariaat wordt toezichthouder gesloten jeugdinstanties
Internet	25/1/2017	deredactie.be nl.metrotime.be	Kinderrechtencommissariaat wordt toezichthouder gesloten jeugdinstanties
Print	26/1/2017	Bruzz	Jouw mening – Vondelingenluik
Persagentschap	26/1/2017	Belga	Vijftien jaar Everberg: de lange weg van detentie naar diagnose
Print	31/1/2017	De Standaard	Laat kinderen na een scheiding meebeslissen
Print	31/1/2017	Gazet van Antwerpen	Omgangsrecht 'Laat kinderen na een scheiding meebeslissen'
Print	31/1/2017	Het Nieuwsblad	Scheidingsambtenaar om kinderen beter te beschermen
Radio	31/1/2017	VRT – Radio 1 – Hautekiet	Een grotere stem voor kinderen van wie de ouders niet meer samenleven.
Print	1/2/2017	Lokaal	Spelen in zwarte sneeuw
Tv	3/2/2017	AVS – Nieuws 18u	Interview – Verhuis kinderen op de vlucht Reno Gent
Persagentschap	3/2/2017	Belga	Gentse scholen willen dat vluchtelingenkinderen hun schooljaar kunnen afmaken
Internet	3/2/2017	brusselstimes.com	Homelessness in different parts of Brussels
Persagentschap	4/2/2017	Belga	Tijdelijke verblijfsvergunning Djellza – Verbod op OCMW-steun zou 'vreemd' zijn
Print	4/2/2017	De Tijd	We moeten toezien hoe goed geïntegreerde leerlingen verdwijnen
Print	4/2/2017	Het Nieuwsblad Magazine	Hollywoodglamour, 'D5R is eigenlijk een jongere versie van Thuis'
Internet	4/2/2017	nl.metrotime.be	Verbod op OCMW-steun voor Djellza zou 'vreemd' zijn
Persagentschap	6/2/2017	Belga	Breid maximumfactuur uit naar secundair onderwijs
Persagentschap	6/2/2017	Belga	Maximumfactuur secundair onderwijs – Antwerpse provinciale scholen brengen maximumfactuur secundair al in de praktijk
Persagentschap	6/2/2017	Belga	Maximumfactuur secundair onderwijs – Ook N-VA plaatst wat kanttekeningen tussen droom en daad
Persagentschap	6/2/2017	Belga	Maximumfactuur secundair onderwijs – Voorstel kinderrechtencommissaris krijgt bijval – minister Crevits eerder terughoudend

Radio	6/2/2017	Bruzz Radio – Nieuws 12 en 13u	Maximumfactuur secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	De Morgen demorgen.be	Kinderrechtencommissaris: Breid maximumfactuur uit naar secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	demorgen.be	Cijferdiscussie helpt mensen in armoede geen meter vooruit
Print	6/2/2017	dS Avond (De Standaard)	Crevits terughoudend over maximumfactuur secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	gva.be hbvl.be hln.be nl.metrotime.be nieuwsblad.be knack.be standaard.be	Breid maximumfactuur uit naar secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	gva.be	Maximumfactuur bij Antwerpse provinciale scholen: 'Meer tijd om effectief onderwijs te geven'
Radio	6/2/2017	Joe FM – Nieuws 12u	Maximumfactuur secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	nl.metrotime.be standaard.be	Minister Crevits eerder terughoudend over maximumfactuur secundair onderwijs
Internet	6/2/2017	standaard.be	Er bestaat al een maximumfactuur secundair onderwijs (en ze wordt gesmaakt)
Radio	6/2/2017	VRT – MNM – Nieuws 12 en 13u VRT – Radio 1 – Nieuws 10u VRT – Studio Brussel – Nieuws 13u	Maximumfactuur secundair onderwijs
Persagentschap	7/2/2017	Belga	Maximumfactuur secundair onderwijs – Schoolfactuur technisch- en beroepsonderwijs gemiddeld boven 700 euro
Print	7/2/2017	De Standaard	Geef ouders niet schuld kinderarmoede
Print	7/2/2017	De Standaard	Wat met alle andere Djellza's
Internet	7/2/2017	demorgen.be	Schoolfactuur technisch- en beroepsonderwijs gemiddeld boven 700 euro
Print	7/2/2017	Gazet van Antwerpen	Maximumfactuur in secundair onderwijs succes in Antwerpen
Internet	7/2/2017	hbvl.be	Zoveel kost een schoolfactuur u
Print	7/2/2017	Het Laatste Nieuws	Kinderrechtencommissaris wil ook maximumfactuur in secundair
Print	7/2/2017	Het Nieuwsblad	Kinderrechtencommissaris: 'We moeten maximumfactuur ook in het middelbaar invoeren'
Internet	7/2/2017	hln.be	Schoolfactuur technisch- en beroepsonderwijs gemiddeld boven 700 euro
Internet	7/2/2017	knack.be	Schoolfactuur in bso bedraagt gemiddeld 732 euro
Print	7/2/2017	Metro	Breid maximumfactuur uit naar secundair onderwijs
Internet	7/2/2017	nl.metrotime.be	Maximumfactuur secundair onderwijs – Schoolfactuur technisch- en beroepsonderwijs gemiddeld boven 700 euro
Internet	7/2/2017	standaard.be	Schoolfactuur technisch- en beroepsonderwijs gemiddeld boven 700 euro
Internet	7/2/2017	tijd.be	Factuur in technisch en beroepssecundair boven 700 euro
Radio	7/2/2017	VRT – Radio 1 – De ochtend VRT – Radio 1 – Hautekiet VRT – Radio 1 – Nieuws 6, 7, 8 en 9u VRT – Radio 2 – De Inspecteur VRT – Radio 2 – Regionale zenders – Start je dag	Maximumfactuur secundair onderwijs

Print	8/2/2017	De Morgen	Column – Waarom kiezen niet meer scholen voor verplicht uniform?
Print	8/2/2017	De Standaard	Worstelen met de maximumfactuur
Internet	8/2/2017	demorgen.be	Gelijkheid op school: breid de maximumfactuur uit en maak uniform verplicht
Persagentschap	9/2/2017	Belga	Armoedecijfers – Tot nader order zie ik geen daling van kinderarmoede
Internet	9/2/2017	demorgen.be gva.be hbvl.be nieuwsblad.be nl.metrotime.be	Kinderrechtencommissaris: 'Tot nader order zie ik geen daling van kinderarmoede'
Print	11/2/2017	Het Nieuwsblad	Quality time is passé – 'Voor de opvoeding van kinderen zijn tijd en rust belangrijker dan spectaculaire activiteiten'
Internet	15/2/2017	Mo*	Investeer in jonge vluchtelingen, zodat je geen verloren generatie creëert
Print	17/2/2017	De Bond	D5R: de film!
Print	17/2/2017	dS Avond (De Standaard)	Oproep: Kinderen missen goed gesprek met moeder of vader
Print	17/2/2017	Gazet van Antwerpen	Ouders, praat met je zonen en dochters
Print	17/2/2017	Het Nieuwsblad	Hallo, kan ik met mijn ouders spreken?
Print	17/2/2017	Het Nieuwsblad – Dender, Waasland	Kinderen missen vooral goed gesprek met ouders
Print	18/2/2017	De Morgen	Op de vlucht, en dan dit (850 minderjarige asielzoekers vorig jaar gesanctioneerd met verplichte transfer)
Print	20/2/2017	Gazet van Antwerpen (ed. Kempen)	Herenigd Syrisch gezin wordt uit elkaar gerukt
Tv	23/2/2017	AVS – Nieuws	Voorstelling boek 'Kansarm maar niet kansloos' – Focus bij kinderen in armoede niet louter en alleen op de kinderen. Dat is de boodschap van de kinderrechtencommissaris.
Print/Internet	23/2/2017	Het Laatste Nieuws (ed. VI. Ardennen) hln.be	Oudenaarde – Avond tegen pesten in Jeugdhuis Canavia (met kinderrechtencommissaris)
Print	23/2/2017	Het Nieuwsblad (ed. VI. Ardennen en Gentse rand)	Oudenaarde – Commissaris voor kinderrechten te gast
Internet	24/2/2017	flanderstoday.eu	Children's rights commissioner on breaking the cycle of poverty
Internet	24/2/2017	flanderstoday.eu	Interview met kinderrechtencommissaris over boek Playing in Black Snow
Radio	24/2/2017	VRT – Radio 2 – Oost-VI. Middagpost VRT – Radio 2 – Oost-VI. Start je dag	Studiedag van Provincie Oost-Vlaanderen, UGent en Hogeschool Gent over kinderarmoedebestrijding
Print	1/3/2017	Flanders Today	Kid power – Flanders' children rights commissioner on breaking the cycle of poverty
Print	1/3/2017	Het Vrije Woord	Schijnwerpers op het kinderrechtencommissariaat
Print	1/3/2017	Lokaal	Spelen in zwarte sneeuw
Print	1/3/2017	Psychologies Magazine	Opvoeden in tijden van onzekerheid
Print	5/3/2017	De Zondag – Mechelen	Kids Club met D5R
Persagentschap	7/3/2017	Belga	Kinderrechtencommissaris zoekt maandcommissarissen voor toezicht in jeugdinstanties
Print	7/3/2017	De Zondag – Turnhout	Kids Club met D5R
Internet	7/3/2017	nl.metrotime.be	Kinderrechtencommissaris zoekt maandcommissarissen voor toezicht in jeugdinstanties

Radio	9/3/2017	VRT – Radio 2 – Regionale zenders – Spits met David	Tentoonstelling over kinderarbeid in MIAT
Persagentschap	13/3/2017	Belga	Poolse kinderrechtencommissaris op werkbezoek bij Vlaamse collega
Persagentschap	13/3/2017	Belga	Voorkom uithuiszettingen van gezinnen met kinderen
Internet	14/3/2017	demorgen.be hln.be	Voorkom uithuiszettingen van gezinnen met kinderen
Persagentschap	16/3/2017	Belga	Impact sluiting collectieve opvangvoorzieningen voor onderwijs in kaart gebracht
Print	17/3/2017	De Bond	Kinderen in armoede spelen een actieve rol in het gezin
Print	17/3/2017	De Bond	Met je klacht help je ook anderen
Print	18/3/2017	De Standaard	Jongeren langer opsluiten lost niet alles op
Internet	23/3/2017	sociaal.net	Is verblijfsco-ouderschap de beste oplossing?
Internet	28/3/2017	knack.be	Tienduizenden Vlaamse kinderen zorgen voor hun ouders: 'Zonder mij is mijn moeder verloren'
Print	29/3/2017	Knack	Zonder mij is mijn moeder verloren
Internet	29/3/2017	knack.be	Steeds meer kinderen moeten voor hun vader of moeder zorgen
Print	5/4/2017	De Juristenkrant	Betere bescherming (Commissie van Toezicht)
Print	10/4/2017	Beweging van Mensen met Laag Inkomen en Kinderen vzw	De kinderrechtencommissaris over zijn boek 'Spelen in zwarte sneeuw'
Print	10/4/2017	Vakbeweging 862 (ACV)	Gelijkheid maakt het verschil – Reflectie vanuit kinderrechtensperspectief over gelijke kansen voor kinderen en jongeren (kinderarmoede)
Persagentschap	11/4/2017	Belga	Meer dan 100 kandidaten melden zich voor Commissie van Toezicht op jeugdinstanties
Radio	11/4/2017	VRT – Radio 2 – Antwerpen Spits met David	Meer dan honderd kandidaat-vrijwilligers hebben zich al gemeld bij het Kinderrechtencommissariaat om maandelijks twaalf gesloten jeugdinstanties te gaan inspecteren
Tv	19/4/2017	VTM – Nieuws 19u	Interview kinderrechtencommissaris over kinderen die gewrongen zitten tussen ouders in scheiding
Persagentschap	20/4/2017	Belga	Een op de vijf kinderen in Vlaanderen heeft te maken met woningdeprivatie
Print	20/4/2017	De Standaard	Kinderopvang moet peuters meer uitdagen
Tv	20/4/2017	Focus WTV – Nieuws	Minister Crevits vindt net als de kinderrechtencommissaris dat uitsluiting van lagereschoolkinderen een absolute uitzondering moet zijn
Internet	20/4/2017	gva.be hbvl.be nl.metrotime.be	Een op de vijf Vlaamse kinderen leeft in een gebrekkige woning
Print	20/4/2017	Het Belang van Limburg	Demir richt instantie voor mensenrechten op
Print/Internet	20/4/2017	Het Laatste Nieuws hln.be	Crevits zoekt externe hulp voor probleemkinderen
Print	22/4/2017	De Standaard	Centrum van Gemiste Kansen
Tv	22/4/2017	RTL-TVI – Le journal de 19h	Interview kinderrechtencommissaris over kinderen die gewrongen zitten tussen ouders in scheiding
Persagentschap	27/4/2017	Belga	GO! verzamelt onderwijsprofessionals in Brussel rond inclusie en participatie
Internet	27/4/2017	bruzz.be	Gemeenschapscholen zetten in op participatie en inclusie
Print	27/4/2017	De Morgen	Hoeveel begrijp je van sterven als je twaalf bent?
Internet	27/4/2017	nl.metrotime.be	GO! verzamelt onderwijsprofessionals in Brussel rond inclusie en participatie

Radio	27/4/2017	VRT – Radio 1 – De wereld vandaag 16u	Interview over inclusie en participatie
Persagentschap	29/4/2017	Belga	Un sommet européen pour les droits de l'enfant organisé à l'Atomium
Print	29/4/2017	Gazet van Antwerpen	Schoonheidswedstrijden voor kinderen: verbied ze
Internet	30/4/2017	bruzz.be	De Munt zingt voor kinderrechten in Atomium
Tv	2/5/2017	RTV – Nieuws	Speeltheek start effectief in Mechelen
Internet	4/5/2017	knack.be	Wat betekent superieur nog als 150.000 kinderen bij ons in armoede moeten leven?
Persagentschap	9/5/2017	Belga	Jonge daders en slachtoffers niet meer samen opgesloten
Print	9/5/2017	De Standaard	Jonge daders en slachtoffers niet meer samen opgesloten
Internet	9/5/2017	demorgen.be hbvl.be hln.be knack.be nl.metrotime.be	Jonge criminelen en slachtoffers niet meer samen opgesloten
Print	12/5/2017	De Bond	Vrede: (g)een kinderspel
Print	17/5/2017	dS Avond (De Standaard)	Hallo? 'AWEL' slachtoffer van zijn succes
Persagentschap	18/5/2017	Belga	Kinderrechten staan centraal op Grote Nationale Voorleesdag
Internet	19/5/2017	sociaal.net	Nergens kind aan huis – Eén op de drie daklozen is minderjarig
Print	21/5/2017	De Zondag – West-Vlaanderen Midden	Vrede: (g)een kinderspel
Persagentschap	23/5/2017	Belga	Kinderrechtencommissaris ook voorstander van stemrecht op 16
Internet	23/5/2017	knack.be	Kinderrechtencommissariaat pleit voor stemrecht vanaf 16 jaar
Persagentschap	30/5/2017	Belga	Nog geen stemming over stemrecht op 16 jaar
Persagentschap	30/5/2017	Belga	Stemrecht op 16 – Principiële argumenten tegen stemrecht op 16 zijn zwakkebod
Print	30/5/2017	De Morgen	Ouderverstoting zorgt voor verscheurde kinderen
Internet	30/5/2017	gva.be hbvl.be	Nog geen stemming over stemrecht op 16 jaar
Internet	30/5/2017	gva.be hbvl.be nl.metrotime.be	Principiële argumenten tegen stemrecht op 16 zijn zwakkebod
Print	30/5/2017	PC Caritas / Jaarkrant '16-'17	Kinderrechtencommissaris laat zich twee dagen opnemen in De Kaap
Persagentschap	31/5/2017	Belga	Familie rechtbank stuurt voortaan oproepingsbrief op kindermaat
Internet	31/5/2017	demorgen.be	Week in education – Schools turn away disabled children
Internet	31/5/2017	demorgen.be gva.be hbvl.be knack.be nieuwsblad.be	Familie rechtbank stuurt voortaan oproepingsbrief op kindermaat
Print	31/5/2017	Wablieft	Stemmen vanaf 16 jaar?
Print	1/6/2017	Kleurrijk Pleegzorg Provincie Antwerpen	'Het blijft belangrijk om ook het kinderrechten-perspectief in de pleegzorg telkens opnieuw een plek te geven'
Persagentschap	1/6/2017	Belga	Schooltoelagen – Meer aandacht en middelen naar begeleiding (Netwerk Tegen Armoede)
Persagentschap	1/6/2017	Belga	Schooltoelagen – Weinig zinvolle maatregel om doel te bereiken

Print	2/6/2017	De Morgen	Spijbelen pak je niet aan met repressie
Print	2/6/2017	De Tijd	Kinderbijslag doorstaat de armoedetoets niet
Print	2/6/2017	Het Nieuwsblad (ed. Brussel-Noordrand)	Muntpunt scoort met Grote Voorleesdag
Radio	2/6/2017	VRT – Radio1 – De wereld vandaag 16u	Bedelende vrouwen met een kind
Print	3/6/2017	De Standaard	Socialer dan gevreesd, minder sociaal dan gehoopt (nieuwe kinderbijslag)
Print	9/6/2017	De Bond	Kinderarbeid vroeger en nu
Tv	12/6/2017	AVS – Nieuws	De Oogappel en De Buurt tegen kinderarbeid (interview)
Persagentschap	12/6/2017	Belga	Tweehonderd Gentse leerlingen houden optocht tegen kinderarbeid
Internet	12/6/2017	nieuwsblad.be	Dit lied doet Vlaamse schooldirecteurs zo hard huiveren dat ze het kinderen niet meer willen horen zingen
Print	13/6/2017	Gazet van Antwerpen	Kind van de Duivel is niet geschikt voor kinderoortjes
Print	13/6/2017	Het Belang van Limburg	Schooldirecteurs geschokt door controversiële kinderhit 'Kind van de Duivel'
Print	13/6/2017	Het Nieuwsblad	Scholen moeten optreden tegen Kind van de Duivel
Print	16/6/2017	Het Wekelijks Nieuws (ed. Ieper)	Kinderen hebben ook recht op inspraak
Internet	27/6/2017	knack.be	België zet asielzoekers onwettig op straat
Internet	27/6/2017	knack.be	Een overheid die elke controle naast zich neerlegt, zo iets gebeurt toch enkel in falende staten?
Print	28/6/2017	Knack	België zet asielzoekers onwettig op straat
Internet	30/6/2017	sociaal.net	Spelen in zwarte sneeuw
Print	1/7/2017	Kiddo	Spelen in zwarte sneeuw – Armoede door de ogen van kinderen
Internet	1/7/2017	nl.metrotime.be	Schooltoelagen – Weinig zinvolle maatregel om doel te bereiken
Internet	2/7/2017	demorgen.be	Nieuwe kinderbijslag buist op armoedetoets, ondanks betere cijfers
Internet	2/7/2017	nieuwsblad.be	Muntpunt scoort met Grote Voorleesdag
Internet	2/7/2017	tijd.be	Kinderbijslag doorstaat de armoedetoets niet
Internet	3/7/2017	standaard.be	Socialer dan gevreesd, minder sociaal dan gehoopt (nieuwe kinderbijslag)
Tv	4/7/2017	ATV – Nieuws 18u30	Vader van Thorpe echt geraakt dat het Kinderrechtencommissariaat hem gecontacteerd heeft en dat ze mee naar een oplossing willen zoeken
Print	4/7/2017	De Standaard	De Block pleegt aanslag op allerkwetsbaarste jongeren
Print	4/7/2017	De Standaard	Plan om financiering van dagspsychiatrische centra te herzien oogst felle kritiek. De Block pleegt aanslag op allerkwetsbaarste jongeren.
Print	6/7/2017	De Morgen	Jongeren met een trauma stop je niet in een cel
Print	6/7/2017	De Morgen	Tieners sliepen 29 keer in een cel
Print	6/7/2017	Het Nieuwsblad (ed. Meetjesland-Leiestreek)	Vlaanderen Feest met De Mens (gelegenheids-toespraak kinderrechtencommissaris)
Print	7/7/2017	De Morgen	Opinie: Minderjarigen opvangen in de cel: ultieme ontkenning van recht op jeugdhulp
Print	7/7/2017	De Standaard	N-VA en CD&V hebben vragen bij budgettaire plannen van minister in de jeugdpsychiatrie
Print	10/7/2017	dS Avond (De Standaard)	De mening: Eelt op de ziel
Print	11/7/2017	De Standaard	Wie durft zijn nek uit te steken voor een beleid dat de vluchtelingen eindelijk weer wat vermenschlijkt?

Print	11/7/2017	dS Avond (De Standaard)	De mening: Prinsenopvoeding
Print	12/7/2017	dS Avond (De Standaard)	De mening: Getouwgetrek om baby Charlie
Print	13/7/2017	dS Avond (De Standaard)	De mening: Ik zou minder willen weten
Print	14/7/2017	dS Avond (De Standaard)	De mening: Kindervdriet dwingt me tot een taal die me doet stotteren
Print	15/7/2017	Het Laatste Nieuws	Niet iedereen gewonnen voor enkelband vanaf 12 jaar
Print	15/7/2017	De Morgen	Enkelband voor jongeren wordt mogelijk
Print	17/7/2017	Het Laatste Nieuws hln.be	Rechtzetting – Alternatief toezicht
Internet	21/7/2017	mo.be	Asielzoekers op straat na nieuwe aanvraag: 'We kregen alleen een kaartje van de daklozenopvang'
Persagentschap	30/7/2017	Belga	Peter Adriaenssens pleit voor advocaat voor minderjarigen bij verdwijning of moord
Internet	30/7/2017	demorgen.be	'Wie beschermt een jongere die er niet meer is?' Kinderpsychiater Peter Adriaenssens meent dat advocaten moeten waken over integriteit van minderjarigen
Internet	30/7/2017	demorgen.be nl.metrotime.be	Psychiater Peter Adriaenssens pleit voor advocaat voor minderjarigen bij verdwijning of moord
Internet	30/7/2017	gva.be hbvl.be	Peter Adriaenssens schrijft brief aan meisje (14) dat gedood werd door moeder
Internet	30/7/2017	hln.be nieuwsblad.be	Peter Adriaenssens schrijft brief aan gedood meisje
Persagentschap	31/7/2017	Belga	Kinderrechtencommissaris vindt open brief Adriaenssens 'piste die moet onderzocht worden'
Print	31/7/2017	De Morgen	Wie beschermt een jongere die er niet meer is?
Print	31/7/2017	De Standaard	Het vermoorde tienermeisje – De open brief van Peter Adriaenssens
Internet	31/7/2017	demorgen.be hln.be	Kinderrechtencommissaris onderschrijft open brief Adriaenssens
Internet	31/7/2017	gva.be hbvl.be	Kinderrechtencommissaris vindt open brief Adriaenssens 'piste die moet onderzocht worden'
Print	31/7/2017	Het Laatste Nieuws	Prof Adriaenssens: Advocaat voor elk verdwenen of vermoord kind
TV	31/07/2017	ROB TV	Samen met de Leuvense psychiater onderzoeken hoe we rechten van jongeren beter beschermen wanneer ze slachtoffer zijn van gezinsdrama's
Audio	31/7/2017	VRT – MNM – Nieuws 12u VRT – Radio 1 – Nieuws 12u VRT – Studio Brussel – Nieuws 12u	Meer aandacht voor de kwetsbaarheid van minderjarige slachtoffers
Persagentschap	1/8/2017	Belga	Leuvense raadkamer bevestigt aanhouding neurochirurge voor moord op dochter
Print	1/8/2017	De Standaard standaard.be	Zita Wauters prijst Hema aan op haar Instagram
Internet	2/08/2017	demorgen.be hbvl.be gva.be hln.be	Leuvense raadkamer bevestigt aanhouding neurochirurge voor moord op dochter
Internet	2/8/2017	gva.be hbvl.be	Neurochirurg blijft in cel voor moord op dochter
Print	2/8/2017	Het Nieuwsblad	Reclame voor en door kinderen
Internet	2/8/2017	nieuwsblad.be gva.be hbvl.be	Hema schakelt 12-jarige dochter van Koen Wauters in om producten aan te prijzen
Print	3/8/2017	Libelle	De jeugd van tegenwoordig en waar ze zoal van wakker liggen

Print	18/8/2017	Het Nieuwsblad	Worden studenten te veel gepamperd in het hoger onderwijs?
Print	25/8/2017	De Morgen	Rechten van minderjarigen in het gedrang
Internet	25/8/2017	demorgen.be	Bij kleine vergrijpen verklaring mogelijk zonder advocaat: 'Rechten minderjarigen in het gedrang'
Print	28/8/2017	Het Laatste Nieuws – ed. Gent-Eeklo-Deinze	Naar school in klasje van stro
Print	28/8/2017	Het Nieuwsblad – ed. Meetjesland-Leiestreek nieuwsblad.be	Gebouw van hout, stro en leem voor kleutertjes van Meigem
Print	29/8/2017	Dag Allemaal	Telkens stuurde de politie me terug naar huis
Internet	29/8/2017	nieuwsblad.be hbvl.be standaard.be	Geldgebrek bij Jongerentelefoon: amper 1 oproep op 8 beantwoord
Print	30/8/2017	Gazet van Antwerpen	Awel: Ze rapen al hun moed bij elkaar en horen niemand
Print	30/8/2017	Het Belang van Limburg	Kunnen met één gesprek verschil maken, maar krijgen de kans niet
Print	30/8/2017	Het Nieuwsblad	Ze rapen eerst alle moed bijeen en krijgen dan geen gehoor. Frustrerend (Awel)

Verdrag inzake de Rechten van het Kind

aangenomen door de Algemene Vergadering
van de Verenigde Naties op 20 november 1989 – Officiële Nederlandse vertaling

Officiële samenvatting van
de belangrijkste bepalingen

Preambule:

De preambule:

herinnert aan de basisprincipes van de Verenigde Naties evenals aan specifieke bepalingen van sommige relevante mensenrechtenverdragen en verklaringen; herbevestigt het feit dat kinderen omwille van hun kwetsbaarheid nood hebben aan bijzondere zorg en bescherming; legt bijzondere nadruk op de primaire verantwoordelijkheid van het gezin voor de zorg voor en de bescherming van het kind, de noodzaak van wettelijke en andere bescherming voor het kind voor en na de geboorte, het belang van het respect voor de culturele waarden van de gemeenschap waarin het kind leeft, en de vitale rol van internationale samenwerking met het oog op de effectuering van de rechten van het kind.

Officiële tekst

Preambule:

De Staten die partij zijn bij dit Verdrag,

Overwegende dat, in overeenstemming met de in het Handvest van de Verenigde Naties verkondigde beginselen, erkenning van de waardigheid inherent aan, alsmede van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap de grondslag is voor vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld,

Indachtig dat de volkeren van de Verenigde Naties in het Handvest hun vertrouwen in de fundamentele rechten van de mens en in de waardigheid en de waarde van de mens opnieuw hebben bevestigd en hebben besloten sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard in grotere vrijheid te bevorderen,

Erkende dat de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en in de Internationale Verdragen inzake de Rechten van de Mens hebben verkondigd en zijn overeengekomen dat eenieder recht heeft op alle rechten en vrijheden die daarin worden beschreven zonder onderscheid van welke aard ook, zoals naar ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of sociale afkomst, eigendom, geboorte of andere status,

Eraan herinnerende dat de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens hebben verkondigd dat kinderen recht hebben op bijzondere zorg en bijstand.

Ervan overtuigd dat aan het gezin, als de kern van de samenleving en de natuurlijke omgeving voor de ontplooiing en het welzijn van al haar leden en van kinderen in het bijzonder, de nodige bescherming en bijstand dient te worden verleend opdat het zijn verantwoordelijkheden binnen de gemeenschap volledig kan dragen,

Erkende dat het kind, voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn (of haar) persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezinsomgeving, in een sfeer van geluk, liefde en begrip.

Overwegende dat het kind volledig dient te worden voorbereid op het leiden van een zelfstandig leven in de samenleving, en dient te worden opgevoed in de geest van de in het Handvest van de Verenigde Naties verkondigde idealen, en in het bijzonder in de geest van vrede, waardigheid, verdraagzaamheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit,

Indachtig dat de noodzaak van het verlenen van bijzondere zorg aan het kind is vermeld in de Verklaring van Genève inzake de Rechten van het Kind van 1924 en in de Verklaring van de Rechten van het Kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1959 en is erkend in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, in het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (met name in de artikelen 23 en 24), in het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (met name in artikel 10) en in de statuten en desbetreffende akten van gespecialiseerde organisaties en internationale organisaties die zich bezighouden met het welzijn van kinderen,

Indachtig dat, zoals aangegeven in de Verklaring van de Rechten van

Definitie van het begrip kind

Elke persoon jonger dan 18 jaar, tenzij de meerderjarigheidsgrens volgens de wet vroeger valt.

Non-discriminatie

Het principe dat alle rechten van toepassing zijn op alle kinderen zonder enige uitzondering, en de verplichting van de Staat om kinderen tegen om het even welke vorm van discriminatie te beschermen. De Staat mag geen enkel recht schenden en moet positieve acties ondernemen om alle rechten te bevorderen.

Het belang van het kind

Alle acties met betrekking tot het kind dienen ten volle rekening te houden met zijn of haar belang. De Staat is verplicht adequate zorgen te verlenen wanneer ouders of andere verantwoordelijken ter zake in gebreke blijven.

het Kind, 'het kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bijzondere bescherming en zorg nodig heeft, met inbegrip van geëigende wettelijke bescherming, zowel voor als na zijn geboorte',

Herinnerende aan de bepalingen van de Verklaring inzake Sociale en Juridische Beginselen betreffende de Bescherming en het Welzijn van Kinderen, in het bijzonder met betrekking tot Plaatsing in een Pleeggezin en Adoptie, zowel Nationaal als Internationaal; de Standaard Minimumregels van de Verenigde Naties voor de Toepassing van het Recht op Jongeren (de Beijingregels); en de Verklaring inzake de Bescherming van Vrouwen en Kinderen in Noodsituaties en Gewapende Conflicten,

Erkende dat er, in alle landen van de wereld, kinderen zijn die in uitzonderlijk moeilijke omstandigheden leven, en dat deze kinderen bijzondere aandacht behoeven,

Op passende wijze rekening houdend met het belang van de tradities en culturele waarden die ieder volk hecht aan de bescherming en harmonische ontwikkeling van het kind,

Het belang erkennende van internationale samenwerking ter verbetering van de levensomstandigheden van kinderen in ieder land, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden,

Zijn het volgende overeengekomen:

Deel I**Artikel 1**

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 2

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, vermogen, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn (of haar) ouder of wettige voogd.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de status of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Artikel 3

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige

De effectuering van rechten

De verplichting van de Staat om de rechten uit dit Verdrag in werkelijkheid om te zetten.

De leiding door ouders en de groeiende capaciteiten van het kind

De plicht van de Staat tot respect voor de rechten en verantwoordelijkheden van ouders en de ruimere familie om het kind leiding te geven overeenkomstig zijn of haar groeiende capaciteiten.

Overleven en ontwikkelen

Het inherente recht op leven, en de plicht van de Staat het overleven en de ontwikkeling van het kind te garanderen.

Naam en nationaliteit

Het recht vanaf de geboorte een naam te hebben en een nationaliteit te verwerven.

Behoud van identiteit

De verplichting van de Staat om de basale aspecten van de identiteit van het kind (naam, nationaliteit en familiebanden) te beschermen en, zo nodig, te herstellen.

voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 4

De Staten die partij zijn, nemen alle nodige wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 5

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 6

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 7

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Artikel 8

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.
2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen

Van de ouders gescheiden worden

Het recht van het kind om met zijn of haar ouders samen te leven, tenzij geoordeeld wordt in overeenstemming met de toepasselijke procedures dat dit onverenigbaar is met zijn of haar belang;
Het recht van alle betrokken partijen om aan deze procedures deel te nemen;
Het recht om contact te onderhouden met beide ouders, wanneer het kind gescheiden leeft van één of van beide ouders;
De plichten van de Staten in die gevallen waar een dergelijke scheiding het resultaat is van een actie door de Staat.

Gezinshereniging

Het recht van kinderen en hun ouders om het even welk land te verlaten en hun eigen land terug binnen te komen met het oog op hereniging of om de ouder-kindrelatie te onderhouden.

Artikel 9

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijk recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.
2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.
3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.
4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 10

1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers of hun familieleden.
2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten, en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

Ongeoorloofde overbrenging en het niet doen terugkeren

De plicht van de Staat om te trachten kidnapping of het vasthouden van kinderen in het buitenland door een ouder of door derden te voorkomen of ongedaan te maken.

De mening van het kind

Het recht van het kind om zijn of haar mening te kennen te geven en het recht op het feit dat met deze mening rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die het kind betreft

Vrijheid van meningsuiting

Het kind heeft het recht informatie te verkrijgen of bekend te maken en zijn of haar mening uit te drukken, tenzij dit de rechten van anderen zou schenden.

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, onderworpen aan de passende leiding van de ouders en aan de nationale wetten.

Vrijheid van vereniging

Het recht van kinderen met anderen samen te komen en verenigingen op te richten of er zich bij aan te sluiten, tenzij dit de rechten van anderen zou schenden.

Artikel 11

1. De Staten die partij zijn, nemen maatregelen ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.
2. Hiertoe bevorderen de Staten die partij zijn het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten of het toetreden tot bestaande overeenkomsten.

Artikel 12

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aan gelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 13

1. Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht de landsgrenzen hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn of haar keuze.
2. De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn:
  - a) voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of
  - b) ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Artikel 14

1. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen de rechten en plichten van ouders en, indien van toepassing, van de wettige voogden, om het kind te leiden in de uitoefening van zijn of haar recht op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.
3. De vrijheid van eenieder zijn of haar godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 15

1. De Staten die partij zijn, erkennen de rechten van het kind op vrijheid van vereniging en vrijheid van vreedzame vergadering.
2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Bescherming van de privacy

Het recht te worden beschermd tegen inmenging in de privacy, het gezinsleven, de woning en de correspondentie, evenals tegen smaad en laster.

Toegang tot passende informatie

De rol van de media inzake het verspreiden van informatie onder kinderen op een wijze die in overeenstemming is met het moreel welzijn, met wederzijdse kennis en begrip onder de volkeren en die de culturele achtergrond van het kind respecteert. De Staat dient maatregelen te treffen om dit aan te moedigen en om kinderen te beschermen tegen schadelijk materiaal.

Verantwoordelijkheden van ouders

Het principe dat beide ouders gezamenlijk de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen, en dat de Staat hen bij deze taak dient te ondersteunen.

Bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing

De verplichting van de Staat om kinderen te beschermen tegen elke vorm van mishandeling door ouders of door andere personen die verantwoordelijkheid dragen voor de zorg voor het kind, en om in verband hiermee preventieve maatregelen

Artikel 16

1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.
2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.

Artikel 17

De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid. Hiertoe dienen de Staten die partij zijn:

- a) de massamedia aan te moedigen informatie en materiaal te verspreiden die tot sociaal en cultureel nut zijn voor het kind en in overeenstemming zijn met de strekking van artikel 29;
- b) internationale samenwerking aan te moedigen bij de vervaardiging, uitwisseling en verspreiding van dergelijke informatie en materiaal uit een verscheidenheid van culturele, nationale en internationale bronnen;
- c) de vervaardiging en verspreiding van kinderboeken aan te moedigen;
- d) de massamedia aan te moedigen in het bijzonder rekening te houden met de behoeften op het gebied van de taal van het kind dat tot een minderheid of tot de oorspronkelijke bevolking behoort;
- e) de ontwikkeling aan te moedigen van passende richtlijnen voor de bescherming van het kind tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn of haar welzijn, indachtig de bepalingen van de artikelen 13 en 18.

Artikel 18

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.
2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kindercare.
3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kindercare waarvoor zij in aanmerking komen.

Artikel 19

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, zolang het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

te nemen en behandelingsprogramma's op te zetten.

Bescherming van kinderen buiten hun gezin

De plicht van de Staat om kinderen die niet in hun gezinsmilieu kunnen leven bijzondere bescherming te bieden, en om er voor te zorgen dat voor hen een beroep kan gedaan worden op gepaste alternatieve gezinsopvang of op plaatsing in een instelling. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de culturele achtergrond van het kind.

Adoptie

In landen waar adoptie wordt erkend en/of toegestaan mag het enkel worden toegepast in het belang van het kind, met alle noodzakelijke waarborgen voor het kind en mits goedkeuring door de bevoegde overheden. Interlandelijke adoptie kan worden overwogen nadat de mogelijkheden in het land van oorsprong van het kind zijn uitgeput. Ook in het geval van interlandelijke adoptie dienen alle noodzakelijke waarborgen te worden gerespecteerd.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van diegenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en voor opsporing, melding, verwijzing onderzoek, behandeling en follow-up van zodanige gevallen, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 20

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het leven in het gezin waartoe het behoort moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.
3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitisch recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kindzorg. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

Artikel 21

De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en:

- a) waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd;
- b) erkennen dat interlandelijke adoptie kan worden overwogen als andere oplossing voor de zorg voor het kind, indien het kind niet in een pleeg- of adoptiegezin kan worden geplaatst en op geen enkele andere passende wijze kan worden verzorgd in het land van zijn of haar herkomst;
- c) verzekeren dat voor het kind dat bij een interlandelijke adoptie is betrokken waarborgen en normen gelden die gelijkwaardig zijn aan die welke bestaan bij adoptie in het eigen land;
- d) nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat, in het geval van interlandelijke adoptie, de plaatsing niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel voor de betrokkenen;
- e) bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen.

Vluchtelingenkinderen

Kinderen die als vluchteling worden beschouwd of die de status van vluchteling hebben aangevraagd dienen een bijzondere bescherming te genieten. De Staat heeft de plicht samen te werken met bevoegde instanties die een dergelijke bescherming en bijstand bieden.

Gehandicapte kinderen

Het recht van gehandicapte kinderen op bijzondere zorg, onderwijs en training, bedoeld om hen te helpen de grootst mogelijke zelfstandigheid te bereiken en een volwaardig en actief leven te leiden in de samenleving.

Artikel 22

1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.
2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat, om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen, zoals beschreven in dit Verdrag.

Artikel 23

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.
3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.
4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij gehandicapte kinderen met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en

Gezondheid en gezondheidszorg

Het recht op de hoogst mogelijke graad van gezondheid en het recht op toegang tot gezondheidszorg en medische voorzieningen met bijzondere nadruk op eerstelijnsgezondheidszorg en preventieve gezondheidszorg, op gezondheidsvoorlichting en -educatie en op de vermindering van de kindersterfte. De verplichting van de Staat om te werken in de richting van het uitbannen van schadelijke traditionele praktijken. De nood aan internationale samenwerking met het oog op het realiseren van dit recht wordt beklemtoond.

Periodieke herziening van een plaatsing

Het recht van het kind, dat ter verzorging, bescherming of behandeling door de Staat geplaatst is, op een regelmatige evaluatie van alle aspecten ervan.

Sociale zekerheid

Het recht van kinderen om van sociale zekerheid te genieten.

vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 24

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.
2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:
  - a) om baby- en kindersterfte te verminderen;
  - b) om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen met nadruk op de ontwikkeling van de eerstelijnsgezondheidszorg;
  - c) om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerstelijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;
  - d) om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;
  - e) om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over, toegang hebben tot onderwijs over, en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid en van de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;
  - f) om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.
3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.
4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 25

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van een kind dat door de bevoegde autoriteiten uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling in verband met zijn of haar lichamelijke of geestelijke gezondheid, op een periodieke evaluatie van de behandeling die het kind krijgt en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn of haar plaatsing.

Artikel 26

1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationaal recht.

Levensstandaard

Het recht van kinderen om een passende levensstandaard te genieten, de primaire verantwoordelijkheid van de ouders hiervoor, en de plicht van de Staat om er voor te zorgen dat deze verantwoordelijkheid kan opgenomen worden en ook opgenomen wordt, zonodig door het innen van onderhoudsgeld.

Onderwijs

Het recht van het kind op onderwijs en de plicht van de Staat er voor te zorgen dat tenminste lager onderwijs gratis en verplicht is. De discipline op school moet gehandhaafd worden op een wijze die de menselijke waardigheid van het kind weerspiegelt. De noodzaak van internationale samenwerking met het oog op het realiseren van dit recht wordt benadrukt.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Artikel 27

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 28

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
  - a) primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
  - b) de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
  - c) met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
  - d) informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
  - e) maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.

Doel van het onderwijs

De erkenning door de Staat dat het onderwijs dient gericht te zijn op de ontplooiing van de persoonlijkheid en de talenten van het kind en op de voorbereiding van het kind op een actief leven als volwassene. Het onderwijs moet ook gericht zijn op het bevorderen van respect voor de grondrechten van de mens en op het ontwikkelen van respect voor de culturele en nationale waarden van het kind zelf en van anderen.

Kinderen van minderheden of de oorspronkelijke bevolking

Het recht van kinderen van minderheidsgroepen en de oorspronkelijke bevolking hun eigen cultuur en godsdienst te beleven en hun eigen taal te gebruiken.

Vrije tijd, ontspanning en culturele activiteiten

Het recht van het kind op vrije tijd, spel en deelname aan culturele en artistieke activiteiten.

3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.

Artikel 29

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op:
  - a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
  - b) het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
  - c) het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
  - d) de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
  - e) het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.
2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen om onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgelegde minimumnormen.

Artikel 30

In de Staten waarin etnische of godsdienstige minderheden, taalminderheden of personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking voorkomen, wordt het kind dat daartoe behoort niet het recht ontzegd te zamen met andere leden van zijn of haar groep zijn of haar cultuur te beleven, zijn of haar godsdienst te belijden en ernaar te leven, of zich van zijn of haar eigen taal te bedienen.

Artikel 31

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en creatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Kinderarbeid

De plicht van de Staat om kinderen te beschermen tegen tewerkstelling in werkzaamheden die een bedreiging vormen voor hun gezondheid, opvoeding en ontwikkeling, om minimumleeftijden voor toegang tot tewerkstelling voor te schrijven en om de arbeidsomstandigheden te reglementeren.

Drugmisbruik

Het recht van het kind te worden beschermd tegen het gebruik van narcotica en psychotrope drugs en tegen betrokkenheid bij hun productie of distributie.

Seksuele uitbuiting

Het recht van het kind te worden beschermd tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, met inbegrip van prostitutie en betrokkenheid bij pornografie.

Verkoop, handel en ontvoering

De plicht van de Staat al het mogelijke te doen om verkoop, handel en ontvoering van kinderen te voorkomen.

Andere vormen van exploitatie

Het recht van het kind op bescherming tegen alle vormen van uitbuiting die niet vermeld zijn in de artikelen 32, 33, 34 en 35.

Foltering en vrijheidsberoving

Het verbod op foltering, wrede behandeling of bestraffing, doodstraf, levenslange gevangenisstraf en onwettige gevangen

Artikel 32

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind te worden beschermd tegen economische exploitatie en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal hinderen, of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De Staten die partij zijn, nemen wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein om de toepassing van dit artikel te waarborgen. Hiertoe, en de desbetreffende bepalingen van andere internationale akten in acht nemend, verbinden de Staten die partij zijn zich er in het bijzonder toe:
  - a) een minimumleeftijd of minimumleeftijden voor toelating tot betaald werk voor te schrijven;
  - b) voorschriften te geven voor een passende regeling van werktijden en arbeidsvoorwaarden;
  - c) passende straffen of andere maatregelen voor te schrijven ter waarborging van de daadwerkelijke uitvoering van dit artikel.

Artikel 33

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de illegale productie van en de sluikehandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.

Artikel 34

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat:

- a) een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten;
- b) kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;
- c) kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.

Artikel 35

De Staten die partij zijn, nemen alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen ter voorkoming van de ontvoering of de verkoop van of de handel in kinderen voor welk doel ook of in welke vorm ook.

Artikel 36

De Staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle vormen van exploitatie die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.

Artikel 37

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

- a) geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing,

schap of vrijheidsberoving. De principes van gepaste behandeling, scheiding van volwassen gedetineerden, contact met de familie en toegang tot rechtshulp en andere bijstand.

Gewapende conflicten

De plicht van de Staat om de op kinderen van toepassing zijnde regels van humanitair recht te respecteren en te doen respecteren. Het principe dat geen enkel kind beneden de leeftijd van 15 jaar direct betrokken mag worden bij vijandelijkheden of in het leger mag ingelijfd worden, en dat alle kinderen die slachtoffer zijn van gewapende conflicten moeten kunnen genieten van bescherming en verzorging.

Zorg voor herintegratie

De plicht van de Staat er voor te zorgen dat kinderen die het slachtoffer geweest zijn van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of uitbuiting, een aangepaste behandeling krijgen met het oog op hun herstel en hun herintegratie in de maatschappij.

doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vervroegde invrijheidstelling wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;

- b) geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;
- c) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;
- d) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslisting ten aanzien van dat beroep.

Artikel 38

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe eerbied te hebben voor en de eerbiediging te waarborgen van tijdens gewapende conflicten op hen van toepassing zijnde regels van internationaal humanitair recht die betrekking hebben op kinderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle uitvoerbare maatregelen om te waarborgen dat personen jonger dan vijftien jaar niet rechtstreeks deelnemen aan vijandelijkheden.
3. De Staten die partij zijn, onthouden zich ervan personen jonger dan vijftien jaar in hun strijdkrachten op te nemen of in te lijven. Bij het opnemen of inlijven van personen die de leeftijd van vijftien jaar hebben bereikt, maar niet de leeftijd van achttien jaar, streven de Staten die partij zijn ernaar voorrang te geven aan diegenen die het oudste zijn.
4. In overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het internationale humanitaire recht om de burgerbevolking te beschermen in gewapende conflicten, nemen de Staten die partij zijn alle uitvoerbare maatregelen ter waarborging van de bescherming en de verzorging van kinderen die worden getroffen door een gewapend conflict.

Artikel 39

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik, foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

Aanpak van jeugdmisdadigheid

Het recht van kinderen, die worden verdacht van of veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf, op respect voor hun mensenrechten en, in het bijzonder, op het genot van alle aspecten van een eerlijke rechtspleging, met inbegrip van rechtsbijstand en andere bijstand bij de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging.

Het principe dat het gebruik van gerechtelijke procedures en van plaatsing in een inrichting moeten worden vermeden telkens wanneer dit mogelijk en passend is.

Artikel 40

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.
2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:
  - a) geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;
  - b) ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:
    - i. dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;
    - ii. dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, of indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;
    - iii. dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;
    - iv. dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à decharge onder gelijke voorwaarden kan doen geschieden;
    - v. indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;
    - vi. dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikelijke taal niet verstaat of spreekt;
    - vii. dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.
3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:
  - a) de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

Eerbied voor bestaande regels

Het principe dat, indien er in de nationale regelgeving of andere van toepassing zijnde internationale regels strengere normen gelden dan in het Verdrag, het de strengste norm is die geldt.

- b) de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.
- 4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht, adviezen, jeugdreclassering, pleegzorg, programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Artikel 41

Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die meer bijdragen tot de verwezenlijking van de rechten van het kind en die zijn vervat in:

- a) het recht van een Staat die partij is; of
- b) het in die Staat geldende internationale recht.

Uitvoering en inwerkingtreding

De bepalingen van de artikelen 42 tot 54 behandelen het volgende:

- i. de plicht van de Staat om de rechten uit dit Verdrag ruime bekendheid te geven bij volwassenen en kinderen.
- ii. de installatie van een Comité voor de Rechten van het Kind, bestaande uit tien experts, dat de rapporten moet behandelen die de Staten die partij zijn bij het Verdrag moeten indienen twee jaar nadat zij het Verdrag ratificeerden, en vervolgens elke vijf jaar. Het Verdrag treedt in werking nadat 20 landen het hebben geratificeerd. Vanaf dan vat ook het Comité zijn werkzaamheden aan.
- iii. staten die partij zijn moeten hun rapporten op ruime schaal bekend maken bij het publiek.
- iv. het Comité kan voorstellen dat gespecialiseerde studies worden uitgevoerd betreffende specifieke thema's die betrekking hebben op de rechten van het kind, en kan zijn bedenkingen formuleren ten aanzien van elke Staat die partij is en ten aanzien van de Algemene Vergadering van de VN. Met het oog op het bevorderen van een effectieve toepassing van dit Verdrag en om internationale samenwerking aan te moedigen, kunnen de gespecialiseerde organisaties (zoals de IAO, de Wereld Gezondheidsorganisatie, Unesco, het Kinderfonds van de Verenigde Naties) de bijeenkomsten van het Comité bijwonen. Samen met om het even welke andere als competent erkende organisatie, met inbegrip van ngo's die een consultatieve status bij de Verenigde Naties hebben, en met andere VN-organen, zoals de Commissie Mensenrechten, kunnen ze het Comité relevante informatie verstrekken of om advies worden gevraagd betreffende een optimale toepassing van het Verdrag.

Deel II**Artikel 42**

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen

Artikel 43

1. Ter beoordeling van de voortgang die de Staten die partij zijn, boeken bij het nakomen van de in dit Verdrag aangegane verplichtingen, wordt een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, dat de hieronder te noemen functies uitoefent.
2. Het Comité bestaat uit tien deskundigen van hoog zedelijk aanzien en met erkende bekwaamheid op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt. De leden van het Comité worden door de Staten die partij zijn, gekozen uit hun onderdanen, en treden op in hun persoonlijke hoedanigheid, waarbij aandacht wordt geschonken aan een evenredige geografische verdeling, alsmede aan de vertegenwoordiging van de voornaamste rechtsstelsels.
3. De leden van het Comité worden bij geheime stemming gekozen van een lijst van personen die zijn voorgedragen door de Staten die partij zijn. Iedere Staat die partij is, mag één persoon voordragen, die onderdaan van die Staat is.
4. De eerste verkiezing van het Comité wordt niet later gehouden dan zes maanden na de datum van inwerkingtreding van dit Verdrag, en daarna iedere twee jaar. Ten minste vier maanden vóór de datum waarop de verkiezing plaatsvindt, richt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties aan de Staten die partij zijn een schriftelijk verzoek hun voordrachten binnen twee maanden in te dienen. De Secretaris-Generaal stelt vervolgens een alfabetische lijst op van alle aldus voorgedragen personen, onder aanduiding van de Staten die partij zijn die hen hebben voorgedragen, en legt deze voor aan de Staten die partij zijn bij dit Verdrag.
5. De verkiezingen worden gehouden tijdens de vergaderingen van de Staten die partij zijn, belegd door de Secretaris-Generaal, ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties. Tijdens die vergaderingen, waarvoor twee derde van de Staten die partij zijn het quorum vormen, zijn degenen die in het Comité worden gekozen die voorgedragen personen die het grootste aantal stemmen op zich verenigen alsmede een absolute meerderheid van de stemmen van de aanwezige vertegenwoordigers van de Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen.
6. De leden van het Comité worden gekozen voor een ambtstermijn van vier jaar. Zij zijn herkiesbaar indien zij opnieuw worden voorgedragen. De ambtstermijn van vijf van de leden die bij de eerste verkiezing zijn gekozen, loopt na twee jaar af; onmiddellijk na de eerste verkiezing worden deze vijf leden bij loting aangewezen door de Voorzitter van de vergadering.
7. Indien een lid van het Comité overlijdt of aftreedt of verklaart om welke andere reden ook niet langer de taken van het Comité te kunnen vervullen, benoemt de Staat die partij is die het lid heeft voorgedragen een andere deskundige die onderdaan van die Staat is om de taken te vervullen gedurende het resterende gedeelte van de ambtstermijn, onder voorbehoud van de goedkeuring van het Comité.
8. Het Comité stelt zijn eigen huishoudelijk reglement vast.

9. Het Comité kiest zijn functionarissen voor een ambtstermijn van twee jaar.
10. De vergaderingen van het Comité worden in de regel gehouden ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties of op iedere andere geschikte plaats, te bepalen door het Comité. Het Comité komt in de regel eens per jaar bijeen. De duur van de vergaderingen van het Comité wordt vastgesteld en, indien noodzakelijk, herzien door een vergadering van de Staten die partij zijn bij dit Verdrag, onder voorbehoud van de goedkeuring van de Algemene Vergadering.
11. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de nodige medewerkers en faciliteiten beschikbaar voor de doeltreffende uitoefening van de functies van het Comité krachtens dit Verdrag.
12. Met de goedkeuring van de Algemene Vergadering ontvangen de leden van het krachtens dit Verdrag ingesteld Comité emolumenten uit de middelen van de Verenigde Naties op door de Algemene Vergadering vast te stellen voorwaarden.

Artikel 44

1. De Staten die partij zijn, nemen de verplichting op zich aan het Comité, door tussenkomst van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, verslag uit te brengen over de door hen genomen maatregelen die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten, alsmede over de vooruitgang die is geboekt ten aanzien van het genot van die rechten:
  - a) binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken Staat die partij is;
  - b) vervolgens iedere vijf jaar.
2. In de krachtens dit artikel opgestelde rapporten dienen de factoren en eventuele moeilijkheden te worden aangegeven die van invloed zijn op de nakoming van de verplichtingen krachtens dit Verdrag. De rapporten bevatten ook voldoende gegevens om het Comité een goed inzicht te verschaffen in de toepassing van het Verdrag in het desbetreffende land.
3. Een Staat die partij is die een uitvoerig eerste rapport aan het Comité heeft overgelegd, behoeft in de volgende rapporten die deze Staat in overeenstemming met het eerste lid, letter b, overlegt, basisgegevens die eerder zijn verstrekt, niet te herhalen.
4. Het Comité kan Staten die partij zijn verzoeken om nadere gegevens die verband houden met de toepassing van het Verdrag.
5. Het Comité legt aan de Algemene Vergadering, door tussenkomst van de Economische en Sociale Raad, iedere twee jaar rapporten over aangaande zijn werkzaamheden.
6. De Staten die partij zijn, dragen er zorg voor dat hun rapporten algemeen beschikbaar zijn in hun land.

Artikel 45

Teneinde de daadwerkelijke toepassing van het Verdrag te bevorderen en internationale samenwerking op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt aan te moedigen:

- a) hebben de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties het recht vertegenwoordigd te zijn bij het overleg over de toepassing van die bepalingen van dit Verdrag welke binnen de werkingssfeer van hun mandaat vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen die zij passend acht, uitnodigen deskundig advies te geven over de

toepassing van het Verdrag op gebieden die binnen de werkingsfeer van hun onderscheiden mandaten vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties uitnodigen rapporten over te leggen over de toepassing van het Verdrag op gebieden waarop zij werkzaam zijn;

- b) doet het Comité, naar zij passend acht, aan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen, alle rapporten van Staten die partij zijn, toekomen die een verzoek bevatten om, of waaruit een behoefte blijkt aan, technisch advies of technische ondersteuning, vergezeld van eventuele opmerkingen en suggesties van het Comité aangaande deze verzoeken of deze gebleken behoefte;
- c) kan het Comité aan de Algemene Vergadering aanbevelen de Secretaris-Generaal te verzoeken namens het Comité onderzoeken te doen naar specifieke thema's die verband houden met de rechten van het kind;
- d) kan het Comité suggesties en algemene aanbevelingen doen gebaseerd op de ingevolge de artikelen 44 en 45 van dit Verdrag ontvangen gegevens. Deze suggesties en algemene aanbevelingen worden aan iedere betrokken Staat die partij is, toegezonden, en medegedeeld aan de Algemene Vergadering, vergezeld van eventuele commentaren van de Staten die partij zijn.

Deel III

Artikel 46

Dit verdrag staat open voor ondertekening door alle Staten.

Artikel 47

Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd. De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 48

Dit Verdrag blijft open voor toetreding door iedere Staat. De akten van toetreding worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 49

1. Dit Verdrag treedt in werking op de dertigste dag die volgt op de datum van nederlegging bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding.
2. Voor iedere Staat die dit Verdrag bekrachtigt of ertoe toetreedt na de nederlegging van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding, treedt het Verdrag in werking op de dertigste dag na de nederlegging door die Staat van zijn akte van bekrachtiging of toetreding.

Artikel 50

1. Iedere Staat die partij is, kan een wijziging voorstellen en deze indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt de voorgestelde wijziging vervolgens mede aan de Staten die partij zijn, met het verzoek hem te berichten of zij een conferentie van Staten die partij zijn, verlangen teneinde de voorstellen te bestuderen en in stemming te brengen. Indien, binnen vier maanden na de datum van deze mededeling, ten minste een derde van de Staten die partij zijn een dergelijke conferentie verlangt, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Iedere wijziging die door een meerderheid van de ter conferentie aanwezige Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen, wordt aangenomen, wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering.
2. Een wijziging die in overeenstemming met het eerste lid van dit artikel wordt aangenomen, treedt in werking wanneer zij is goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en is aanvaard door een meerderheid van twee derde van de Staten die partij zijn.
3. Wanneer een wijziging in werking treedt, is zij bindend voor de Staten die partij zijn die haar hebben aanvaard, terwijl de andere Staten die partij zijn gebonden zullen blijven door de bepalingen van dit Verdrag en door iedere voorgaande wijziging die zij hebben aanvaard.

Artikel 51

1. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties ontvangt de teksten van de voorbehouden die de Staten op het tijdstip van de bekrachtiging of toetreding maken, en stuurt deze rond aan alle Staten.
2. Een voorbehoud dat niet verenigbaar is met doel en strekking van dit Verdrag is niet toegestaan.

3. Een voorbehoud kan ten allen tijde worden ingetrokken door een daartoe strekkende mededeling gericht aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die vervolgens alle Staten hiervan in kennis stelt. Deze mededeling wordt van kracht op de datum van ontvangst door de Secretaris-Generaal.

Artikel 52

Een Staat die partij is, kan dit Verdrag opzeggen door een schriftelijke mededeling aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht één jaar na de datum van ontvangst van de mededeling door de Secretaris-Generaal.

Artikel 53

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties wordt aangewezen als de depositaris van dit Verdrag.

Artikel 54

Het oorspronkelijke exemplaar van dit Verdrag, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondertekenende gevolmachtigden, daartoe behoorlijk gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, dit Verdrag hebben ondertekend.

Interpretatieve verklaringen België

Bij de neerlegging van de bekrachtigingsoorkonde heeft België de volgende interpretatieve verklaringen afgelegd:

1. In verband met artikel 2, lid 1, legt de Belgische Regering niet-discriminatie op grond van nationale afkomst uit als niet noodzakelijk de verplichting voor de Staten inhoudend om aan vreemdelingen dezelfde rechten te waarborgen als aan de eigen onderdanen. Dit begrip moet worden verstaan als ertoe strekkende iedere willekeurige gedraging uit te bannen, doch niet verschillen in behandeling, stoelend op objectieve en redelijke overwegingen, overeenstemmend met de beginselen die in democratische samenlevingen gelden.
2. De artikels 13 en 15 zullen door de Belgische Regering worden toegepast in de context van de bepalingen en de beperkingen welke in de artikels 10 en 11 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, door gezegd Verdrag worden opgesomd of toegestaan.
3. De Belgische Regering legt lid 1 van artikel 14 in die zin uit, dat het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, overeenkomstig de geldende bepalingen van het artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten van 19 december 1966 evenals van het artikel 9 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, ook de vrijheid impliceert om zijn godsdienst of overtuiging te kiezen.
4. Met betrekking tot lid 2 b.(v) van artikel 40 is de Belgische Regering van oordeel dat de uitdrukking 'overeenkomstig de wet' in fine van deze bepaling betekent dat:
  - a) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet in tweede aanleg schuldig zouden zijn bevonden en veroordeeld, tengevolge van een beroep ingesteld tegen hun vrijspraak in eerste aanleg;
  - b) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet rechtstreeks verwezen worden naar een hoger rechtscollege zoals het Hof van Assisen.

Colofon

Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2016-2017
Waar is mijn thuis?
November 2017

Redactie

Leen Ackaert
Michaël Bouchez
Naima Charkaoui
Hilde Cnudde
Freddy Koopman
Isabel Moerman
Marjan Rom
Julie Ryngaert
Inge Schoevaerts
Katrien Temmerman
Dominique van den Akker
Els Van Hemelrijck
Bruno Vanobbergen
Jean Pierre Verhaeghe
Chris Vleugels

Eindredactie

Hilde Cnudde

Tekstredactie

Mark Van Bogaert

Concept en vormgeving

Billie Bonkers

Foto team Kinderrechtencommissariaat

Koen Broos

Foto cover

Koen Broos

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021361

Wettelijk depotnummer: D/2017/9680/001

Dit jaarverslag staat ook online op www.kinderrechtencommissariaat.be.

Waar is mijn thuis?

Heel wat kinderen en jongeren zijn vandaag op zoek naar een plek waar ze tot rust kunnen komen.

Vechtscheidingen domineren levens van kinderen. Wachtlijsten verhinderen dat de jeugdhulp snel en efficiënt inspeelt op hulpvragen voor kinderen thuis. Soms zelfs zo erg dat de situatie thuis escaleert en dat plaatsing nog de enige optie is. Soms nemen ouders ontslag op hun werk om de zorg voor hun kind met een beperking op te nemen. Het persoonlijk assistentiebudget werd goedgekeurd maar wordt niet toegekend.

Ook op school loopt het voor te veel kinderen en jongeren fout. Soms zitten ze lang thuis omdat ze gepest worden. Of omdat ze iets fouts deden op school en de school reageert met schorsing of uitsluiting. Sommige scholen willen zo exclusief zijn dat elke vorm van inclusief onderwijs uitgesloten is. En hoe klinkt de vraag "Waar is mijn thuis?" voor kinderen op de vlucht? Soms moeten ze meer dan een jaar wachten op hun eerste interview bij het CVGS.

Heel wat meldingen bij onze Klachtenlijn hebben direct of indirect een link met armoede. Ook op dat vlak moeten we beter kunnen dan we vandaag doen. De kinderen, jongeren en professionals die bij ons aankloppen, signaleren ons vaak erg moeilijke situaties. Dat kleurt onvermijdelijk onze kijk. Tegelijk toont nogal wat wetenschappelijk onderzoek dat de groep kinderen in een kwetsbare situatie nog veel groter is dan de groep die ons bereikt.

We nodigen beleid en praktijk uit om met onze signalen en aanbevelingen aan de slag te gaan. Om voluit te kiezen voor een kinderrechtenperspectief: genuanceerd, in dialoog en vanuit de gedeelde zorg om kinderen en jongeren die zich vandaag nergens thuis voelen.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel

Tel.: 02-552 98 00
Fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechtencommissariaat.be
<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>
<https://www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat>

Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat: www.kinderrechten.be

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement